

UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR ÅRSRAPPORT 2023

**UNIVERSITET
OCH HÖGSKOLOR**
ÅRSRAPPORT 2023

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2023

Universitetskanslersämbetet
Hammarbybacken 31, Box 6024, 121 06, Johanneshov
tfn: 08-563 085 00 | e-post: registrator@uka.se | www.uka.se

Redaktörer: Johan Gribbe och Martin Bergman.

Trender och tendenser i högskolan: Johan Gribbe och Sofia Berlin Kolm.
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå: Karin Backvall, Ulrika Boman, Gunnar Söderman, Regina Vilkénas och Alice Wallin. **Högskolan och kompetensförsörjningen:** Julia Elenäs, Fredrik Bergenfeldt, Niklas Odelberg och Louisa Vogiazides. **Internationalisering och mobilitet:** Ellen Ellfolk Kenttä, Ulrika Boman, Sebastian Steele och Alice Wallin. **Utbildning på forskarnivå:** Martin Bergman, Johan Bondefält och Regina Vilkénas. **Högskolans personal:** Elina Stengård och Mikael Ärnhage. **Högskolans ekonomi och finansiering:** Martin Löwing Jensen och Amanda Hansson. **Högskolans forskning:** Anna Törneke, Amanda Hansson och Jonas Lundstedt. **Internationella faktorer:** Anna Lundh och Ellen Ellfolk Kenttä. **Tabeller:** Maria Ljung. **Grafisk form och layout:** Joanna Stewart, Roy.

DOI: 10.53340/UKAP-7

(Paperback): 978-91-988101-4-1
(PDF): 978-91-988101-5-8
(EPUB): 978-91-988101-6-5
(Mobi): 978-91-988101-7-2

Detta verk är under licensen Creative Commons Attribution 4.0 International License (om inget annat anges). För att läsa licensen, besök <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>. Licensen tillåter kopiering av hela eller delar av verket för både privat och kommersiellt bruk så länge du tydligt anger upphovsman.

Förord

Publiceringen av en årsrapport om läget vid Sveriges universitet och högskolor är en lång tradition. Universitetskanslersämbetet har funnits tio år som myndighet, men årsrapporten är betydligt äldre – den fyller 40 år under 2023.

Den har hunnit ges ut av fyra olika myndigheter. Den första årsrapporten publicerades 1983 av dåvarande Universitets- och högskoleämbetet, som en samlad verksamhetsberättelse för universitets- och högskoleområdet. I början av 1990-talet gavs årsrapporten en tid ut av Verket för högskoleservice innan den övertogs av Högskoleverket. Idag vilar den ansvarsfulla uppgiften på oss.

Innehållet och formatet har varierat över åren, men ambitionen har varit densamma – att belysa högskolesektorn och dess utveckling över tid med utgångspunkt i statistiken om högskolan. Årsrapporten är en viktig del i arbetet med att nå UKÅ:s mål att vara den självklara kunskapskällan om högre utbildning och forskning.

Det är också en produkt som fortsatt förändras och förnyas. I årets årsrapport finns två omarbetade kapitel: ett som behandlar internationalisering och mobilitet och ett med fokus på högskolans roll i kompetensförsörjningen. Vår förhoppning är att därigenom bidra med ett utvecklat kunskapsunderlag i två aktuella frågor, till nytta för högskolans utveckling.

Jag vill med detta önska er en trevlig läsning!

Annika Pontén
Tf. generaldirektör
Universitetskanslersämbetet

Innehåll

Förord	5
Kapitel 1. Trender och tendenser i högskolan	8
Kapitel 2. Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	14
Sökande och antagna	16
Nyborjare på grundnivå och avancerad nivå	20
Totala antalet registrerade studenter	26
Utbildningsvolym mätt i helårsstudenter	28
Genomströmning	29
Examinerade	32
Utbildningsnivån i befolkningen	34
Breddad rekrytering	35
Särskilt pedagogiskt stöd för funktionshinder i studiesituationen	40
Kapitel 3. Högskolan och kompetensförsörjningen	42
Etablering efter examen på grundnivå och avancerad nivå	44
Etablering efter kompletterande utbildning för personer med utländsk examen	49
Områden där behovet överstiger antalet examinerade	50
Studenter och examinerade inom lärar- och förskollärområdet	51
Studenter och examinerade inom hälso- och sjukvårdsområdet	55
Studenter och examinerade från ingenjörsutbildningar	58
Kapitel 4. Internationalisering och mobilitet	62
Internationalisering av högre utbildning och forskning	64
Inresande studenter	66
Utresande studenter	69
Doktorandmobilitet	72
Personalens internationella mobilitet	73
Kapitel 5. Utbildning på forskarnivå	74
Övergång till forskarutbildning	76
Nyborjare på forskarnivå	77
Doktorander	81
Examina på forskarnivå	82
Genomströmning	84
Breddad rekrytering	87
Kapitel 6. Högskolans personal	90
Samtlig personal	92
Den forskande och undervisande personalen	93
Personal med andra än forskande och undervisande uppgifter	105
Kapitel 7. Högskolans ekonomi och finansiering	108
Högskolans ekonomi	110
Finansiering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå	115

Finansiering av forskning och utbildning på forskarnivå	119
---	-----

Kapitel 8. Högskolans forskning.....124

Forskningsresurser	126
Personalens arbetstid.....	130
Forskningspublikationer	131

Lärosäten

Faktarutor

Svårt för högskolan att på egen hand bredda rekryteringen.....	21
Internationell jämförelse: Äldst nybörjare på kandidatnivå i Sverige	24
Internationell jämförelse: Nästan hälften av EU-länderna når utbildningsmålet	36
Vem räknas som etablerad?	45
Internationell jämförelse: Män tjänar mer än kvinnor på alla utbildningsnivåer.....	48
Bedömning av utländska utbildningar	50
Uppföljning av utbyggnader	51
Uppdragsutbildningen i högskolan	52
Omställningsstudiestödet	54
Nationella värddkompetensrådet.....	55
Fler platser för verksamhetsförlagd utbildning	57
Fler vägar till vårddyrken	58
Förbättrad kompetensförsörjning av digital spetskompetens.....	61
Internationell jämförelse: Låg andel inresande studenter på kandidatnivå i Sverige	65
EU-initiativ för att öka transnationell samverkan	66
Höstterminen 2022	69
Utvecklingen av internationaliseringen efter pandemin	72
Utländska doktorander	78
Doktoranders aktivitet	82
Längre tid för doktorander och juniora forskare att etablera sig som självständiga forskare	84
Internationell jämförelse: Högre andel internationella nybörjare i Sverige	85
Fakta om personalstatistiken	92
Anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen.....	95
Meriteringsanställningar	97
Vem räknas som internationellt rekryterad forskare?.....	104
Ny metod för fastprisberäkning från och med 2023.....	113
Olika typer av intäkter	114
Resurstilldelning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå	115
Internationell jämförelse: FoU-investeringarna fortsätter att öka inom EU och OECD	127
SCB:s undersökning Forskning och utveckling i Sverige	129
Statistik om forskningspublikationer	131

1

Trender och tendenser i högskolan

Trender och tendenser i högskolan

Ett osäkert världsläge

Under 2022 ökade de politiska spänningarna i världen. Det förändrade världsläget har inneburit att säkerhetspolitiska överväganden blivit närvarande i lärosätenas verksamhet på ett sätt som inte varit fallet på många decennier. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) fick i augusti 2022 ett regeringsuppdrag om utländskt ägande och investeringar i utbildningsväsendet. En slutsats i FOI:s rapport var att det finns en stor sårbarhet i universitetens verksamhet, beroende på den högre utbildningens och forskningens globala natur.

Det gångna året har i hög grad präglats av Rysslands invasion av Ukraina. Precis som under covid-19-pandemin har högskolesektorn bidragit i krishanteringen. Lärosätena har genomfört insatser i syfte att göra det möjligt för ukrainska studenter och doktorander att slutföra sin utbildning. Flera stora svenska forskningsfinansiärer har tagit initiativ för att stödja forskare från Ukraina. Forskare från svenska lärosäten har i media och andra sammanhang bidragit med vetenskapligt underbyggda expertkunskaper. Erfarenheterna från de senaste åren visar på betydelsen av en bred och fri vetenskaplig forskning, för att hantera kriser och oförutsedda skeenden i samhället.

En konsekvens av pandemin var att den internationella mobiliteten minskade kraftigt. Den har till stor del återhämtat sig, men i studentutbytena syns en större tonvikt än tidigare på mobilitet mellan olika europeiska länder. I framtiden kan Europa komma att bli en allt viktigare arena för högre utbildning och forskning. För det talar inte bara det osäkra världsläget, utan också de politiska initiativ som tagits för att stimulera samarbeten mellan europeiska lärosäten. Den digitala utvecklingen under pandemin har skapat nya möjligheter för internationella kontakter och utbyten.

Långsiktigt kommer sannolikt också synen på resande att förändras mot bakgrund av en ökande medvetenhet om klimatförändringarna och betydelsen av att hantera dem.

Den snabba digitala utvecklingen kan komma att ställa nya krav på yrkesverksamma att fortbilda sig, vilket påverkar lärosätenas utbildningsutbud. Efterfrågan på kompetens är också stor inom flera av de utbildningar där högskolan fyller en stor del av samhällets kompetensbehov, bland annat lärarutbildningar och utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet. En faktor som redan idag påverkar högre utbildning och forskning – och som kommer att få ökad betydelse – är utvecklingen av artificiell intelligens. Den kan skapa nya möjligheter att bedriva undervisning och forskning, men innebär också utmaningar som lärosätena måste hantera.

Fortsatt stort intresse för vårdutbildningar

Intresset för högre utbildning ökade kraftigt under pandemin, men har nu delvis fallit tillbaka. För utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet fortsätter intresset att vara stort, med betydligt fler sökande än innan pandemin. Sjuksköterskeutbildningen och specialistsjuksköterskeutbildningen är två stora utbildningar där antalet sökande har ökat mycket mellan höstterminerna 2019 och 2022 – med 35 respektive 18 procent. På läkarutbildningen och tandläkarutbildningen var ökningen 19 respektive 25 procent. De sökande är också fortsatt fler till program mot barnmorskeexamen och röntgensjuksköterskeexamen. Det här visar att det ökade intresset för hälso- och sjukvårdsutbildningar som pandemin bidrog till att skapa håller i sig.

För övriga utbildningar är bilden mer blandad. Till utbildningen mot grundlärarexamen var antalet sökande till höstterminen 2022 ungefär detsamma som det var innan pandemin, medan det fortsatt var något högre till ämneslärarutbildningen. Men för utbildningar mot yrkeslärarexamen och förskolläraryxamen har intresset minskat kraftigt, med betydligt färre sökande än innan pandemin. Också för flera andra stora yrkesexamensprogram – civilingenjörsutbildningen, civilekonomutbildningen, juristutbildningen och socionomutbildningen – har intresset minskat något, men antalet sökande till höstterminen 2022 var fortfarande större än innan pandemin.

Under pandemin tog regeringen initiativ till olika tillfälliga och permanenta utbyggnader av högskolans utbildning för att möta den ökade efterfrågan på högre utbildning i befolkningen och dämpa de negativa effekterna på arbetsmarknaden. De bidrog till ett ökat inflöde av studenter till högskolan, med fler antagna och nybörjare. Sedan dess har inflödet minskat, men antalet studenter är fortsatt stort. Hösten 2022 fanns totalt 372 000 studenter i högskolan. Endast under pandemiåren 2020 och 2021 har antalet varit högre.

Hösten 2022 infördes det nya omställningsstödets, som ska ge yrkesverksamma en chans att bredda sin kompetens och bli mer attraktiva på arbetsmarknaden. Med de kursbaserade utbildningarna kan lärosätena relativt snabbt utveckla nya kurser som efterfrågas, exempelvis med anledning av digitaliseringen och de ökade spänningarna i världen. UKÄ konstaterar att dagens utbildningsutbud är relativt väl utformat för att möta behoven som det nya stödet ger upphov till. På sikt kan det krävas större anpassningar av utbildningsutbudet, och lärosätena behöver intensifiera sitt arbete med att utveckla utbildningar som passar yrkesverksammas behov.

Fler examinerade inom bristyrken

Etableringen på arbetsmarknaden för dem som tar en examen från högskolan är god – de senaste uppgifterna visar att 84 procent var etablerade ett till ett och halvt år efter examen. Den varierar samtidigt mellan examinerade från olika utbildningar. Etableringen är generellt hög för examinerade från yrkesexamensprogram, och allra högst från speciallärarutbildningen och specialpedagogutbildningen. De två enskilt största utbildningarna – sjuksköterskeprogrammet och civilingenjörsprogrammet – har också höga etableringsgrader. Betydligt lägre är etableringen för de med konstnärliga examina och för de med en generell examen inom humaniora och konst.

En stor del av de högskoleutbildade har alltså en

god ställning på arbetsmarknaden efter examen. Det finns också yrken där behovet av högskoleutbildade bedöms vara större än tillgången idag och framöver. Det finns alltså en brist på kompetens i samhället inom vissa områden. Det handlar bland annat om yrken inom lärar- och förskollärområdet, hälso- och sjukvårdsområdet och om vissa tekniska utbildningar. För att komma till rätta med det har flera bristyrkesutbildningar varit föremål för utbyggnader de senaste åren. UKÄ:s uppföljning visar att måluppfyllelsen för de utbyggnader som inleddes 2015 och 2017 är relativt låg. Det gäller både utbyggnaden av hälso- och sjukvårdsutbildningar och av lärarutbildningar. För den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 har utfallet däremot överträffat målen.

Det senaste decenniet har antalet examinerade från de olika lärarutbildningarna ändå ökat väsentligt. Det beror i stor utsträckning på att antalet nybörjare ökade kraftigt under första halvan av 2010-talet, men också på andra faktorer, som att färre studenter hoppar av lärarutbildningarna. Fortfarande är andelen som hoppar av ämneslärarutbildningen relativt stor, men den har minskat betydligt de senaste åren. För att tillfredsställa det framtida behovet av lärare på arbetsmarknaden skulle ännu fler behöva examineras. Att bygga ut lärarutbildningarna har dock visat sig vara svårt, bland annat mot bakgrund av ett lågt söktryck.

Under de senaste åren har antalet examinerade även ökat från flera stora hälso- och sjukvårdsutbildningar. Till skillnad från lärarutbildningarna har det ökade intresset under pandemin också hållit i sig, vilket skulle kunna ligga till grund för fortsatta utbyggnader. För att fånga upp det stora intresset för hälso- och sjukvårdsutbildningarna behövs insatser inom flera områden. Ett stort problem är bristen på platser inom den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), vilket tidigare har uppmärksammats. Regeringen har bland annat tillsatt en nationell samordnare med uppdrag att få fram fler platser för verksamhetsförlagd utbildning i sjuksköterskeutbildningen. Nationella vårdkompetensrådet har föreslagit att en ny bestämmelse införs i hälso- och sjukvårdslagen om att regioner och kommuner har ett ansvar för att utbildning bedrivs i den hälso- och sjukvård som de är huvudmän för. Det skulle inte bara synliggöra deras ansvar för den högre utbildningen inom hälso- och sjukvårdsområdet, utan också utbildningens betydelse för en god hälso- och sjukvård.

Ett annat hinder för utbyggnader av både hälso- och sjukvårdsutbildningar och lärarutbildningar är bristen på disputerade lärare. Det medför konsekvenser för forskarutbildningens dimensionering. UKÄ har fått i

uppdrag av regeringen att följa upp universitetens och högskolornas dimensionering av utbildning på forskarnivå. En viktig del i uppdraget är att undersöka lärosätenas egen kompetensförsörjning och hur tillgången på doktorsexaminerade ser ut för dessa utbildningar.

Könsbundna studieval – ett hinder för kompetensförsörjningen

De flesta av de stora yrkesexamensprogrammen inom högskolan har en studentsammansättning som är tydligt könsuppdelad. Eftersom det inte är säkert att studievalen alltid motsvarar individernas faktiska begåvning och förmågor riskerar högskolan att gå miste om några av de bäst lämpade studenterna inom olika områden. Att motverka könsbundna studieval i den högre utbildningen kan alltså i förlängningen bidra till en bättre kompetensförsörjning på arbetsmarknaden.

Flertalet av utbildningarna i högskolan är kvinnodominerade. Det gäller exempelvis flera lärarutbildningar och utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet. Även på socionomutbildningen och juristutbildningen – två andra stora yrkesexamensprogram – är kvinnorna i majoritet. Däremot är männen fler än kvinnorna på de två stora programmen mot civilingenjörsexamen och högskoleingenjörsexamen. Endast på några utbildningar är könsfördelningen jämn, det vill säga andelarna kvinnor och män ligger inom intervallet 40 till 60 procent. Det gäller bland annat på läkarprogrammet och civilekonomprogrammet, men även på ämneslärarprogrammet. Det här mönstret har i huvudsak visat sig stabilt över tid. På civilingenjörsprogrammet har andelen kvinnor bland de examinerade däremot ökat något under de senaste åren.

Generellt har män lägre genomströmning än kvinnor och hoppar av utbildningar i högre grad. Det finns också en tendens att män hoppar av i högre utsträckning på kvinnodominerade utbildningar. Det talar för att mindre könsbundna studieval och en jämnare könsfördelning också skulle kunna bidra till att effektivisera högskolans utbildning.

Däremot har högskolan begränsade möjligheter att bredda rekryteringen av personer med goda förkunskaper från underrepresenterade grupper. Elever med goda betyg och avslutad högskoleförberedande examen från gymnasiet går redan i hög grad över till högskolan, oavsett social bakgrund. En social snedrekrytering sker redan till gymnasiet där elever från studieovana hem i stor utsträckning väljer yrkesförberedande program. För att bryta detta mönster behövs framför allt insatser tidigare i utbildningskedjan.

Nya förutsättningar för internationalisering

Universitet och högskolor verkar på en internationell arena. I och med pandemin och de stängda gränserna minskade de fysiska utbytena inom utbildning och forskning kraftigt. De har nu till stor del återhämtat sig. Den digitala utvecklingen under pandemin bidrog till att motverka de negativa konsekvenserna av en minskad rörlighet och resande, vilket har gett upphov till en ny typ av internationalisering, som bygger på digitala möten och internationella samarbeten på distans. Det kommer att påverka högskolans utveckling på längre sikt.

En möjlig långsiktig förändring är att de europeiska studentutbytena kommer att bli mer dominerande, medan de utomeuropeiska kan komma att minska något i betydelse. Flera projekt inom EU syftar till att åstadkomma ett ökat utbyte och samarbete mellan EU-länderna inom utbildnings- och forskningsområdet. Europauniversiteten är ett högprioriterat projekt inom EU och en viktig beståndsdel i arbetet med att skapa ett gemensamt europeiskt utbildningsområde. Ett mål är att öka mobiliteten på olika plan – studenter, lärare och forskare ska kunna röra sig fritt mellan lärosätena som ingår i de olika allianserna, och studenter ska kunna skraddarsy sin utbildning med kurser från de samarbetande universiteten.

De inresande studenterna till Sverige är betydligt fler än de utresande. Det gäller både inom utbytesprogrammen och för de studenter som ordnar sina studier själva. Den långsiktiga trenden är att antalet utresande studenter från Sverige som ordnar sina studier i andra länder på egen hand minskar, medan antalet utbytesstudenter har ökat svagt det senaste decenniet. De minskade kraftigt i antal under pandemin och har därefter återhämtat sig, men inte fullt ut. Ett mål inom EU:s gemensamma initiativ för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, är att minst 20 procent av de examinerade i eftergymnasial utbildning ska ha haft en studie- eller praktikperiod utomlands om minst tre månader. För svenska studenter har denna andel minskat under de senaste åren, i samband med pandemin – från 14 procent av de examinerade läsåret 2019/20 till 9 procent under läsåret 2021/22. Skillnaden mellan olika examensgrupper är samtidigt stor. Högst andel som studerat utomlands bland de examinerade det senaste läsåret fanns bland de som tog en civilekonomexamen, totalt 34 procent. Även på civilingenjörsprogrammen har många studerat utomlands.

Generellt är det ovanligare med utlandsstudier i de stora legitimationsutbildningarna, exempelvis lärarutbildningarna och sjuksköterskeprogrammet.

Lärosätena arbetar dock aktivt med att skapa möjligheter till internationalisering i utbildningar som inte ger lika stort utrymme för utbyte, till exempel genom korta, digitala mobiliteter och hybridmobiliteter eller genom internationalisering på hemmaplan. Flera lärosäten som ingår i Europauniversitet testar olika sorters mobilitet inom ramen för allianserna – ambitionen för mobilitet inom Europauniversiteten är hög för både studenter och personal.

De inresande studenterna till Sverige kommer från olika delar av världen, men det finns skillnader beroende på om de är utbytesstudenter eller ordnar sina studier på egen hand. En majoritet av de senare studenterna kommer från Asien med tyngdpunkt på Indien och Kina. Utbytesstudenterna däremot kommer till stor del från europeiska länder – Tyskland och Frankrike stod för en dryg tredjedel av det totala antalet utbytesstudenter det senaste läsåret. Men ett relativt stort antal utbytesstudenter kommer även från Kina, samtidigt som många studenter från bland annat Finland på egen hand reser till Sverige för att studera.

Återhämtningen under läsåret 2021/22 innebar ett ökat inflöde av studenter framför allt från länder i Europa, inom utbytesprogram som Erasmus+ och Nordplus. Från Europa kommer nu fler utbytesstudenter än det gjorde innan pandemin. En viss återhämtning har också skett från andra länder, men betydligt långsammare. Det innebär att en högre andel av de inresande utbytesstudenterna idag kommer från Europa än före pandemin.

Ökad internationalisering av högskolans forskning

Inte bara studentutbytena utan också den forskande och undervisande personalens internationella mobilitet minskade under pandemin. Minskningen var betydande – medan 30 procent varit utomlands i tjänsten under 2017 var motsvarande andel 11 procent under 2021. Det finns dock indikationer om att mobiliteten bland personalen har ökat igen, efter de senaste årens nedgång.

Det syns bland annat i lärosätenas resultaträkningar. Under pandemin minskade lärosätenas förbrukning av forskningsmedel och ett minskat resande bidrog till att driftskostnaderna inom framför allt forskning och utbildning på forskarnivå sjönk betydligt. De allra senaste uppgifterna tyder på en återhämtning. Under 2022 ökade driftskostnaderna kraftigt samtidigt som lärosätenas intäkter av forskningsbidrag ökade, medan de oförbrukade bidragen minskade.

En stor del av lärarna och forskarna vid universitet och högskolor har rekryterats internationellt. Under

2022 arbetade nära sex tusen internationellt rekryterade forskare vid svenska lärosäten. De internationellt rekryterade utgör också en allt större del av den forskande och undervisande personalen – andelen internationellt rekryterade av samtliga forskare har ökat från 15 procent 2012 till 23 procent 2022. Störst andel internationellt rekryterade forskare finns inom naturvetenskap, medan andelen är betydligt lägre inom humaniora och samhällsvetenskap. Det finns också stora skillnader mellan olika anställningskategorier. Nära hälften av alla meriteringsanställda är internationellt rekryterade. Det är också vanligare att professorer är internationellt rekryterade än lektorer. En hög andel internationellt rekryterade finns också bland annan forskande och undervisande personal.

Också i publiceringarna syns tecken på en ökad internationalisering av högskolans forskning. En stor del av forskningen publiceras på engelska, som dominerar stort i både doktors- och licentiatavhandlingar. Under 2021 skrevs 95 procent av de publicerade avhandlingarna på engelska. Men det finns skillnader mellan forskningsämnesområden. Inom naturvetenskap, teknik, medicin och hälsovetenskap samt lantbruksvetenskap och veterinärmedicin skrivs i stort sett alla avhandlingar på engelska. Svenska som publiceringsspråk har en starkare ställning inom humaniora och samhällsvetenskap, men också inom dessa områden skrivs en majoritet av avhandlingarna på engelska. Den andelen har också ökat det senaste decenniet.

En långsiktig trend har varit en ökad publicering av forskningsresultat som sakkunniggranskade artiklar i vetenskapliga tidskrifter. Under det senaste decenniet har antalet artiklar i vetenskapliga tidskrifter ökat med mer än 40 procent. Även under 2021 ökade antalet artiklar i vetenskapliga tidskrifter och utgjorde 62 procent av alla forskningspublikationer. Däremot har antalet böcker och kapitel i samlingsverk skrivna av forskare vid svenska lärosäten minskat under de senaste åren.

Universitetens och högskolornas verksamhet förändras kontinuerligt med utvecklingen i samhället. Inom flera områden pågår en snabb kunskapsutveckling som kan komma att få en stor påverkan på högre utbildning och forskning de kommande åren, liksom på behovet av fort- och vidareutbildning och livslångt lärande i arbetslivet. Det gäller den gröna omställningen av samhället i riktning mot ökad hållbarhet och mindre miljöpåverkan, men också digitaliseringen och utvecklingen av artificiell intelligens. Här pågår ett omfattande arbete vid lärosätena, som det ännu inte finns en nationell bild av. ●

2

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Höstterminen 2022 var drygt 370 000 studenter registrerade i utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Det är en minskning jämfört med åren under pandemin, men intresset för att studera på högskolan är fortfarande stort.

Återhämtningen efter pandemin har även lett till fler inresande studenter och därmed ett stort antal nybörjare. De svenska nybörjarna blev dock färre läsåret 2021/22.

Även antalet studenter som tog ut en examen på grundnivå eller

avancerad nivå minskade något läsåret 2021/22, men låg kvar på en historiskt hög nivå. Framför allt minskade antalet som tog ut en generell examen.

Snedrekryteringen till högskolan är fortsatt kraftig. Studenter med lågutbildade föräldrar var underrepresenterade i högskolan också läsåret 2021/22. Däremot påbörjar personer med svensk och utländsk bakgrund högskolestudier i ungefär samma utsträckning. Högst är övergången bland personer födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Hösten 2022 fanns drygt 370 000 studenter registrerade i högskolan. Många av dem följer ett program och tar en examen efter några år, medan andra bara studerar en kort tid i högskolan. I detta kapitel beskrivs inflödet till, närvaron i och utflödet från utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Det är en process som omfattar flera olika populationer: sökande och antagna, nybörjare, registrerade studenter och examinerade. Kapitlet följer samma struktur.

Sökande och antagna

Intresset för att påbörja högskolestudier i den svenska befolkningen har minskat jämfört med tiden under pandemin, men är fortsatt stort. Både antalet sökande och antagna utan tidigare erfarenhet av att studera i högskolan har gått ner. De enda större yrkesexamensprogram som inte hade ett minskat antal sökande till höstterminen 2022 var barnmorskeutbildningen och tandläkarutbildningen. De sökande har blivit färre i alla åldersgrupper. Andelen 19-åringar bland de sökande är fortsatt stor.

Minskat intresse för högskolestudier

Ett sätt att mäta intresset för högskolestudier i den svenska befolkningen är att beräkna antalet sökande som aldrig tidigare har studerat i högskolan. Efter att ha ökat kraftigt under pandemin visar den senaste statistiken att antalet sökande till högskolan höstterminen 2022 minskade. Totalt sökte 128 400 personer utan tidigare erfarenhet av högskolestudier till högskolan höstterminen 2022. Det är en minskning med 16 100 personer jämfört med höstterminen innan. Av de sökande var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Intresset för högskolestudier minskade betydligt bland både kvinnor och män, men fortfarande var antalet sökande något högre än det var innan pandemin.

Färre antagna som inte tidigare studerat i högskolan

Eftersom antalet platser på de flesta utbildningar är lägre än antalet sökande, antas inte alla som söker till högskolan. Dessutom uppfyller inte alla sökande behörighetskraven för den utbildning de har sökt.

Under pandemin tillfördes lärosätena extra medel för att kunna utöka antalet utbildningsplatser, vilket också medförde att antalet antagna ökade ganska kraftigt under pandemins första år. Höstterminen

2020 antogs 64 000 personer utan tidigare högskoleerfarenhet, men antalet antagna har därefter minskat. Till höstterminen 2022 antogs 57 000 sökande som inte tidigare har studerat i högskolan. Det är en minskning med 4 800 jämfört med höstterminen innan. Trots minskningen är antalet antagna fortfarande något högre än det var innan pandemin.

Av de antagna utan tidigare högskolestudier till höstterminen 2022 var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Detta förhållande har varit i stort sett oförändrat de senaste tio åren.

Mellan höstterminerna 2021 och 2022 minskade antalet sökande utan tidigare högskoleerfarenhet med 11 procent, medan antalet antagna minskade med 8 procent. Det innebär att söktrycket till högskolan minskade något. Totalt gick det 2,3 sökande per antagen till höstterminen 2022. Men jämfört med situationen före pandemin har det blivit lite svårare att komma in på högskolan. Inför höstterminerna 2018 och 2019 var det 2,2 sökande per antagen.

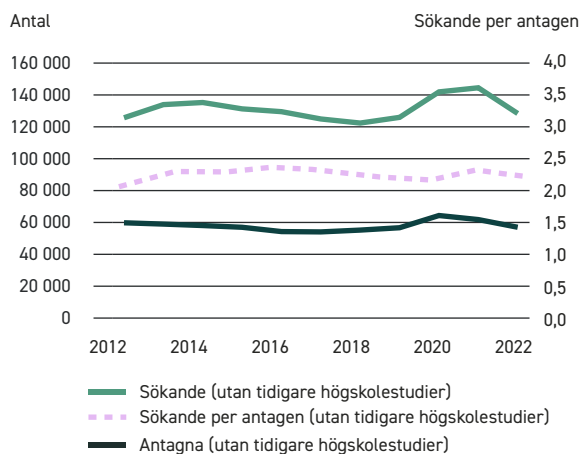
Färre sökande i alla åldersgrupper

Om man tittar närmare på åldersfördelningen bland de sökande utan tidigare högskoleerfarenhet så har antalet minskat i alla ålderskategorier. Störst var minskningen bland dem som var 25–29 år respektive 35 år eller äldre, som båda minskade med 17 procent. Den åldersgrupp som har förändrats minst var 20-åringarna, där antalet sökande endast var marginellt lägre än höstterminen innan.

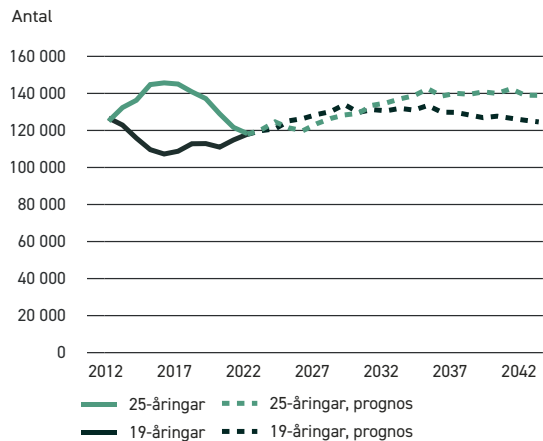
Av den totala gruppen sökande utan tidigare högskoleerfarenhet till höstterminen 2022 utgjorde 19-åringarna 25 procent, vilket var samma andel som höstterminen innan. Åldersgruppen 20–24-åringar utgjorde 44 procent, medan 31 procent var 25 år eller äldre.

Figur 2.1. Antalet sökande och antagna utan tidigare högskolestudier, höstterminerna 2012–2022.

Söktrycket avläses på skalan till höger.

Figur 2.2. Antalet 19- och 25-åringar i befolkningen 2012–2022 och prognos över antalet 19- och 25-åringar i befolkningen 2023–2043.

För tio år sedan var de sökande generellt sett yngre och 19-åringarna utgjorde då 27 procent av de sökande utan tidigare högskoleerfarenhet. Därefter följde flera år när antalet 19-åringar bland de sökande minskade. Höstterminerna 2020 och 2021 hade den yngsta åldersgruppen i stället ökat i storlek, vilket sannolikt till stor del var en effekt av pandemin då fler gick vidare till högskolestudier direkt efter gymnasieskolan.

Förväntad ökning av 19-åringar och 25-åringar i befolkningen

Förändringar i åldersstrukturen i befolkningen spelar roll för antalet sökande till högskolan. Fluktuationer i befolkningens storlek i olika årskullar kan inverka på antalet sökande utan att det egentliga intresset för högskolestudier kan sägas ha förändrats inom respektive årskull. Om de åldersgrupper som i stor utsträckning söker till högskolan minskar eller ökar i antal i befolkningen sjunker eller stiger även antalet sökande till högskolan.

Under pandemin ökade antalet 19-åringar som sökte sig till högskolan kraftigt, utan att det skedde en motsvarande ökning av årskullen i befolkningen. Höstterminen 2021 sökte 9 600 fler 19-åringar till högskolan än höstterminen 2019, medan antalet 19-åringar i befolkningen endast blev knappt 2 000 fler. Däremot steg andelen av årskullen som sökte högskolestudier kraftigt – från ungefär en fjärdedel av alla 19-åringar åren närmast före pandemin till närmare en tredjedel under pandemin.

Enligt SCB:s befolkningsprognoser väntas antalet 19-åringar öka, från dagens 118 000 till närmare 130 000 fram till 2030, för att därefter minska till en nivå kring 125 000 år 2043. Antalet 25-åringar är relativt konstant

under de närmaste åren, men väntas från och med 2026 börja öka från cirka 121 000 för att år 2043 vara närmare 140 000 personer. Både antalet 19-åringar och antalet 25-åringar förväntas alltså vara högre sett på 20 års sikt. Mot bakgrund av detta kan antalet sökande till högskolan förväntas öka, även om intresset för högskolestudier förblir oförändrat.

Färre behöriga förstahandssökande till program

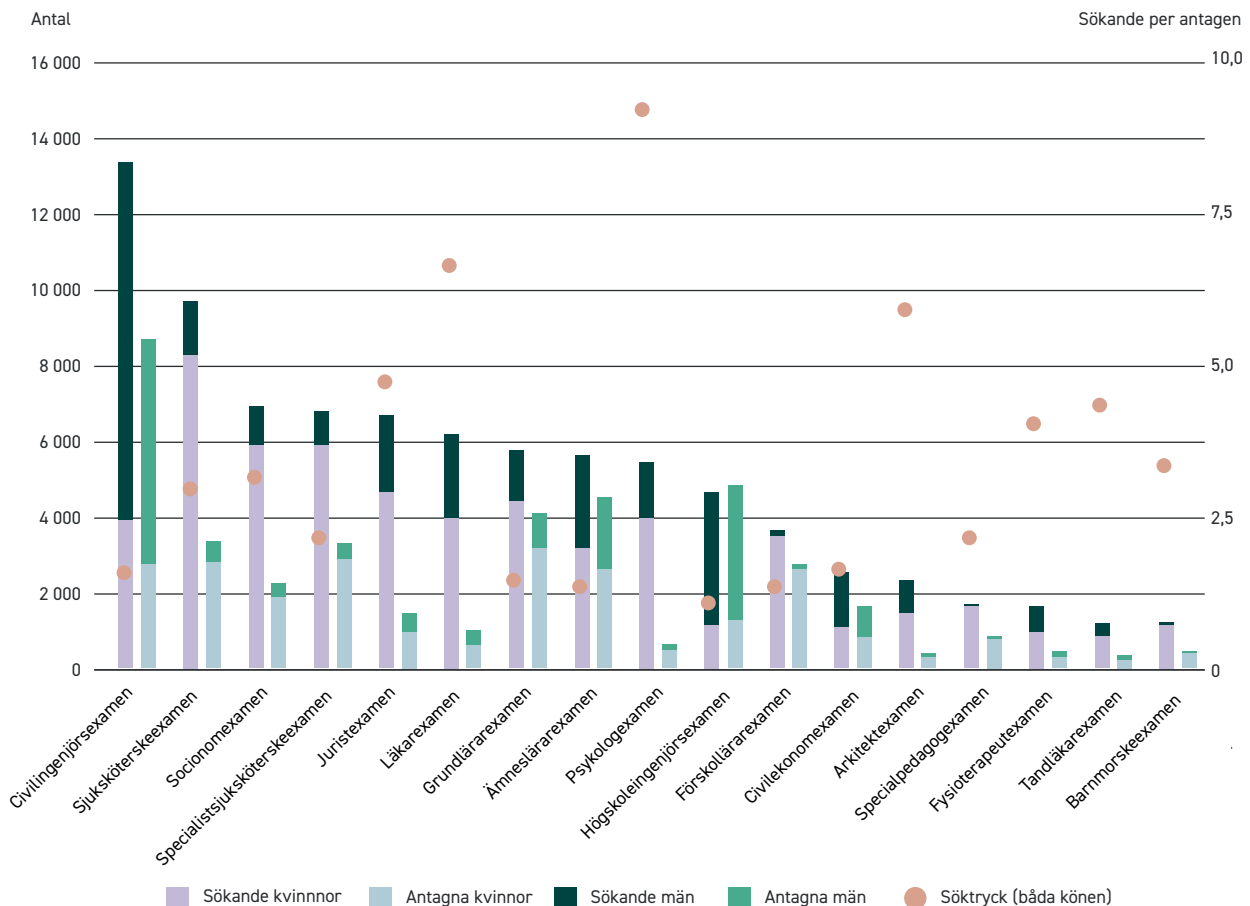
De flesta studenterna i högskolan läser en sammanhållen programutbildning som antingen leder till en generell examen, konstnärlig examen eller till en yrkesexamen. Inför höstterminen 2022 var det totala antalet behöriga förstahandssökande till något program 176 300 och av dem antogs 92 600. Totalt sett minskade antalet behöriga förstahandssökande till program med 15 100 jämfört med höstterminen innan, men fortfarande var antalet sökande högre än innan pandemin.

Lite fler än hälften av de behöriga förstahandssökande sökte till yrkesexamensprogram. Inför höstter-

minen 2022 sökte 54 procent till yrkesexamensprogram, 41 procent till generella program och 3 procent till konstnärliga program. Ytterligare 3 procent sökte sådana program som inte leder till en examen. Antalet sökande minskade till yrkesexamensprogram och generella program, men ökade till konstnärliga utbildningsprogram. Av de sökande var 62 procent kvinnor och 38 procent män.

Det är även möjligt att söka högskoleutbildningar till vårterminerna, men både sökande och antagna är betydligt färre då. Inför vårterminen 2023 sökte 46 250 behöriga förstahandssökande till ett program, vilket var en minskning med 3 970 sökande jämfört med vårterminen 2022. Framför allt minskade antalet sökande till yrkesexamensprogram, medan antalet behöriga förstahandssökande till generella program endast minskade marginellt. För konstnärliga program sker i stort sett ingen antagning på vårterminerna. Av de sökande till program den senaste vårterminen antogs 18 400.

Figur 2.3. Antalet behöriga förstahandssökande och antagna samt söktryck på yrkesexamensprogram med mer än 1 000 behöriga förstahandssökande höstterminen 2022, uppdelat på kvinnor och män.

Tabell 2.1. Behöriga förstahandssökande till de 20 största yrkesexamensprogrammen som gavs höstterminerna 2019, 2021, 2022, vårterminerna 2020, 2022, 2023, samt förändring (procent) mellan de två senaste terminerna.

Program	Ht 2019	Ht 2021	Ht 2022	Förändring Ht 2021-Ht 2022 (%)	Vt 2020	Vt 2022	Vt 2023	Förändring Vt 2022-Vt 2023 (%)
Arbetssterapeutexamen	640	660	570	-14	310	280	230	-19
Barnmorskeexamen	880	1 050	1 090	4	680	600	670	12
Civilekonomexamen	2 370	2 970	2 510	-15	320	380	290	-23
Civilingenjörsexamen	12 390	14 010	13 430	-4	180	140	110	-20
Fysioterapeutexamen	1 760	2 020	1 570	-22	1 400	1 270	1 000	-21
Förskollärarexamen	4 230	4 290	3 630	-15	2 300	2 160	1 600	-26
Grundlärarexamen	5 730	6 250	5 720	-9	1 590	1 850	1 560	-16
Högskoleingenjörsexamen	4 620	4 930	4 600	-7	170	200	190	-1
Juristexamen	6 430	7 380	6 670	-10	3 460	3 340	3 460	4
Läkarexamen	5 180	6 570	6 190	-6	3 710	4 430	4 200	-5
Psykologexamen	5 420	6 330	5 420	-14	3 330	3 460	3 130	-10
Röntgensjuksköterskeexamen	360	590	520	-11	150	200	200	3
Sjuksköterskeexamen	7 180	10 340	9 710	-6	6 300	8 760	7 800	-11
Socionomexamen	6 760	8 090	6 910	-15	4 820	5 410	4 510	-17
Specialistsjuksköterskeexamen	5 750	6 870	6 780	-1	1 880	2 350	2 290	-3
Speciallärarexamen	940	820	740	-10	100	80	50	-35
Specialpedagogexamen	1 720	1 710	1 670	-2	230	220	200	-8
Tandläkarexamen	920	1 050	1 150	9	490	660	620	-5
Yrkeslärarexamen	810	640	490	-23	540	310	310	1
Ämneslärarexamen	5 510	6 290	5 620	-11	1 520	1 500	1 440	-4
Yrkesexamensprogram totalt	88 040	103 820	94 930	-9	34 410	38 950	35 390	-9

Fortsatt högst söktryck för psykologprogrammet

Söktrycket varierar mellan olika utbildningsprogram. Liksom året innan hade psykologprogrammet högst söktryck bland de större yrkesexamensprogrammen höstterminen 2022 med 9,2 behöriga förstahandssökande per antagen. Därefter följde läkarprogrammet med 6,6 och arkitektprogrammet med 5,9 behöriga förstahandssökande per antagen. Söktrycket för dessa program har sjunkit jämfört med höstterminen innan. Det beror på att antalet sökande minskade samtidigt som något fler antogs till programmen.

Färre sökande för flertalet stora yrkesexamensprogram

Totalt sökte 94 930 behöriga förstahandssökande till yrkesexamensprogram inför höstterminen 2022. Flest sökande hade civilingenjörsprogrammet (13 430), följt av sjuksköterskeprogrammet (9 710) och socionomprogrammet (6 910). Totalt hade de fyra olika lärarprogrammen (förskolläraryrkesprogrammet, grundläraryrkesprogrammet, yrkesläraryrkesprogrammet och ämneslä-

raryrkesprogrammet) 15 460 sökande, vilket var 16 procent av det totala antalet behöriga förstahandssökande till yrkesexamensprogrammen höstterminen 2022. Som tabell 2.1 visar minskade antalet behöriga förstahandssökande inför höstterminen 2022 betydligt jämfört med höstterminen innan. Flera av de stora yrkesexamensprogrammen hade betydligt färre sökande, bland annat socionomprogrammet och de olika lärarutbildningarna.

Fortfarande var dock antalet sökande till höstterminen 2022 högre än det var före pandemin, det vill säga till höstterminen 2019. Inte minst för de olika vård- och omsorgsutbildningarna var intresset fortfarande stort. Till utbildningarna mot sjuksköterskeexamen var antalet sökande 35 procent högre än till höstterminen 2019, medan antalet sökande till barnmorskeutbildningen och röntgensjuksköterskeutbildningen var 23 respektive 45 procent högre. Även till program som leder till civilingenjörsexamen, civilekonomexamen, juristexamen och ämneslärarexamen var antalet sökande högre än före pandemin. Till grundläraryrkesutbildningen var det oförändrat, medan det minskat till

förskollärarytbildningen och yrkeslärarytbildningen.

Intresset för olika yrkesexamensprogram skiljer sig åt mellan män och kvinnor. Framför allt är vissa utbildningsinriktningar dominerade av kvinnor. Till exempel var 85 procent av de sökande till sjuksköterskeprogrammet kvinnor, och kvinnor utgjorde 94 procent av de sökande till förskollärarytprogrammet. Samma mönster gäller flera av vård- och omsorgsutbildningarna liksom ytterligare några av lärarytprogrammen. Männen är i stället i majoritet bland de sökande till ingenjörsutbildningar och till utbildningar mot sjökapten- och officersexamen. Av de större yrkesexamensprogrammen är det bara ämneslärarytprogrammet, civilekonomprogrammet och fysioterapeutprogrammet som har en jämn könsfördelning, det vill säga där andelen av vardera kön faller inom intervallet 40–60 procent.

Nyborjare på grundnivå och avancerad nivå

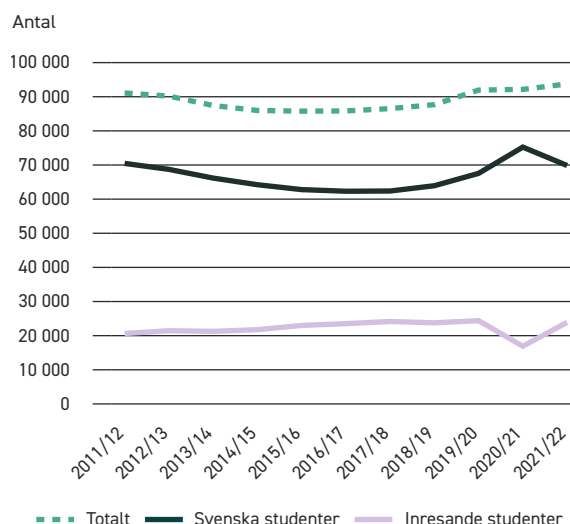
Trots färre svenska nyborjare läsåret 2021/22 var det totala antalet högskolenyborjare rekordstort. Återhämtningen av antalet inresande studenter har lett till ett stort antal nyborjare. Svenska nyborjare på fristående kurser, generella program och yrkesexamensprogram minskade däremot läsåret 2021/22, även om antalet fortfarande var högre än innan pandemin.

Färre svenska högskolenyborjare under läsåret 2021/22

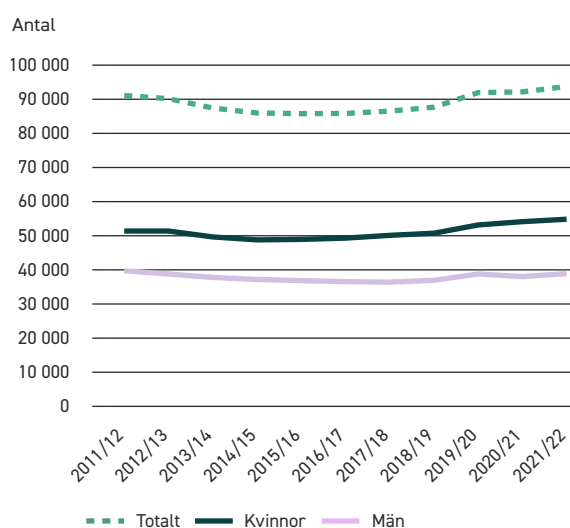
Läsåret 2021/22 började 93 700 nya studenter, så kallade högskolenyborjare, att studera vid svenska universitet och högskolor. Det var 1 600 fler än läsåret innan och det sjätte läsåret i följd som antalet högskolenyborjare ökade. Det stora antalet nyborjare beror på att staten tillfälligt har byggt ut utbildningen på grundnivå och avancerad nivå för att hantera den ökade efterfrågan på högre utbildning i spåren av pandemin. Endast under finanskrisen var antalet högskolenyborjare högre. Även då tillfördes högskolan extra medel för att tillfälligt kunna ta emot fler studenter.

Sammantaget har nyborjarna alltså blivit fler under de senaste åren. Men genom att skilja på svenska och inresande nyborjare syns tydliga skillnader i utvecklingen. De inresande studenterna minskade kraftigt i antal i inledningen av pandemin samtidigt som fler svenska studenter sökte sig till högskolan. Det senaste läsåret har utvecklingen varit den motsatta. Mellan läsåren 2020/21 och 2021/22 ökade antalet inresande studenter med 7 000, samtidigt som antalet svenska nyborjare minskade med 5 400. Det betyder

Figur 2.4. Antalet högskolenyborjare under läsåren 2011/12–2021/22, totalt samt fördelat på svenska och inresande högskolenyborjare.

Figur 2.5. Antalet högskolenyborjare under läsåren 2011/12–2021/22, totalt samt fördelat på kvinnor och män.

att ökningen av antalet inresande nyborjare översteg minskningen av de svenska högskolenyborjarna. Totalt fanns det 69 900 svenska och 23 900 inresande högskolenyborjare under läsåret 2021/22.

Kvinnorna är i klar majoritet bland högskolenyborjarna. Det senaste läsåret ökade antalet män något mer än antalet kvinnor, men det har inte påverkat könsfördelningen bland högskolenyborjarna nämnvärt, utan den är oförändrad jämfört med föregående läsår. Sammantaget var 59 procent av högskolenyborjarna kvinnor och 41 procent män läsåret 2021/22.

Högskolenyborjarnas tidigare studier

De flesta högskolenyborjare har avslutat ett program

i gymnasieskolan, men det finns andra vägar in i högskolan. Av de totalt 69 900 svenska högskolenybörjarna läsåret 2021/22 hade 64 procent enbart studerat i gymnasieskolan. Andelen har minskat med fyra procentenheter jämfört med läsåret innan. 16 procent av nybörjarna hade kombinerat gymnasiestudier med studier i den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Till detta kommer de som enbart genomgått en gymnasial utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen – totalt 14 procent. För den resterande delen av högskolenybörjarna saknas uppgifter om utbildningsbakgrund.

Fler kvinnor än män påbörjar högskolestudier

Av de 77 000 elever som tog en gymnasieexamen läsåret 2018/19 hade 49 procent påbörjat högskolestudier inom tre år, det vill säga senast läsåret 2021/22. Det är en ökning med en procentenhet jämfört med dem som tog en gymnasieexamen året innan. Övergången till högre studier var högre för kvinnor, 56 procent, än för män, 42 procent, vilket delvis kan förklaras av att fler flickor än pojkar läser högskoleförberedande program.

En examen från ett högskoleförberedande program ger automatiskt grundläggande behörighet till högskolan, medan en elev som gått ett yrkesprogram kan få grundläggande behörighet till högskolan genom komplettering. Av de elever som tog en gymnasieexamen från ett högskoleförberedande program läsåret 2018/19 hade 66 procent påbörjat högskolestudier inom tre år. Bland de elever som tog gymnasieexamen från ett yrkesprogram hade 10 procent påbörjat högskolestudier inom tre år.

Det är stora skillnader mellan de olika högskoleförberedande programmen i övergången till högre studier. Övergången var störst bland elever med examen från naturvetenskapsprogrammet, där 86 procent hade påbörjat högskolestudier inom tre år. Lägst var andelen bland elever med examen från det estetiska programmet, där övergången till högskolan var 44 procent inom tre år. Övergången till högskolan var högre för kvinnor än män bland examinerade från nästan samtliga gymnasieprogram, och skillnaden var särskilt stor för yrkesprogrammen, där 18 procent av kvinnorna men enbart 5 procent av männen gick vidare till högre studier.

Fortsatt många studerande i basårutbildning

Behörighetsgivande utbildning – basår – ger studenter som saknar den särskilda behörigheten att läsa exempelvis en teknisk eller naturvetenskaplig utbild-

Svårt för högskolan att på egen hand bredda rekryteringen

I rapporten *Högskolepotentialen – förutsättningar för högskolan att bredda rekryteringen* har UKÄ undersökt lärosätenas förutsättningar att bredda rekryteringen av personer med goda förkunskaper från underrepresenterade grupper, främst utifrån social bakgrund. Gruppen av potentiella studenter med goda förkunskaper är de som utgör högskolepotentialen.

- Goda förkunskaper mäts med gymnasiebetyg, medelpoäng om minst 15 poäng definieras som goda förkunskaper.
- Social bakgrund mäts med föräldrarnas högsta utbildningsnivå.

Analysen visade att vid höga betyg och avslutad högskoleförberedande examen från gymnasieskolan var övergången till högskolan hög oavsett social bakgrund. Det sker en social snedrekrytering redan till gymnasieskolan där personer från studieovana hem i stor utsträckning väljer yrkesprogram. Det påverkar övergången till högskolan som överlag är mycket högre för gruppen som har examen från högskoleförberedande program än från yrkesprogram.

För att bredda rekryteringen till högskolan måste insatser sättas in tidigt i utbildningskedjan. För att universitet och högskolor ska kunna bredda rekryteringen av individer från underrepresenterade grupper som har goda förkunskaper, behöver fler ha gymnasieexamen som ger grundläggande behörighet till högskolan och goda betyg.

ning möjlighet att komplettera sin behörighet. För att få läsa ett basår krävs grundläggande behörighet. Basåret har funnits i högskolan sedan 1992 och finansieras inom lärosätenas anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Under den första tioårsperioden gavs det enbart som en förutbildning till högskoleutbildningar inom naturvetenskap och teknik, men sedan 2003 kan lärosätena ge basårutbildning för alla utbildningsprogram som börjar på grundnivå där det finns brist på behöriga sökande samtidigt som det finns en efterfrågan på arbetsmarknaden av examinerade från utbildningen. Som exempel ges ett hälsovetenskapligt basår vid Lunds universitet sedan hösten 2021, där studenterna efter avklarade basårsstudier garanteras plats på en av sex hälso- och sjukvårdsutbildningar vid Lunds universitet.

I de utbyggnader av lärosätenas utbildning som regeringen tog initiativ till med anledning av pande-

Tabell 2.2. Antal elever som tog gymnasieexamen läsåret 2018/19 och andelen som påbörjat högskolestudier senast läsåret 2021/22, uppdelat på gymnasieprogram, totalt och för kvinnor och män.

	Antal elever som tog gymnasieexamen läsåret 2018/19			Andel elever som påbörjat högskolestudier senast läsåret 2021/22		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Samtliga	77 000	38 400	38 600	49	56	42
Högskoleförberedande program	53 300	28 800	24 500	66	69	63
Ekonomi	11 820	6 310	5 510	60	65	54
Estetiska	5 190	3 440	1 750	44	48	36
Humanistiska	620	520	100	77	80	61
International Baccalaureate	840	510	330	59	55	65
Naturvetenskap	12 160	6 640	5 520	86	86	85
Samhällsvetenskap	14 940	10 030	4 900	61	66	51
Teknik	7 780	1 350	6 430	70	76	68
Yrkesprogram	23 700	9 600	14 100	10	18	5
Barn och fritid	2 050	1 270	780	21	27	12
Bygg och anläggning	3 250	280	2 970	2	4	1
El och energi	3 740	110	3 630	4	5	4
Fordon och transport	2 440	420	2 020	1	2	1
Handel och administration	2 070	1 220	850	10	11	7
Hantverk	1 510	1 440	70	7	8	1
Hotell och turism	740	590	150	10	11	6
Industri tekniska	980	120	860	12	34	9
Naturbruk	2 230	1 520	710	16	20	9
Restaurang och livsmedel	1 160	650	510	5	7	4
Riksrekryterande utbildningar	220	20	200	14	19	14
VVS och fastighet	920	20	910	1	6	1
Vård och omsorg	2 400	1 990	410	33	34	23

min ingick medel till behörighetsgivande och högskoleinledande utbildning. Målet var att öppna upp fler vägar till studier vid universitet och högskolor. Mellan läsåren 2019/20 och 2020/21 ökade antalet studenter registrerade på en basårutbildning med 2 270, till totalt 6 370 studenter. Det motsvarar en ökning med drygt 50 procent. Under läsåret 2021/22 var antalet studenter i basårutbildning fortsatt högt – totalt var 5 870 studenter registrerade på en basårutbildning, en

Tabell 2.3. Registrerade på basårutbildningar 2017/18–2021/22, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Totalt	4 070	3 870	4 100	6 370	5 870
Kvinnor	1 460	1 470	1 560	2 630	2 280
Män	2 620	2 410	2 540	3 740	3 590
Kvinnor/ män (%)	36/64	38/62	38/62	41/59	39/61
Andel under 25 år (%)	76	75	74	72	74

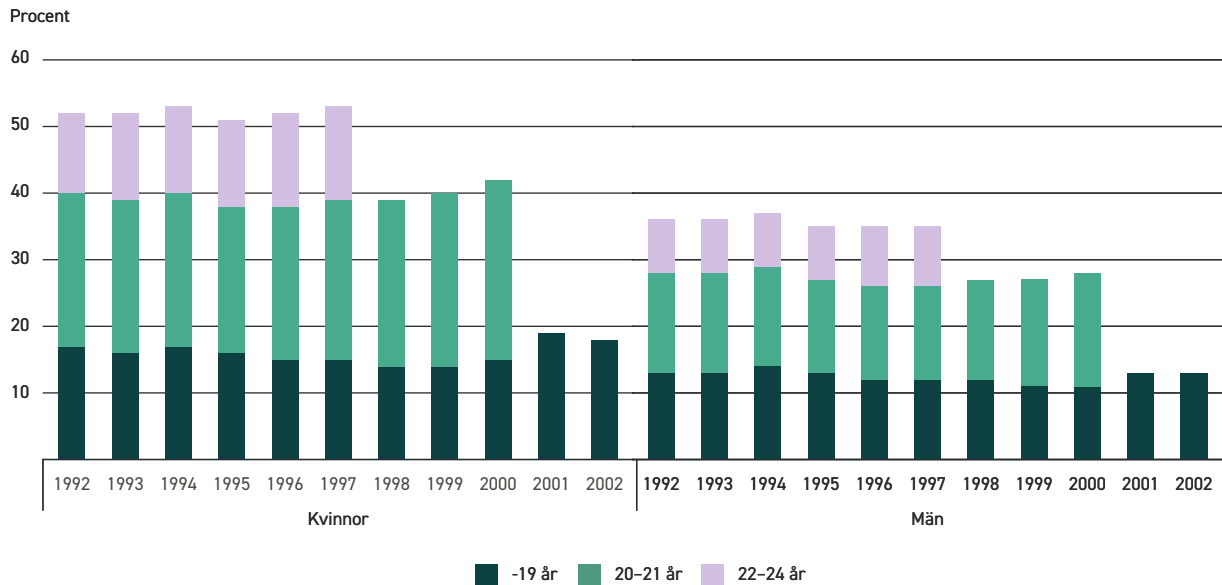
minskning med 500 studenter jämfört med föregående läsår (tabell 2.3).

Majoriteten av dem som studerade en basårutbildning var män: 39 procent var kvinnor och 61 procent män. Könsfördelningen har varit ungefär densamma de senaste fem läsåren. Att majoriteten av de studerade är män ska ses mot bakgrund av att basåren i de allra flesta fall kompletterar behörigheten till tekniska utbildningar, som historiskt är mansdominerade. Tre fjärdedelar av dem som var registrerade på basårutbildningarna under läsåret 2021/22 var under 25 år. Minskningen jämfört med läsåret innan var 13 procent bland kvinnor och 4 procent bland män.

Fortsatt hög andel 19-åringar som börjar i högskolan

I Sverige är det en relativt låg andel av studenterna som påbörjar högskolestudier direkt efter avslutade gymnasiestudier. Direktövergången från gymnasieskolan ökade dock under pandemin – mellan 2019 och 2020

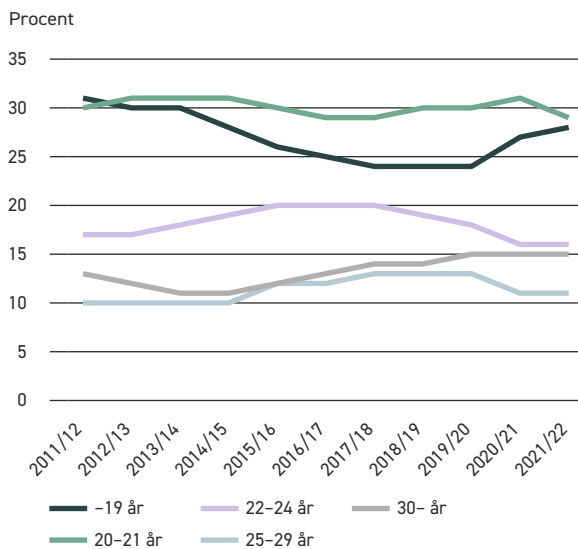
Figur 2.6. Andelen av årskullarna födda 1992–2002 som har påbörjat högskolestudier i Sverige eller som har studiemedel från CSN för att studera utomlands senast vid 19, 21 respektive 24 års ålder, uppdelat på kvinnor och män.

ökade andelen 19-åringar som gick direkt till högskolestudier från 13 procent till 16 procent. De studenterna föddes 2000 respektive 2001. Denna andel var nästan lika hög under 2021, det vill säga för de studenter som föddes 2002. Det betyder att uppgången av antalet högskolenyborjare som kom direkt från gymnasieskolan höll i sig.

De flesta som påbörjar högskolestudier gör det dock något senare. Om uppföljningstiden utökas till fem år, det vill säga till det år man fyller 24, blir övergångsfrekvensen betydligt högre. Bland dem som föddes 1997 hade 44 procent påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder, vilket är samma andel som året innan.

Figur 2.7. Andelen svenska högskolenyborjare i olika åldrar under läsåren 2011/12–2021/22.

Andelen som har påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder har legat mellan 43 och 45 procent för dem som är födda under 1980- och 1990-talen.

Skillnaden mellan män och kvinnor i övergången till högskolan är tydlig och den ökar dessutom med åldern på årskullen. Under 2021 gick 18 procent av kvinnorna och 13 procent av männen direkt från gymnasieskolan till högskolan. Ser man till övergången vid 24 års ålder var skillnaderna större. Av dem som föddes 1997 hade 53 procent av kvinnorna påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder, jämfört med 36 procent av männen. Skillnaden i övergångsfrekvens mellan män och kvinnor ökade alltså från 5 till 17 procentenheter.

Ålderssammansättningen bland nyborjarna har förändrats över tid. Andelen 19-åringar bland högskolenyborjarna har ökat kraftigt under de senaste två läsåren, som ett resultat av den ökade direktövergången från gymnasium till högskola. Det innebär ett brott mot utvecklingen under åren dessförinnan, då andelen 19-åringar bland nyborjarna minskade tydligt. Samtidigt har andelen av nyborjarna som är 30 år eller äldre ökat under flera år. Medianåldern för svenska nyborjare var 21,4 år under läsåret 2021/22, vilket är oförändrat jämfört med läsåret innan. Det senaste läsåret innan pandemin, det vill säga läsåret 2019/20, var medianåldern 21,6 år.

Tydliga regionala skillnader i övergången till högskolestudier

Det är stora regionala skillnader i övergången till högskolestudier mellan Sveriges län och kommuner. Personer som var folkbokförda i Stockholms län

och Uppsala län påbörjade högskolestudier i högst grad – 52 procent respektive 49 procent hade påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder 2021. Lägst övergång, 32 procent, hade personer som var folkbokförda i Gotlands län. I samtliga län och i den absoluta majoriteten av kommunerna påbörjade kvinnor högskolestudier i högre grad än männen. Skillnaden mellan andelarna män och kvinnor som hade påbörjat en högskoleutbildning vid 24 års ålder var störst i Blekinge län – 21 procentenheter fler kvinnor än män.

På kommunal nivå är skillnaderna i övergång ännu större. Siffror från 2021 visar att bland invånare i Danderyds kommun hade 79 procent påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder. Lägst andel, kring 10 procent, var det i Ljusnarsberg, men det är en kommun med väldigt liten befolkning och siffrorna bör därmed tolkas med

försiktighet. Utgångspunkten för de geografiska uppgifterna är den kommun och det län där ungdomarna var folkbokförda det år de fyllde 18.

Flera av kommunerna med högst övergång till utbildning vid senast 19 års ålder har haft bland de högsta direktövergångarna under det senaste årtiondet, exempelvis Lund och Uppsala. Däremot är det större variation i vilka kommuner som har den lägsta direktövergången. Gemensamt för dessa är att det handlar om mindre kommuner med ett begränsat antal ungdomar.

Störst minskning av nybörjare på fristående kurser

Totalt fanns det 69 900 svenska högskolenybörjare läsåret 2021/22. Svenska högskolenybörjare inleder

Internationell jämförelse

Äldst nybörjare på kandidatnivå i Sverige

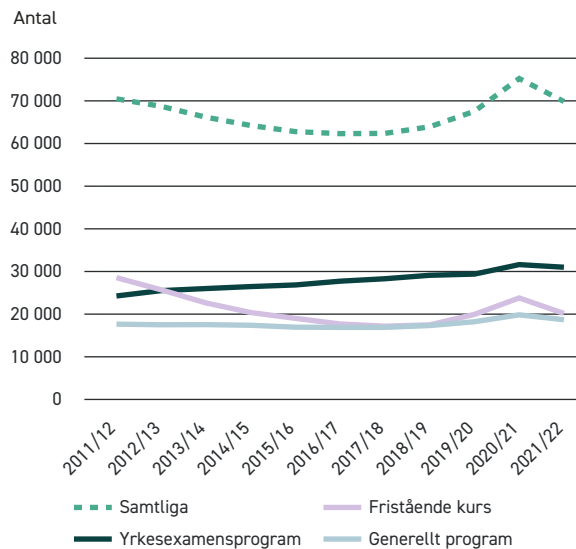
I Sverige är studenterna äldre än i många andra OECD-länder – medelåldern för nybörjare på kandidatnivå var 25 år 2020. Sverige hade även den lägsta andelen nybörjare under 25 år på kandidatnivå – 67 procent. I Nederländerna var nybörjarna betydligt yngre än i många andra länder och över 90 procent av nybörjarna på kandidatnivå var under 25 år. Genomsnittet för alla OECD-länder var 84 procent. Däremot hade de svenska nybörjarna på masternivå en åldersprofil som låg närmare genomsnittet för OECD-länderna och de 22 EU-länder som ingår i OECD.

Könsfördelningen bland nybörjare är generellt jämnare på kandidatnivå än på masternivå. I genomsnitt för alla OECD-länder var 55 procent av nybörjarna på kandidatnivå kvinnor och 45 procent var män. På masternivå var 58 procent av nybörjarna kvinnor och 42 procent var män. Sverige hör till de länder som hade högst andel kvinnor och lägst andel män bland nybörjarna på kandidatnivå, medan könsfördelningen på masternivå var ungefär densamma som OECD-genomsnittet.

Tabell 2.4. Nybörjarnas profil på kandidatnivå och masternivå i ett urval OECD-länder, 2020. Tabellen visar andelen kvinnor respektive män, medelålder, samt andelen nybörjarna som var under 25 respektive 30 år 2020. Inresande utbytesstudenter ingår inte i uppgifterna. Källa: OECD.

Land	Kandidatnivå			Masternivå		
	Kvinnor/ män (%)	Medelålder (år)	Andel av nybörjarna under 25 år (%)	Kvinnor/ män (%)	Medelålder (år)	Andel av nybörjarna under 30 år (%)
Danmark	58/42	25	74	56/44	26	86
Finland	56/44	24	74	62/38	32	48
Frankrike	58/42	21	91	55/45	24	87
Nederländerna	54/46	20	94	56/44	25	92
Norge	58/42	23	81	60/40	26	79
Tyskland	48/52	23	77	53/47	24	89
Storbritannien	56/44	22	84	60/40	27	78
Sverige	61/39	25	67	57/43	27	76
EU22 - genomsnitt	55/45	22	86	59/41	26	80
OECD - genomsnitt	55/45	22	84	58/42	28	73

Figur 2.8. Svenska högskolenyborjare fordelade efter studieform lasaren 2011/12–2021/22. Uppgiften for generella program inkluderar nyborjare pa konstnarliga program.

oftast sina studier pa ett yrkesexamensprogram. Totalt 31 000 (44 procent) gjorde det under lasaret 2021/22, vilket ar en minskning med 600 jamfort med lasaret innan. Pa program som ger en generell examen var

antalet svenska nyborjare 18 700 (27 procent), en minskning med 1 200 studenter, medan 20 200 (29 procent) svenska hogskolenyborjare studerade fristande kurser, vilket ar 3 600 farre an lasaret innan.

Inresande studenter har ett annorlunda studiemonster. Av de totalt 23 900 inresande hogskolenyborjarna lasaret 2021/22 lasste endast 2 procent pa ett yrkesexamensprogram, medan 57 procent lasste fristande kurser och 41 procent lasste pa ett generellt program.

Programnyborjare pa generella program

Vi overgar nu till att beskriva utvecklingen av antalet nyborjare pa program, sa kallade programnyborjare. Det ar studenter som for forsta gangen ar registrerade pa ett visst yrkesexamensprogram, konstnarligt program eller generellt program. Programnyborjare inkluderar bade hogskolenyborjare och studenter som har studerat tidigare pa nagon hogskoleutbildning men som ar nyborjare pa ett visst program.

Under lasaret 2021/22 var antalet nyborjare pa generella program 51 310. Det ar en minskning med 1 380 nyborjare, motsvarande 3 procent, jamfort med lasaret innan. Program som leder till en kandidatexamen har storst omfattning av de generella programmen.

Tabell 2.5. Nyborjare pa generella program och de storsta yrkesexamensprogrammen lasaren 2011/12, 2020/21 och 2021/22, forandring i procent mellan lasaren 2020/21 och 2021/22 och andelen inresande studenter 2021/22.

Program mot	Antal nyborjare				Konsfordelning		Andel inresande (%)	Andel hogskole-nyborjare (%)	Median-alders (ar)
	2011/12	2020/21	2021/22	Forandring (%)	Kvinnor (%)	Man (%)			
Hogskoleexamen	3 890	1 660	1 220	-27	39	61	0	39	-
Kandidatexamen	25 920	27 760	26 970	-3	57	43	5	66	-
Magisterexamen	3 740	4 540	4 590	1	58	42	41	40	-
Masterexamen	10 050	18 730	18 530	-1	52	48	42	43	-
Yrkesexamen	44 700	53 890	52 500	-3	64	36	1	60	22
Civilekonomexamen	2 020	1 600	1 490	-7	45	55	1	80	20
Civilingenjorsexamen	6 820	8 340	8 170	-2	31	69	3	78	20
Forskollarexamen	2 980	3 880	3 540	-9	94	6	0	76	26
Grundlarexamen	2 790	4 660	4 460	-4	76	24	0	69	24
Hogskoleingenjorsexamen	4 210	4 520	4 460	-1	27	73	1	69	21
Juristexamen	1 890	1 970	2 050	4	65	35	1	53	20
Lakarexamen	1 550	1 620	1 620	0	60	40	2	57	20
Sjukskoterskeexamen	5 140	5 860	5 660	-4	85	15	0	69	23
Socionomexamen	2 600	3 170	3 180	0	83	17	0	61	22
Specialistsjukskoterskeexamen	2 150	2 690	2 720	-1	87	13	1	1	33
Amneslarexamen	2 930	5 310	4 780	-10	56	44	1	51	23

Läsåret 2021/22 var antalet nybörjare på dessa program 26 970. De program som leder till högskoleexamen är betydligt mindre – läsåret 2021/22 var antalet nybörjare 1 220. Det är en minskning med 27 procent jämfört med föregående läsår. Sett i ett längre tidsperspektiv har omfattningen på programmen mot högskoleexamen minskat betydligt – sedan läsåret 2011/12 har antalet nybörjare minskat med nästan 70 procent.

På avancerad nivå är de program som leder till masterexamen störst. De hade totalt 18 530 nybörjare under läsåret 2021/22, medan programmen som leder till magisterexamen hade 4 590 nybörjare. Av nybörjarna på de generella programmen på avancerad nivå var mer än 40 procent inresande studenter. Det är en betydligt högre andel än på programmen på grundnivå och på de olika yrkesexamensprogrammen.

Totalt för alla generella program var 55 procent av nybörjarna kvinnor och 45 procent män, men könsfördelningen varierar något mellan de olika programmen. Fler män än kvinnor studerar på program som leder till högskoleexamen. På övriga generella program är kvinnorna fler än männen, men fördelningen ligger inom gränsen för jämn könsfördelning, vilket innebär att andelen nybörjare av vardera kön är mellan 40 och 60 procent.

De konstnärliga programmen har sedan de infördes 2007/08 haft ett ökande antal programnybörjare. Under läsåret 2021/22 var antalet programnybörjare 1 060, vilket är den högsta noteringen någonsin.

Färre nybörjare på yrkesexamensprogram

Antalet nybörjare på program som leder till en yrkesexamen var 52 500 under läsåret 2021/22. Jämfört med läsåret innan innebär det att antalet nybörjare har minskat med 1 400, motsvarande 3 procent. Könsfördelningen bland nybörjarna på yrkesexamensprogram var 64 procent kvinnor och 36 procent män, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår.

De olika yrkesexamensprogrammen skiljer sig åt storleksmässigt. Program som leder till civilingenjörsexamen är de största. De hade totalt 8 170 nybörjare, vilket är en minskning med 170 studenter jämfört med föregående läsår. De olika programmen som leder till lärarexamen är också stora, liksom program som leder till sjuksköterskeexamen.

På de stora yrkesexamensprogrammen var andelen högskolenybörjare störst på programmen mot civilingenjörsexamen och civilekonomexamen. De hade också tillsammans med programmen mot juristexamen och läkarexamen den lägsta medianåldern bland nybörjarna – 20 år. De studenter som påbörjar program

mot olika lärarexamina eller sjuksköterskeexamen är något äldre – på dessa program var medianåldern hos nybörjarna 23 år eller mer. Av nybörjarna på programmen mot civilingenjörsexamen var 31 procent kvinnor och 69 procent män. Men på det stora flertalet av yrkesexamensprogrammen var kvinnorna fler än männen. Bara 6 av 50 yrkesexamensprogram hade en jämn könsfördelning bland programnybörjarna, vilket innebär att andelen kvinnor respektive män var inom intervallet 40 till 60 procent. Inresande studenter utgjorde mindre än en procent av nybörjarna på yrkesexamensprogram.

Totala antalet registrerade studenter

Totalt var 372 400 studenter registrerade i den svenska högskolan höstterminen 2022. Det är en minskning med 12 160 studenter jämfört med höstterminen 2021. Trenden med ett ökande antal inresande studenter och färre svenska studenter höll i sig även höstterminen 2022. Studiedeltagandet var högst vid 22 års ålder, ett mönster som har varit stabilt under flera års tid. Höstterminen 2022 studerade 29 procent av 22-åringarna i högskolan.

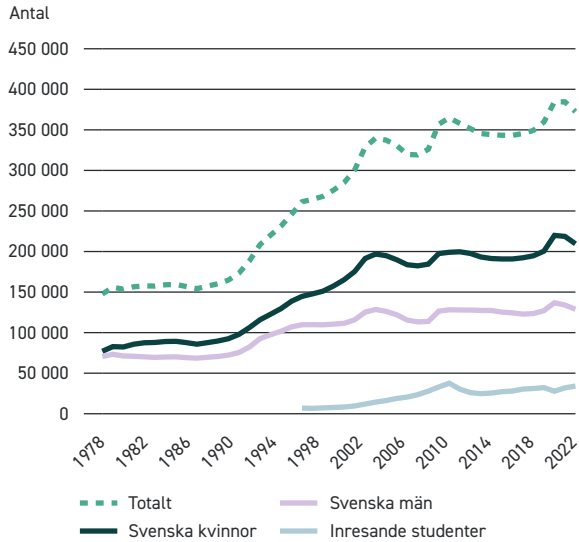
Färre registrerade studenter höstterminen 2022

I högskolan utgör nybörjarna endast en del av samtliga studenter. Förutom nybörjarna finns i studentpopulationen som helhet också de som är kvar i studier sedan tidigare och de som återkommit till högskolan efter en tids frånvaro. Totalt studerade 372 400 studenter på grundnivå och avancerad nivå någon gång under höstterminen 2022. Andelen kvinnor var 61 procent och andelen män 39 procent.

De senaste åren har studentantalet varierat. En tillfällig utbyggnad av högskolan för att möta den ökade efterfrågan på högre utbildning under pandemin har under några år gett lärosätena möjlighet att utbilda fler studenter än tidigare. Denna utbyggnad trappas successivt ned under perioden 2022–2025. Efter att ha ökat fem år i rad minskade också antalet registrerade studenter i högskolan den senaste höstterminen. Totalt minskade antalet registrerade studenter med 12 160 jämfört med höstterminen 2021.

Utvecklingen skiljer sig betydligt mellan svenska och inresande studenter. De inresande studenterna påverkades i hög grad av restriktionerna som infördes med anledning av pandemin och minskade kraftigt i antal till höstterminen 2020. Sedan dess har de i stor utsträckning återvänt till den svenska högskolan.

Figur 2.9. Registrerade studenter i utbildning på grundnivå och avancerad nivå höstterminerna 1978–2022, uppdelat på svenska kvinnor och män samt inresande studenter.

Mellan höstterminerna 2021 och 2022 ökade antalet inresande studenter med 2 190 till totalt 34 130. Det motsvarar 9 procent av samtliga studenter. Så många inresande studenter har det inte funnits i den svenska högskolan sedan höstterminen 2010, året innan studieavgiftsreformen. Däremot minskade antalet svenska studenter med 14 350 till 338 300 mellan höstterminerna 2021 och 2022.

I ett längre tidsperspektiv är antalet studenter fortfarande högt. Under 1990-talet genomfördes en successiv

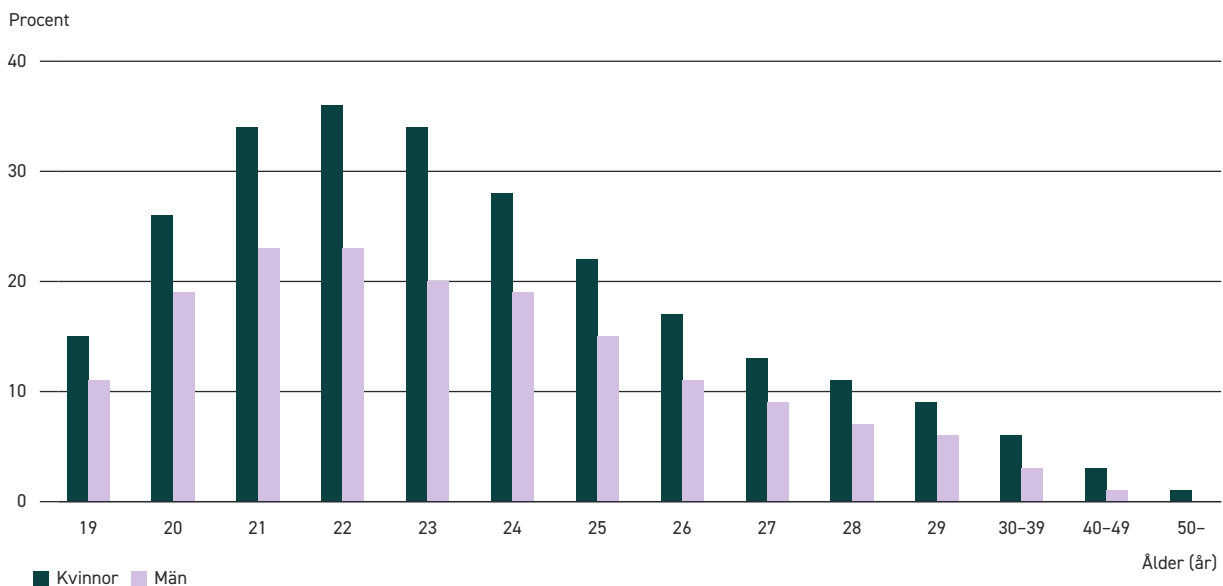
utbyggnad av den svenska högskolan. Antalet studenter fördubblades mellan hösten 1990, då det fanns 173 000 studenter vid svenska universitet och högskolor, och hösten 2003 då det totala antalet studenter var 340 000. Sedan följde några år med minskat studentantal på grund av lägre efterfrågan på högre utbildning under högkonjunkturen. I samband med finanskrisen ökade efterfrågan på högre utbildning på nytt. Från hösten 2008 ökade antalet studenter fram till hösten 2010 då det fanns 365 000 studenter i högskolan.

Under åren därefter minskade antalet studenter på nytt när universiteten och högskolorna anpassade sig till förändrade ekonomiska förutsättningar. Ett liknande mönster med tillfälligt fler studenter i högre utbildning har upprepat sig under pandemin. Som mest uppgick antalet registrerade studenter till 384 600 under hösten 2021 och hösten 2022 fanns det alltså 372 400 registrerade studenter i utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Många studenter läser hela eller delar av utbildningen på distans

Det vanligaste sättet att bedriva högskolestudier är i utbildning på campus. Men många läser också hela eller delar av sin utbildning på distans. Andelen kvinnor som läser på distans är betydligt högre än andelen män, särskilt bland dem som enbart läser på distans: där utgör kvinnorna 69 procent och männen 31 procent. Läsåret 2021/22 läste 112 600 studenter enbart på distans. Samtidigt kombinerade 57 100 studenter kurser på distans med lärosätenas campuskurser. Det innebär

Figur 2.10. Andel kvinnor och män i olika åldrar som var registrerade i utbildning på grundnivå eller avancerad nivå höstterminen 2022.

att antalet registrerade distansstudenter var totalt 169 700 studenter av totalt 450 400 studenter som var registrerade för studier någon gång under läsåret 2021/22.

Antalet distansstudenter minskade marginellt jämfört med läsåret 2020/21, då antalet registrerade distansstudenter var som högst – totalt 170 000. Under pandemin bedrevs stora delar av utbildningen i högskolan på distans. I statistiken redovisades dock antalet studenter på campus respektive distanskurser utifrån hur tanken var att utbildningen skulle bedrivas och inte efter hur undervisningen faktiskt hade bedrivits. Det betyder att den storskaliga övergången till distansundervisning inte syns i den ordinarie statistiken för pandemiåren. Det finns idag olika sätt att definiera distansutbildning på och UKÄ håller på att se över de olika versionerna med ambitionen att skapa en tydligare definition.

Deltagandet i högskoleutbildning högst vid 22 års ålder

Hur stor andel av befolkningen som är registrerad på någon form av högskoleutbildning varierar mellan olika åldersgrupper (figur 2.10). Högst var studiedeltagandet under höstterminen 2022 i åldersgruppen 21–23 år. Allra högst var det för 22-åringarna i befolkningen, där 29 procent studerade antingen på grundnivå eller på avancerad nivå under höstterminen 2022. I alla åldrar var studiedeltagandet högst bland kvinnorna. Skillnaden mellan kvinnor och mäns studiedeltagande var 4 procentenheter vid 19 års ålder och 13 procentenheter vid 22 års ålder.

Utbildningsvolym mätt i helårsstudenter

Antalet helårsstudenter i den svenska högskolan minskade något under läsåret 2021/22 jämfört med läsåret innan, då nivån var högre än någonsin tidigare. Totalt var antalet helårsstudenter 325 800 läsåret 2021/22, vilket är 4 160 färre än läsåret innan. Den största utbildningsvolymen finns på programmen, och på de generella programmen fortsätter volymen att öka. Juridik och samhällsvetenskap var fortsatt det klart största ämnesområdet.

Minskning från förra årets rekordnivå

Helårsstudenter är registrerade studenter som har räknats om till helårsekvivalenter genom att summan av studenternas kursregistreringar dividerats med 60 högskolepoäng. Det är ett lämpligt mått för att beskriva den totala utbildningsvolymen eftersom alla studenter inte är registrerade på heltid hela året.

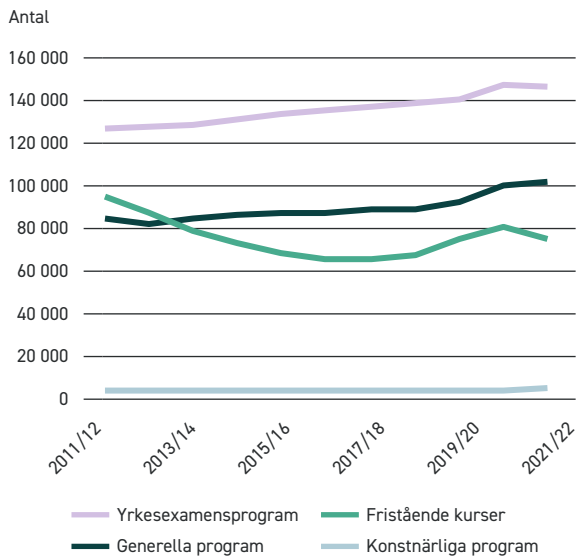
Från att ha varit på den högsta nivån någonsin under läsåret 2020/21 minskade antalet helårsstudenter på grundnivå och avancerad nivå till läsåret 2021/22. Totalt fanns 325 800 helårsstudenter, vilket är en minskning med 4 160 jämfört med läsåret innan. Sett över en längre period ligger dock utbildningsvolymen kvar på en mycket hög nivå.

Programmen fortsätter att dominera utbildningsvolymen

Studenter på yrkesexamensprogram och generella program utgjorde tillsammans 76 procent av den totala utbildningsvolymen läsåret 2021/22. Totalt fanns 146 400 helårsstudenter på yrkesexamensprogram och 101 400 på generella program. Jämfört med läsåret

Tabell 2.6. Antalet registrerade helårsstudenter per ämnesområde läsåren 2020/21 och 2021/22, andel på avancerad nivå samt könsfördelning.

	Helårsstudenter		Andel på avancerad nivå 2021/22			Könsfördelning 2021/22	
	2020/21	2021/22	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Totalt	330 000	325 800	22	21	23	61	39
Juridik och samhällsvetenskap	141 000	137 900	21	20	22	65	35
Teknik	48 260	47 060	33	32	33	34	66
Humaniora och teologi	46 870	45 490	10	11	10	65	35
Naturvetenskap	33 340	33 520	23	25	22	51	49
Vård och omsorg	23 100	22 910	22	23	19	84	16
Medicin och odontologi	19 890	19 510	34	32	38	70	30
Övrigt område	9 700	9 600	22	23	19	59	41
Konstnärligt område	6 940	6 980	22	23	22	61	39

Figur 2.11. Antalet helårsstudenter per studieform läsåren 2011/12–2021/22.

2020/21 minskade omfattningen av yrkesexamensprogrammen något, med 730 helårsstudenter, medan de generella programmen ökade med 1 480 helårsstudenter. De konstnärliga programmen är den minsta studieformen, med 3 370 helårsstudenter läsåret 2021/22.

Störst förändring i utbildningsvolym jämfört med föregående läsår var det på de fristående kurserna. Efter att ha ökat mellan läsåren 2017/18 och 2020/21 minskade antalet helårsstudenter på fristående kurser under läsåret 2021/22 till 74 180, vilket är 4 940 färre än läsåret innan.

Flest helårsstudenter inom juridik och samhällsvetenskap

Det enskilt största ämnesområdet under läsåret 2021/22 var, liksom tidigare, juridik och samhällsvetenskap med 137 900 helårsstudenter. Det konstnärliga ämnesområdet hade minst antal helårsstudenter. Fördelningen av antalet helårsstudenter mellan ämnesområdena har inte förändrats nämnvärt de senaste läsåren.

Ämnesområdet med högst andel helårsstudenter på avancerad nivå, 34 procent, var medicin och odontologi. Den lägsta andelen fanns inom ämnesområdet humaniora och teologi. Den långsiktiga trenden är att den totala andelen helårsstudenter på avancerad nivå ökar. Lsåret 2021/22 var andelen på avancerad nivå 22 procent, vilket var i nivå med läsåret innan. Sedan läsåret 2011/12 har andelen helårsstudenter på avancerad nivå ökat med 3 procentenheter.

Även könsfördelningen skiljer sig mycket mellan de olika ämnesområdena. Det mest kvinnodominerade området under läsåret 2021/22 var vård och omsorg där

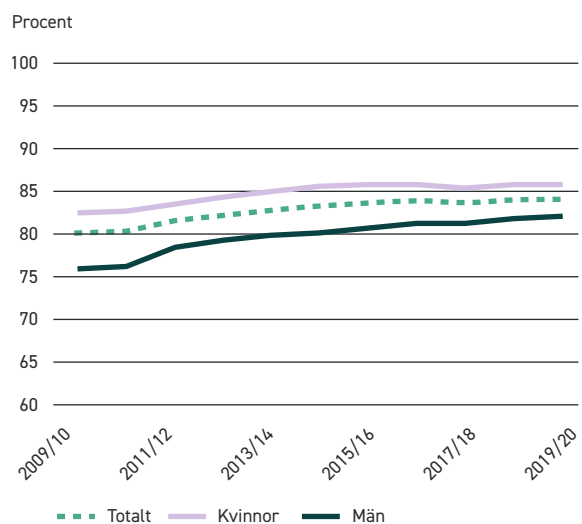
84 procent av helårsstudenterna var kvinnor, medan det mest mansdominerade ämnesområdet var teknik, med 66 procent män. Bara inom naturvetenskap var könsfördelningen jämn – med andelen kvinnor och män inom spannet 40–60 procent. Av det totala antalet helårsstudenter var 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Genomströmning

UKÄ mäter genomströmning med tre olika mått: prestationsgrad, kvarvaro och examensfrekvens. De baseras på avklarade högskolepoäng, hur många studenter som är kvar läsår två, och hur många som har tagit ut examen. Studenternas genomsnittliga prestationsgrad har varit oförändrad de senaste åren. Studenter på program har överlag högre prestationsgrader än dem som läser fristående kurser. Läkarprogrammet har högst kvarvaro och examensfrekvens av yrkesexamensprogrammen, påbyggnadsutbildningar undantagna.

Kvinnor fortsätter att ha högre prestationsgrader än män

Prestationsgraden är ett mått på genomströmning som visar andelen högskolepoäng som studenterna tagit av det antal poäng som de var registrerade för ett visst läsår. Avklarade poäng följs upp under registreringsterminen och de tre efterföljande terminerna. Studenternas totala genomsnittliga prestationsgrad var 84 procent för kurser som registrerades läsåret 2019/20 och som följdes upp vårterminen 2021 till höstterminen 2021. Det är i nivå med läsåret innan, men en ökning med

Figur 2.12. Studenternas genomsnittliga prestationsgrad (procent) för registreringar 2009/10–2019/20, totalt och uppdelat på kvinnor och män. Notera bruten y-axel.

4 procentenheter sedan 2009/10. Kvinnor har under alla undersökta läsår haft högre prestationsgrader än män. Skillnaden mellan könen har minskat något, från 6 procentenheter läsåret 2009/10 till 5 procentenheter läsåret 2019/20.

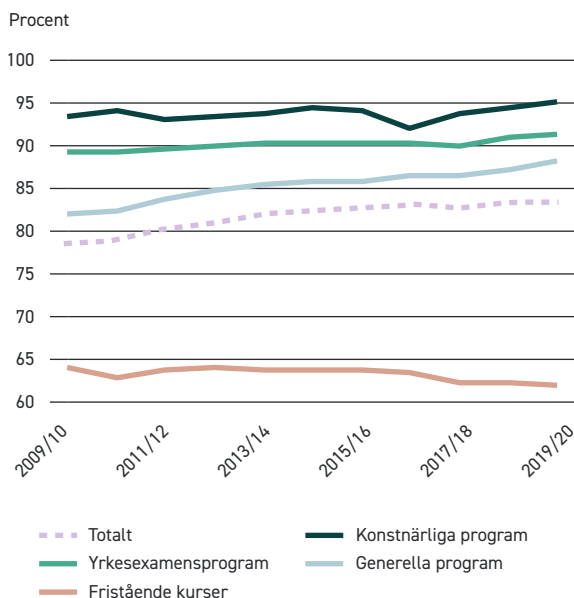
Studenter på program har högst prestationsgrader

Studenter som läser på program uppvisar högre genomsnittliga prestationsgrader än studenter på fristående kurser och allra högst genomsnittlig prestationsgrad har studenterna på konstnärliga program. Läsåret 2019/20 var studenternas genomsnittliga prestationsgrad 91 procent på yrkesexamensprogram, 88 procent på generella program, 95 procent på konstnärliga program och 63 procent på fristående kurser. Sedan läsåret 2009/10 har prestationsgraden på generella program ökat med 6 procentenheter, medan förändringarna för de andra studieformerna är små. Kvinnor hade högre genomsnittliga prestationsgrader än män oavsett studieform.

Högst kvarvaro på läkarprogrammet

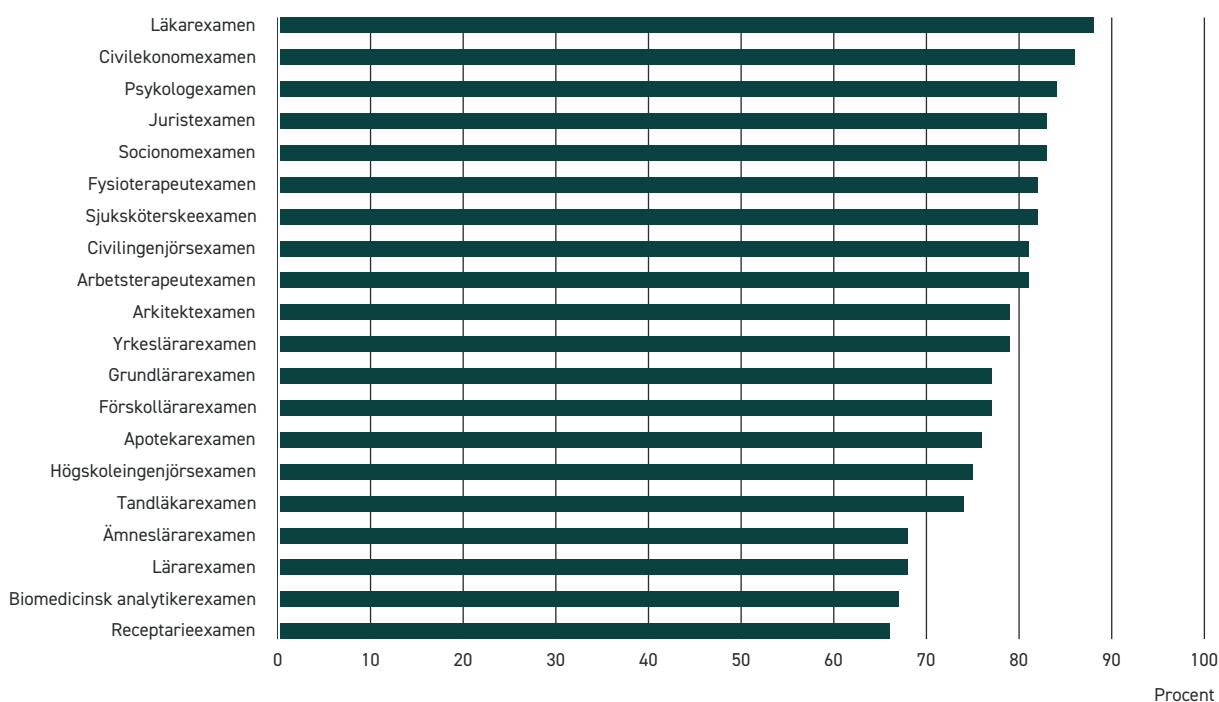
Ett annat mått på genomströmning är kvarvaro, som ger en bild av hur många som hoppar av studierna på olika program. Bland de större yrkesexamensprogrammen var kvarvaron högst på läkarprogrammet, där 88 procent av dem som påbörjade studierna läsåret

Figur 2.13. Studenternas genomsnittliga prestationsgrader (procent), totalt och uppdelat på studieform för registreringar läsåren 2009/10–2019/20. Notera brutna y-axel.

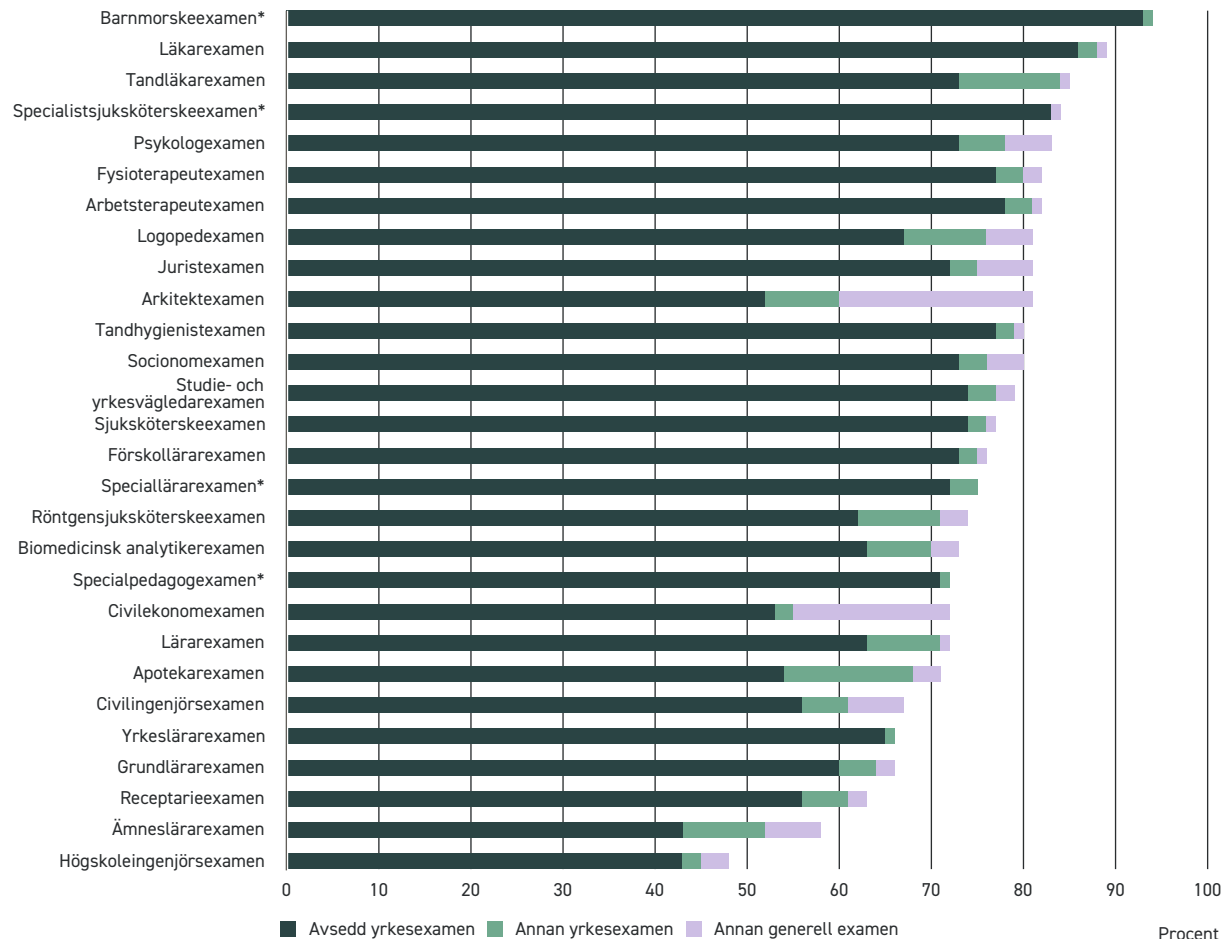

2020/21 fortfarande var registrerade på samma program under läsår två. Näst högst kvarvaro var det på civilekonomprogrammet där 86 procent var kvar läsår två. Lägst kvarvaro, 66 procent, var det bland de studenter som hade påbörjat studier på receptarieprogrammet.

Figur 2.14. Kvarvaro läsår två för dem som påbörjade studier läsåret 2020/21. De 20 största yrkesexamensprogrammen, exklusive påbyggnadsutbildningar för lärare och sjuksköterskor.

Figur 2.15. Examensfrekvensen (procent) inom nominell studietid plus tre år, uppdelat efter avsedd yrkesexamen, annan yrkesexamen och annan generell examen. Nybörjare på yrkesexamensprogram uppföljda till och med läsåret 2020/21. Endast program med minst 200 nybörjare ingår. * indikerar påbyggnadsutbildning.

Totalt sett var 78 procent av dem som hade påbörjat ett yrkesexamensprogram läsåret 2020/21 kvar på sitt respektive program det andra läsåret. Bland kvinnor var kvarvaron 80 procent och bland män 75 procent.

Måttet kvarvaro läsar två år en tidig och tydlig indikation på genomströmning. Det har den fördelen att det kräver en relativt kort uppföljningstid och beskriver därför i högre grad nuläget än exempelvis måttet examensfrekvens.

Studenter på barnmorskeprogrammet hade högst examensfrekvens

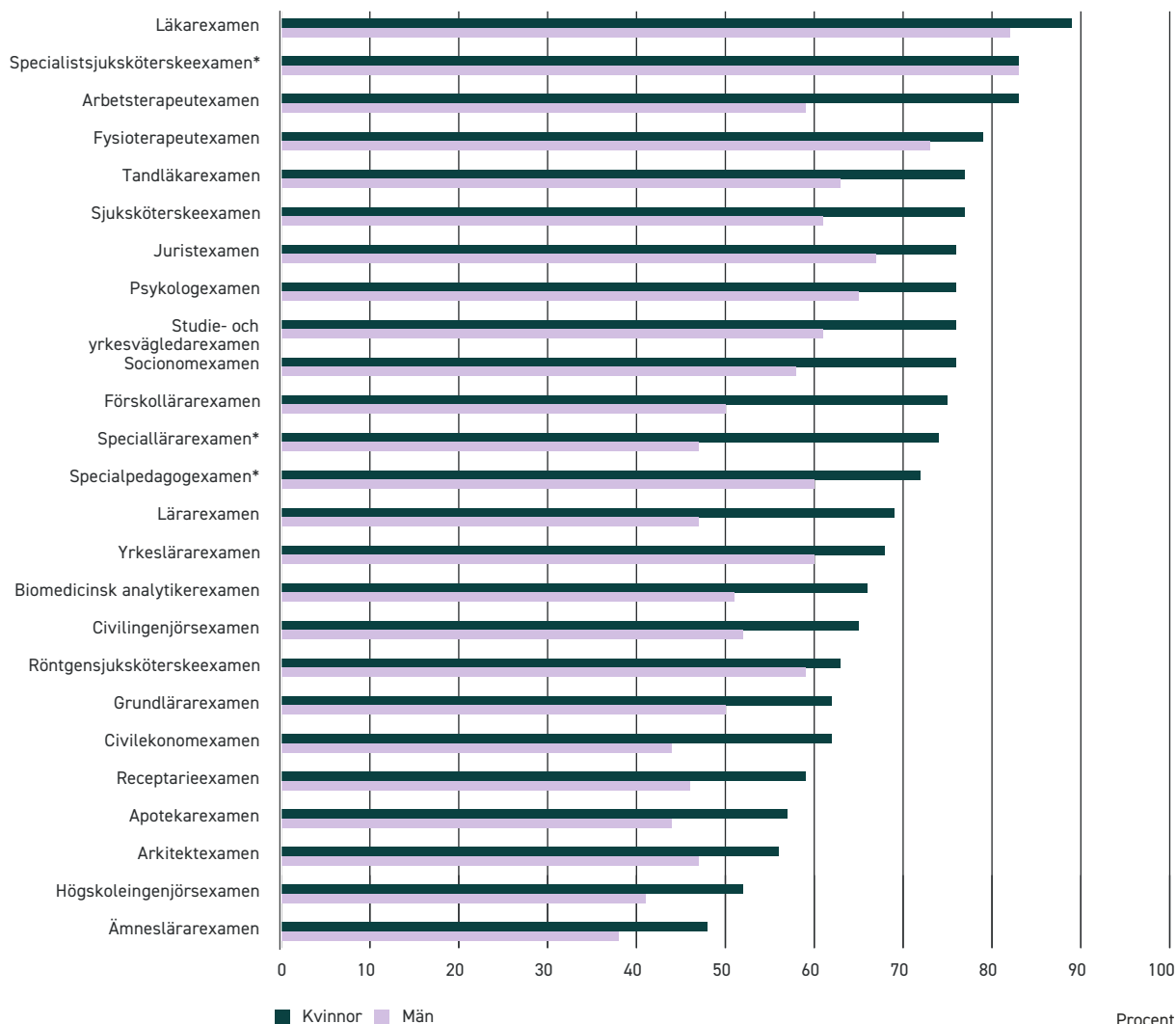
Det tredje sättet som UKÄ mäter genomströmning på är examensfrekvens. Examensfrekvensen visar andelen av nybörjarna ett visst läsåret som har tagit ut en examen inom programmets nominella studietid (det vill säga inom programmets normala längd) plus tre år. Figur 2.15 visar examensfrekvensen bland nybörjare på yrkesexamensprogram som har följts upp till och med läsåret 2020/21. I figuren framgår även om nybörjarna

har avlagt en annan examen än den avsedda. Eftersom programmen är olika långa är det olika nybörjarläsåret som har följts upp, från 2012/13 för de längsta programmen till 2016/17 för de kortaste.

Allra högst examensfrekvens hade studenter på barnmorskeprogrammet, där totalt 94 procent hade tagit ut en examen, därefter läkarprogrammet med 89 procent. Lägst examensfrekvens hade studenter på högskoleingenjörsexamen där 48 procent av nybörjarna tog ut en examen. Av nybörjarna på program mot arkitektexamen hade 29 procent av studenterna tagit ut en annan examen än den avsedda.

I figur 2.16 visas examensfrekvensen uppdelat på kön, och den är där begränsad till andelen som har tagit den avsedda examen. På samtliga yrkesexamensprogram förutom specialistsjuksköterskeprogrammet hade männen lägre examensfrekvens än kvinnorna. Störst var skillnaderna mellan könen på speciallärarexamen och förskollärarexamen – 27 respektive 25 procentenheter.

Figur 2.16. Examensfrekvensen för avsedd yrkesexamen (procent) inom nominell studietid plus tre år, uppdelat på kvinnor och män. Nybörjare på yrkesexamensprogram uppföljda till och med läsåret 2020/21. Endast program med minst 200 nybörjare och med minst 30 kvinnor respektive män bland nybörjarna ingår. * indikerar påbyggnadsutbildning.

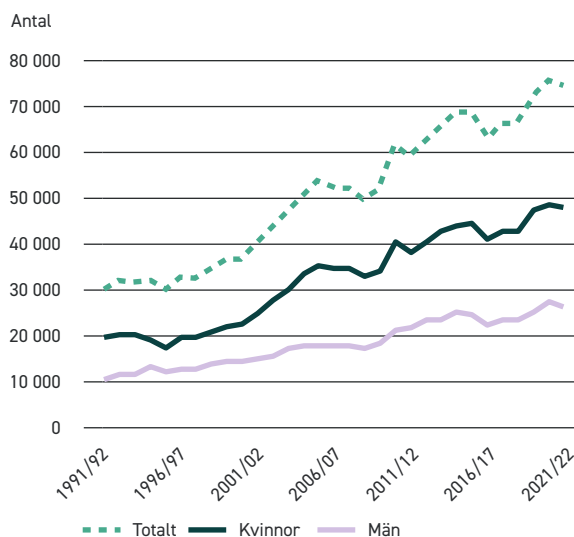
Examinerade

Antalet studenter som tog ut en examen på grundnivå eller avancerad nivå minskade något läsåret 2021/22 jämfört med läsåret innan, men ligger kvar på en historiskt hög nivå. Framför allt tog färre ut en generell examen. Däremot var antalet examinerade med en yrkesexamen i stort sett oförändrat. Bland dessa studenter tog flest ut en civilingenjörsexamen, följt av en sjuksköterskeexamen.

Fortsatt ett stort antal studenter som tog examen

Antalet examinerade studenter på grundnivå och avancerad nivå uppgick till 73 540 läsåret 2021/22. Det är en minskning med 1 120 studenter jämfört med läsåret innan, men är ändå den näst högsta siffran någonsin. Minskningen var tydligast bland männen, med

Figur 2.17. Antalet examinerade studenter läsåren 1991/92–2021/22, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

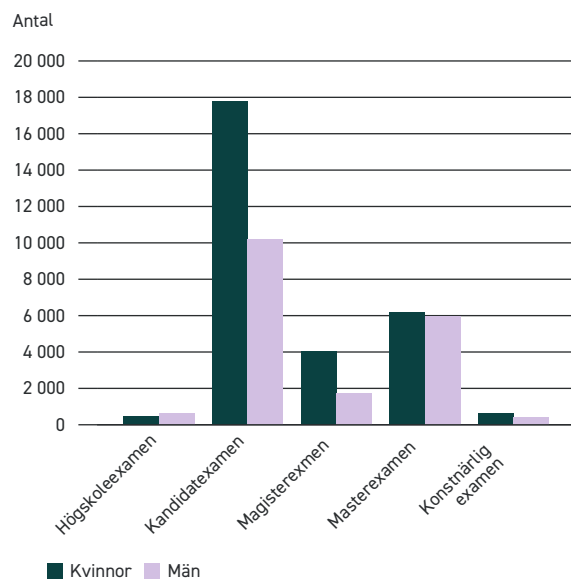

920 färre examinerade jämfört med läsåret 2020/21. Bland kvinnorna var minskningen marginell – 200 examinerade. Sett över de senaste tre decennierna har antalet examinerade ökat betydligt, från drygt 30 000 varje år i början av 1990-talet, till över 70 000 de senaste läsåren.

En klar majoritet av de examinerade läsåret 2021/22 var kvinnor, 64 procent, medan 36 procent var män. Skillnaden är större på grundnivå än på avancerad nivå. På grundnivå var 65 procent av de examinerade kvinnor och 35 procent män, medan motsvarande andelar på avancerad nivå var 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Antalet inresande studenter bland de examinerade minskade också. Läsåret 2021/22 var 8 040 av de exami-

Figur 2.18. Antalet examinerade studenter med generell examen eller konstnärlig examen läsåret 2021/22, uppdelat på kvinnor och män. Konstnärlig examen inkluderar konstnärlig högskoleexamen, konstnärlig kandidatexamen, konstnärlig magisterexamen och konstnärlig masterexamen.

nerade inresande studenter, vilket är en minskning med 5 procent jämfört med läsåret 2020/21. I denna grupp var könsfördelningen jämn, 52 procent kvinnor och 48 procent män. Det kan jämföras med könsfördelningen bland examinerade svenska studenter, där 65 procent var kvinnor och 35 procent män.

Vanligast med generell examen

Det är vanligast att ta en generell examen – 45 120 studenter tog antingen en högskoleexamen, kandidatexamen, magisterexamen eller en masterexamen läsåret 2021/22. Jämfört med läsåret innan är det en minskning med 960 personer. Bland dem som tog en generell examen var 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Konstnärliga examina infördes som en egen examenskategori 2007. Läsåret 2021/22 tog 1 080 personer en konstnärlig examen, vilket är en minskning med 140 studenter jämfört med läsåret innan. Könsfördelningen bland dem som tog en konstnärlig examen var densamma som för generell examen, 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Civilingenjörsexamen störst bland yrkesexamina

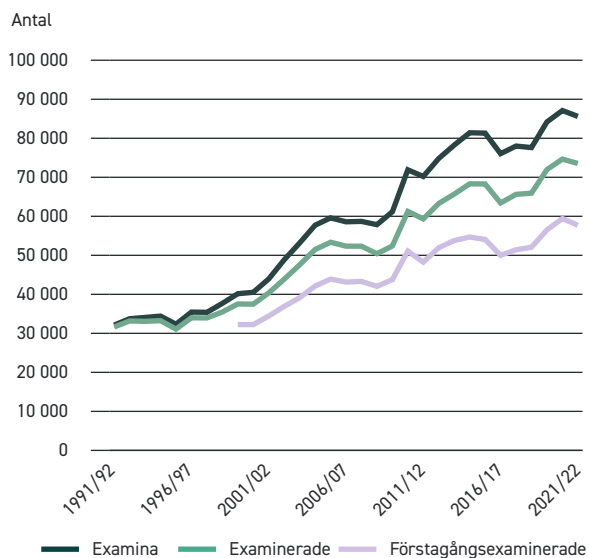
Läsåret 2021/22 tog 36 500 studenter ut en yrkesexamen. Till skillnad från övriga examens kategorier var antalet examinerade med yrkesexamen i stort sett oförändrat jämfört med läsåret innan. Flest studenter tog ut en civilingenjörsexamen, följt av sjuksköterskeexamen, ämneslärarexamen och grundlärarexamen.

Könsfördelningen var mer ojämn bland dem som tog en yrkesexamen jämfört med övriga examens kategorier, 69 procent var kvinnor och 31 procent män. Den vanligaste yrkesexamen bland män var civilingenjörsexamen, medan den vanligaste bland kvinnor var sjuksköterskeexamen.

Tabell 2.7. De tio yrkesexamina med flest antal examinerade 2020/21 och 2021/22, könsfördelning samt förändring i procent.

	Antal examinerade		Könsfördelning 2021/22		
	2020/21	2021/22	Kvinnor (%)	Män (%)	Förändring (%)
Civilingenjörsexamen	4 760	4 440	35	65	-7
Sjuksköterskeexamen	4 580	4 380	88	12	-4
Ämneslärarexamen	2 960	3 110	57	43	5
Grundlärarexamen	2 650	2 940	80	20	11
Förskollärarexamen	3 000	2 920	96	4	-3
Specialistsjuksköterskeexamen	2 420	2 640	87	13	9
Socionomexamen	2 300	2 470	85	15	7
Högskoleingenjörsexamen	2 580	2 420	30	70	-6
Läkarexamen	1 480	1 480	58	42	0
Juristexamen	1 400	1 400	66	34	0

Figur 2.19. Antalet examina respektive examinerade och förstagångsexaminerade läsåren 1991/92–2021/22.

Av de tio största yrkesexamina var det bara två som hade jämn könsfördelning bland de examinerade (andelen kvinnor respektive män inom intervallet 40 till 60 procent): ämneslärarexamen och läkarexamen. Störst könsskillnad var det bland dem som tog en förskollärarexamen, där 96 procent var kvinnor och 4 procent var män.

Fler examina än examinerade

Lsåret 2021/22 utfärdades 85 610 examina – 55 030 till kvinnor och 30 580 till män. Antalet examina var alltså betydligt högre än antalet examinerade samma läsår. Det finns främst två förklaringar till detta. En student kan begära dubbla examensbevis på samma meriter, vanligtvis en yrkesexamen och en generell examen. Det är vanligt inom vårdutbildningar och teknikutbildningar. Till exempel tog 65 procent av dem som tog en sjuksköterskeexamen under läsåret 2021/22 också ut en generell examen. En student kan också avlägga två olika examina samma läsår, till exempel en kandidatexamen i början av året och en magisterexamen i slutet av året.

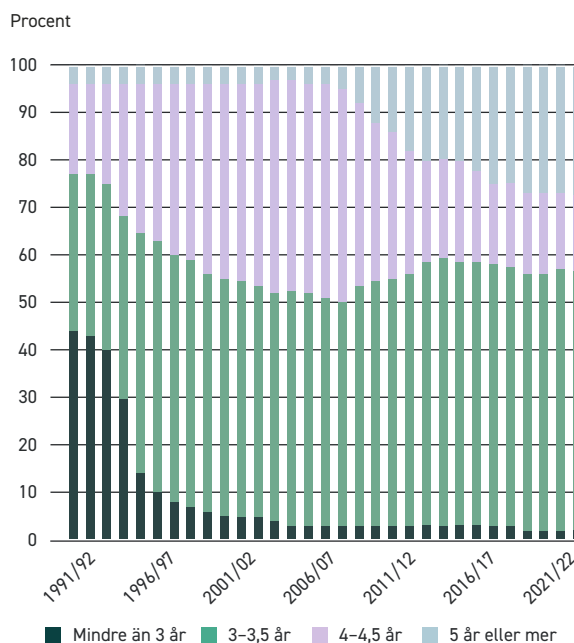
Många avlägger examen både på grundnivå och avancerad nivå och återkommer som examinerad mer än ett läsår. Tittar man i stället på hur många som tog ut en första examen på högskolenivå, så kallade förstagångsexaminerade, uppgick de till 57 710 personer läsåret 2021/22. Av dessa var 62 procent kvinnor och 38 procent män. Jämfört med läsåret 2020/21 minskade antalet förstagångsexaminerade med 1 710 personer.

Utbildningstiden har förlängts

Sedan examina på två nivåer, grundnivå och avance-

rad nivå, samt den tvååriga masterexamen infördes 2007 har antalet examina ökat och studietiderna förlängts. Som figur 2.20 visar låg andelen examinerade med en aggregerad utbildningstid på 5 år eller mer ganska konstant omkring 4 procent till och med läsåret 2006/07. Därefter ökade andelen succesivt till 27 procent läsåret 2018/19 och har sedan dess legat konstant. Med utbildningstid menas här den nominella tiden för utbildningen och inte den tid som studierna faktiskt tar.

Figur 2.20. Andelen examinerade studenter på grundnivå och avancerad nivå med aggregerad utbildningstid mindre än 3 år, 3–3,5 år, 4–4,5 år respektive 5 år eller mer, läsåren 1991/92–2021/22.

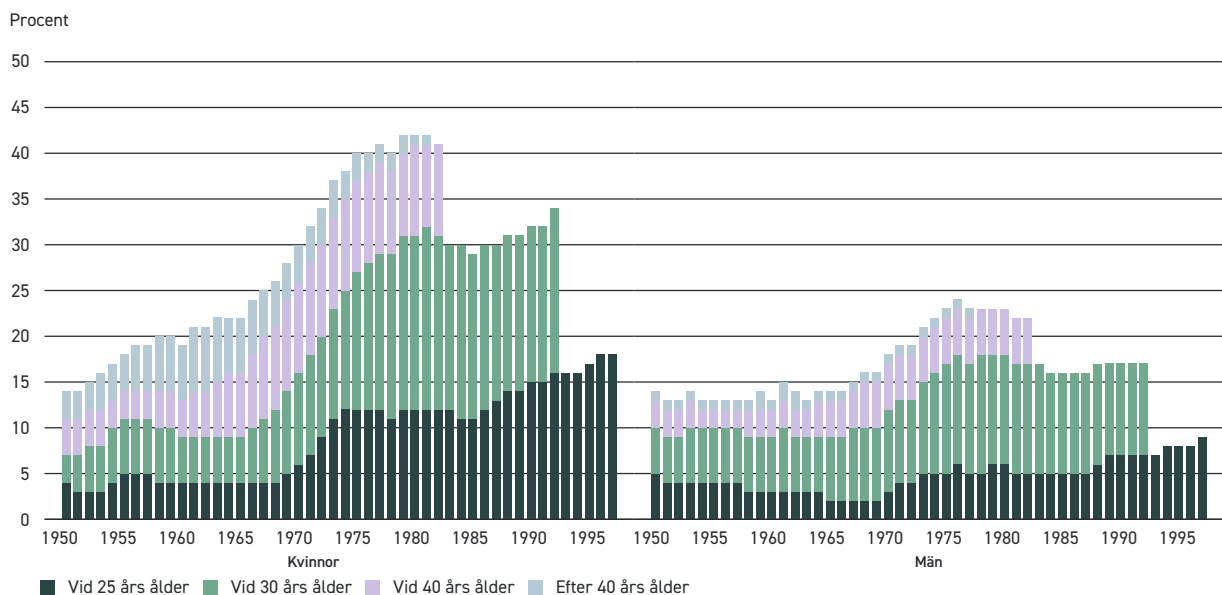
Utbildningsnivån i befolkningen

Utbildningsnivån i befolkningen ökar. För varje år ökar också skillnaden i andelen högutbildade mellan kvinnor och män, definierat som dem som har en examen efter minst tre års högskoleutbildning. Bland dem som fyllde 40 år 2022 var 41 procent av kvinnorna och 22 procent av männen högutbildade. Ett liknande mönster vad gäller könsskillnader i utbildningsnivå finns i många andra länder inom EU och EES.

Utbildningsnivån fortsätter att öka

En allt större andel av befolkningen har en examen som omfattar minst tre års högskoleutbildning, vilket här räknas som högutbildad. I figur 2.21 visas hur stor andel

Figur 2.21. Andelen i befolkningen födda mellan 1950 och 1997 som vid 25, 30 och 40 års ålder eller senare har avlagt en examen efter minst tre års högre utbildning vid uppföljningen läsåret 2021/22, uppdelat på kvinnor och män.

av årskullarna som vid olika åldrar hade uppnått denna utbildningsnivå.

Av årskullarna födda på 1950-talet och början av 1960-talet var 12–13 procent högutbildade vid 40 års ålder. Därefter har andelen högutbildade ökat kraftigt för de årskullar som föddes under mitten av 1960-talet till mitten av 1970-talet. I den senaste årskullen som har kunnat följas till 40 års ålder (årskullen född 1982) hade 31 procent minst en treårig högskoleexamen vid uppföljningen 2021/22, vilket är i nivå med de senaste fem årskullarna som har kunnat följas upp till den åldern.

Andelen som är högutbildade redan vid 25 års ålder kan vi följa upp i yngre årskullar. Från att ha legat ganska konstant runt 8–9 procent för årskullar födda i mitten av 1970-talet till mitten av 1980-talet har den andelen återigen ökat från år till år. I den senaste årskullen som har kunnat följas till 25 års ålder (årskullen född 1997) hade 13 procent en examen efter minst tre års högskoleutbildning.

Kvinnor är mer högutbildade än män

Andelen högutbildade har ökat i högre utsträckning bland kvinnor än bland män. Bland dem som föddes i början av 1950-talet var utbildningsnivån jämn mellan könen – 12 procent av kvinnorna och 12 procent av männen var högutbildade vid 40 års ålder. För årskullen som föddes 1970 hade skillnaden mellan kvinnor och män ökat till 9 procentenheter. För årskullen födda 1982 var 41 procent av kvinnorna och 22 procent av männen högutbildade vid 40 års ålder. Dessutom fortsätter skillnaden att öka, eftersom fler kvinnor än män utbildar sig även efter 40 års ålder.

Skillnaden i andelen högutbildade mellan könen är tydlig redan vid 25 års ålder. Bland dem som föddes 1970 var skillnaden 3 procentenheter vid 25 års ålder. Skillnaden hade ökat till 6 procentenheter för dem som föddes 1980 och 9 procentenheter för dem som föddes 1997.

Breddad rekrytering

Den sociala snedrekryteringen är fortsatt kraftig och studenter med lågutbildade föräldrar är underrepresenterade i högskolan. Däremot påbörjar personer med svensk och utländsk bakgrund högskolestudier i ungefär samma utsträckning, med undantag för dem som invandrat vid 7–18 års ålder, som halkar efter.

Fortsatt tydlig social snedrekrytering till högskolan

Sedan 2001 står det i högskolelagen att universitet och högskolor aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan. I detta avsnitt beskriver vi rekryteringen till högskolan och sammansättningen i högskolan utifrån föräldrarnas sociala bakgrund samt utifrån svensk och utländsk bakgrund.

Som mått på social bakgrund använder UKÄ uppgifter om den högst utbildade föräldrarnas utbildningsnivå. Personer folkbokförda i Sverige vid både 12 och 25 års ålder och för vilka vi har registeruppgifter om föräldrarnas utbildningsnivå (omkring 0,2 procent saknade uppgift) ingår i beräkningen.

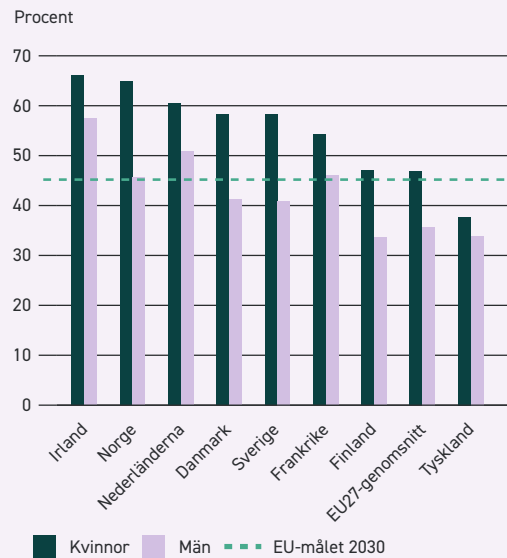
Av de personer som var födda 1997 hade 45 procent påbörjat högskolestudier senast vid 25 års ålder. Men föräldrarnas utbildningsnivå spelar stor roll för benägen-

Internationell jämförelse

Nästan hälften av EU-länderna når utbildningsmålet

EU har satt målet att 45 procent av befolkningen 25–34 år ska ha en slutförd eftergymnasial utbildning till 2030. Hittills har 13 EU-länder, däribland Sverige, uppnått målet. Det finns en tydlig skillnad mellan könen – en högre andel bland kvinnorna än bland männen har en eftergymnasial utbildning. I Sverige hade 58 procent av kvinnorna och 41 procent av männen i åldersgruppen en eftergymnasial utbildning. Irland är ett av länderna som hade både högst andel 25–34-åringar med en slutförd eftergymnasial utbildning totalt (62 procent) och högst andel bland männen (57 procent).

Figur 2.22. Andel med slutförd eftergymnasial utbildning i befolkningen 25–34 år, bland kvinnor och män, i ett urval länder inom EU och EES, 2021, jämfört med EU-målet 45 procent. Källa: Eurostat.

heten att påbörja högskolestudier. Högst övergång till högskolestudier hade de med minst en forskarutbildad förälder, 81 procent. Lägst övergång hade de med förgymnasialt utbildade föräldrar, 24 procent. De övriga grupperna placerar sig däremellan.

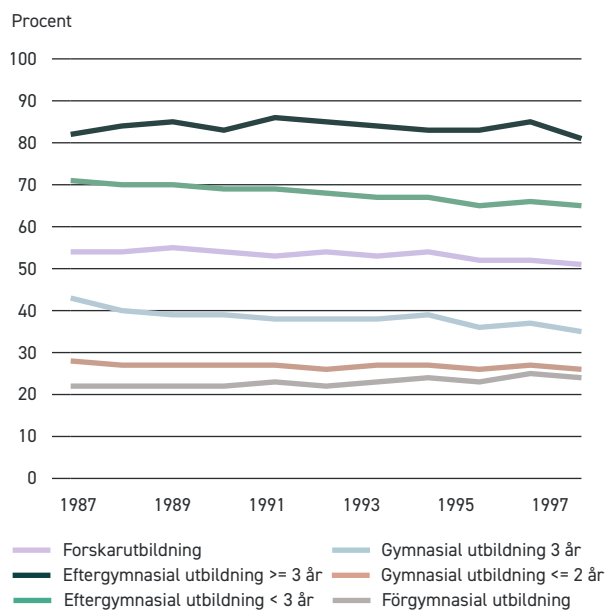
Den sociala snedrekryteringen visar samma mönster i samtliga födelsekullar födda 1987–1997: ju högre utbildning föräldrarna har, desto vanligare är det att börja studera på högskolan. Under perioden har andelen som går över till högskolestudier minskat något i nästan alla grupper. I två grupper är minskningen särskilt tydlig. Bland dem vars föräldrar har en treårig gymnasial utbildning har andelen minskat från 43 till 35 procent. Bland dem vars föräldrar har en eftergymnasial utbildning, tre år eller längre, har andelen minskat från 71 till 65 procent. Det är endast bland unga med förgymnasialt utbildade föräldrar som det har blivit något vanligare att börja i högskolan: deras övergångsandel har ökat från 22 till 24 procent.

Den avtagande övergången till högskolan i gruppen med högutbildade föräldrar (utan forskarutbildning) hänger till viss del ihop med förändringar i utbildningssystemet, som har inneburit att ett antal högskoleutbildningar har förlängts från mindre än tre år till tre år eller längre. Det innebär att föräldrar med en liknande eftergymnasial utbildning har klassificerats på olika sätt över tid. Sammansättningen i grupperna med gymnasial utbildning har också förändrats under den här perioden. Allt färre har föräldrar med en kortare gymnasial utbildning eftersom de tvååriga gymnasie-

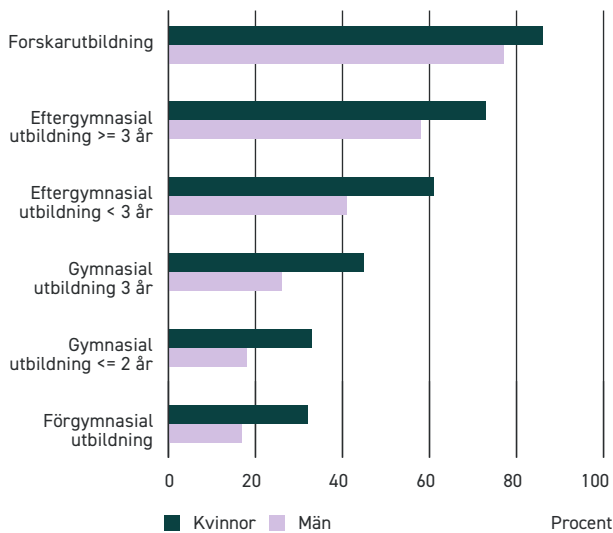
utbildningarna förlängdes till tre år 1994. Det innebär att det har blivit vanligare att föräldrar som har en treårig gymnasial utbildning har läst på ett yrkesprogram, och sannolikt har det bidragit till att andelen som börjar i högskolan har minskat i den gruppen.

Övergången till högskolan är högre för kvinnor än för män i alla sociala grupper. Det grundläggande mönstret är dock detsamma för både kvinnor och män:

Figur 2.23. Andelen av födda 1987–1997 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder, uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. Personer folkbokförda i Sverige vid både 12 och 25 års ålder ingår.

Figur 2.24. Andelen av kvinnor och män födda 1997 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder, uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. Personer folkbokförda i Sverige vid både 12 och 25 års ålder ingår.

ju högre utbildade föräldrarna är, desto vanligare är det att börja studera i högskolan.

Vanligare med högutbildade föräldrar i högskolan

Den sociala sammansättningen bland nybörjarna i högskolan påverkas i huvudsak av två faktorer: befolkningens sociala sammansättning, i motsvarande ålder, och i vilken utsträckning personer med olika typer av social bakgrund börjar studera i högskolan.

Här är föräldrarnas utbildningsnivå indelad i tre grupper:

- högutbildade föräldrar: minst en treårig eftergymnasial utbildning
- medelhögt utbildade föräldrar: treårig gymnasieutbildning eller en eftergymnasial utbildning kortare än tre år
- lågutbildade föräldrar: högst tvåårig gymnasieutbildning.

Av högskolenybörjarna läsåret 2021/22 (inresande studenter och studenter för vilka uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå saknas ingår inte) hade 45 procent högutbildade föräldrar, 35 procent föräldrar med en medelhög utbildning och 20 procent lågutbildade föräldrar. Jämfört med befolkningen är andelen med högutbildade föräldrar större i högskolan, medan andelen med lågutbildade föräldrar är mindre.

Det har inte skett några större förändringar av den

sociala sammansättningen i högskolan sedan läsåret 2020/21. Däremot har sammansättningen tydligt förändrats över en längre tidsperiod. Sedan läsåret 2012/13 har andelen med högutbildade föräldrar ökat, från 36 till 45 procent och andelen med lågutbildade föräldrar har minskat från 26 procent till 20 procent.

Den förändrade sociala sammansättningen bland högskolenybörjarna motsvaras av en liknande förändring i befolkningen. I befolkningen ökade andelen med högutbildade föräldrar från 23 till 31 procent mellan 2012 och 2021, medan andelen med lågutbildade föräldrar sjönk från 40 till 31 procent. Eftersom den sociala sammansättningen skiljer sig åt mellan olika åldersgrupper är uppgifterna om befolkningen viktade utifrån andelen högskolenybörjare i olika åldersgrupper.

Men oavsett tidpunkt skiljer sig den sociala sammansättningen bland högskolenybörjarna från befolkningen i stort. Andelen med högutbildade föräldrar är större medan andelen med lågutbildade föräldrar är mindre. Skillnaden beror i huvudsak på den sociala snedrekryteringen till högskolan.

Den sociala sammansättningen varierar också mellan olika utbildningar. Bland programnybörjarna på de största yrkesexamensprogrammen (med minst 200 programnybörjare) läsåret 2021/22 hade läkarprogrammet störst andel med högutbildade föräldrar, 73 procent. Därefter kom psykologprogrammet, där 70 procent av nybörjarna hade högutbildade föräldrar. Lägst andel högutbildade föräldrar bland nybörjarna fanns på yrkeslärarprogrammet, 17 procent, och forskollärarprogrammet, 20 procent. Gruppen med högutbildade föräldrar var alltså underrepresenterad på dessa utbildningar, i befolkningen utgjorde de 31 procent. På generella och konstnärliga program hade utbildningarna som leder fram till masterexamen störst andel nybörjare med högutbildade föräldrar – 53 respektive 61 procent.

Eftersom kvinnor och män delvis studerar på olika typer av utbildningar innebär skillnaden i social sammansättning mellan olika utbildningar att kvinnors och mäns sociala sammansättning skiljer sig åt i högskolan som helhet. Bland högskolenybörjarna läsåret 2021/22 hade 41 procent av kvinnorna och 50 procent av männen högutbildade föräldrar.

Utrikes födda som invandrat efter skolstart fortsätter att halka efter

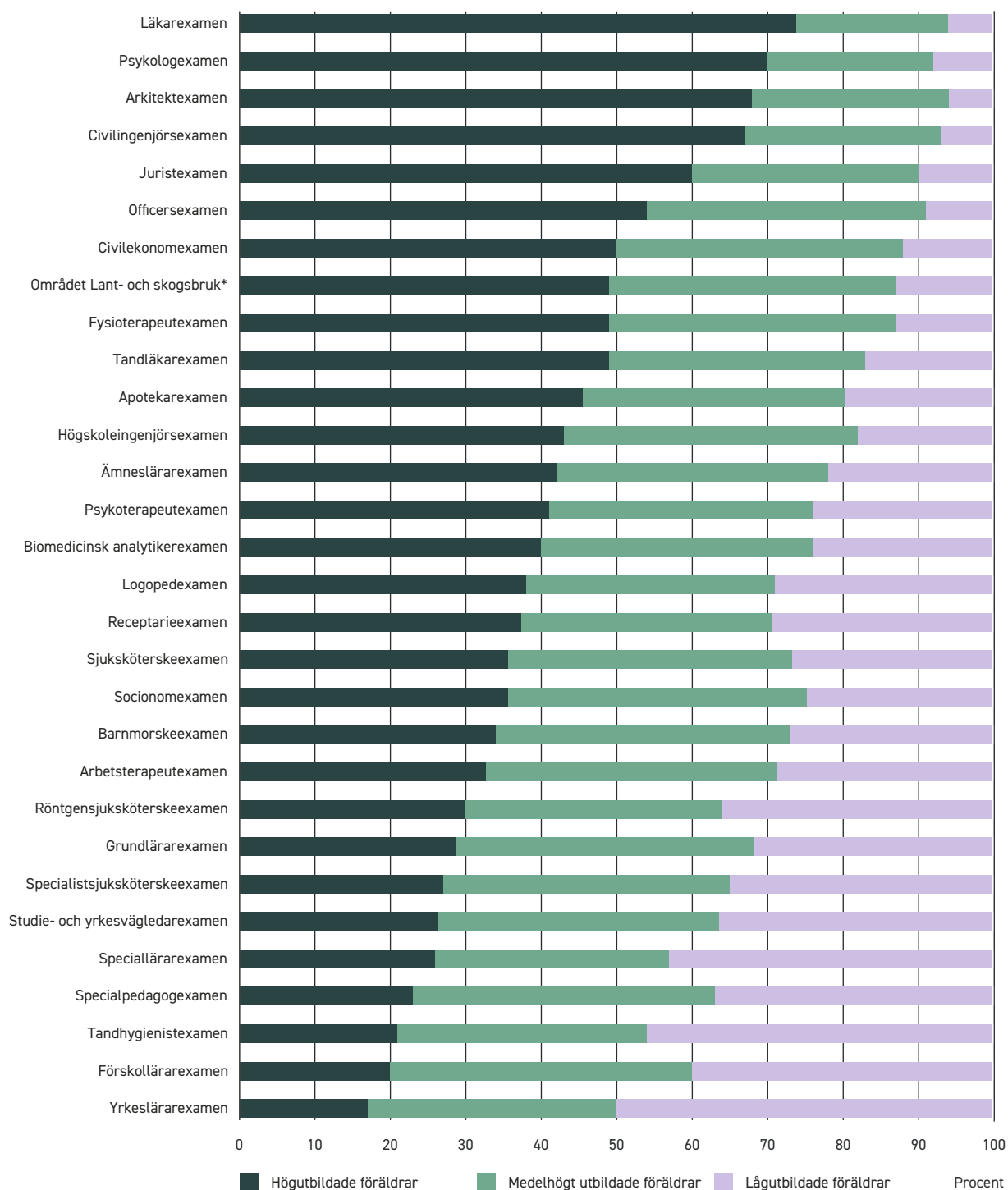
Det kan också finnas en snedrekrytering till högskolan utifrån svensk respektive utländsk bakgrund. Med svensk bakgrund avses personer födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Med utländsk bakgrund avses personer som antingen är utrikes födda

eller födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar. Gruppen utrikes födda kan i sin tur delas in i ytterligare undergrupper beroende på invandringsålder. Här redovisas två undergrupper bland utrikes födda – de som har invandrat till Sverige före 7 års ålder och de som har invandrat vid 7–18 års ålder. Endast personer

folkbokförda i Sverige vid både 18 och 25 års ålder ingår i beräkningarna. Den stora gruppen inresande studenter ingår därmed inte.

Bland personer födda 1996 hade cirka 44 procent påbörjat högskolestudier senast vid 25 års ålder. Andelen som går över till högskolestudier skiljer sig

Figur 2.25. Andelen programnybörjare (under 65 år) fördelat efter föräldrarnas utbildningsnivå på yrkesexamensprogram med minst 200 programnybörjare läsåret 2021/22. *I området lant- och skogsbruk ingår flera program eftersom nybörjarna är färre än 200 på varje enskilt program.

något mellan grupper med olika bakgrund. Övergången till högskolestudier var högst bland personer födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar, 51 procent. Bland dem som invandrat före 7 års ålder var andelen 47 procent och av dem med svensk bakgrund hade 45 procent påbörjat högskolestudier senast vid 25 års ålder.

Övergången för utrikes födda som invandrat efter skolstart vid 7–18 års ålder var däremot betydligt lägre: 27 procent. Andelen som går vidare till högskolestudier har minskat under den senaste tioårsperioden, eftersom trenden går mot att allt färre studerar vidare i den här gruppen. Någon motsvarande negativ utveckling finns inte i någon av de övriga grupperna. Om vi jämför födda 1987 och 1996 har andelen som påbörjar högskolestudier ökat bland dem som är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar – från 45 till 51 procent – medan andelarna är på ungefär samma nivå bland dem som invandrat före 7 års ålder och bland dem med svensk bakgrund.

Övergången till högskolan var högre för kvinnor än för män i samtliga grupper. I övrigt uppvisar rekryteringen utifrån svensk och utländsk bakgrund ungefär samma mönster bland kvinnor som bland män. Både bland kvinnor och män var övergångsandelarna klart minst i gruppen som invandrat i skolåldern 7–18 år och högst bland dem som är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

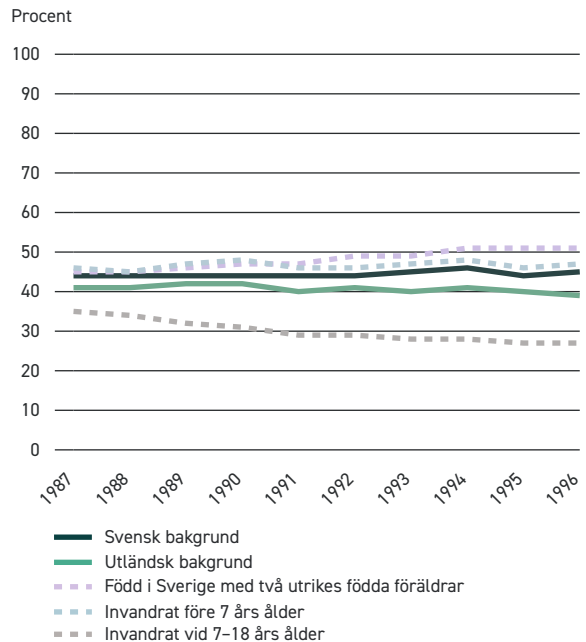
Lika vanligt med utländsk bakgrund bland nybörjarna som i befolkningen

Andelen med svensk respektive utländsk bakgrund bland högskolenybörjare är ett resultat av både befolkningens sammansättning i motsvarande ålder och i vilken utsträckning personer med svensk respektive utländsk bakgrund börjar studera i högskolan. I avsnitten nedan behandlas högskolenybörjare under 65 år, exklusive inresande studenter, läsåret 2021/22.

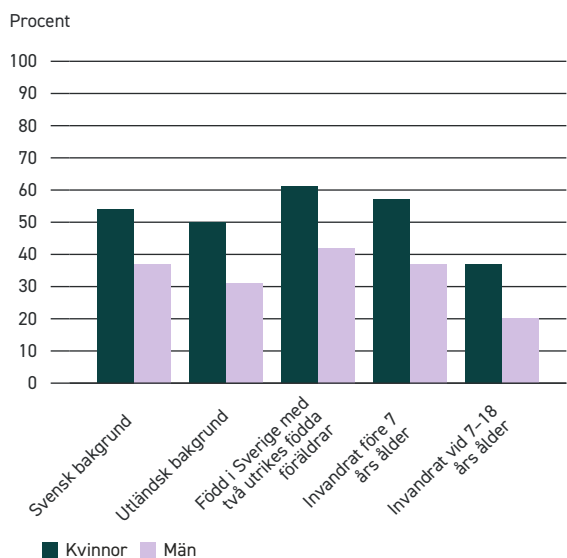
Av högskolenybörjarna läsåret 2021/22 hade 71 procent svensk bakgrund och 29 procent utländsk bakgrund. Det speglar andelen med svensk respektive utländsk bakgrund i befolkningen i stort. Fördelningen är ungefär densamma för både kvinnor och män. Jämfört med läsåret innan har andelen nybörjare med utländsk bakgrund ökat – läsåret 2020/21 var den 26 procent. I ett längre tidsperspektiv har andelen nybörjare med utländsk bakgrund ökat – läsåret 2012/13 hade 19 procent utländsk bakgrund. Ökningen hänger ihop med att andelen med utländsk bakgrund har ökat i befolkningen i stort: från 23 till 30 procent mellan 2012 och 2021.

Av högskolenybörjare läsåret 2021/22 hade alltså 29 procent utländsk bakgrund, men skillnaderna är stora mellan olika program. Bland yrkesexamensprogram

Figur 2.26. Andelen av födda 1987–1996 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder, uppdelat efter svensk och utländsk bakgrund. Personer folkbokförda i Sverige vid både 18 och 25 års ålder ingår.

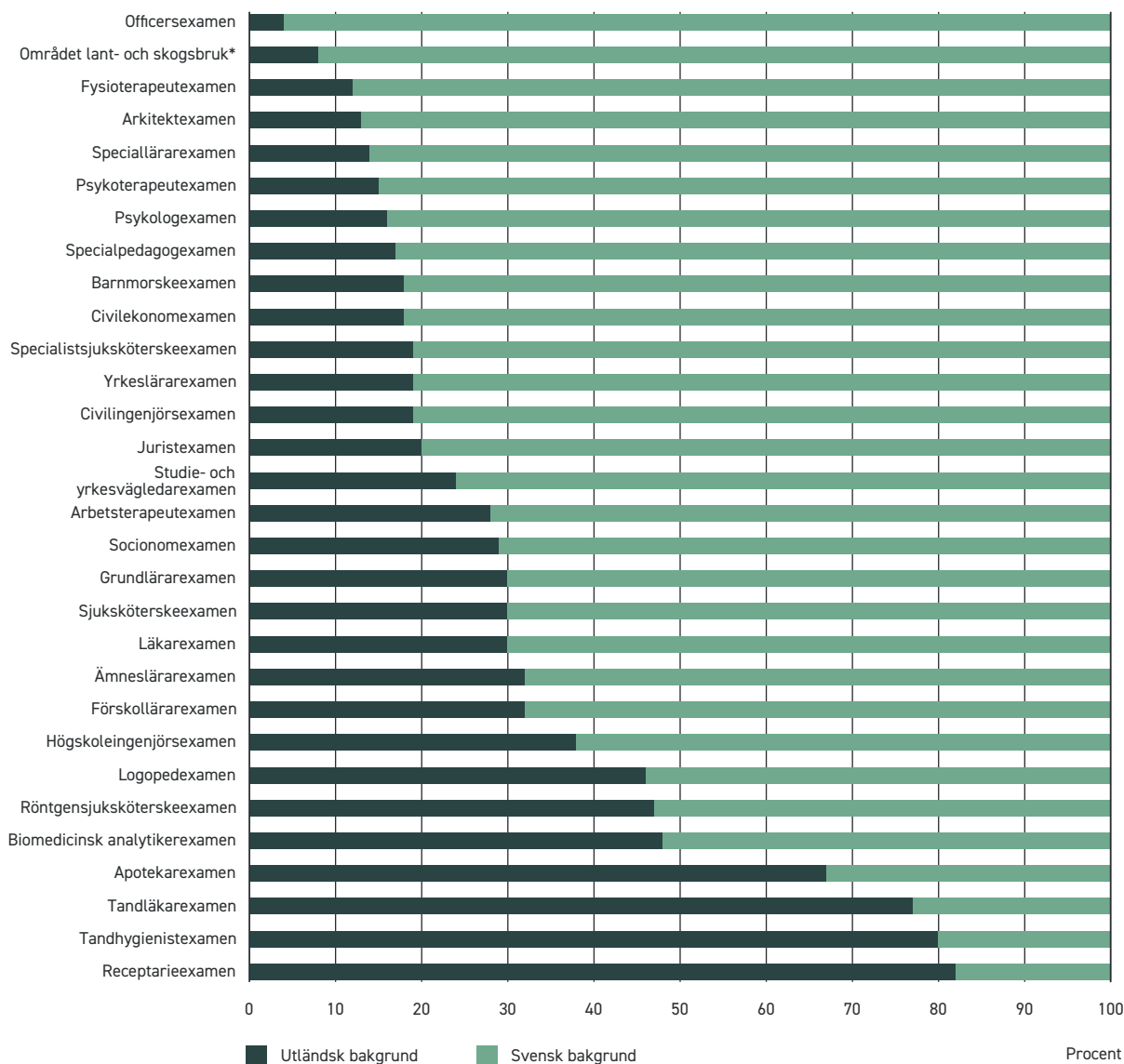

Figur 2.27. Andelen av kvinnor och män födda 1996 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder uppdelat efter svensk och utländsk bakgrund. Personer folkbokförda i Sverige vid både 18 och 25 års ålder ingår.

med minst 200 programnybörjare fanns flera program där andelen med utländsk bakgrund var större, och allra störst var andelen med utländsk bakgrund på receptarieprogrammet, 82 procent. Därefter följde tandhygienistprogrammet, där 80 procent av nybör-

Figur 2.28. Andelen programnybörjare (under 65 år) med svensk och utländsk bakgrund på yrkesexamensprogram med minst 200 programnybörjare läsåret 2021/22. * I området lant- och skogsbruk ingår flera program eftersom nybörjarna är färre än 200 på varje enskilt program.

jarna hade utländsk bakgrund. På officersprogrammet fanns istället en stor andel nybörjare med svensk bakgrund, och andelen med utländsk bakgrund var bara 4 procent. Andelen med utländsk bakgrund var också liten på programmen inom området lant- och skogsbruk, 8 procent.

Särskilt pedagogiskt stöd för funktionshinder i studiesituationen

Antalet studenter med funktionshinder i studiesituationen som har fått särskilt pedagogiskt stöd har ökat stadigt under de senaste tio åren. Kön-

fördelningen bland studenterna som får stöd är ojämn –kvinnor utgör två tredjedelar och män en tredjedel. Flest studenter får stöd för dyslexi eller specifika läs- och skrivsvårigheter, men studenter som får stöd för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är också en stor grupp.

Fler studenter får särskilt pedagogiskt stöd

I september 2021 fick UKÄ i uppdrag av regeringen att under en tioårsperiod följa upp funktionshinderspolitiken inom högre utbildning och forskning. Uppföljningen ska genomföras utifrån det nationella målet för funktionshinderspolitiken, som är att uppnå jämlikhet i

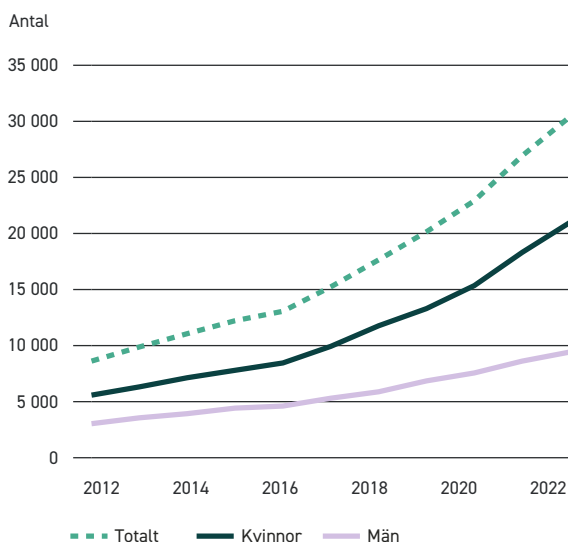
levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Inom ramen för uppdraget arbetar UKÄ bland annat med att utveckla både kvalitativa och kvantitativa metoder för datainsamling.

Lärosäten kan få ersättning för de kostnader de har för riktat pedagogiskt stöd till studenter med funktionshinder i studiesituationen. Enligt årsredovisningar från Stockholms universitet, som fördelar de nationella medel som anvisats för detta ändamål, har antalet studenter med stöd ökat under flera år. Under 2022 fick 30 414 studenter (varav 45 doktorander) med funktionshinder i studiesituationen särskilt pedagogiskt stöd. Det är en ökning med 3 490 studenter jämfört med året innan. I ett längre perspektiv har antalet studenter som får stöd ökat kraftigt. Under 2012 fick 8 620 studenter med funktionshinder i studiesituationen särskilt pedagogiskt stöd. Det betyder att antalet ökat med 21 800 studenter, eller motsvarande mer än 250 procent, på tio år. Under samma period (läsåret 2021/22 jämfört med 2011/12) har antalet studenter i högskolan ökat med 6 procent.

Funktionshindren har delats in i åtta olika områden. Under 2022 fick flest studenter stöd för dyslexi eller specifika läs- och skrivsvårigheter, totalt 12 980 studenter, medan 10 706 studenter fick särskilt pedagogiskt stöd med anledning av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Varje år, från 2012 till 2022, har fler kvinnor än män tagit del av det riktade pedagogiska stödet, och den könsskillnaden har förstärkts något mot slutet av perioden. Av dem som fick stöd 2022 var 69 procent kvinnor och 31 procent män. I studentpopulationen

Figur 2.29. Antalet studenter med funktionshinder i studiesituationen som fått särskilt pedagogiskt stöd 2012–2022. Totalt och uppdelat på kvinnor och män.

som helhet var 62 procent kvinnor och 38 procent män läsåret 2021/22. ●

Läs mer

Högskolepotentialen – förutsättningar för högskolan att bredda rekryteringen, UKÄ 2023.

Studenter och examinerade på grundnivå och avancerad nivå 2021/22, UF 20 SM 2201, SCB och UKÄ.

Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå höstterminen 2022, UF 46 SM 2201, SCB och UKÄ.

Nyborjare i högskolan 2021/22, UKÄ 2022.

Universitets och högskolors arbete med att främja och bredda rekryteringen till högre utbildning, Tematisk utvärdering, del 1 och 2, UKÄ 2022.

Genomströmning på grundnivå och avancerad nivå till och med 2019/20, UF 20 SM 2103, SCB och UKÄ.

Social snedrekrytering till högskolan – vad betyder uppföljningsålder och klassificering av föräldrarnas utbildningsnivå? Statistisk analys, UKÄ 2021.

Högskolenyborjare 2021/22 och doktorandnyborjare 2020/21 efter föräldrars utbildningsnivå, UF 20 SM 2002, SCB och UKÄ.

Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander 2020/21, UF 19 SM 2201, Statistiska meddelanden, SCB och UKÄ.

På UKÄ:s webbplats finns tabeller till de olika kapitlen, med bland annat lärosätesspecifika uppgifter. Där hittar ni också vår statistikdatabas Högskolan i siffror.

3

Högskolan och kompetensförsörjningen

Det går bra på arbetsmarknaden för dem som tar en examen från högskolan. Av de examinerade läsåret 2019/20 var 84 procent etablerade 1–1,5 år efter examen. Det är en hög andel sett ur ett längre perspektiv. Etableringen är högst bland dem som tar en yrkesexamen.

Det finns områden på arbetsmarknaden där efterfrågan på högskoleutbildade är större än utbudet av examinerade. Dessa områden har på olika sätt varit

föremål för utbyggnader och särskilda uppdrag från regeringen i syfte att få fler utbildade.

Den senaste tiden har förutom antalet examinerade också kvarvaron på lärar- och förskollärarytbildningarna ökat. Även från ingenjörsutbildningarna har fler examinerats de senaste åren. Intresset för hälso- och sjukvårdsutbildningarna har ökat de senaste terminerna, men antalet antagna följer inte samma utveckling.

Högskolan och kompetensförsörjningen

Högskolan är central för kompetensförsörjningen i samhället och har flera uppdrag som handlar om att tillgodose arbetsmarknadens behov. Ett sätt att belysa högskolans roll i kompetensförsörjningen är att undersöka de examinerades etablering på arbetsmarknaden. Ett annat är att följa upp antalet studenter och examinerade på några av de yrkesexamensprogram som leder till yrken med stor efterfrågan på högskoleutbildade.

Etablering efter examen på grundnivå och avancerad nivå

Den som tar en examen från högskolan får ofta en god ställning på arbetsmarknaden. Av de som tog en examen läsåret 2019/20 hade de flesta etablerat sig på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter avlagd examen, det vill säga 2021. Det är vanligare att de som tagit en yrkesexamen etablerar sig på arbetsmarknaden än de som tagit en generell eller konstnärlig examen.

En majoritet var etablerade på arbetsmarknaden

Av de som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå under 2019/20 var 84 procent av både kvinnor och män etablerade på arbetsmarknaden efter 1–1,5 år (figur 3.1). Andelen etablerade av de examinerade kallas också för etableringsgrad. I statistiken definieras etablerade som personer med en god ställning på arbetsmarknaden. Det innebär att de var sysselsatta i november det aktuella uppföljningsåret, att de hade en relativt hög arbetsinkomst och att personerna inte varit arbetslösa någon gång under året.

Men alla examinerade lyckas inte etablera sig på arbetsmarknaden. Av de som examinerades läsåret 2019/20 hade 8 procent en osäker ställning på arbetsmarknaden, vilket innebär en relativt låg arbetsinkomst eller förekomst av arbetslöshet. Ytterligare 6 procent hade en svag ställning på arbetsmarknaden, vilket betyder låg arbetsinkomst eller förekomst av heltidsarbetslöshet en stor del av året. En liten grupp stod helt utanför arbetsmarknaden – totalt 2 procent av de examinerade. Bland kvinnorna hade en något högre andel än männen en osäker ställning på arbetsmarknaden, medan en något högre andel män än kvinnor

stod utanför arbetsmarknaden.

Svårighet att etablera sig på arbetsmarknaden kan sammantaget uttryckas som andelen av de examinerade som antingen har svag arbetsmarknadsställning eller som står utanför arbetsmarknaden. Om de här två grupperna slås samman hade 8 procent svårt att etablera sig på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter examen – 9 procent för män och 8 procent för kvinnor.

Något försämrade etablering bland män

De allra flesta som examineras från en utbildning vid universitet och högskolor etablerar sig alltså på arbetsmarknaden. Etableringen för de män som examineras har dock sjunkit något. Totalt 84 procent av männen som examineras läsåret 2019/20 var etablerade 1–1,5 år efter examen, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med de som examineras året innan. För kvinnor var etableringsgraden oförändrad –

Vem räknas som etablerad?

För att räknas som etablerad på arbetsmarknaden krävs att en individ uppfyller följande kriterier:

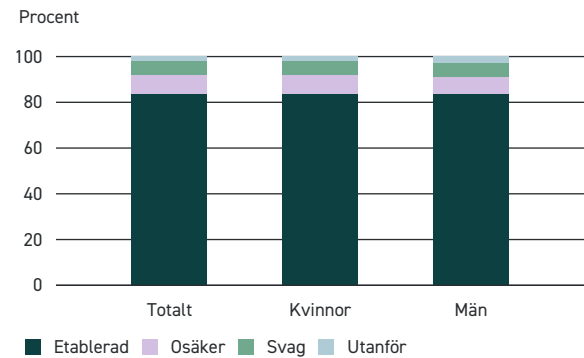
- Personen är sysselsatt i november månad det aktuella uppföljningsåret (år 2021) enligt den definition som SCB använder i sysselsättningsregistret.
- Den sammanräknade arbetsinkomsten under året ska överstiga 260 300 kronor (år 2021).
- Det ska inte finnas några händelser som indikerar perioder av arbetslöshet (på heltid eller deltid) eller att personen varit föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Den definition av etablerad som används här är på många sätt snäv. Flera villkor måste vara uppfyllda under uppföljningsåret för att en person ska räknas som etablerad, och definitionen avser personer som har en god ställning på arbetsmarknaden. Individer som tillhör gruppen etablerade har med andra ord haft en förhållandevis smidig övergång från utbildning till arbetslivet.

Populationen delas in i fyra kategorier utifrån hur stark ställning olika individerna har på arbetsmarknaden:

- **Etablerad:** God ställning på arbetsmarknaden.
- **Osäker:** Relativt låg arbetsinkomst eller förekomst av arbetslöshet.
- **Svag:** Låg arbetsinkomst eller förekomst av heltidsarbetslöshet en stor del av året.
- **Utanför:** Ingen arbetsinkomst.

Figur 3.1. Arbetsmarknadsställning (procent) 2021 för personer som examinerades på grundnivå och avancerad nivå läsåret 2019/20. Totalt och uppdelat på kvinnor och män.

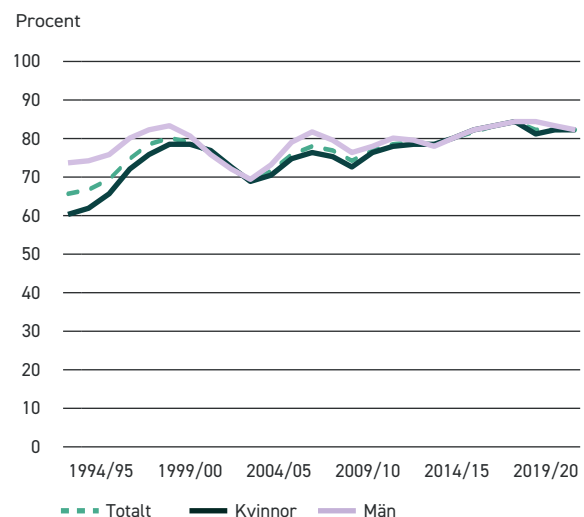

84 procent. En något större andel av både kvinnor och män som examineras under 2019/20 hade dessutom en osäker ställning på arbetsmarknaden jämfört med de som examineras under 2018/19.

Uppföljningen av de examinerade 2019/20 gjordes 2021, det vill säga under andra året av pandemin. Ökningen av andelen med en osäker ställning i den här gruppen kan delvis förklaras av den försämrade konjunkturen orsakad av pandemin.

Ur ett långsiktigt perspektiv är dock etableringsgraden för de som examineras 2019/20 och följdes upp 2021 jämförelsevis hög. Figur 3.2 illustrerar variationer i etableringen under en tjugofemårsperiod, mellan 1996 och 2021. Förändringar i omvärlden, såsom upp- och nedgångar i den ekonomiska konjunkturen, eller besparingar i, respektive utbyggnader av, den offentliga sektorn, kan leda till att det är lättare eller svårare att etablera sig ett visst år.

Figur 3.2. Etableringsgrad (procent) 1–1,5 år efter examen, totalt och för kvinnor och män som tog en examen läsåren 1994/95–2019/20.

Högst etablering för personer med yrkesexamina

Det finns tydliga skillnader i etableringsgrad mellan examinerade från olika utbildningar. Av de som tog en yrkesexamen läsåret 2019/20 var 89 procent etablerade 1–1,5 år efter examen, jämfört med 77 procent av de som tog en generell examen. För personer som tog en konstnärlig examen var etableringsgraden betydligt lägre jämfört med de två andra grupperna, 39 procent (tabell 3.1). Detta kan delvis förklaras av att många av de som tar en konstnärlig examen arbetar som konstnärer eller kulturarbetare som ofta försörjer sig genom stipendier och bidrag, som i vissa fall är skattebefriade och därmed inte kan räknas med som en inkomst i statistiken. Etableringsgraden för personer med konstnärlig examen har dock ökat jämfört med föregående år, särskilt för kvinnor.

Sjuksköterskeexamen och civilingenjörsexamen är de vanligaste yrkesexamina. Examinerade från dessa utbildningar har också en hög etableringsgrad. 90 procent av dem som tog en sjuksköterskeexamen och 92 procent av dem som tog en civilingenjörsexamen 2019/20 var etablerade på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter examen. För ett antal yrkesexamina hade män en högre etableringsgrad än kvinnor, det gäller exempelvis förskollärarexamen, grundlärarexamen och sjuksköterskeexamen (figur 3.3).

Högst etableringsgrad (98 procent) hade personer

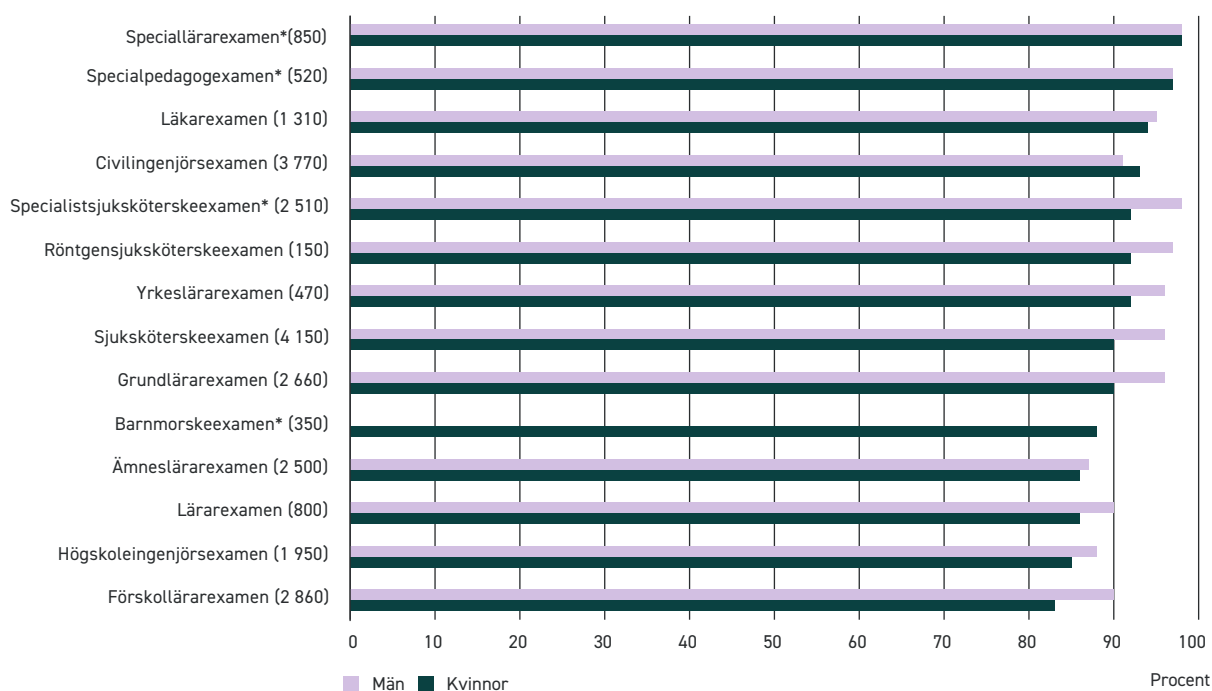
Tabell 3.1. Etableringsgrad (procent) 1–1,5 år efter examen för yrkesexamina, generella examina och konstnärliga examina, läsåren 2018/19 och 2019/20.

	Totalt (%)		Kvinnor (%)		Män (%)	
	18/19	19/20	18/19	19/20	18/19	19/20
Yrkesexamina	90	89	89	89	91	90
Generella examina	77	77	77	77	78	77
Konstnärliga examina	35	39	32	38	40	42

med en speciallärarexamen. Speciallärarexamen är dock en påbyggnadsutbildning, vilket betyder att den kräver en tidigare högskoleutbildning. Personerna som läste utbildningen var därmed troligen etablerade på arbetsmarknaden redan innan de påbörjade sin utbildning. Andra påbyggnadsutbildningar med höga etableringsgrader var specialpedagogexamen och specialistsjuksköterskeexamen.

Etableringsgraden för de som tar en generell examen tenderar att vara lägre än för de som tar en yrkesexamen – för de som tog en generell examen 2019/20 var etableringsgraden 77 procent. Det är samma andel som för de som tog examen läsåret innan. Även här finns det stora skillnader mellan olika utbildningar. Högst etableringsgrad hade de som tog en generell examen inom hälso- och sjukvård samt social omsorg, 82 procent. Lägst etableringsgrad hade examinerade med generell

Figur 3.3. Etableringsgrad (procent) 1–1,5 år efter examen för 14 yrkesexamina med ett högt antal examinerade, läsåret 2019/20. Uppdelat på kvinnor och män. Antal examinerade inom parentes. * indikerar påbyggnadsutbildning.

examen inom humaniora och konst, 53 procent.

För de examinerade med en generell examen inom ämnesinriktningen tjänster, där bland annat utbildningar inom turism, hotell och restaurang ingår, ökade

den totala etableringsgraden jämfört med examinerade läsåret innan (tabell 3.2). Detta är troligen en konsekvens av den gradvisa återhämtningen av besöksnäringen under uppföljningsåret 2021 jämfört med 2020,

Tabell 3.2. Etableringsgrad (procent) 1–1,5 år efter examen för generella examina uppdelad på ämnesinriktningar, läsåren 2018/19 och 2019/20, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

	Totalt (%)		Kvinnor (%)		Män (%)	
	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20
Generella examina – totalt	77	77	77	77	78	77
Pedagogik och lärarutbildning	82	80	82	81	79	78
Humaniora och konst	57	53	57	54	56	53
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	78	78	78	78	78	79
Naturvetenskap, matematik och data	79	78	77	76	80	80
Teknik och tillverkning	82	79	81	78	82	80
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	81	80	78	81	89	76
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	83	82	82	83	84	77
Tjänster	71	74	72	74	71	75

Internationell jämförelse

Högre utbildning ger bättre chans till arbete

Data från OECD visar att en högskoleutbildning ger bättre chans till arbete än en gymnasieutbildning. Andelen i arbete, sysselsättningsgraden, ökar dessutom med varje utbildningsnivå bland 25–64-åringarna i befolkningen. Särskilt kvinnorna vinner på att läsa en högskoleutbildning.

Sverige hör till de länder som har högst sysselsättningsgrad, och skillnaden mellan utbildningsnivåerna är mindre än i flera andra länder. Sysselsättningsgraden bland kvinnor är hög i Sverige jämfört med andra länder. Bland dem med doktorsexamen i Sverige var sysselsättningsgraden bland både kvinnor och män nära genomsnittet för alla OECD-länder, som var 91 procent för kvinnor och 94 procent för män 2021.

Tabell 3.3. Andelen 25–64-åringar i befolkningen med gymnasieutbildning eller högskoleutbildning som har arbete, totalt och andelen kvinnor och män, i procent, 2021. Källa: OECD.

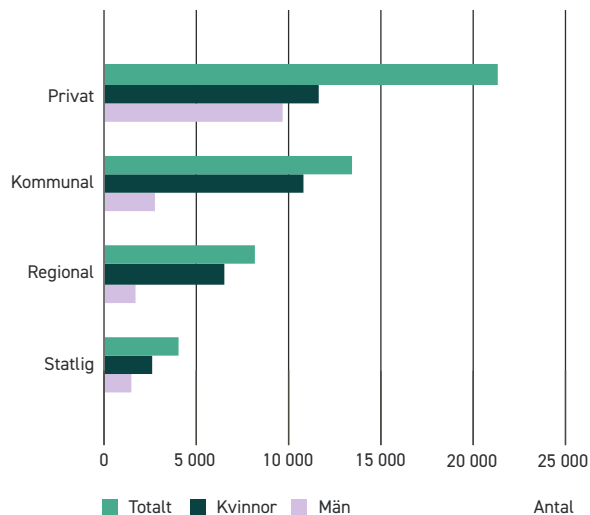
	Gymnasieutbildning		Kandidatexamen		Masterexamen		Doktorsexamen	
	Totalt (%)	Kvinnor/män (%)	Totalt (%)	Kvinnor/män (%)	Totalt (%)	Kvinnor/män (%)	Totalt (%)	Kvinnor/män (%)
Danmark	82	77/86	86	85/88	90	88/92	93	92/94
Finland	76	73/78	88	86/90	90	89/91
Nederländerna	83	78/88	87	84/90	91	88/94	96	95/96
Norge	81	75/85	90	89/93	93	92/93	95	92/97
Spanien	71	64/77	80	79/82	84	81/87	87	86/88
Storbritannien	82	78/85	87	84/90	88	86/90	91	90/91
Sverige	85	80/88	89	89/89	93	92/95	94	92/95
Tyskland	80	76/84	87	84/90	89	86/92	93	91/95
USA	67	60/72	80	75/86	85	82/88	88	86/91
OECD - genomsnitt	75	67/82	84	81/88	89	86/91	93	91/94
EU22 - genomsnitt	76	70/82	84	82/87	89	87/82	93	91/95

som var pandemins första år. För de examinerade med de övriga ämnesinriktningarna minskade etableringsgraden jämfört med föregående år, med undantag för ämnesinriktningen samhällsvetenskap, juridik, handel och administration där den låg på samma nivå.

Män arbetar oftare i privat sektor

Den svenska arbetsmarknaden är till stor del könsuppdelad. Av männen som tog en examen läsåret 2019/20 och var etablerade 1–1,5 år efter examen arbetade flest inom den privata sektorn. Den privata sektorn var den största sektorn även bland kvinnor, men inte lika dominerande. I stället arbetade ett betydligt större antal kvinnor inom den kommunala och den regionala sektorn jämfört med män (figur 3.4). Dessa skillnader speglar de könsbundna studievalen. Exempelvis utgör män en majoritet av de examinerade inom naturvetenskap, matematik och data. Dessa utbildningar leder i hög grad till ett arbete inom den privata sektorn. Kvinnor är i stället i majoritet inom lärarutbildningar och många hälso- och sjukvårdsutbildningar som tenderar att leda till en anställning i den offentliga sektorn.

Figur 3.4. Antal etablerade 2021 fördelade på privat, kommunal, regional och statlig sektor per kön för examinerade på grundnivå och avancerad nivå läsåren 2019/20.

Internationell jämförelse

Män tjänar mer än kvinnor på alla utbildningsnivåer

Trots att det finns löneskillnader mellan kvinnor och män i Sverige, är skillnaden mindre än i många länder inom OECD och EU. I Sverige tjänar kvinnor i åldern 25–64 år med utbildning på gymnasienivå i genomsnitt 84 procent av lönen som män med samma utbildningsnivå har. För både utbildning på kandidatnivå och master- eller forskarnivå är motsvarande andel 80 procent.

Även data för många andra OECD-länder visar att skillnaden i lön mellan kvinnor och män inte generellt minskar ju högre utbildningsnivå kvinnorna har. I flera länder, däribland Sverige, har kvinnor med utbildning på master- eller forskarnivå lägre lön relativt män, jämfört med kvinnor med utbildning på gymnasienivå. I Estland och Storbritannien ökar däremot kvinnornas andel av männens lön med varje utbildningsnivå och länderna hör till de där skillnaden i lön är minst på master- och forskarnivå.

Tabell 3.4. Skillnaden i lön mellan kvinnor och män, 25–64 år, på tre utbildningsnivåer, i ett urval länder, procent, 2020. Källa: OECD.

	Kvinnors andel av mäns lön (%)		
	Gymnasienivå	Kandidatnivå	Master- eller forskarnivå
Danmark	82	77	79
Estland	66	73	84
Nederländerna	84	77	74
Norge	79	77	78
Polen	82	74	72
Sverige	84	80	80
Storbritannien	70	75	83
USA	76	71	65

Etablering efter kompletterande utbildning för personer med utländsk examen

Etableringsgraden för personer med utländsk examen som genomgått en kompletterande utbildning var i genomsnitt 73 procent 1–1,5 år efter fullföljd utbildning. Den varierar mellan utbildningarna, med en relativt hög etableringsgrad bland tandläkare och en relativt låg bland läkare och psykologer. Etableringsgraden ökar över tid – 3–3,5 år efter fullföljd utbildning var den i genomsnitt 89 procent.

Många lärare läser kompletterande utbildning

För personer som har en utländsk examen finns det möjlighet att komplettera sin utländska utbildning i Sverige. Syftet med de kompletterande utbildningarna är att öka möjligheterna för personerna att utföra det yrke som de har utbildats för. Efter att ha genomgått en kompletterande utbildning går det att ansöka om legitimation för yrket hos exempelvis Socialstyrelsen eller Skolverket. Under 2017 utökade regeringen satsningen på kompletterande utbildningar för personer med utländsk examen – från 5 utbildningar till 14.

Totalt har 1 010 personer med utländsk examen fullföljt en kompletterande utbildning under något av läsåren 2017/18 och 2018/19, som är de senast tillgängliga läsåren för uppföljning. Ungefär hälften av dem var lärare, men under de undersökta läsåren gavs kompletterande utbildningar för följande yrkesgrupper inom ramen för statens särskilda satsningar:

- Lärare
- Jurister
- Läkare
- Sjuksköterskor
- Tandläkare
- Barnmorskor
- Fysioterapeuter
- Farmaceuter
- Veterinärer
- Ekonomer
- Psykologer
- Biomedicinska analytiker
- Socionomer
- Ingenjörer och arkitekter

För tandläkare och farmaceuter utgör de som fullföljt en kompletterande utbildning ett betydande tillskott till arbetsmarknaden (14 procent och 11 procent av samtliga examinerade tandläkare och

farmaceuter de aktuella åren). Fullföljd utbildning definieras som studenter som antingen tagit examen, tagit alla poäng på utbildningen eller fått legitimation. Flera av utbildningarna har haft mycket få studenter och det har därför inte varit möjligt att följa upp deras etablering separat. De ingår dock i de totaluppgifter som redovisas.

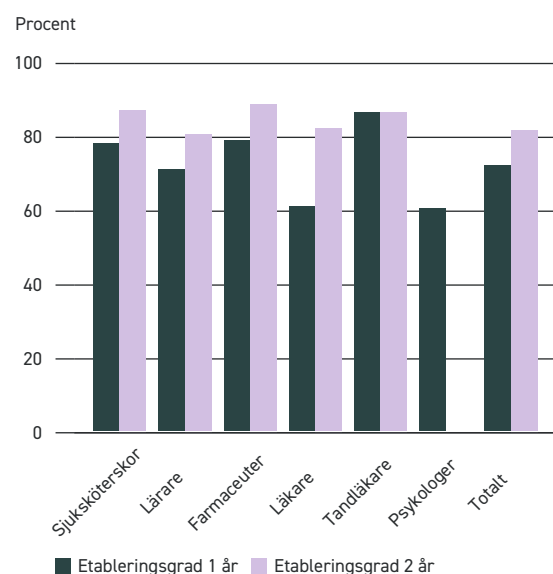
3 av 4 etablerade efter ett år

Av de som fullföljt en kompletterande utbildning 2017/18 och 2018/19 hade 73 procent etablerat sig på arbetsmarknaden efter 1–1,5 år. Det fanns inga betydande skillnader mellan kvinnor och män, men etableringsgraden varierade mellan utbildningarna. Tandläkare hade högst etableringsgrad, 87 procent, medan läkare och psykologer hade betydligt lägre etableringsgrad – 61 procent för båda utbildningarna. Lärarna utgör en stor grupp av dem som fullföljt en kompletterande utbildning. För dem var etableringsgraden 71 procent.

Över tid ökar etableringsgraden för de flesta utbildningarna. Efter två år hade den genomsnittliga etableringsgraden för samtliga som fullföljt en kompletterande utbildning ökat från 73 procent till 82 procent. För kvinnor ökar etableringsgraden mer än för män.

För att följa upp skillnaden mellan de som studerat en kompletterande utbildning och de som examinerades på motsvarande utbildningar i Sverige efter 3–3,5 år använder vi i stället perioden höstterminen 2015 till höstterminen 2017. Valet av period gör det möjligt att

Figur 3.5. Andel etablerade (procent) 1 och 2 år efter fullföljd utbildning för utbildningar med fler än 20 studenter. Totalt innefattar samtliga utbildningar, även de med färre än 20 studenter.

studera skillnader efter både ett och tre år. Personer som examinerades i Sverige hade visserligen en högre etableringsgrad efter 1–1,5 år jämfört med de kompletterande utbildningarna (73 procent för kompletterande utbildningar och 84 procent för motsvarande svenska

Bedömning av utländska utbildningar

Svensk arbetsmarknad får tillskott av högskoleutbildade från de som har invandrat till Sverige eller av någon annan anledning har studerat i ett annat land. Den som har en utländsk högskoleutbildning och ska söka jobb eller utbildning i Sverige kan få en bedömning av vad den utländska utbildningen motsvarar här.

Det är Universitets- och högskolerådet (UHR) som bedömer vad utbildningen motsvarar i det svenska utbildningssystemet och skriver ett utlåtande. Under 2022 utfärdade UHR 7 230 utlåtanden. Den vanligaste bedömningsjämförelsen var kandidatexamen, där 4 570 utbildningar ansågs motsvara en svensk kandidatexamen. Därefter kom 1 100 masterexamina, 1 020 magisterexamina, 330 högskoleexamina och 180 doktorsexamina. Bland yrkesexamina gällde de flesta utlåtandena ingenjörsutbildningar – 860 bedömdes motsvara högskoleingenjörsexamen och 300 civilingenjörsexamen. De inkomna ansökningarna för bedömning under 2022 omfattade många olika utbildningsländer – flest ansökningar gällde examina från Indien och därefter Iran, Turkiet, Ukraina och Syrien. Jämfört med 2021 är det framför allt bedömda ansökningar från Ukraina som har ökat, vilket beror på ett inflöde av flyktingar från Ukraina till följd av kriget.

För vissa yrken krävs legitimation

Om en utländsk utbildning gäller arbete inom hälso- och sjukvården, där legitimation krävs, gör Socialstyrelsen bedömningen av utbildningen och utfärdar legitimationen. De senaste uppgifterna som finns tillgängliga är från 2021. Då utfärdade Socialstyrelsen 2 450 legitimationer för personer med utländsk utbildning, varav 1 140 var läkarlegitimationer och 540 sjuksköterskelegitimationer. Samma år utfärdade Socialstyrelsen 10 540 legitimationer till personer med svensk utbildning.

På motsvarande sätt gör Skolverket provningar för lärarlegitimation. Under 2022 utfärdade Skolverket legitimationer till 750 personer med utländsk lärar- och förskolläraryrkesutbildning.

Källa: UHR, Socialstyrelsen och Skolverket.

examina). Efter tre år finns däremot inga skillnader mellan de som kompletterat sin utländska utbildning och de som har tagit en motsvarande svensk examen. Ett skäl till skillnaden efter 1–1,5 år kan vara att personer som kompletterat sin utländska examen följs upp efter sin sista termin medan personer examinerade i Sverige följs upp efter sitt sista läsår. Det för med sig att vissa av studenterna som kompletterat sin utbildning kommer att ha en kortare uppföljningsperiod jämfört med examinerade i Sverige.

Områden där behovet överstiger antalet examinerade

En stor del av de högskoleutbildade har en god ställning på arbetsmarknaden efter examen. Det finns också yrken där behovet av högskoleutbildade bedöms vara större än tillgången både i dag och framöver. Det handlar bland annat om yrken inom lärar- och förskollärområdet, hälso- och sjukvårdsområdet och det tekniska området.

Stor efterfrågan på examinerade inom flera områden

Högskolan har flera uppdrag som handlar om uppgiften att tillgodose behov för kompetensförsörjningen. Det handlar till exempel om att anpassa utbildningsutbudet efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov men också om att arbeta med livslångt lärande. Dessutom har universitet och högskolor genom åren fått uppdrag och medel i olika former för att anpassa utbudet av utbildning inom vissa områden som regeringen har definierat som bristyrken.

Ett sätt som högskolan bidrar till kompetensförsörjningen är genom att examinera studenter. Etableringsstatistiken som presenterades tidigare i kapitlet visar att studenterna i stor utsträckning får jobb efter examen, vilket illustrerar högskolans bidrag till kompetensförsörjningen.

Samtidigt visar prognoser och andra underlag från bland annat SCB, Skolverket och Socialstyrelsen att det inom vissa delar av arbetsmarknaden finns ett ännu större behov av högskoleutbildade i dag och framöver, än vad som faktiskt utbildas. Omfattningen är svår att kvantifiera men av underlagen framgår att kompetensbehoven är stora inom bland annat lärar- och förskollärområdet, många av legitimationsyrkena inom hälso- och sjukvårdsområdet och delar av det tekniska området.

I de kommande avsnitten i kapitlet fördjupar vi beskrivningen av studenter och examinerade på ett antal yrkesexamensprogram inom dessa tre områden.

Programmen har i olika utsträckning varit föremål för de utbyggnader som inleddes under perioden 2015–2018, och som UKÄ har följt upp. Flera av dem ingår också i regeringens uppdrag om mål för antal examina 2021–2024. UKÄ har fått i uppdrag att dels följa upp målen för perioden 2021–2024, dels ta fram underlag för ett urval av utbildningar och målformuleringar för perioden 2025–2028.

Inom lärar- och förskolläraryrket följer vi upp de fyra yrkesexamensprogrammen som leder till någon form av lärarexamen, det vill säga förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen eller ämneslärarexamen. Dessutom ingår påbyggnadsutbildningar som leder till speciallärarexamen eller specialpedagogexamen. Lärosätena har enligt sina regleringsbrev mål för antal utfärdade examina för samtliga dessa under

Uppföljning av utbyggnader

Mellan 2015 och 2018 inledde staten tre utbyggnader av högskolans utbildningar inom vissa bristyrken. En första utbyggnad inleddes 2015 av utbildningar som leder till examina inom hälso- och sjukvårdsområdet samt lärarutbildningar. Utbyggnaden av lärarutbildningar ökades 2017, och 2018 inleddes utbyggnader av tekniska utbildningar och läkarutbildning. UKÄ fick 2022 i uppdrag att genomföra en måluppfyllelseanalys av utbyggnaderna.

Uppföljningen visar att måluppfyllelsen för utbyggnaderna som inleddes 2015 och 2017 är relativt låg. Det gäller både utbyggnaden av utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet och lärarutbildningar. För den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018 har utfallet däremot överträffat målen. För de övriga utbildningar som började byggas ut 2018 har det inte varit möjligt att göra någon uppföljning av måluppfyllelsen, eftersom målen inte haft en entydig formulering.

Lärosätena uppger svårigheter med att nå målen och anger särskilt bristen på VFU-platser och VFU-handledare, brist på disputerade lärare och lågt söktryck som skäl för att målen inte kunde nås. Lärosätena anger också problem med så kallade brytpunkter, det vill säga att ett fåtal tillkommande studenter kan orsaka stora kostnadshöjningar för utbildningen (exempelvis för att studenterna behöver delas in i fler seminariegrupper eller för att det behövs större hörsalar). Lärosätena uppger också att utbyggnader är tidskrävande och att de korta tidsramarna inom utbyggnaderna bidragit till den relativt låga måluppfyllelsen.

perioden 2021–2024. Med undantag för yrkeslärarexamen omfattades de också i olika utsträckning av utbyggnaderna som inleddes under 2015, 2017 och 2018.

Till hälso- och sjukvårdsområdet brukar UKÄ räkna 22 olika yrkesexamensprogram. Här gör vi en fördjupad beskrivning av fem av dem. Dessa är program mot sjuksköterskeexamen, specialistsjuksköterskeexamen, läkarexamen, barnmorskeexamen och röntgensjuksköterskeexamen. Förutom röntgensjuksköterskeutbildningen omfattades samtliga av utbyggnaderna 2015–2018. Med undantag för läkarutbildningen, ingår också samtliga i de mål för antal examina som regeringen har satt upp för perioden 2021–2024. Inom det tekniska området är förhållandet mellan olika examina och kompetensbehovet på arbetsmarknaden mindre tydligt än för utbildningar inom lärar- och förskolläraryrket och hälso- och sjukvårdsområdet, som till stor del är riktade mot legitimationsyrken som kräver en specifik examen. UKÄ har tidigare följt upp bristen på utbildade inom data och it. Men en brist på utbildade finns också inom andra områden, exempelvis teknisk fysik, maskin-, fordons- och farkostteknik eller elektroteknik.

De tekniska utbildningarna ges i olika utbildningsformer. Inom högskolan kan både vissa yrkesexamina och generella examina men även vissa fristående kurser antas svara mot behovet. I avsnittet belyser vi program mot högskoleingenjörsexamen och civilingenjörsexamen. Dessa innefattas inte i uppdraget om mål för antal examina för perioden 2021–2024 men har däremot varit föremål för den utbyggnad som inleddes 2018.

Sammanlagda omfattar de yrkesexamensprogram som behandlas i kommande avsnitt en tredjedel av samtliga helårsstudenter i högskolan och mer än sjuttio procent av helårsstudenterna på yrkesexamensprogram. Det är därmed betydande delar av högskolans utbildningsinsatser som riktas mot dessa utbildningar.

Studenter och examinerade inom lärar- och förskolläraryrket

Allt fler tar en lärarexamen och läsåret 2021/22 var det sammanlagt 10 320 som tog en förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen eller en äldre lärarexamen. Ytterligare 1 090 tog en speciallärarexamen eller specialpedagogexamen. Sedan läsåret 2011/12 har kvarvaron på lärarutbildningarna ökat överlag och nybörjarna blivit fler, även om en minskning skedde till läsåret 2021/22. Trots detta finns det ett fortsatt stort behov av examinerade lärare även framöver.

Allt fler tar en lärarexamen

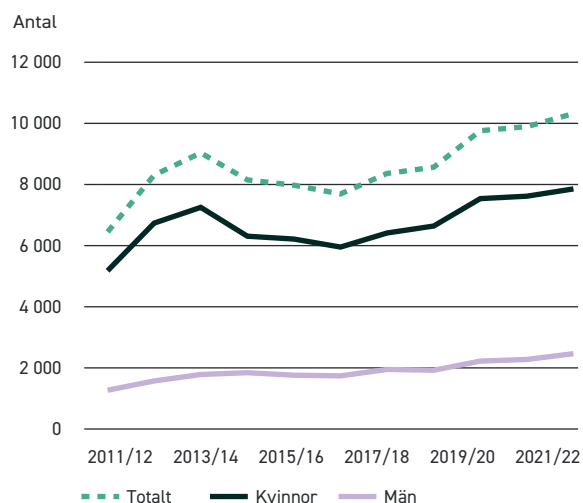
Läsåret 2021/22 tog 10 320 personer en förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen eller en äldre lärarexamen. Bara läsåret 2010/11 var antalet examinerade fler. Då tog ovanligt många ut en examen i samband med införandet av lärarlegitimationen. Läsåret 2011/12 (det första året med nuvarande lärarutbildningar) var sedan antalet examinerade lärare lägre än de flesta andra läsår under hela 2000-talet. Det senaste decenniet har alltså antalet examinerade inom lärarutbildningarna ökat väsentligt.

Under läsåret 2021/22 tog flest en ämneslärarexamen, och då särskilt med inriktning mot gymnasieskolan. Men nästan lika många tog en grundlärarexamen eller förskollärarexamen. Förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen och ämneslärarexamen infördes inför läsåret 2011/12. I samband med införandet av dessa lärarexamina har också den äldre lärarexamen fasats ut, även om det varje läsår fortfarande förekommer att studenter avlägger en sådan.

Förutom inriktningar har de som tar en ämneslärarexamen också undervisningsämnen i sin examen. Engelska, svenska och historia var de vanligaste ämnena bland dem som läsåret 2021/22 tog en examen med inriktning mot gymnasieskolan. De vanligaste för examinerade mot årskurs 7–9 var engelska, historia och matematik. I förhållande till behovet framöver har antalet examinerade de senaste åren varit lågt för vissa undervisningsämnen, det gäller bland annat matematik, naturvetenskapliga ämnen och teknik samt moderna språk.

Förutom de fyra nämnda examina finns special-

Figur 3.6. Antal examinerade totalt samt uppdelat på kvinnor och män för förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen och ämneslärarexamen samt äldre motsvarande lärarexamen sammanslagna läsåren 2011/12–2021/22.

lärarexamen och specialpedagogexamen, som båda är påbyggnadsutbildningar inom området. Läsåret 2021/22 hade dessa två examina drygt 500 examine- rade vardera. Det kan jämföras med läsåret 2011/12 då 360 personer tog en specialpedagogexamen och 190 en speciallärarexamen.

Kvinnor i majoritet på lärarutbildningarna

De flesta lärarutbildningarna är starkt kvinnodominerade. Den ojämna könsfördelningen har inte ändrats under den senaste tioårsperioden. Förskollärarexamen har den ojämnaste könsfördelningen – läsåret 2021/22 var 96 procent av de examinerade kvinnor och 4 procent män. Under läsåret 2021/22 var det bara ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen som hade en jämn könsför-

Uppdragsutbildningen i högskolan

Uppdragsutbildning är ett viktigt instrument för livslångt lärande och kompetensförsörjning. Den skiljer sig på flera sätt från reguljär högskoleutbildning. Uppdragsutbildning anordnas mot avgift för de deltagare som uppdragsgivaren utser. Det handlar ofta om personalutbildning eller utbildning av arbetsmarknadsskäl. Det finns inga formella krav på behörighet för tillträde till en uppdragsutbildning.

Ett lärosäte får endast bedriva uppdragsutbildning om den knyter an till sådan utbildning på grundnivå och avancerad nivå som lärosädet har examenstillstånd för. Utbildningen kan vara allt från korta kurser till hela utbildningar och kan, men behöver inte, vara poänggivande.

Intäkterna för uppdragsutbildning har varierat mellan 1,5 och 2 miljarder de senaste 10 åren och uppgick till 2,1 miljarder kronor 2022. Det är 6 procent av de totala intäkterna för utbildning på grundnivå och avancerad nivå 2022. Polismyndigheten är den största uppdragsgivaren. Omfattande uppdragsutbildning bedrivs också åt Skolverket, till exempel rektorsutbildning, och Försvarsmakten, framför allt högre officersutbildning.

Under 2022 deltog 9 700 helårsstudenter – 59 procent kvinnor och 41 procent män – i poänggivande uppdragsutbildning.

UKÄ granskar under 2023 lärosätenas uppdragsutbildning med avseende på regelefterlevnad, kvalitetssäkring och effektivitet. Syftet är att öka kunskapen om uppdragsutbildningen och att bidra till ökad kvalitet.

delning bland de examinerade, med andelen kvinnor och män inom intervallet 40–60 procent.

Dessutom kan könsfördelningen variera betydligt mellan olika inriktningar inom en examen. Till exempel var det 93 procent kvinnor och 7 procent män bland de som läsåret 2021/22 tog en grundlärarexamen med inriktning mot förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 medan könsfördelningen var jämnare för inriktningen grundlärare mot fritidshem.

Samtidigt som lärarutbildningarna sammanslagna är störst av yrkesexamensprogrammen, finns det i dag en större efterfrågan på examinerade lärare än vad som examineras. UKÄ har inom regeringsuppdragen om uppföljning av utbyggnaderna och mål för antalamina samt utbildningsutvärderingar av lärarutbildningarna fört dialog med lärosätena och bland annat diskuterat vilka hinder som finns för att öka antalet examinerade lärare. Något som lyfts fram av lärosätena, särskilt med tanke på de tidigare utbyggnaderna, är att många söker till lärarutbildningarna och att en stor del av de behöriga sökande antas redan inom ramen för den befintliga dimensioneringen. Om fler ska antas skulle alltså ännu fler än i dag behöva söka till utbildningarna. Också genomströmningen på programmen samt tillgången till disputerade lärare och VFU-platser på utbildningarna har betydelse för antalet examinerade.

Minskat antal nybörjare sedan höstterminen 2020

De senaste åren har alltså antalet som tog en grundläggande lärarexamen av något slag ökat betydligt och uppgick 2021/22 till 10 320. Hur många som tar en examen är en följd av bland annat antalet nybörjare åren dessförinnan och genomströmningen på utbildningen. Under läsåret 2021/22 påbörjade totalt 12 790 personer något av de fyra grundläggande lärarprogrammen för första gången. Det är en minskning från läsåret innan, då ovanligt många började på lärarutbildningarna i samband med pandemin.

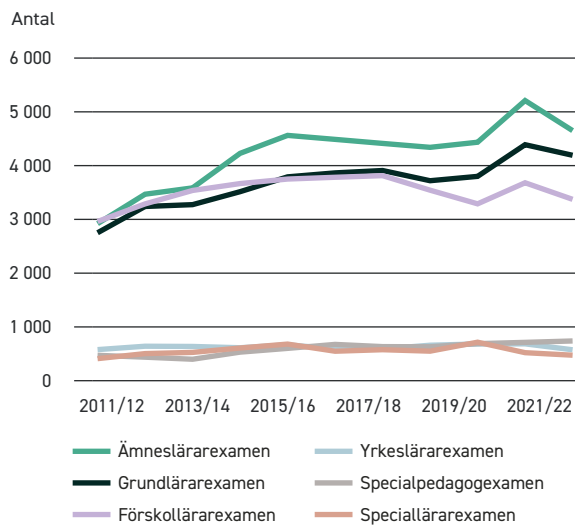
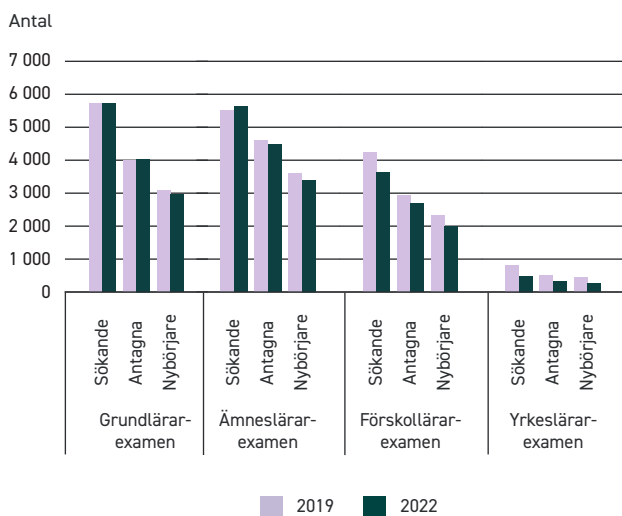
Men sett i ett längre tidsperspektiv har lärarutbildningen expanderat kraftigt. Mellan läsåren 2011/12 och 2015/16 ökade antalet nybörjare betydligt på de fyra grundläggande lärarprogrammen. Flera av dessa program är långa och det ökade antalet examinerade de senaste läsåren beror därför troligtvis till stor del på den tidigare ökningen av antalet nybörjare.

I inledningen av pandemin både sökte och antogs fler till högskoleutbildningar, framför allt till höstterminen 2020. Därefter skedde i många fall en minskning. För de fyra grundläggande lärarutbildningarna visar uppgifterna för höstterminen 2022 att det ökade intresset för lärarutbildningarna som kunde observeras i början av pandemin inte ser ut att hålla i sig. I stället

Tabell 3.5. Totalt antal examinerade samt andel kvinnor och män per examen och inriktning läsåret 2021/22.

Inriktningar med 100 eller fler examinerade redovisas.

Examen	Inriktning	Totalt	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)
Förskollärarexamen		2 920	96	4
Grundlärarexamen		2 940	80	20
	F-3	1 310	93	7
	4-6	860	75	25
	Fritidshem	770	61	39
Yrkeslärarexamen		620	58	42
Ämneslärarexamen		3 110	57	43
	Gymnasieskolan	1 960	54	46
	7-9	1 170	64	36
Äldre lärarexamina		730	77	23
Totalt nuvarande och äldre lärarexamina		10 320	76	24
Speciallärarexamen		520	93	7
	Språk-, skriv- & läsutveckling	220	95	5
	Matematikutveckling	170	94	6
	Utvecklingsstörning	110	89	11
Specialpedagogexamen		570	93	7
	Grundskoleverksamhet	320	94	6
	Förskoleverksamhet	150	95	5
Totalt påbyggnadsutbildningar		1 090	93	7

Figur 3.7. Nybörjare på lärarutbildningar och påbyggnadsutbildningar läsåren 2011/12–2021/22.**Figur 3.8. Antal behöriga förstahandssökande, antagna och nybörjare på lärarutbildningar höstterminerna 2019 och 2022.**

var antalet behöriga förstahandssökande, antagna och nybörjare lägre eller i princip oförändrat jämfört med höstterminen 2019. För speciallärarexamen minskade såväl antalet sökande och antagna som antalet nybörjare stort till höstterminen 2022 jämfört med 2019. Där var dock nivåerna ovanligt höga 2019 jämfört med höstterminerna innan.

Ökad kvarvaro bland lärarstudenterna

UKÄ följer upp genomströmning på utbildningar bland annat genom att mäta hur stor andel av nybörjarna ett läsår som fortsatt var registrerade på utbildningen läsåret därpå. Kvarvaron på just de fyra grundläggande lärarprogrammen har genom åren belysts i olika sammanhang, inte minst när det gäller ämneslä-

rarprogrammet. Sedan 2011/12 har kvarvaron ökat på de grundläggande lärarprogrammen, med undantag för program mot förskollärarexamen.

Den förbättrade kvarvaron har troligtvis bidragit till att antalet examinerade har ökat de senaste åren. De senaste uppgifterna visar att kvarvaron för förskollärarexamen, grundlärarexamen och yrkeslärarexamen var knappt 80 procent bland nybörjarna läsåret 2020/21. Det betyder att var femte nybörjare hoppade av dessa utbildningar under de första två läsåren på utbildningen. Sedan läsåret 2011/12 har kvarvaron bland nybörjarna ökat på grundlärar- och ämneslärarutbildningen, men minskat något på förskollärarutbildningen. Kvarvaron är lägre för ämneslärarutbildningen men har ökat betydligt under perioden – från 59 procent bland nybörjarna läsåret 2011/12 till 68 procent bland nybörjarna 2020/21.

Överlag är kvarvaron för kvinnorna på lärarprogrammen något högre än för männen. Störst är skillnaden på program mot förskollärarexamen. Där var kvarvaron 79 procent bland kvinnorna och 58 procent bland männen som var nybörjare läsåret 2020/21. Det är samtidigt en utbildning med få män bland nybörjarna.

Omställningsstudiestödet

Omställningsstudiestödet ingår som en del i det omställningspaketet, med reformer på arbetsmarknaden, som började tillämpas den 1 oktober 2022. Omställningsstudiestödet är ett studiestöd för vuxna mitt i arbetslivet som vill vidareutveckla sig eller byta spår. Studiestödet kan vara upp till 80 procent av lönen (beroende på kollektivavtal och lön) i längst 44 veckor på heltid.

I samband med att omställningsstudiestödet infördes fick UKÄ i uppdrag att sammanställa och analysera statliga universitets och högskolors utbildningsutbud av vidareutbildning för yrkesverksamma. UKÄ:s uppdrag byggde i sin tur på det regeringsuppdrag som statliga universitet och högskolor fick samtidigt om att genomlysna sitt utbildningsutbud för livslångt lärande och omställning.

UKÄ konstaterade i sin rapport till regeringen att dagens utbildningsutbud är relativt väl utformat för att möta behoven som det nya stödet ger upphov till. UKÄ menade samtidigt att det på lång sikt kan krävas större anpassningar av utbildningsutbudet, och lärosätena behöver intensifiera sitt arbete med att utveckla utbildningar som passar yrkesverksammars behov.

Tabell 3.6. Kvarvaro på lärarutbildningarna. Andel (procent) av nybörjarna läsåren 2011/12 och 2020/21 som var registrerade på samma program läsåret 2. Kvarvaron redovisas uppdelat på kvinnor och män för utbildningar med mer än 100 nybörjare av vardera kön.

	Samtliga (%)		Kvinnor (%)		Män (%)	
	2011/12	2020/21	2011/12	2020/21	2011/12	2020/21
Förskolläraexamen	79	77	80	79	67	58
Grundläraexamen	72	77	73	79	65	73
Yrkesläraexamen	73	79	75	78	71	79
Ämnesläraexamen	59	68	58	70	60	65
Specialläraexamen	79	74				
Specialpedagogexamen	75	83				

Studenter och examinerade inom hälso- och sjukvårdsområdet

Det har skett en successiv ökning av antalet examinerade inom hälso- och sjukvårdsområdet under perioden 2011/12 till 2021/22. Dessutom har intresset för hälso- och sjukvårdsutbildningar ökat de senaste åren. Trots fler sökande, och trots att medel skjutits till för att bygga ut utbildningar inom området, har lärosätena haft svårigheter att anta fler studenter.

Fler examinerade från hälso- och sjukvårdsutbildningar

I dag råder det brist på yrkesverksamma inom flera hälso- och sjukvårdsyrken som kräver högskoleutbildning. Av den anledningen har såväl universitet och högskolor som UKÄ, Nationella vårdkompetensrådet och andra aktörer de senaste åren fått regeringsuppdrag som på olika sätt handlar om dimensionering av högskoleutbildning och behovet av högskoleutbildade inom området. De hälso- och sjukvårdsutbildningar som beskrivs nedan har antingen varit föremål för de utbyggnader som inleddes perioden 2015–2018 eller omfattats av uppdrag från regeringen avseende mål för antal examina.

Sett till antalet examinerade är sjuksköterskeutbildningen och specialistsjuksköterskeutbildningen de största utbildningarna inom hälso- och sjukvårdsområdet. Under läsåret 2021/22 tog 4 380 studenter en sjuksköterskeexamen och 2 640 studenter en specialistsjuksköterskeexamen. Det kan jämföras med läsåret 2011/12 då 3 920 tog en sjuksköterskeexamen och 2 040 tog en specialistsjuksköterskeexamen. Också från läkarutbildningen har det skett en ökning av examinerade de senaste tio åren – från 1 060 läsåret 2011/12 till 1 480 läsåret 2021/22. Minst är röntgensjuksköterskeutbildningen där 140 tog en examen läsåret 2021/22.

Det har alltså skett en successiv ökning av antalet

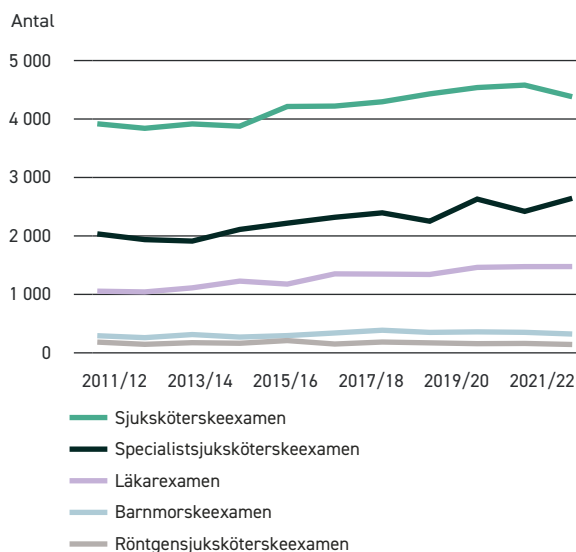
examinerade från flera hälso- och sjukvårdsutbildningar under den senaste tioårsperioden. Antalsmässigt har ökningen varit störst för specialistsjuksköterskeexamen, följt av sjuksköterskeexamen. Störst procentuell ökning står dock läkarexamen för, med 40 procent fler examinerade än för tio år sedan. Något fler barnmorskor examineras idag än för tio år sedan, men trenden de senaste läsåren är svagt minskande. Antalet examinerade röntgensjuksköterskor är något lägre de senaste läsåren jämfört med 2011/12.

På de flesta utbildningarna är kvinnorna i majoritet bland de examinerade. Mest kvinnodominerad är barnmorskeutbildningen där 99 procent av de examinerade läsåret 2021/22 var kvinnor. Endast läkarutbildningen hade en jämn könsfördelning bland de

Nationella vårdkompetensrådet

Nationella vårdkompetensrådet är ett rådgivande organ som ska bidra till en god planering av vårdens kompetensförsörjning. Rådet inrättades på uppdrag av regeringen den 1 januari 2020, och har representanter från regioner, kommuner, lärosäten, Socialstyrelsen och UKÄ.

Under 2022 har Nationella vårdkompetensrådet tillsammans med Socialstyrelsen haft olika regeringsuppdrag, med syftet att stärka kompetensförsörjningen inom vård och omsorg. Bland annat har rådet haft i uppdrag att ta fram förslag på riktade insatser i syfte att stärka medarbetarna och kompetensförsörjningen i primärvården. Nationella vårdkompetensrådet har också tagit fram rekommendationer för en bättre kompetensförsörjning inom vård och omsorg utifrån lärdomar från pandemin. I slutet av 2022 gav regeringen även Nationella vårdkompetensrådet i uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för att förbättra hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning.

Figur 3.9. Antal examinerade från hälso- och sjukvårdsutbildningar läsåren 2011/12–2021/22.

examinerade läsåret 2021/22 – 58 procent kvinnor och 42 procent män.

Fler sökande till hälso- och sjukvårdsutbildningar

Om utrymme finns inom lärosätenas utbildningsanslag kan de öka antalet antagna till hälso- och sjukvårdsutbildningar och därmed bidra till att fler examineras på sikt. En förutsättning för att öka antalet antagna är att tillräckligt många studenter är behöriga till, och visar intresse för, en utbildning genom att söka den i första hand.

Till höstterminen 2022 var det totalt 24 290 behöriga förstahandssökande till sjuksköterskeut-

bildningen, specialistsjuksköterskeutbildningen, läkarutbildningen, barnmorskeutbildningen och röntgensjuksköterskeutbildningen. Flest sökte till en sjuksköterskeutbildning (9 710), följt av specialistsjuksköterskeutbildning (6 780). Jämfört med höstterminen 2021 minskade antalet sökande till alla utbildningar utom barnmorskeutbildningen, där det i stället var det högsta någonsin – 1 090 behöriga förstahandssökande.

Till många högskoleutbildningar ökade antalet sökande mycket i början av pandemin, det gällde inte minst de utbildningar vi belyser här. Även om antalet behöriga förstahandssökande sjönk till höstterminen 2022, var det ändå för alla fem utbildningar betydligt högre än till höstterminen 2019, det vill säga innan pandemin. Flera av hälso- och sjukvårdsutbildningarna har dessutom många sökande även till vårterminen. Även till vårterminerna har antalet sökande ökat under pandemin.

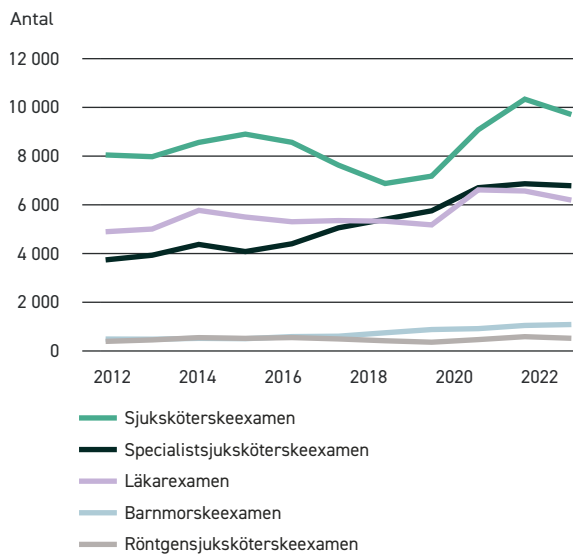
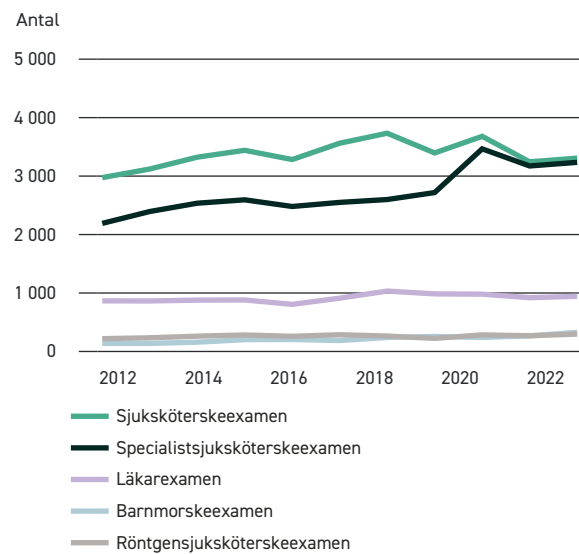
Över tid har antalet behöriga förstahandssökande till de olika utbildningarna varierat, även om samtliga fem utbildningar hade fler sökande till höstterminen 2022 än till höstterminen 2012. För program mot specialistsjuksköterskeexamen och barnmorskeexamen har antalet ökat successivt under nästan hela den senaste tioårsperioden, medan program mot läkarexamen, sjuksköterskeexamen och röntgensjuksköterskeexamen alla har haft perioder med ett minskat antal sökande.

Oförändrat antal antagna trots fler sökande

Trots att staten skjutit till medel för att bygga ut hälso- och sjukvårdsutbildningar, och att det finns ett ökat intresse, har antalet antagna endast ökat marginellt

Tabell 3.7. Antal examinerade från olika hälso- och sjukvårdsutbildningar och inriktningar läsåret 2021/22 (avrundat till närmaste tiotal) samt andel kvinnor och män. Inriktningar med 100 eller fler examinerade redovisas.

Examen/Inriktning	Totalt	Kvinnor (%)	Män (%)
Sjuksköterskeexamen	4 380	88	12
Läkarexamen	1 480	58	42
Barnmorskeexamen	320	99	1
Röntgensjuksköterskeexamen	140	78	22
Specialistsjuksköterskeexamen	2 640	87	13
Distriktssköterska	600	98	2
Hälso- och sjukvård för barn och unga	300	97	3
Intensivvård	270	81	19
Psykiatrisk vård	260	84	16
Anestesisjukvård	260	68	32
Ambulanssjukvård	250	63	37
Operationssjukvård	160	93	7
Akutsjukvård	130	83	17

Figur 3.10. Antal behöriga förstahandssökande till hälso- och sjukvårdsutbildningar höstterminerna 2012–2022.**Figur 3.11. Antal antagna till hälso- och sjukvårdsutbildningar höstterminerna 2012–2022.**

sedan 2012. UKÄ har konstaterat att lärosätena haft svårt att öka antalet studenter på flera hälso- och sjukvårdsutbildningar. Det gäller framför allt på sjuksköterskeutbildningen och utbildningarna mot röntgensjuksköterskeexamen, specialistsjuksköterskeexamen och barnmorskeexamen. Det har visserligen skett en ökning av antalet antagna studenter, men inte i en utsträckning som motsvarar de medel som har tillförts för att bygga ut utbildningarna.

Det finns skillnader mellan hur antalet antagna på olika utbildningar har utvecklats under den senaste tioårsperioden. Flera hälso- och sjukvårdsutbildningar antar många också till vårterminen, men här begränsas jämförelsen till höstterminerna. På sjuksköterskeutbildningen har antalet antagna varierat, men hela tiden varit högre än antalet antagna höstterminen 2012. Som högst var det höstterminen 2018 då 3 730 antogs. På specialistsjuksköterskeutbildningen och barnmorskeutbildningen har antalet antagna ökat successivt, medan det däremot har legat på en förhållandevis konstant nivå för röntgensjuksköterskeutbildningen. För program mot läkarexamen skedde en ökning av antalet antagna mellan höstterminerna 2016 och 2018 – från 810 till 1 030. Därefter har antalet antagna minskat något.

Svårigheter att teckna avtal för VFU – ett hinder för utbyggnad

Flera faktorer bidrar till lärosätenas svårigheter att öka antalet studenter på utbildningarna. Ett problem är att flera av lärosätena har haft svårt att rekrytera disputerade lärare, framför allt lektorer och professorer. Ett

hinder har också varit svårigheter att teckna avtal om verksamhetsförlagd utbildning (VFU) med vårdgivare i tillräcklig omfattning. Nationella vårdkompetensrådet har framfört förslag om att införa en ny bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen om att regioner och kommuner har ett ansvar för att utbildning sker i hälso- och sjukvården inom deras verksamhet. Förslaget syftar till att synliggöra deras ansvar för VFU, liksom utbildningens betydelse för en god hälso- och sjukvård.

När det gäller påbyggnadsutbildningarna mot specialistsjuksköterskeexamen och barnmorskeexamen, uppger vissa lärosäten att det förekommer att sökande antas men sedan inte påbörjar studierna, som en följd av att kliniskt verksamma sjuksköterskor har svårt att få ledigt för sina studier.

Fler platser för verksamhetsförlagd utbildning

Regeringen beslutade den 30 juni 2022 om att tillsätta en särskild utredare för samordnat arbete för fler platser för verksamhetsförlagd utbildning i sjuksköterskeutbildningen (dir. 2022:101). Syftet med utredningen är att ge stöd samt samordna och genomföra insatser för att identifiera och möjliggöra fler VFU-platser i sjuksköterskeutbildningen.

UKÄ har fått i uppdrag av regeringen att stödja samordnaren och bistå i utredningsarbetet som ska redovisas senast den 15 december 2023.

Endast små förändringar i examensfrekvensen bland nybörjarna

De flesta yrken inom hälso- och sjukvården är legitimationsyrken, och en avlagd examen är ett av kraven som måste vara uppfyllt för en legitimation. Antalet examinerade påverkas inte bara av antalet antagna och nybörjare på en utbildning tidigare år, utan också av hur många som fullföljer utbildningen. Ett mått på genomströmning är examensfrekvens, det vill säga andelen av nybörjarna ett läsår som avlägger examen inom programmets nominella studietid plus tre år.

Examensfrekvenserna för hälso- och sjukvårdsutbildningar har över tid varit relativt stabila. Barnmorskeutbildningen, läkarutbildningen och specialistsjuksköterskeutbildningen har alla höga examensfrekvenser – 93, 86 och 83 procent hade i de senaste uppföljningarna tagit de avsedda yrkesexamen. I jämförelse har sjuksköterskeutbildningen och röntgensjuksköterskeutbildningarna något lägre examensfrekvenser, 74 procent respektive 62 procent. För röntgensjuksköterskeutbildningen var det ytterligare 12 procent av nybörjarna som inte hade tagit en

röntgensjuksköterskeexamen men däremot en annan yrkesexamen eller generell examen. För de andra fyra utbildningarna var den andelen mellan 1 och 3 procent.

Studenter och examinerade från ingenjörstudier

Det senaste decenniet har antalet examinerade civilingenjörer ökat kraftigt. Också antalet examinerade högskoleingenjörer har ökat, men i något mindre utsträckning. Söktrycket har varit relativt stabilt över tid för ingenjörstudier, och högre för civilingenjörstudier än högskoleingenjörstudier. Ingenjörstudier skiljer sig från de flesta andra utbildningar inom högskolan genom att en majoritet av de studerande är män, men variationen är stor mellan olika inriktningar.

Fler examinerade ingenjörer

Antalet examinerade från ingenjörstudier har ökat under det senaste decenniet och läsåret 2021/22 tog 6 860 personer en ingenjörsexamen från ett svenskt lärosäte. Av dessa tog 4 440 en civilingenjörsexamen och 2 420 en högskoleingenjörsexamen. Antalet som tagit en civilingenjörsexamen har ökat med 46 procent sedan läsåret 2011/12, medan antalet som tagit en högskoleingenjörsexamen har ökat med 26 procent.

Den snabba ökningen av antalet examinerade civilingenjörer det senaste decenniet ska ses mot bakgrund av att antalet hade minskat kraftigt åren dessförinnan. Efter en omfattande utbyggnad under 1990-talet kulminerade antalet examinerade civilingenjörer under början av 00-talet. Därefter skedde en kraftig minskning. Under det senaste decenniet har antalet exami-

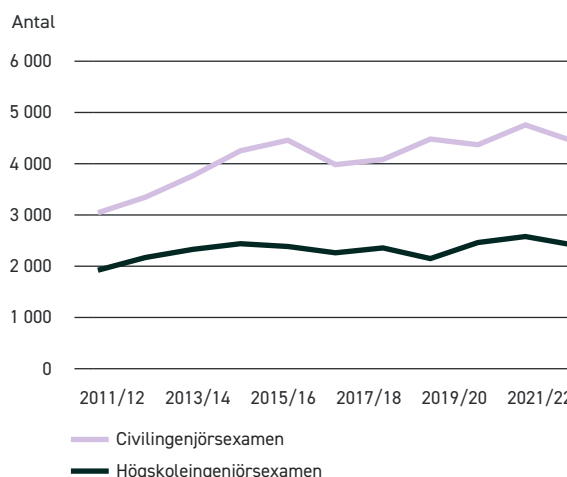
Fler vägar till vården

I december 2022 slutredovisade UKÄ, Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan det gemensamma regeringsuppdraget Fler vägar till vården. Syftet med uppdraget var att kartlägga och tydliggöra utbildningsvägar till vården för redan yrkesverksamma inom vården som inte har högskoleutbildning.

Myndigheterna konstaterade att utbildningssystemet är flexibelt och erbjuder flera olika vägar till hälso- och sjukvårdsutbildningar på högskolan. Samtidigt finns det hinder för individen som kan göra vägarna mindre tillgängliga. Hindren är kopplade till tillträdesystemet för högre utbildning, utbildningarnas upplägg och tillgången till studie vägledning och information. Myndigheterna lämnade bland annat förslag om att

- information om utbildningsvägar till vården bör ingå i en sammanhållen nationell information.
- utveckla utbildningsupplägg anpassade för yrkesverksamma.
- validering av reell kompetens för behörighet bör samordnas nationellt.
- utforma gemensamma valideringskriterier och ramverk för olika hälso- och sjukvårdsutbildningar.

Figur 3.12. Antal examinerade från civilingenjör- och högskoleingenjörstudier läsåren 2011/12–2021/22.

Tabell 3.8. Antal examinerade från de fem största inriktningarna inom civilingenjörsprogrammet, totalt samt andel kvinnor och män, läsåren 2011/12 och 2021/22. Teknik och teknisk industri är en sammanslagning av SUN-inriktningarna teknik och teknisk industri, ospecificerad samt teknik och teknisk industri, allmän utbildning.

	Samtliga		Kvinnor		Män		Andel kvinnor/män (%)	
	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22
Elektronik, datateknik och automation	490	830	60	160	430	680	11/89	19/81
Industriell ekonomi och organisation	410	670	120	230	280	440	30/70	35/65
Kemi- och bioteknik	390	430	220	260	170	170	57/43	61/39
Maskinteknik och verkstadsteknik	540	730	120	230	420	500	22/78	31/69
Teknik och teknisk industri	460	650	100	210	370	440	21/79	33/67
Civilingenjörsexamen totalt	3 040	4 440	830	1 570	2 210	2 870	27/73	35/65

nerade ökat på nytt. Läsåret 2020/21 examinerades fler civilingenjörer än någonsin tidigare – 4 760. Det senaste läsåret har antalet minskat något.

Ingenjörsexamina ges med olika inriktningar, men de är till skillnad från inriktningarna på till exempel ämneslärorexamen eller specialistsjuksköterskeexamen inte reglerade i förordning. Här redovisas därför uppgifter per inriktning på SUN-nivå 3. Förändringen av antalet examinerade det senaste decenniet varierar något mellan inriktningarna. För civilingenjörsutbildningen har de examinerade blivit fler inom de flesta inriktningar. Av de största inriktningarna har antalet examinerade ökat mest inom elektronik, datateknik och automation – med 70 procent sedan läsåret 2011/12.

Också från högskoleingenjörsutbildningen har de examinerade blivit fler. Inom de fem största inriktningarna har antalet examinerade ökat under det senaste decenniet, men det finns andra inriktningar där antalet examinerade har minskat. Procentuellt har antalet examinerade ökat mest inom industriell ekonomi och organisation.

Skillnader i kvarvaro mellan inriktningar och mellan kvinnor och män

Kvarvaron på civilingenjörsutbildningen, det vill säga andelen av nybörjarna ett läsår som fortsatt är

registrerade på samma utbildning läsåret efter, har varit relativt hög och stabil under det senaste decenniet. Bland nybörjarna läsåret 2020/21 var kvarvaron 81 procent, vilket är en ökning med en procentenhet jämfört med nybörjarna läsåret 2010/11.

På högskoleingenjörsutbildningen är kvarvaron lägre – bland nybörjarna läsåret 2020/21 var den 75 procent. Den har också minskat, både jämfört med föregående läsår och under det senaste decenniet. Bland nybörjarna på högskoleingenjörsutbildningen läsåret 2019/20 var kvarvaron 79 procent och bland nybörjarna läsåret 2010/11 var den 77 procent.

På ingenjörsutbildningarna liksom många andra utbildningar är kvarvaron högre för kvinnor än för män. Det betyder att män hoppar av utbildningarna i något högre utsträckning än kvinnor. På högskoleingenjörsutbildningen är det framför allt bland män som kvarvaron har minskat markant under det senaste decenniet. Bland nybörjarna läsåret 2010/11 var kvarvaron för män 77 procent jämfört med 80 procent för kvinnorna. För nybörjarna läsåret 2020/21 hade kvarvaron för män minskat till 73 procent, medan den för kvinnor låg på 81 procent.

Även på civilingenjörsutbildningen har kvinnorna något högre kvarvaro än männen. Bland nybörjarna läsåret 2020/21 var kvarvaron 83 procent för kvinnorna

Tabell 3.9. Antal examinerade från de fem största inriktningarna inom högskoleingenjörsprogrammet, totalt samt andel kvinnor och män, läsåren 2011/12 och 2021/22.

	Samtliga		Kvinnor		Män		Andel kvinnor/män (%)	
	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22	2011/12	2021/22
Byggnadsteknik och anläggningsteknik	610	790	170	270	440	520	27/73	34/66
Elektronik, datateknik och automation	220	340	20	50	190	290	11/89	15/85
Energi- och elektroteknik	210	250	30	40	180	210	13/87	17/83
Industriell ekonomi och organisation	100	220	30	100	60	120	34/66	47/53
Maskinteknik och verkstadsteknik	610	610	130	150	450	470	23/77	24/76
Högskoleingenjörsexamen totalt	1 920	2 420	470	730	1 450	1 690	24/76	30/70

och 80 procent för männen. Det är en ökning med en procentenhet för männen jämfört med nybörjarna läsåret 2010/11, medan kvarvaron för kvinnorna var oförändrad.

Fler sökande och antagna till civilingenjörsutbildningar

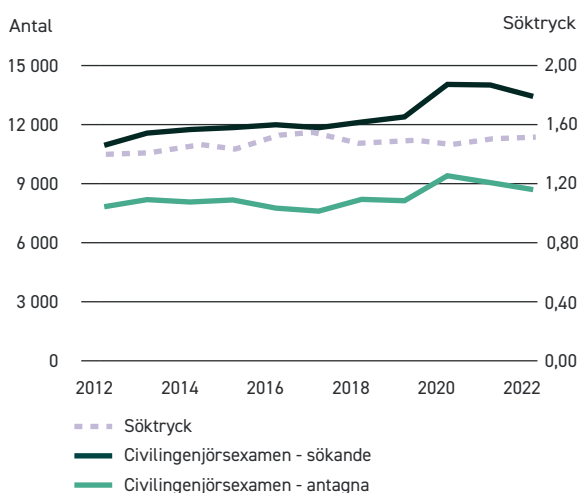
Det senaste decenniet har allt fler både sökt och antagits till civilingenjörsutbildningarna. Antalet behöriga förstahandssökande har ökat mer (+23 procent) än antalet antagna (+11 procent). Det har inneburit att söktrycket har ökat, från 1,40 till 1,54 behöriga förstahandssökande per antagen, mellan höstterminerna 2012 och 2022. Därmed har konkurrensen om platserna på utbildningarna ökat och det har blivit svårare att komma in. Under pandemin ökade antalet sökande till civilingenjörsutbildningarna betydligt. Fortfarande är intresset för civilingenjörsutbildningen högre än det var innan pandemin. Till höstterminen 2022 var antalet sökande 8 procent högre än inför höstterminen 2019.

Till högskoleingenjörsutbildningarna har däremot antalet sökande minskat under den senaste tioårsperioden. Lärosätena har också antagit färre. Mellan höstterminerna 2012 och 2022 minskade antalet behöriga förstahandssökande med sju procent, medan antalet antagna minskade med tre procent. Det samlade söktrycket ligger runt ett, vilket innebär att antalet antagna ungefär motsvarar antalet behöriga förstahandssökande, totalt för alla utbildningar.

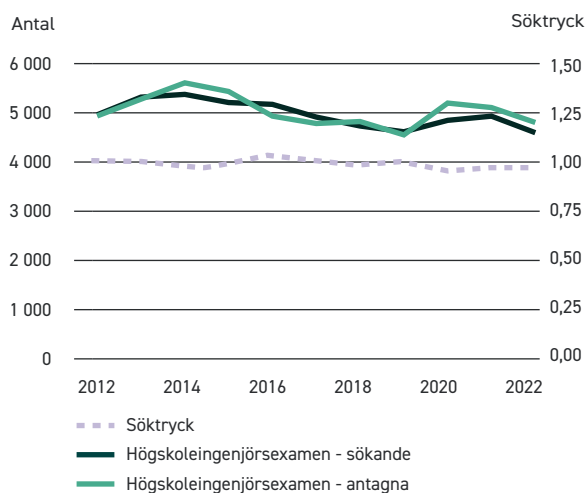
Stora skillnader i könsfördelning mellan olika inriktningar

Ingenjörsutbildningarna skiljer sig från de flesta andra

Figur 3.13. Antalet behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till civilingenjörsutbildningen, höstterminerna 2012–2022. Söktryck avläses på axeln till höger.

Figur 3.14. Antalet behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till högskoleingenjörsutbildningen, höstterminerna 2012–2022. Söktryck avläses på axeln till höger.

utbildningar inom högskolan genom att en majoritet av de studerande är män. Flera aktörer, däribland arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer, har genomfört insatser för att fler kvinnor ska söka sig till tekniska utbildningar.

Under det senaste decenniet har också andelen kvinnor bland de antagna till civilingenjörsutbildningarna ökat något. Höstterminen 2012 var 30

Förbättrad kompetensförsörjning av digital spetskompetens

I oktober 2022 slutredovisade UKÄ och Tillväxtverket sitt gemensamma uppdrag om att analysera och föreslå hur kompetensförsörjning av digital spetskompetens kan utvecklas. Digital spetskompetens är mer än bara tekniska förmågor. Kännetecken för digital spetskompetens är bland annat förmågan att kombinera tekniska kompetenser med andra typer av kunskaper samt förmågan att hålla kompetensen uppdaterad utifrån den snabba digitala utvecklingen.

I slutrapporten bedöms bristen på digital kompetens hämma innovation och tillväxt i Sverige. För att främja kompetensförsörjningen av digital spetskompetens föreslår UKÄ och Tillväxtverket bland annat satsningar på utbildnings- och forskningsmiljöer samt strukturer för ökad samverkan mellan utbildningsanordnare, arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, regionalt utvecklingsansvariga, relevanta myndigheter och studentföreträdare.

Tabell 3.10. Andel kvinnor respektive män (procent) bland de antagna till civilingenjörs- och högskoleingenjörsprogram höstterminerna 2012 och 2022. Totalt och de fem största inriktningarna. Kategorin Teknik och teknisk industri är en sammanslagning av SUN-inriktningarna teknik och teknisk industri, ospecificerad samt teknik och teknisk industri, allmän utbildning.

Civilingenjörsutbildning per inriktning	Andel kvinnor/män (%)		Högskoleingenjörsutbildning per inriktning	Andel kvinnor/män (%)	
	2012	2022		2012	2022
Elektronik, datateknik och automation	17/83	21/79	Byggnadsteknik och anläggningsteknik	31/69	30/70
Industriell ekonomi och organisation	33/67	31/69	Elektronik, datateknik och automation	11/89	16/84
Kemi- och bioteknik	51/49	61/39	Energi- och elektroteknik	17/83	17/83
Maskinteknik och verkstadsteknik	30/70	28/72	Industriell ekonomi och organisation	38/62	33/67
Teknik och teknisk industri	25/75	27/73	Maskinteknik och verkstadsteknik	23/77	21/79
Civilingenjörsexamen totalt	30/70	31/69	Högskoleingenjörsexamen totalt	25/75	25/75

procent av de som antogs kvinnor medan 70 procent var män. Höstterminen 2022 hade andelen kvinnor ökat med en procentenhet till 31 procent, medan 69 procent av de antagna var män. På högskoleingenjörsutbildningarna är andelen kvinnor något lägre och den har inte heller förändrats under det senaste decenniet. Till både höstterminen 2012 och 2022 utgjorde kvinnor 25 procent av de antagna, medan 75 procent var män.

Skillnaderna är stora mellan olika inriktningar. Inom civilingenjörsutbildningen är inriktningen kemi- och bioteknik den enda av de fem största inriktningarna där kvinnorna är fler än männen. Det är också framför allt på denna inriktning som kvinnorna har blivit fler under det senaste decenniet. Mellan höstterminerna 2012 och 2022 har andelen kvinnor av de antagna ökat från 51 procent till 61 procent, medan andelen män har minskat från 49 procent till 39 procent. Bland de fem största inriktningarna är andelen kvinnor lägst på inriktningen elektronik, teknik och automation där 21 procent av de antagna höstterminen 2022 var kvinnor, medan 79 procent var män. Jämfört med höstterminen 2012 har andelen kvinnor av de antagna ökat med fyra procentenheter på den inriktningen. ●

Läs mer

Etablering på arbetsmarknaden efter studier i högskolan – Grundnivå och avancerad nivå 2019/20, UKÄ 2023.

Måluppfyllelseanalys för utbyggnaderna av utbildningar 2015–2018 – Redovisning av ett regeringsuppdrag, UKÄ 2023.

Läroutbildningarna: Studenter och examinerade 2011/12–2021/22, UKÄ 2023.

Etablering på arbetsmarknaden för personer som kompletterat utländsk examen, UKÄ 2023.

Lärosätenas utbildningsutbud relaterat till omställningsstudiestödet – Sammanställning och analys, UKÄ 2023.

Fler vägar till vårddyrken – Ett regeringsuppdrag att kartlägga och föreslå fler vägar för yrkesverksamma, UKÄ 2022.

Digital spetskompetens. Förbättrad kompetensförsörjning av digital spetskompetens. Satsningar för ökad tillväxt och konkurrenskraft – Slutrapport, UKÄ och Tillväxtverket 2022.

På UKÄ:s webbplats finns tabeller till de olika kapitlen, med bland annat lärosätesspecifika uppgifter. Där hittar ni också vår statistikdatabas Högskolan i siffror.

4

Internationalisering och mobilitet

Den internationella studentmobiliteten till Sverige ökade läsåret 2021/22 jämfört med föregående läsår. Det gäller både de studenter som kom inom utbytesprogram och de som ordnade sina studier på egen hand i Sverige. Totalt studerade 39 800 inresande studenter i Sverige under läsåret 2021/22.

Antalet utresande studenter från Sverige ökade också läsåret 2021/22 jämfört med föregående läsår. Däremot har antalet utresande studenter inte återhämtat

sig i lika stor utsträckning som de inresande studenterna. Läsåret 2021/22 studerade totalt 20 020 svenska studenter utomlands, varav de flesta inom Europa.

Internationaliseringen inom högre utbildning och forskning stöds av projekt och initiativ på nationell nivå och inom bland annat EU, till exempel genom Europauniversitetet. Dessa syftar till att stödja transnationell samverkan och mobilitet för studenter, doktorander, forskare och personal inom högskolan.

Internationalisering och mobilitet

Svenska lärosäten verkar på en internationell arena inom både högre utbildning och forskning och internationella samarbeten blir allt viktigare. Det här kapitlet behandlar internationaliseringen av verksamheten vid universitet och högskolor. Vi undersöker de utländska studenter som kommer till Sverige och de svenska studenter som åker utomlands för att studera. I kapitlet behandlas också den internationella mobiliteten hos doktorander och personal.

Internationalisering av högre utbildning och forskning

Internationaliseringen inom högre utbildning och forskning påverkas i hög grad av olika omvärldsfaktorer. Den internationella studentmobiliteten påverkades kraftigt av pandemin, men är på väg att återhämta sig. På längre sikt kan faktorer som klimatarbetet, geopolitisk oro och digitalisering komma att ha stor påverkan på utvecklingen av internationaliseringen. Även satsningar på Europa-universiteten och nya former av mobilitet kommer troligen att påverka utvecklingen i framtiden.

Internationalisering för högre kvalitet

Enligt internationaliseringsutredningen från 2018 ska lärosätenas internationaliseringsverksamhet stärka kvaliteten i högre utbildning och forskning och bidra till hållbar utveckling nationellt och globalt. I begreppet internationalisering av verksamheten vid universitet och högskolor ingår mobilitet för studenter, doktorander och personal samt internationella samarbeten och samverkan på alla plan. Det kan också innefatta internationalisering på hemmaplan i form av internationalisering av kursplaner, kurslitteratur och globala perspektiv inom undervisningen så att studenter som tar examen från högskolan utvecklar sin interkulturella förståelse eller kompetens.

Internationell studentmobilitet kan följas upp i statistiken genom antalet inresande studenter från andra länder som antingen studerar i Sverige som en del av ett utbytesprogram eller som ordnat sina egna studier vid ett svenskt lärosäte för att studera antingen kortare tid eller ett helt utbildningsprogram. På samma sätt kan svenska studenter genomföra hela eller delar av sin utbildning utomlands. Även mobiliteten för doktorander och undervisande och forskande personal kan följas i statistiken genom enkätundersökningar.

Stor omvärldspåverkan

Den internationella mobiliteten för studenter, doktor-

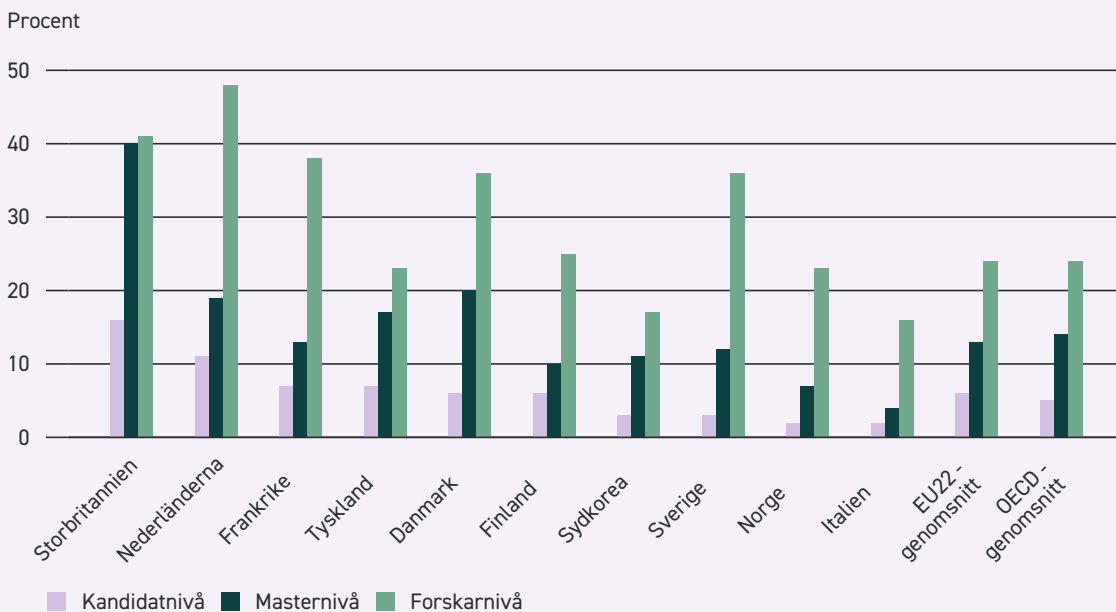
Internationell jämförelse

Låg andel inresande studenter på kandidatnivå i Sverige

I de flesta OECD-länder ökar de inresande studenternas andel av det totala antalet registrerade studenter för varje utbildningsnivå. Så ser det också ut för Sverige. År 2020 utgjorde de inresande studenterna på kandidatnivå 3 procent av de registrerade studenterna vid svenska lärosäten. Det är en mindre andel än för genomsnittet för OECD-länderna (5 procent). På forskarnivå däremot utgör inresande doktorander 36 procent av samtliga doktorander i Sverige, vilket är betydligt mer än genomsnittet för OECD-länderna. I Nederländerna är nästan hälften av doktoranderna inresande som har sin tidigare utbildning från andra länder.

Storbritannien har bland de högsta andelarna inresande studenter av samtliga studenter på alla tre utbildningsnivåerna. På både masternivån och forskarnivån är andelen omkring 40 procent.

Figur 4.1. Andel (procent) inresande studenter av samtliga registrerade studenter per utbildningsnivå i ett urval OECD-länder, 2020. Utbytestudenter ingår inte. Källa: OECD.

ander och personal vid lärosätena påverkades i hög grad av pandemin, särskilt inledningsvis när mobiliteten minskade kraftigt. Det syns tydligt inom Erasmus+-programmet där det totala antalet utbytestudenter halverades, och där även antalet praktikanter till och från Sverige minskade kraftigt. Under läsåret 2021/22 hade den inresande studentmobiliteten ökat jämfört med innan pandemin, och den utresande studentmobiliteten var också på god väg att återhämta sig.

Parallella skeenden som pandemin, klimatfrågor och den geopolitiska utvecklingen med Rysslands invasion av Ukraina har ändrat förutsättningarna för internationalisering och mobilitet. Ansvarsfull internationalisering har länge varit en viktig fråga för lärosätena, och har genom de senaste årens utveckling blivit allt mer angelägen. Säkerhetsaspekter har

fått större betydelse i samhället, vilket också påverkar lärosätenas internationaliseringsarbete. Forskningsinstitutioner och lärosäten pekas bland annat ut i SÄPO:s årsrapport som utsatta för informations- och kunskapsinhämtning. Ett tecken på frågans ökade aktualitet är att Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) inrättat en ny arbetsgrupp inom ansvarsfull internationalisering.

Internationalisering och mobilitet inom högre utbildning och forskning stöds av flera olika nationella initiativ, bland annat genom Plattformen för internationalisering (Plint), ett myndighetsövergripande projekt som ska stödja lärosätenas arbete med att öka internationaliseringen inom högre utbildning, forskning och innovation. Inom Plint ingår arbetsgrupper med fokus bland annat på mobilitet och ansvarsfull

internationalisering. Det finns även ambitiösa projekt inom EU som syftar till ökad samverkan och utbyte mellan EU-länderna, samt initiativ som SIREUS för talang- och kunskapsutbyte mellan Sverige och USA. EU har även lagt ett större fokus på mer samarbeten mellan Europa och Afrika, till exempel genom Erasmus+ och andra initiativ.

Europauniversiteten öppnar upp för samarbeten och flexibel mobilitet

Europauniversiteten ingår i EU-kommissionens vision

EU-initiativ för att öka transnationell samverkan

European University Strategy från januari 2022 är en strategi från Europeiska kommissionen för ökad europeisk, transnationell samverkan i syfte att stärka universitetssektorn. Strategins ambitioner är att stärka

- högre utbildning och forskning vid europeiska universitet
- den europeiska identiteten i universitetens utbildning och forskning
- de europeiska värdenas plats vid universiteten till exempel akademisk frihet, mänskliga rättigheter och inkludering
- universiteten som förändringsaktörer för både den ekonomiska återhämtningen och den gröna och digitala omställningen
- universiteten som drivkrafter för EU:s globala roll och ledarskap.

Strategin har fyra "flaggskepp" som alla är kopplade till de Europauniversitet som finansieras genom Erasmus+. Det första är Europauniversiteten (European University Initiative, EUI) som till 2024 ska bli 60 med 500 involverade lärosäten. De tre andra flaggskeppen är en europeisk examen som utfärdas på nationell nivå, en utökad användning av det europeiska studentkortsinitiativet och en legal form för europeiska allianser (EUI:s och andra allianser).

Alla fyra flaggskeppen har som mål att underlätta för studenter som vill utbildas i flera länder inom ramen för ett Europauniversitet. Det ska även underlätta för allianserna att gemensamt söka medel. Möjligheten att röra sig fritt mellan lärosäten ska även gälla forskare och lärare. Satsningarna är under utveckling men alla tre ska testas inom ramen för det första flaggskeppet, Europauniversiteten, de närmaste åren.

om ett gemensamt europeiskt utbildningsområde – European Education Area – till 2025. Europauniversiteten lanserades efter EU-toppmötet i Göteborg 2017 och innebär att utbildning, forskning och samverkan inte ska begränsas av landgränserna i Europa.

Europauniversiteten innebär att lärosäten i olika europeiska länder samarbetar tvärvetenskapligt i fördjupade strategiska allianser för att ta sig an olika samhällsutmaningar. Studenter och personal ska kunna röra sig fritt, både fysiskt och digitalt, mellan lärosätena som ingår i de olika allianserna, och studenter ska kunna skraddarsy sin utbildning med kurser från de samarbetande universiteten.

Europauniversiteten är ett högprioriterat projekt inom EU och kommer att påverka högre utbildning och forskning i hög grad de kommande åren. Från 2023 ingår tretton svenska lärosäten i Europauniversitet. Initiativet syftar till att öka både långa och korta utbyten inom bland annat Erasmus+ för studenter, doktorander, forskare och personal. Ett mål inom Europauniversiteten är att minst 50 procent av studenterna ska ha tagit del av fysisk, digital eller hybridmobilitet inom ramen för sin utbildning.

Inresande studenter

Totalt studerade 39 800 inresande studenter i Sverige under läsåret 2021/22 – en ökning med 20 procent jämfört med läsåret innan. Framför allt är det de studenter som ordnade med sina studier själva som blivit fler, medan utbytesstudenterna fortfarande är något färre än innan pandemin. Fler kvinnor än män kommer till Sverige för studier vid universitet och högskolor.

Stor återhämtning av inresande studenter efter pandemin

Sammantaget fanns det 39 800 inresande studenter registrerade vid svenska universitet och högskolor läsåret 2021/22. Det är en ökning med 6 520 studenter jämfört med läsåret innan, motsvarande 20 procent. I början av pandemin minskade antalet inresande studenter kraftigt, men den stora ökningen under 2021/22 innebär att den inresande studentmobiliteten nu har återhämtat sig och är tillbaka på samma nivå som innan pandemin. Detta trots att läsåret 2021/22 i stor utsträckning, framför allt i ett globalt perspektiv, präglades av stor smittspridning och oro för pandemins fortsatta utveckling.

Det ökade antalet inresande studenter läsåret 2021/22 ligger i linje med den långsiktiga utvecklingen. Efter att anmälnings- och studieavgifter för tredje-

landsstudenter infördes hösten 2011 minskade antalet inresande studenter kraftigt under två år. Sedan dess har antalet inresande studenter ökat successivt. De inresande studenterna är nu ungefär lika många som de var under 2010/11, det sista läsåret innan studieavgifterna infördes.

En långsiktig trend är att en allt större andel av de inresande studenterna är kvinnor. Under läsåret 2021/22 var 55 procent kvinnor och 45 procent män. Det kan jämföras med läsåret 2011/12 när 47 procent var kvinnor och 53 procent var män. Samtidigt är könsfördelningen bland de inresande studenterna jämnare än i den svenska högskolan totalt – där var 62 procent av de registrerade studenterna under läsåret 2021/22 kvinnor och 38 procent män.

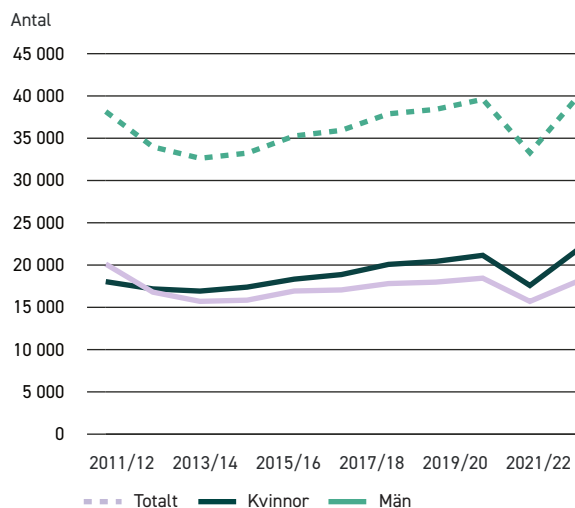
Olika typer av studenter

De inresande studenterna kan delas upp i två grupper: utbytesstudenter och studenter som ordnar sina studier själva.

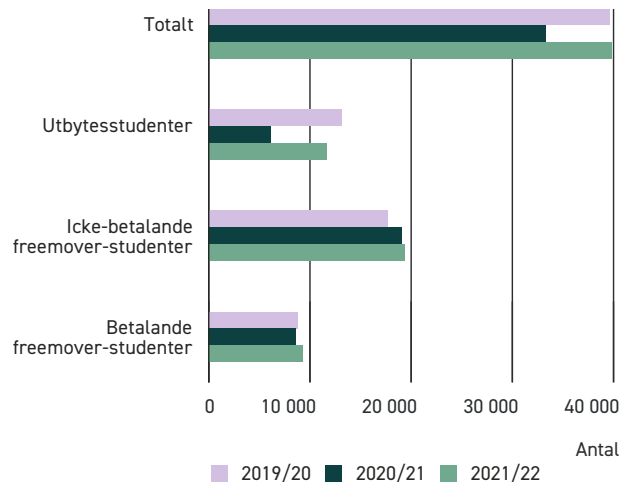
Utbytesstudenter ingår i ett utbytesprogram, och är aktiva studenter vid ett lärosäte i sitt hemland. Dessa studenter kommer oftast till Sverige under en termin eller två och läser främst kurser. Avtalen kan vara inom till exempel Erasmus+, Nordplus, Europauniversiteten (European University Initiative, EUI) eller bilaterala avtal som det egna lärosätet har. De EU-gemensamma avtalen Erasmus+ och EUI är de klart största programmen. Lsåret 2021/22 gjorde 79 procent av de inresande utbytesstudenterna sina utbyten inom EU-programmen, av de utresande var det 69 procent. Sverige tar emot mer än dubbelt så många utbytesstudenter som de som åker från svenska lärosäten.

En annan grupp inresande studenter är de som

Figur 4.2. Antal inresande studenter läsåren 2011/12-2021/22, totalt samt kvinnor och män.

Figur 4.3. Inresande studenter läsåren 2019/20, 2020/21 och 2021/22, totalt samt uppdelat på utbytesstudenter, icke-betalande freemover-studenter och betalande freemover-studenter.

ordnar med sina utlandsstudier själva, vid sidan om utbytesavtalen och programmen. De är inte registrerade vid ett lärosäte i sitt hemland utan planerar ofta att läsa en hel utbildning och ta sin examen vid ett svenskt lärosäte. I statistiken kallas de freemover-studenter och det är den termen som kommer att användas i figurer och tabeller. Freemover-studenterna består i sig av två grupper: de som är avgiftsskyldiga och de som inte är avgiftsskyldiga. Eftersom anmälnings- och studieavgifter gäller studenter som kommer från länder utanför EU/EES och Schweiz och som inte deltar i utbytesprogram, kommer de flesta avgiftsskyldiga studenter från länder utanför Europa.

Studentmobiliteten återhämtade sig trots pågående pandemi

De inresande studentgrupperna påverkades i olika stor utsträckning av pandemin. Framför allt utbytesstudenterna blev färre under pandemin. Utbytena gäller normalt kortare perioder på högst ett läsår, vilket innebar att antalet utbytesstudenter snabbt minskade. En förklaring till den snabba nedgången är att många lärosäten i andra länder pausade sina utbytesavtal och tog hem sina studenter under pandemin.

Trots den stora minskningen av utbytesstudenter läsåret 2020/21 hade de till stor del återhämtat sig till läsåret 2021/22, om än inte fullt ut. Antalet utbytesstudenter ökade med 89 procent mellan 2020/21 och 2021/22.

De inresande studenter som ordnade sina studier i Sverige på egen hand, och som inte kom till Sverige inom ramen för utbytesavtal, påverkades i betydligt mindre utsträckning. Det gäller både betalande och icke-betalande freemover-studenter. Det totala antalet

freemover-studenter minskade inte under pandemin, däremot ökade antalet icke-betalande något.

Flest utbytesstudenter kommer från Europa

Utbytesstudenter och freemover-studenter kommer från olika delar av världen. En majoritet av freemover-studenterna kommer från Asien, där Indien och Kina har flest studenter vid svenska lärosäten. Utbytesstudenterna kommer däremot till stor del från europeiska länder som Tyskland och Frankrike, som tillsammans stod för 36 procent av de inresande utbytesstudenterna läsåret 2021/22. Men ett relativt stort antal utbytesstudenter kommer även från Kina, samtidigt som många freemover-studenter kommer från Finland.

Antalet inresande freemover-studenter ökade med 6 procent under pandemin, mellan läsåren 2019/20 och 2021/22. Under samma period ökade antalet freemover-studenter från Kina med 7 procent, medan antalet utbytesstudenter från Kina minskade med 61 procent.

Pandemins effekter var tydligast i inflödet av utbytesstudenter, med en kraftig minskning eftersom många utbytesavtal pausades. Det ökade också mest till det senaste läsåret. Framför allt har återhämtningen under läsåret 2021/22 inneburit ett ökat inflöde av studenter från länder inom Europa, inom stora utbytesprogram som Erasmus+ och Nordplus. Från Europa, där flest utbytesstudenter kommer från Tyskland och Frankrike, var antalet utbytesstudenter större under läsåret 2021/22 än det var innan pandemin, läsåret 2019/20. Från länder utanför Europa kommer däremot fortfarande färre utbytesstudenter än innan pandemin.

Vanligast att läsa mastersprogram bland inresande freemover-studenter

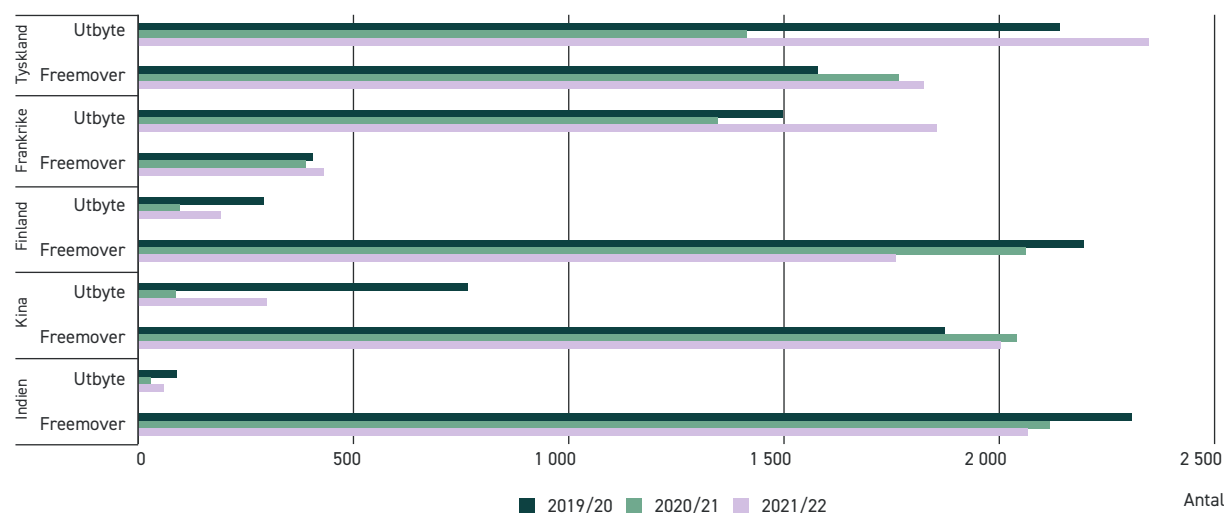
Bland de inresande freemover-studenterna är det vanligare att läsa program mot examen på grundnivå eller avancerad nivå än att läsa fristående kurser. Det vanliga är därmed att de stannar i Sverige en längre period än utbytesstudenterna.

Av samtliga inresande freemover-studenter under läsåret 2021/22 läste 79 procent ett program, de flesta ett generellt program på avancerad nivå. Totalt läste 52 procent av de inresande freemover-studenterna ett program mot masterexamen medan 8 procent läste ett kortare program mot magisterexamen. Samtidigt läste 11 procent ett program mot kandidatexamen. Mindre vanligt var att inresande studenter läste yrkesexamensprogram eller program mot konstnärlig examen – 6 respektive 2 procent av de inresande freemover-studenterna under läsåret 2021/22. Resterande freemover-studenter, ungefär 20 procent, läste fristående kurser vid ett svenskt lärosäte.

Inresande kvinnor och män läser program på avancerad nivå i ungefär lika stor utsträckning, men andelen kvinnor är något högre på fristående kurser och program som leder till kandidatexamen, yrkesexamen och konstnärlig examen. Jämfört med tidigare läsår ökade antalet inresande freemover-studenter på nästan samtliga typer av program förutom de som leder till yrkesexamen. Störst var ökningen på generella program som leder till en masterexamen.

Nästan alla inresande utbytesstudenter läser fristående kurser. Det är vanligast att utbytesstudenter läser kurser inom samhällsvetenskap, juridik, handel, administration – totalt 36 procent av utbytesstuden-

Figur 4.4. Totalt antal inresande studenter från de fem länder som flest inresande kom från läsåret 2021/22, fördelat på utbytes- och freemover-studenter, läsåren 2019/20, 2020/21 och 2021/22.

terna var läsåret 2021/22 registrerade på kurser inom dessa områden. Näst vanligast var kurser inom teknik och tillverkning med 19 procent, humaniora och konst med 18 procent samt naturvetenskap, matematik och informations- och kommunikationsteknik med 17 procent.

Utresande studenter

Antalet utresande studenter från Sverige ökade under läsåret 2021/22, men var fortfarande lägre än innan pandemin. Framför allt blev utbytesstudenterna fler, medan antalet studenter som på egen hand ordnat sina utlandsstudier var oförändrat jämfört med läsåret innan. Precis som tidigare läsår var det vanligast med utlandsstudier inom Europa medan andra världsdelar har minskat i popularitet.

Fler utresande studenter

Lsåret 2021/22 läste 20 020 svenska studenter utomlands. Det är en ökning med 23 procent jämfört med läsåret innan, men antalet utresande var fortfarande lägre än innan pandemin (figur 4.6). Liksom de inresande studenterna kan de utresande studenterna delas upp i utbytesstudenter som deltar i ett utbytesprogram och freemover-studenter, som ordnar sina studier på egen hand vid ett lärosäte i ett annat land. I statistiken är det möjligt att följa svenska freemover-studenter som har fått studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN) för studier utomlands. Av de utresande studenterna var 28 procent utbytesstudenter, medan 72 procent var freemover-studenter.

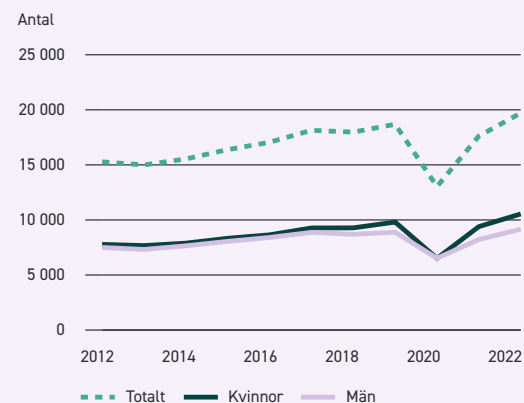
När lärosäten i andra länder och Sverige pausade sina utbyten under pandemin påverkades både de inresande och utresande studenterna. I likhet med utvecklingen bland de inresande studenterna blev de

Höstterminen 2022

Det förs även statistik över nya inresande studenter, vilket ger en snabbare bild av hur studentmobiliteten förändras. Den allra senaste tillgängliga statistiken gäller nya inresande studenter höstterminen 2022. Statistiken visar ett fortsatt återflöde av nya inresande studenter till svenska lärosäten. Redan höstterminen 2021 hade studentflödena till Sverige nästan återhämtat sig till nivåerna före pandemin.

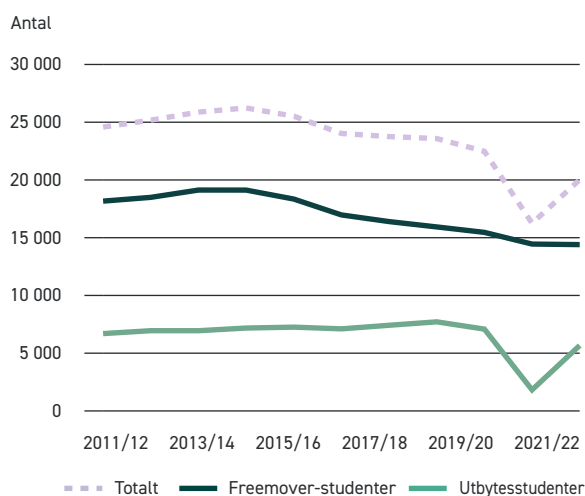
Höstterminen 2022 var antalet nya inresande studenter högre än innan pandemin. Det totala antalet nya inresande studenter var 19 700. Det är omkring 1 000 fler än höstterminen 2019, som inföll innan pandemin. Framför allt har kvinnorna blivit fler. Mellan höstterminerna 2019 och 2022 ökade antalet kvinnor med 7 procent medan antalet män ökade med 3 procent.

Figur 4.5. Antal nya inresande studenter, totalt och uppdelat på kvinnor och män, höstterminerna 2012–2022.

Tabell 4.1. Antal inresande freemover-studenter uppdelat på typ av kurs eller program läsåren 2021/22 och förändring i procent mot 2019/20 och 2020/21.

	Totalt antal 2021/22	Andel kvinnor/män 2021/22 (%)	Förändring jämfört med läsåret 2019/20 (%)	Förändring jämfört med läsåret 2020/21 (%)
Totalt	28 200	54/46	6	4
Fristående kurser	5 910	61/39	4	1
Program	22 290	51/49	7	5
Kandidatexamen	3 060	55/45	11	5
Magisterexamen	2 230	50/50	14	16
Masterexamen	14 540	49/51	8	5
Konstnärlig examen	640	65/35	22	13
Yrkesexamen	1 870	61/39	-14	-11
Övriga program	90	28/72	-6	5

Figur 4.6. Antal utresande studenter, uppdelat på studentkategori, läsåren 2011/12–2021/22.

utresande utbytesstudenterna färre – mellan läsåren 2019/20 och 2020/21 minskade antalet utresande utbytesstudenter med 74 procent. Läsåret 2021/22 skedde en återhämtning, men antalet utbytesstudenter är fortfarande något lägre än det var innan pandemin – jämfört med läsåret 2019/20 är minskningen 20 procent.

De utresande freemover-studenterna har minskat stadigt sedan läsåret 2014/15 och utvecklingen de senaste åren följer den långsiktiga trenden. Sammantaget uppvisar de utresande studenterna från Sverige alltså samma mönster som de inresande: utbytesstudenterna påverkades i hög utsträckning, medan antalet freemover-studenter påverkades i betydligt mindre utsträckning.

Av det totala antalet utresande studenter var 59 procent kvinnor och 41 procent män, vilket är en något

jämnare könsfördelning än i högskolan som helhet. Där var fördelningen av alla registrerade studenter 62 procent kvinnor och 38 procent män läsåret 2021/22. Fördelningen var densamma bland utbytesstudenterna och de som själva ordnar sina studier utomlands.

Fortsatt få som reser utanför Europa

Den vanligaste destinationen för svenska studenter var inom EU, men utanför Norden, med 45 procent av alla utresande studenter läsåret 2021/22. De andra nordiska länderna tog under samma period emot 10 procent av de svenska utresande studenterna. Utanför Europa var Nordamerika den vanligaste destinationen med 17 procent av de utresande, följt av Asien med 5 procent.

Var i världen studenterna läser skiljer sig åt mellan utbytesstudenter och freemover-studenter. USA och Storbritannien var de klart vanligaste enskilda länderna för freemover-studenterna, medan Frankrike och Italien var de största mottagarländerna för utbytesstudenter läsåret 2021/22. Det är ett liknande mönster som för de inresande studenterna, där utbytesstudenterna i stor utsträckning kommer från Europa och freemover-studenterna kommer från andra världsdelar.

Populära destinationer utanför Europa för både utbytesstudenter och freemover-studenter som Nordamerika och Oceanien (inklusive Australien och Nya Zeeland) tappade många studenter under pandemin. Återhämtningen har inte heller skett på samma sätt som inom Europa. Lsåret 2021/22 reste 46 respektive 93 procent färre svenska utbytesstudenter till Nordamerika respektive Oceanien än 2019/20. Under samma period var minskningen av antalet freemover-studenter till samma världsdelar 13 respektive 54 procent.

Antalet utresande studenter ökade under läsåret 2021/22 jämfört med läsåret innan till de flesta

Tabell 4.2. Antal utresande studenter per geografiskt område läsåret 2021/22, uppdelat på kön, och förändring i procent jämfört med läsåren 2019/20 och 2020/21.

	Antal utresande studenter 2021/22			Förändring från 2019/20 (%)	Förändring från 2020/21 (%)
	Totalt	Kvinnor	Män		
Samtliga områden	20 020	11 880	8 140	-11	23
Afrika	130	90	50	-42	71
Asien	1 010	530	480	-54	74
EU utom Norden	8 980	5 290	3 690	19	42
Europa utom EU och Norden	3 880	2 480	1 400	-15	-8
Nordamerika	3 450	1 890	1 560	-22	39
Norden utom Sverige	2 080	1 290	790	7	11
Oceanien	520	340	180	-67	-25
Sydamerika	110	50	60	-53	50

områden i världen (tabell 4.2). Till samtliga områden bortsett från EU och Norden var dock antalet utresande fortfarande lägre än innan pandemin. EU utom Norden är precis som tidigare år det område som tar emot flest utresande studenter. Läsåret 2021/22 studerade 45 procent av de utresande studenterna inom EU, men utom Norden, varav 59 procent var kvinnor och 41 procent män. Det är en ökning med 19 procent jämfört med 2019/20, medan det totala antalet utresande har minskat med 11 procent under samma period.

Andelen av de utresande som studerar utanför Europa har minskat jämfört med innan pandemin. Från att ha legat på 40–42 procent under flera läsår fram till 2018/19, minskade andelen till 24 procent läsåret 2020/21 och 26 procent läsåret 2021/22. Många länder hade fortfarande restriktioner på plats under 2021/22 vilket kan ha påverkat valet av land vid både utbyten och för freemover-studenterna.

Färre examinerade har studerat utomlands

Ett mål inom EU:s gemensamma initiativ för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, är att minst 20 procent av de examinerade inom EU i högre utbildning ska ha haft en studie- eller praktikperiod utomlands om minst tre månader.

Inom initiativet mäts andelen av de som examinerats ett visst läsår som studerat utomlands någon av de senaste tolv terminerna innan examen. Denna andel har minskat under de senaste nio åren, bland annat har de svenska freemover-studenterna minskat i antal sedan läsåret 2014/15 (figur 4.6). Mellan läsåren 2015/16 och 2019/20 var andelen av de svenska studenterna som läst utomlands omkring 14–15 procent av de examinerade, för att sedan minska till 12 procent läsåret 2020/21 och 9 procent läsåret 2021/22.

Skillnaden mellan olika examensgrupper är samtidigt stor. Andelen som studerat utomlands bland de som examinerades 2021/22 var högst hos de som tog en civilekonomexamen, 34 procent. Därefter följde masterexamen inom samhällsvetenskap, juridik,

Tabell 4.3. Antal examinerade 2021/22 och andel (procent) av dem som studerat utomlands någon gång under de senaste tolv terminerna, för ett urval av examen. Totalt samt uppdelat på kvinnor och män. Sorterat efter högst andel som studerat utomlands 2021/22.

Examen	Examinerade 2021/22		Andel som studerat utomlands 2021/22		Andel som studerat utomlands 2020/21	
	Totalt	Kvinnor/män (%)	Totalt (%)	Kvinnor/män (%)	Totalt (%)	Kvinnor/män (%)
Totalt	65 510	65/35	9	8/11	13	12/15
Civilekonomexamen	800	52/48	34	34/33	44	44/44
Masterexamen i samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	2 130	60/40	31	31/30	39	40/38
Civilingenjörsexamen	4 300	36/64	30	37/26	34	41/30
Arkitektexamen	250	63/37	29	30/26	40	40/40
Masterexamen i teknik och tillverkning	2 610	38/62	28	33/25	32	38/29
Masterexamen i naturvetenskap, matematik och informations- och kommunikationsteknik (IKT)	1 160	49/51	21	21/21	22	25/20
Magisterexamen i samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	1 050	61/39	21	21/23	39	40/38
Juristexamen	1 380	66/34	20	21/19	36	38/33
Sjuksköterskeexamen	4 360	88/12	1	1/2	2	2/3
Grundlärarexamen	2 910	80/20	1	1/2	2	2/1
Specialistsjuksköterskeexamen	2 620	87/13	1	1/2	2	2/1
Högskoleexamen	1 100	41/59	1	2/1	1	1/1
Förskollärarexamen	2 910	96/4	0	0/1	1	0/3
Lärarexamen	730	77/23	0	0/0	0	0/0
Yrkeslärarexamen	620	58/42	0	0/0	0	1/0

handel och administration samt civilingenjörsexamen, med 31 respektive 30 procent. Inom flera stora examensgrupper, till exempel sjuksköterskeexamen och grundlärarexamen, har däremot bara enstaka procent av de examinerade studerat utomlands.

Generellt är det ovanligare med utlandsstudier bland legitimationsutbildningarna, som till exempel inom programmen mot sjuksköterskeexamen eller grundlärarexamen. På många av de andra programmen, som de mot civilekonomexamen, civilingenjörsexamen och juristexamen, finns det större utrymme för utlandsstudier. Inte sällan har man skapat mobilitetsfönster, vilket innebär att det finns terminer där det passar att läsa hos ett partneruniversitet.

Lärosätena arbetar aktivt med att skapa möjligheter till internationalisering i utbildningar som inte ger lika stort utrymme för utbyte, till exempel genom korta, digitala mobiliteter och hybridmobiliteter eller genom internationalisering på hemmaplan. Flera lärosäten som ingår i Europauniversitet testat olika

Utvecklingen av internationaliseringen efter pandemin

Internationaliseringen och mobiliteten i högskolan påverkades kraftigt av restriktionerna under pandemin. Men utvecklingen av digitala verktyg och arbetssätt har öppnat upp för nya möjligheter. Under sommaren och tidiga hösten 2022 genomförde UKÄ framåtblickande undersökningar om långsiktiga konsekvenser av pandemin för internationalisering och mobilitet i högskolan. Med hjälp av enkäter samlade vi in information från personer kunniga inom internationalisering och internationell mobilitet inom högre utbildning. Några slutsatser från undersökningen är

- att digitaliseringen kommer att fortsätta ha ett positivt inflytande på de internationella samarbetena
- att den ökade oron i världen gör att de internationella studentströmmarna kan komma att fördelas annorlunda – flera svenska utbytesstudenter väljer att studera i Europa
- att digital mobilitet ses som ett verkligt alternativ till fysisk mobilitet, vilket kan bredda rekryteringen till utbytesprogrammen
- ett ökat fokus på internationalisering på hemmaplan.

Läs mer i rapporten *Långsiktiga konsekvenser av pandemin på internationalisering och mobilitet*.

sorters mobilitet inom ramen för allianserna – ambitionen för mobilitet inom Europauniversiteten är hög för både studenter och personal.

Doktorandmobilitet

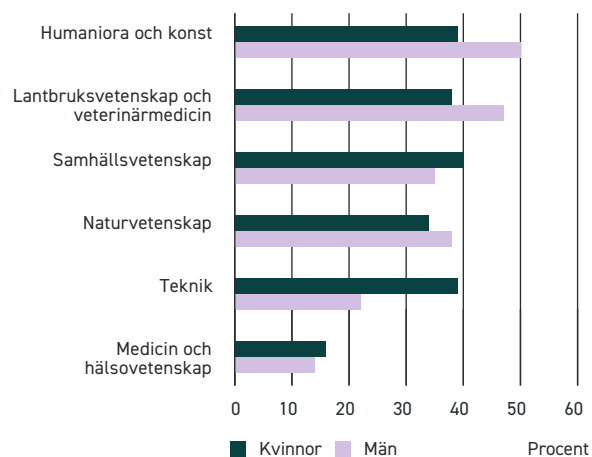
Under 2021 avlade 2 670 individer doktorsexamen, och av dem hade 28 procent varit utomlands under delar av sin forskarutbildning. Det är en minskning jämfört med 2020, då 33 procent av de doktorsexaminerade hade varit utomlands. Det var vanligast med utlandsstudier för doktorander inom ämnesområdet humaniora och konst. Ungefär lika många kvinnor som män hade varit utomlands inom ramen för sin forskarutbildning.

Vanligast med utlandsstudier inom humaniora och konst

Hur många doktorander som genomfört delar av sin forskarutbildning utomlands följs sedan 2017 upp via en enkätundersökning till lärosätena och registerdata. Bakgrunden är EU:s gemensamma initiativ för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, där ett av målen är att minst 20 procent av de examinerade inom det europeiska området för högre utbildning ska ha haft en studie- eller praktikperiod utomland under minst 3 månader.

Under 2021 avlade 2 670 personer en doktorsexamen och av dessa hade 750 (28 procent) genomfört delar av sin forskarutbildning utomlands. Det är en minskning jämfört med 2020 då 2 570 avlade doktorsexamen, varav 850 (33 procent) hade varit utomlands för sina studier. Ungefär lika många kvinnor som män hade studerat utomlands.

Figur 4.7. Andel (procent) av de doktorsexaminerade 2021 som genomfört delar av sin forskarutbildning utomlands inom respektive forskningsämnesområde, uppdelat på kvinnor och män.

Av de doktorsexaminerade 2021 som genomfört delar av sin forskarutbildning utomlands hade en tredjedel gjort det inom naturvetenskap. Men inom respektive forskningsämnesområde var andelen som varit utomlands högst inom humaniora och konst följt av lantbruksvetenskap och veterinärmedicin med 45 respektive 40 procent.

Bland män var det vanligast för de som läste humaniora och konst att genomföra delar av sina studier utomlands. Bland kvinnor var det vanligast bland de som doktorerade inom samhällsvetenskap. Störst skillnad var det inom ämnesområdet teknik, där 39 procent av kvinnorna varit utomlands för sina forskarstudier mot 22 procent av männen. För både kvinnor och män var andelen som varit utomlands för sina studier lägst inom medicin och hälsovetenskap, 16 respektive 14 procent.

Personalens internationella mobilitet

Även den internationella mobiliteten för högskolans personal påverkades av pandemin. Under pandemiåret 2021 minskade andelen av den forskande och undervisande personalen som varit utomlands i tjänsten kraftigt, från 30 procent 2017 till 11 procent 2021. Under pandemin var det vanligast med utlandsvistelser i tjänsten inom ämnesområdet humaniora och konst, före pandemin var det vanligast inom naturvetenskap.

Minskad personalmobilitet under pandemin

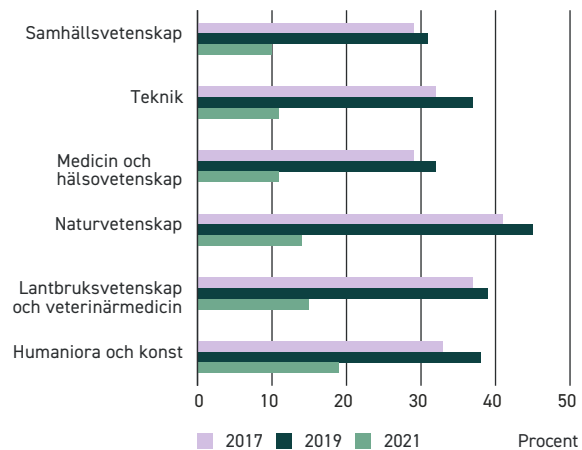
Uppgifterna om personalens mobilitet samlas in vartannat år genom en urvalsundersökning där populationen består av de individer som under året var anställda vid ett lärosäte och arbetade med forskning och undervisning. Totalt uppgav 11 procent att de varit utomlands i tjänsten under 2021, det inkluderar både kortare resor på mindre än en vecka och längre resor.

Det forskningsämnesområde där det var vanligast med resor i tjänsten under 2021 var humaniora och konst, där 19 procent hade varit utomlands. Motsvarande andel var 15 procent för lantbruksvetenskap och veterinärmedicin och 14 procent för naturvetenskap. Män åkte utomlands i tjänsten i större utsträckning än kvinnor inom alla ämnesområden. Störst skillnad var det inom humaniora och konst där 22 procent av männen och 16 procent av kvinnorna varit utomlands.

Andelen som varit på en arbetsrelaterad utlandsvistelse minskade kraftigt inom samtliga forskningsäm-

nesområden under pandemin. Minskningen var störst inom ämnesområdet naturvetenskap där andelen minskade från 45 procent till knappt 15 procent mellan 2019 och 2021. ●

Figur 4.8. Andel (procent) av den forskande och undervisande personalen som varit utomlands i tjänsten inom respektive forskningsämnesområde under 2017, 2019 och 2021.

Läs mer

Långsiktiga konsekvenser av pandemin på internationalisering och mobilitet, UKÄ 2023.

Studentutbytena inom Erasmus+ under pandemin, UKÄ 2022.

Mer än en fjärdedel av doktoranderna var utomlands under forskarutbildningen, UKÄ 2023.

Internationell studentmobilitet i högskolan 2021/22, UF 20 SM 2202, SCB och UKÄ.

På UKÄ:s webbplats finns tabeller till de olika kapitlen, med bland annat lärosätesspecifika uppgifter. Där hittar ni också vår statistikdatabas Högskolan i siffror.

5

Utbildning på forskarnivå

Antalet doktorander hösten 2022 uppgick till 17 450, vilket är ungefär samma nivå som året innan. Kvinnorna är fler än männen, även om skillnaderna är små.

Det internationella inslaget i forskarutbildningen är fortsatt stort. Andelen utländska nybörjare i utbildning på forskarnivå var 2022 41 procent, lika hög som året innan.

Andelen i den svenska befolkningen som har påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder har mer än halverats de

senaste 15 åren.

Det tar i genomsnitt längre tid för kvinnor än för män att avlägga en doktorsexamen. Men skillnaden i examensfrekvens mellan kvinnor och män är liten eller obefintlig efter åtta år.

Snedrekryteringen till utbildning på forskarnivå har minskat över tid, både utifrån social och svensk respektive utländsk bakgrund. Minskningen har varit störst utifrån social bakgrund, samtidigt som snedrekryteringen fortfarande är mest tydlig där.

Utbildning på forskarnivå

Efter avslutade studier på grundnivå och avancerad nivå fortsätter en del av studenterna till en utbildning på forskarnivå. Dessutom genomför många utländska doktorander en forskarutbildning i Sverige. Detta kapitel beskriver flödet genom forskarutbildningen genom att redogöra för antal nybörjare på forskarnivå, det totala antalet doktorander, examina och genomströmning.

Övergång till forskarutbildning

Tre procent av de examinerade på grundnivå och avancerad nivå mellan läsåren 2013/14 och 2016/17 påbörjade en utbildning på forskarnivå senast läsåret 2021/22. Störst var övergången bland studenter inom examensinriktningen naturvetenskap, matematik och informations- och kommunikationsteknik, där 9 procent påbörjade studier på forskarnivå.

Störst övergång i naturvetenskap, matematik och IKT

Av de studenter som tog examen på grundnivå och avancerad nivå mellan läsåren 2013/14 och 2016/17 hade 3 procent påbörjat en forskarutbildning senast läsåret 2021/22. Övergången till forskarutbildningen var större hos män än hos kvinnor, 5 respektive 3 procent.

Störst var övergången till forskarutbildningen bland examinerade med inriktningen naturvetenskap, matematik och informations- och kommunikationsteknik (IKT). Av dem var det 9 procent som påbörjade en utbildning på forskarnivå, både bland kvinnor och män. Lägst var övergången hos examinerade inom pedagogik och lärarutbildning, där endast 1 procent gick vidare till forskarutbildning. Skillnaden i övergång mellan olika examensinriktningar kan delvis förklaras av utbildningarnas karaktär. Några utbildningar, till exempel de inom pedagogik, lärarutbildning, hälso- och sjukvård samt social omsorg, förbereder studenterna för ett yrkesliv utanför högskolan, medan andra utbildningar har en tydligare koppling till en akademisk karriär.

Tabell 5.1. Övergången (procent) till utbildning på forskarnivå till och med läsåret 2021/22 för examinerade på grundnivå och avancerad nivå läsåren 2013/14–2016/17 per examensriktning, totalt samt uppdelat på kvinnor och män.

Examensriktning	Antal examinerade	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Totalt	8 750	3	3	5
Naturvetenskap, matematik och informations- och kommunikationsteknik (IKT)	1 730	9	9	9
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	100	5	5	5
Teknik och tillverkning	2 100	5	4	5
Humaniora och konst	660	4	3	5
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	2 170	4	3	8
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	1 520	2	2	3
Tjänster	70	2	1	2
Pedagogik och lärarutbildning	400	1	1	2

Nybörjare på forskarnivå

Antalet nybörjare i utbildning på forskarnivå under 2022 var 2 920. Av dessa var 54 procent kvinnor och 46 procent var män. Andelen utländska nybörjare var 41 procent, samma andel som året innan. Männen har tidigare varit i klar majoritet bland utländska nybörjare men uppgick 2022 till 51 procent, den lägsta siffran någonsin.

Färre män bland nybörjarna

Ett sätt att ge en aktuell bild av forskarutbildningens utveckling är att beskriva antalet nybörjare. Som nybörjare i utbildning på forskarnivå räknas man det kalenderhalvår man för första gången är registrerad med minst en procents aktivitet på forskarutbildningen.

Antalet nybörjare under 2022 var 2 920, vilket är något färre än året innan. Till följd av en eftersläpning i inrapporteringen av statistiken är antalet nybörjare troligtvis underskattat. Men också det faktiska antalet nybörjare under 2022 kommer sannolikt att vara lägre än 2021, då antalet var 3 190.

Nedgången i antalet nybörjare kan till stor del förklaras av att färre män påbörjat studier på forskarnivå. Under 2022 var antalet män bland nybörjarna 1 350, att jämföra med 1 580 året innan. Det motsvarar en nedgång på 14 procent. Också kvinnorna blev färre, även om minskningen var mindre, motsvarande 3 procent.

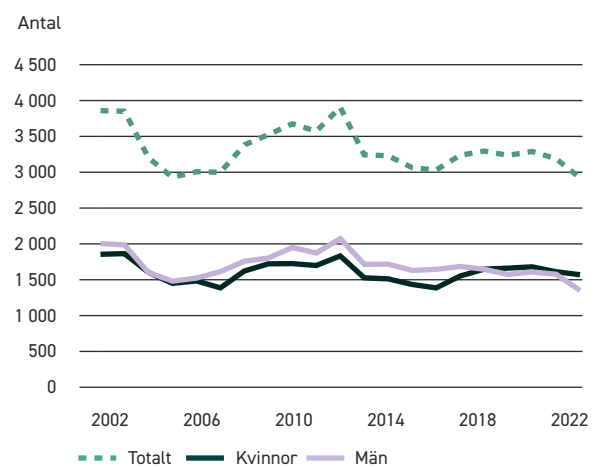
Totalt utgjorde kvinnorna 54 procent av nybörjarna och männen 46 procent. Första gången som kvinnorna var fler än männen bland nybörjarna var 2019, vilket de har varit sedan dess. Trots att andelen kvinnor bland nybörjarna ökade något till 2022 är den fortfarande lägre än andelen kvinnor i utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Antalet nybörjare varierar över tid

Hur många som varje år påbörjar en forskarutbildning har fluktuerat över tid. De senaste två decennierna har antalet nybörjare i utbildning på forskarnivå varierat mellan 3 000 och 4 000. Mellan åren 2003 och 2004 minskade antalet påtagligt. Det var en konsekvens av att många lärosäten hade ett ansträngt ekonomiskt läge med underskott inom forskningsverksamheten.

En betydande minskning av antalet nybörjare skedde också efter 2012, vilket sammanföll med att lärosätena fasade ut utbildningsbidrag till förmån för doktorandanställningar. Eftersom kostnaden för doktorandanställningar är högre än för utbildningsbidrag minskade det ekonomiska utrymmet för att anta nya doktorander. Huvudorsaken till minskningen är dock studieavgiftsreformen, som ledde till ett minskat antal inresande studenter på avancerad nivå, vilket påverkade rekryteringsbasen till forskarutbildningen. Under 2012 var antalet nybörjare även ovanligt stort

Figur 5.1. Antalet nybörjare i utbildning på forskarnivå 2002–2022, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

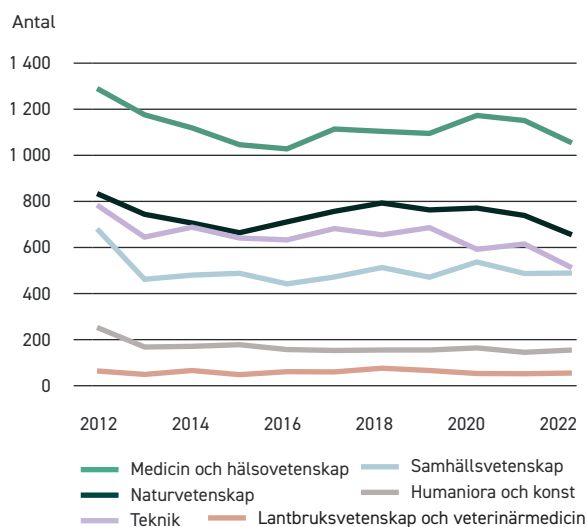

eftersom flera forskarskolor för yrkesverksamma lärare startade det året. Nedgången mellan 2021 och 2022 beror delvis på eftersläpningen i rapporteringen.

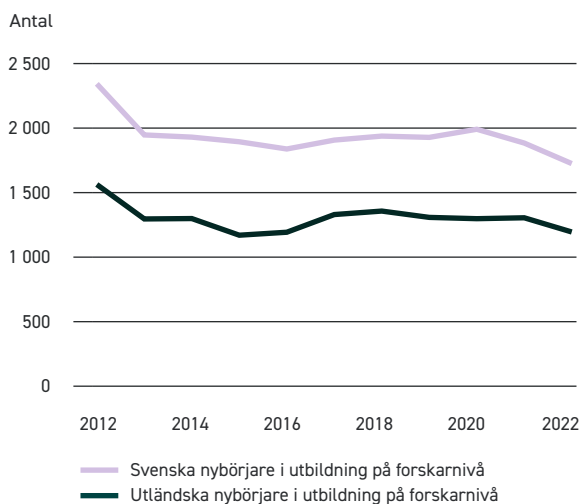
Störst minskning av nybörjare inom teknik

Antalet som påbörjar en forskarutbildning varierar stort mellan olika forskningsämnesområden. Skillnaderna speglar till stor del forskningens omfattning inom olika områden. Det största forskningsämnesområdet, medicin och hälsovetenskap, har också flest nybörjare – under 2022 utgjorde de 36 procent av det totala antalet. Det kan jämföras med lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, som är det klart minsta forskningsämnesområdet, och som även har minst antal nybörjare. Under 2022 motsvarade de 2 procent

Figur 5.2. Antalet nybörjare i utbildning på forskarnivå per forskningsämnesområde 2012–2022.

Figur 5.3. Antalet svenska och utländska nybörjare i utbildning på forskarnivå 2012–2022.

av alla nybörjare.

Att antalet män minskade bland nybörjarna 2022 hänger delvis samman med nedgången i forskningsämnesområdet teknik, där männen utgör en hög andel av doktoranderna. Men även inom teknik var minskningen större bland männen än bland kvinnorna. Mellan 2021 och 2022 minskade antalet män bland nybörjarna inom teknik med 22 procent, medan kvinnorna minskade med 7 procent.

Fortsatt hög andel utländska nybörjare

Under 2022 var 41 procent av nybörjarna i utbildning på forskarnivå utländska. Det betyder att de kommit till Sverige för att genomgå en forskarutbildning. De utländska nybörjarna är betydligt fler nu jämfört med för 20 år sedan. Under 2002 utgjorde de 19 procent av det totala antalet nybörjare, men andelen är nu den dubbla. Det beror både på att de svenska nybörjarna har blivit färre och på att de utländska blivit fler. Det senaste decenniet har andelen utländska nybörjare legat relativt konstant omkring 40 procent.

Bland de svenska nybörjarna i utbildning på forskarnivå är kvinnorna sedan några år tillbaka fler än männen. Bland de utländska nybörjarna har männen under många år varit fler än kvinnorna. Det var de även 2022, men skillnaden har minskat betydligt. Totalt utgjorde kvinnorna 49 procent bland de utländska nybörjarna, medan männen utgjorde 51 procent. Detta kan jämföras med året innan, då 46 procent var kvinnor och 54 procent män. För tio år sedan var andelen kvinnor 40 procent och andelen män 60 procent.

Utländska och svenska nybörjare studerar till viss del inom olika forskningsämnesområden. Högst andel utländska nybörjare finns inom naturvetenskap, där

Utländska doktorander

Utländska doktorander är personer som har kommit till Sverige för att genomgå en forskarutbildning. De kan urskiljas i statistiken, eftersom de har beviljats uppehållstillstånd för studier mindre än två år innan doktorandstudierna påbörjades. Alla utländska doktorander behöver dock inte ansöka om uppehållstillstånd, och därför inkluderas även de personer som är utrikes födda och invandrade mindre än två år innan doktorandstudierna påbörjades.

Notera att utländska doktorander skiljer sig från doktorander med utländsk bakgrund. Du kan läsa mer om utländsk bakgrund i avsnittet om breddad rekrytering.

Tabell 5.2. Antalet nybörjare i utbildning på forskarnivå, andelen kvinnor, män samt utländska nybörjare 2022 (procent), per forskningsämnesområde.

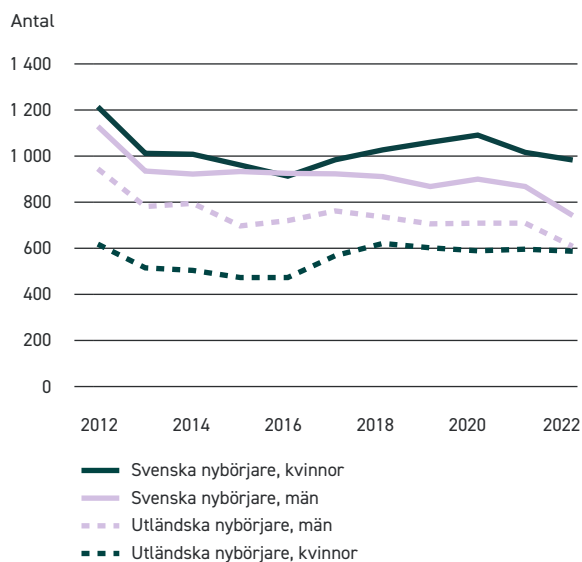
	Antal nybörjare	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Andel utländska nybörjare (%)
Totalt	2 920	54	46	41
Naturvetenskap	660	42	58	63
Teknik	510	39	61	59
Medicin och hälsovetenskap	1 050	63	37	25
Samhällsvetenskap	490	64	36	30
Humaniora och konst	160	58	42	29
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	60	56	44	44

Tabell 5.3. Fördelningen av män och kvinnor inom olika forskningsämnesområden uppdelat på svenska och utländska nybörjare i utbildning på forskarnivå 2022.

	Svenska nybörjare		Utländska nybörjare	
	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)
Humaniora och konst	60	40	53	47
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	74	26	33	67
Medicin och hälsovetenskap	64	36	59	41
Naturvetenskap	41	59	43	57
Samhällsvetenskap	63	37	64	36
Teknik	34	66	43	57

63 procent av nybörjarna på forskarnivå under 2022 var utländska. Lägst andel finns inom medicin och hälsovetenskap, där 25 procent av nybörjarna var utländska.

En stor del av de utländska nybörjarna kommer från Europa. Några av de vanligaste länderna är Tyskland, Italien och Spanien. En stor grupp utländska nybörjare kommer också från andra nordiska länder, men

Figur 5.4. Antalet svenska och utländska nybörjare i utbildning på forskarnivå 2002–2022, uppdelat på kvinnor och män.

då dessa inte fångas upp i den officiella statistiken utan istället hamnar i en kategori av okänt ursprung är osäkerheten stor. Omkring hälften av de utländska nybörjarna kommer från länder utanför Europa. En dryg tredjedel av det totala antalet nybörjare kom från Asien, varav många från Kina, Indien och Iran. Andelen nybörjare från dessa länder har inte förändrats nämnvärt de senaste tio åren. Betydligt färre kom från övriga världsdelar.

Doktorandanställning vanligast bland nybörjare i utbildning på forskarnivå

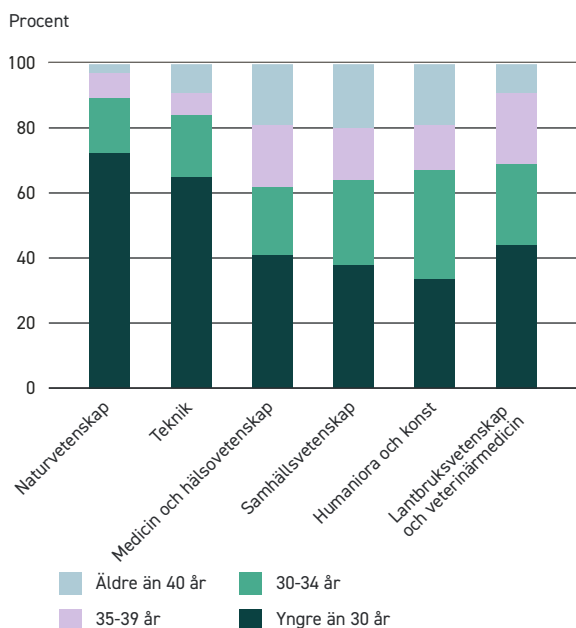
Doktorander ska enligt regelverket ha en tryggad försörjning under hela forskarutbildningen. Försörjningen kan vara genom en doktorandanställning eller annan anställning inom högskolan, en anställning utanför högskolan som doktoranden kan bedriva sin forskarutbildning inom, stipendier, eller annan försörjning. De senaste åren har studiefinansieringen genomgått stora förändringar, framför allt genom att utbildningsbidragen fasats ut till förmån för doktorandanställningar. Under 2022 hade 75 procent av nybörjarna i utbildning på forskarnivå en doktorandanställning. För tio år sedan var den andelen 49 procent. I stället hade 18 procent av nybörjarna under 2012 utbildningsbidrag. Tio år senare förekom den finansieringsformen inte längre bland nybörjarna.

Tabell 5.4. Fördelningen (procent av helärspersoner) mellan olika finansieringstyper för nybörjare i utbildning på forskarnivå 2012 och 2022, totalt och uppdelat på svenska och utländska nybörjare.

Finansieringstyp	2012			2022		
	Totalt (%)	Utländska nybörjare (%)	Svenska nybörjare (%)	Totalt (%)	Utländska nybörjare (%)	Svenska nybörjare (%)
Doktorandanställning	49	50	49	75	81	71
Annan anställning inom högskolan	3	3	4	2	3	1
Utbildningsbidrag	18	21	16	0	0	0
Stipendier	8	16	3	5	8	2
Företagsdoktorand	4	2	5	5	4	5
Anställning som läkare eller annan sjukvårdspersonal	4	1	7	9	0	15
Annan anställning utanför högskolan	9	3	14	2	2	3
Övrig försörjning	3	4	3	1	2	1
Totalt	100	100	100	100	100	100

Det finns vissa skillnader mellan svenska och utländska nybörjare vad gäller studiefinansieringen. Det är vanligare med en doktorandanställning hos utländska nybörjare än hos svenska nybörjare. Under 2022 hade 81 procent av de utländska nybörjarna en doktorandanställning, att jämföra med 71 procent av de svenska. Samtidigt hade 15 procent av de svenska nybörjarna en anställning som läkare eller annan sjukvårdspersonal.

En mindre del av nybörjarna, omkring 5 procent, finansieras idag av stipendier. Finansiering med stipendier är betydligt vanligare hos utländska nybörjare – under 2022 finansierades 8 procent av de utländska

Figur 5.5. Andelen nybörjare i utbildning på forskarnivå (procent) per ålderskategorier 2022 och uppdelat på forskningsämnesområde.

nybörjarna med stipendier, att jämföra med 2 procent av de svenska nybörjarna. Samtidigt har omfattningen minskat kraftigt de senaste åren – 2012 finansierades 16 procent av de utländska nybörjarna med stipendier.

Nybörjarna yngst inom naturvetenskap och teknik

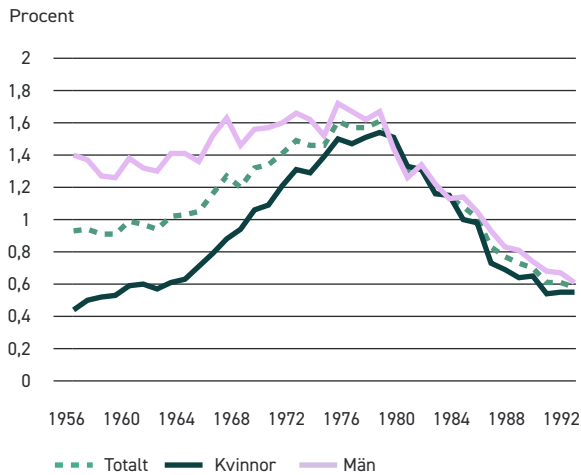
Vid vilken ålder man normalt påbörjar sina forskarstudier varierar mellan olika forskningsämnesområden. Nybörjarna är i genomsnitt yngre inom naturvetenskap och teknik än vad de är inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst. Under 2022 var 73 procent av nybörjarna inom naturvetenskap och 65 procent av nybörjarna inom teknik yngre än 30 år, vilket kan jämföras med 38 respektive 34 procent inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst.

Var femte nybörjare inom forskningsämnesområdena medicin och hälsovetenskap, samhällsvetenskap samt humaniora och konst var äldre än 40 år. Detta är fler än inom områdena lantbruksvetenskap och veterinärmedicin samt teknik (9 procent vardera), och betydligt fler än inom naturvetenskap där endast 3 procent av nybörjarna var över 40 år.

Lägre andel av befolkningen påbörjar en forskarutbildning

Andelen i den svenska befolkningen som har påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder har mer än halverats de senaste 15 åren. Bland personer födda 1956 var andelen 0,9 procent. Andelen ökade successivt till 1,6 procent i årskullarna som föddes 1975–1978. Därefter har den minskat gradvis fram till idag, då andelen som påbörjar en forskarutbildning senast vid 30 års ålder är 0,6 procent.

Figur 5.6. Andelen i befolkningen (procent) som påbörjade en forskarutbildning senast vid 30 års ålder för personer födda 1956–1992, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

Av de som föddes 1956 var det betydligt fler män än kvinnor som påbörjade en forskarutbildning innan 30 års ålder. Skillnaden mellan könen har utjämnats med tiden, och bland dem som är födda i årskullarna 1979–1982 var andelen lika. För dem som är födda 1984–1992 var andelen män åter aningen högre.

Doktorander

Hösten 2022 var antalet doktorander i Sverige 17 450. Under 2021 blev kvinnorna för första gången fler än männen. Så var fallet även 2022, även om skillnaderna fortfarande är små. Den absolut vanligaste försörjningsformen för doktorander är en doktorandanställning. Inom medicin och hälsovetenskap är det dock vanligt med en anställning som läkare eller annan sjukvårdspersonal som försörjning under studierna, något var tredje doktorand inom detta forskningsämnesområde har.

Flest doktorander inom medicin och hälsovetenskap

För att belysa forskarutbildningen i sin helhet beskriver vi här gruppen doktorander totalt. Det ger en helhetsbild av vad som kännetecknar utbildning på forskarnivå i Sverige och de variationer som finns mellan olika forskningsämnesområden samt mellan kvinnor och män.

Hösten 2022 fanns det totalt 17 450 doktorander vid svenska universitet och högskolor. Det faktiska antalet är dock något högre eftersom det finns en viss eftersläpning i rapporteringen och kommer troligen vara högre än hösten 2021. Under den senaste tioårsperioden nådde antalet doktorander sin kulmen hösten 2013, då 19 600 personer läste en forskarutbildning, en

siffra som har sjunkit sedan dess.

Liksom tidigare år var medicin och hälsovetenskap det forskningsämnesområde där det fanns flest doktorander – 36 procent av det totala antalet doktorander vid svenska universitet och högskolor. Lägst antal fanns inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin. De utgjorde 2 procent av det totala antalet doktorander. Fördelningen av doktorander mellan de olika forskningsämnesområdena har varit tämligen konstant de senaste tio åren, med några få undantag. Doktoranderna inom medicin och hälsovetenskap har ökat i andel sedan 2012, då andelen var 32 procent. Samtidigt har andelen doktorander inom teknik minskat lika mycket – från 22 procent under 2012 till 18 procent 2022.

Fler kvinnor än män

Under den senaste tjuugoårsperioden har könsfördelningen bland doktoranderna varit jämn, på så sätt att andelen män respektive kvinnor har varit inom spannet 40–60 procent. Men så har det inte alltid varit. För trettio år sedan utgjorde kvinnorna 35 procent av alla doktorander, medan männen utgjorde 65 procent. Under 2021 blev kvinnorna för första gången fler än männen bland doktoranderna och det var de också under 2022, då andelen kvinnor var 52 procent och andelen män var 48 procent.

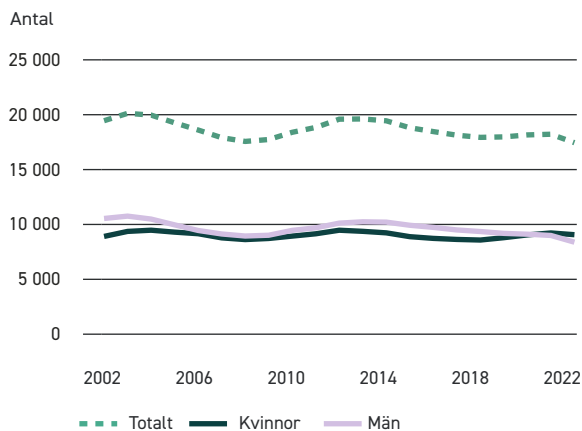
Vanligast med forskarstudier på heltid

I vilken omfattning doktorander bedriver sin forskarutbildning varierar. Eftersom det är vanligt att doktorander har deltidsundervisning eller annan institutions-tjänstgöring parallellt med forskarstudierna är det ovanligt att de ägnar 100 procent av sin tid åt forskarutbildningen. Här definieras därför heltidsstudier som 80–100 procent aktivitet.

Fler än hälften av doktoranderna (56 procent) ägnade sig åt forskarstudier på heltid under hösten 2022. Det är samma andel som året innan. Fler män än kvinnor studerade på heltid, 61 respektive 52 procent.

Tabell 5.5. Doktorandernas fördelning på forskningsämnesområde, 2012 och 2022.

	Andel av samtliga doktorander 2012 (%)	Andel av samtliga doktorander 2022 (%)
Naturvetenskap	21	22
Teknik	21	18
Medicin och hälsovetenskap	32	36
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	2	2
Samhällsvetenskap	17	17
Humaniora och konst	7	6

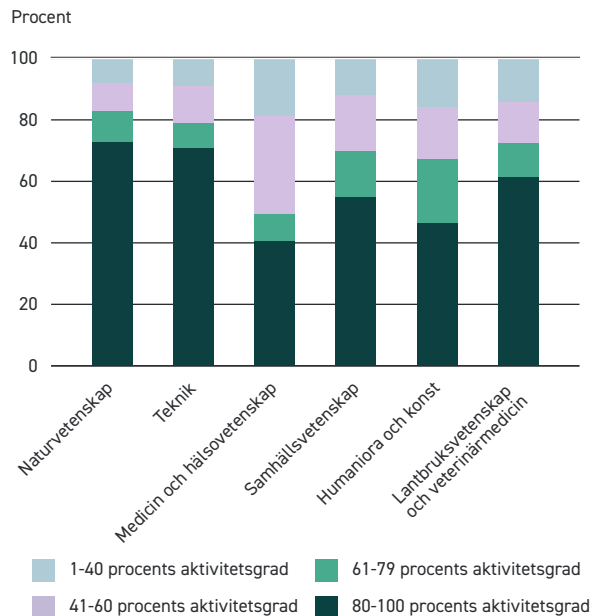
Figur 5.7. Antalet doktorander 2002–2022, totalt samt uppdelat på kvinnor och män.

Samtidigt ägnade 13 procent av doktoranderna mindre än 40 procent av sin tid åt forskarutbildningen. Det stora antalet doktorander med förhållandevis låg aktivitetsgrad kan delvis förklaras av att vissa doktorander börjar sin forskarutbildning en bit in på terminen eller har återkommit efter ett uppehåll. Men det förekommer också att doktorander genomgår en forskarutbildning vid sidan av ett annat arbete. Till exempel kan doktorander inom medicin och hälsovetenskap arbeta inom vården vid sidan av studierna. Andelen heltidsstuderande doktorander är också lägst inom medicin och hälsovetenskap – 41 procent. En högre andel har också 40–60 procents aktivitetsgrad inom medicin och hälsovetenskap, jämfört med övriga forskningsämnesområdena.

Majoriteten har doktorandanställning

Hösten 2022 var den absolut vanligaste finansieringsformen för doktorander en doktorandanställning, 70 procent av alla doktorander finansierades på det sättet. Utbildningsbidragen var tidigare en vanlig finansieringstyp för forskarutbildningen men har i stort sett helt fasats ut ur svensk högskola. Stipendier utgör en liten del av finansieringen av forskarutbildningen, endast 4 procent. Det är vanligast med stipendiefinansiering inom samhällsvetenskap, där 10 procent av doktoranderna finansieras med stipendier.

Många doktorander, totalt 20 procent, bedriver sin forskarutbildning inom ramen för en anställning utanför högskolan. Det handlar till största delen om läkare och annan sjukvårdspersonal (11 procent), men också om företagsdoktorander (5 procent) och andra anställningar utanför högskolan (4 procent). Inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap finansierade 41 procent av doktoranderna sina forskarstudier genom en anställning utanför högskolan.

Figur 5.8. Fördelningen (procent) mellan olika aktivitetsgrader för doktorander hösten 2022, per forskningsämnesområde.

Examina på forskarnivå

Efter att ha minskat mellan 2016 och 2020 ökade antalet doktorsexamina 2022 för andra året i rad. Mest ökade antalet inom forskningsämnesområdena medicin och hälsovetenskap, följt av naturvetenskap. Ungefär lika många kvinnor som män tog ut en doktorsexamen under 2022.

Antalet doktorsexamina ökar för andra året i rad

Under 2022 avlades 2 760 doktorsexamina. Det är en ökning med 90 doktorsexamina, motsvarande 3 procent, sedan föregående år. Av de som avlade doktorsexamen 2022 var 48 procent kvinnor och 52 procent

Doktoranders aktivitet

En aktivitet på 100 procent motsvarar en arbetsinsats om 40 timmar i forskarutbildningen per vecka. Doktorander räknas som aktiva när aktiviteten är minst 1 procent under minst ett kalenderhalvår. Som inaktiva räknas doktorander som gjorde ett tillfälligt uppehåll under hela det aktuella kalenderhalvåret, exempelvis för att vara föräldralediga eller för att arbeta med något annat. I det här kapitlet ingår bara aktiva doktorander.

Tabell 5.6. Fördelningen (procent av helårspersoner) mellan olika finansieringstyper för doktorander, hösten 2022, totalt och per forskningsämnesområde.

	Totalt (%)	Naturvetenskap (%)	Teknik (%)	Medicin och hälsovetenskap (%)	Samhällsvetenskap (%)	Humaniora och konst (%)	Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin (%)
Doktorandanställning	70	86	79	48	74	82	76
Annan anställning inom högskolan	3	3	3	3	4	2	6
Stipendier	4	2	3	4	10	3	3
Företagsdoktorand	5	6	12	2	3	0	8
Annan anställning utanför högskolan	4	2	2	6	4	2	6
Övrig försörjning	3	2	2	3	4	10	1
Utbildningsbidrag	0	0	0	0	0	0	0
Anställning som läkare eller annan sjukvårdspersonal	11	0	0	33	0	0	0

män. Under den senaste tioårsperioden har antalet doktorsexamina varierat. Efter att ha minskat i antal sedan 2016 har det nu ökat under två år i följd.

Det är framför allt fler kvinnor som avlagt doktorsexamen de senaste två åren. Mellan 2021 och 2022 ökade antalet kvinnor som avlade doktorsexamen med 6 procent, medan antalet män ökade med 1 procent. Det är främst inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap ökningen hos kvinnor är tydlig.

Medicin och hälsovetenskap driver ökningen de senaste två åren

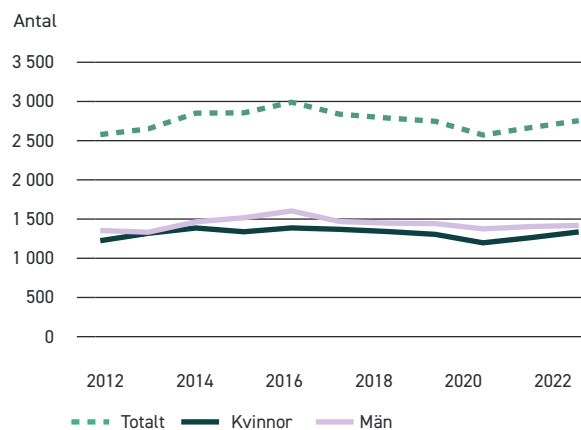
Forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap är det område där flest doktorer examineras, totalt 1 000 under 2022. Det är också det område där antalet doktorsexamina ökade mest mellan 2021 och 2022. Fler har också examinerats inom naturvetenskap, men ökningen var inte lika stor som för medicin och hälsovetenskap. Inom teknik och samhällsvetenskap minskade antalet examinerade under 2022 jämfört med året innan, medan det var oförändrat inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin samt inom humaniora och konst.

Minskningen av antalet licentiatexamen planar ut

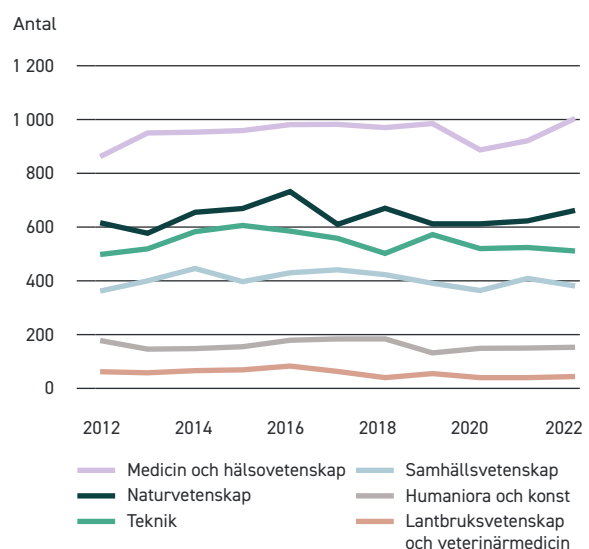
Det finns i Sverige två examina på forskarnivå: doktorsexamen och licentiatexamen. Under det senaste decenniet har antalet licentiatexamen nästan halverats. Under 2022 avlades totalt 440 licentiatexamen, vilket kan jämföras med 790 under 2012. De senaste åren har minskningen dock avtagit. Det senaste året var antalet oförändrat. En majoritet av de som avlade licentiatexamen under 2022 var män, totalt 64 procent, medan 36 procent var kvinnor.

Att männen är betydligt fler bland de examinerade

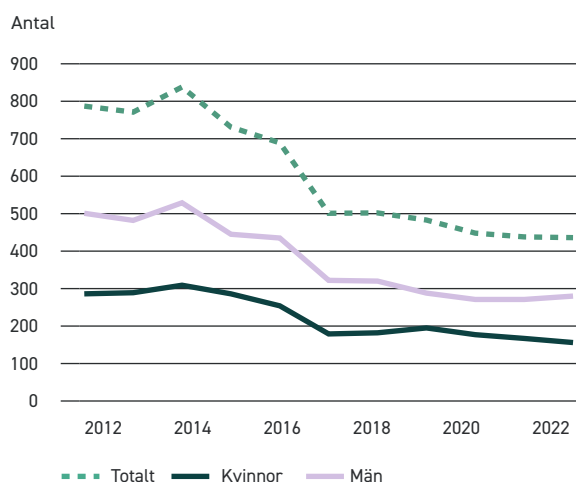
Figur 5.9. Antalet doktorsexamina, totalt och uppdelat på kvinnor och män 2012–2022.

Figur 5.10. Antalet doktorsexamina uppdelat på forskningsämnesområde 2012–2022.

Figur 5.11. Antalet licentiatexamina, totalt och uppdelat på kvinnor och män 2012–2022.

beror på att licentiatexamen är vanligast inom teknik och naturvetenskap, där merparten av doktoranderna, 60 respektive 63 procent, är just män. Den övervägande delen av alla licentiatexamina 2022 avlades inom dessa två forskningsämnesområden. Inom teknik var 69 procent av de examinerade män, medan 31 procent var kvinnor. Fördelningen var ungefär densamma inom naturvetenskap.

Genomströmning

Studietiden för en doktorand att avlägga doktorsexamen var i genomsnitt tolv terminer 2022. Räknas bara den aktiva tiden som doktoranderna ägnade sig åt utbildningen, tog den i genomsnitt 8,5 terminer. Under 2022 var examensfrekvensen 5 år efter påbörjade forskarstudier 46 procent, vilket var oförändrat jämfört med föregående år. Examensfrekvensen är lägre för kvinnor än män efter fem år, men efter åtta år är skillnaden i stort sett obefintlig.

Examensfrekvensen inom fem år är oförändrad

Genomströmningen i utbildning på forskarnivå kan mätas med examensfrekvensen. Den anger hur stor andel av nybörjarna i utbildning på forskarnivå som tar examen inom ett visst antal år. En första uppföljning görs efter fem år. En doktorsexamen motsvarar en nominell studietid om fyra år på heltid (åtta terminer). Men då det är vanligt med en kombination av 80 procents forskarstudier och 20 procents undervisning eller annan institutions-tjänstgöring, blir den faktiska studietiden ofta fem år.

Den senaste nybörjarkullen som kan följas upp inom fem år är den som påbörjade en utbildning på forskarnivå under 2017. I den hade 47 procent avlagt en doktorsexamen

men till och med 2022, vilket är oförändrat jämfört med nybörjarkullen året innan. Sett över en längre tidsperiod har dock examensfrekvensen inom fem år ökat – av dem som påbörjade en forskarutbildning 1990 hade bara 22 procent tagit examen inom fem år.

För kvinnor har examensfrekvensen inom fem år varit lägre än för män i alla nybörjarkullar som jämförs från 1990 och framåt. I nybörjarkullen 2017 hade 43 procent av kvinnorna och 50 procent av männen avlagt en doktorsexamen inom fem år. En anledning till skillna-

Längre tid för doktorander och juniora forskare att etablera sig som självständiga forskare

UKÄ genomförde under 2022 en framåtblickande studie för att undersöka hur pandemin eventuellt påverkar doktorander och juniora forskares framtid som forskare. Till studien rekryterade UKÄ en expertpanel bestående av seniora forskare med god insyn i doktoranders och juniora forskares situation före och under pandemin. Studien genomfördes i två steg, där experterna först fick föreslå långsiktiga konsekvenser och sedan ta ställning till de föreslagna konsekvenserna.

Framför allt är experterna eniga om att de som var doktorander och juniora forskare under pandemin kan komma att behöva mer tid för att etablera sig som självständiga forskare. Experterna anser framför allt att juniora forskare kommer att behöva mer tid på grund av förseningar i forskningsarbetet och sämre utveckling av de vetenskapliga meriterna under pandemin. För doktoranderna ser experterna framför allt att yrkesmässiga egenskaper, som är viktiga för att kunna uppnå självständighet, har utvecklats dåligt under pandemin.

Experterna menar även att pandemin riskerar att försämra doktorandernas och de juniora forskarnas framtida karriärutveckling och i värsta fall göra så att fler väljer att lämna forskaryrket. Men pandemin kan även ha fört med sig positiva konsekvenser. En del experter menar att pandemin har gjort så att doktoranderna och de juniora forskarna är bättre rustade inför framtida oförutsägbara händelser.

Baserat på experternas svar bedömer UKÄ ändå att majoriteten av doktoranderna och de juniora forskarna inte kommer att påverkas långsiktigt i någon större utsträckning. Däremot kan en del av de långsiktiga konsekvenserna vara så pass allvarliga att även om bara en mindre andel drabbas bör utvecklingen ändå bevakas.

den mellan kvinnor och män kan vara att kvinnor i större utsträckning än män är föräldralediga under forskarutbildningen.

Tre av fyra doktorander avlägger examen inom åtta år

Examensfrekvensen ökar över tid. Den senaste nybörjarkullen som kan följas upp inom åtta år är de som påbörjade en forskarutbildning under 2014. Av dem

Tabell 5.7. Antalet doktorsexamina och licentiatexamina 2022 per forskningsämnesområde och kön (procent).

Forskningsämnesområde	Totalt	Doktorsexamina		Totalt	Licentiatexamina	
		Kvinnor (%)	Män (%)		Kvinnor (%)	Män (%)
Totalt	2 760	48	52	440	36	64
Medicin och hälsovetenskap	1 000	61	39	20	68	32
Naturvetenskap	660	37	63	140	32	68
Teknik	510	33	67	240	31	69
Samhällsvetenskap	380	52	48	40	61	39
Humaniora och konst	150	56	44	10	67	33
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	40	57	43	-	67	33

Internationell jämförelse

Högre andel internationella nybörjare i Sverige

I Sverige var andelen internationella nybörjare i utbildning på forskarnivå 43 procent 2020, vilket är betydligt högre än för flertalet nordiska länder och genomsnittet för OECD-länderna. Tyskland och Spanien hade en relativt låg andel internationella nybörjare, men där inkluderas bara de som kommer till länderna för att läsa en hel utbildning. Medelåldern bland nybörjarna i Sverige var 31 år, vilket är samma som för OECD-genomsnittet.

I genomsnitt bland OECD-länderna var andelen kvinnor och män jämn bland nybörjarna. I de nordiska länderna var andelen kvinnor högre än andelen män, utom i Danmark där könsfördelningen var jämn. Generellt utgjorde de internationella nybörjarna en högre andel bland männen än bland kvinnorna.

Tabell 5.8. Profil hos nybörjare i utbildning på forskarnivå i ett urval OECD-länder, 2020.

Tabellen visar andelen kvinnor respektive män, medelålder, samt andelen internationella nybörjare totalt och uppdelat på kvinnor och män. Källa: OECD.

	Könsfördelning			Andel internationella nybörjare i utbildning på forskarnivå		
	Kvinnor (%)	Män (%)	Medelålder (år)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Danmark	50	50	29	35	33	37
Finland	56	44	33	36	29	43
Irland	54	46	30	41	37	46
Island	57	43	34	49	41	60
Nederländerna	49	51	27	60	59	61
Norge	53	47	33	34	28	41
Tyskland	47	53	29	25	25	25
Spanien	50	50	33	24	23	26
Storbritannien	51	49	29	43	42	43
Sverige	52	48	31	43	40	46
USA	50	50	31	24	21	27
EU22 - genomsnitt	49	51	30	32	31	34
OECD - genomsnitt	49	51	31	30	29	33

hade 46 procent avlagt en doktorsexamen inom fem år, 62 procent inom sex år och 76 procent inom åtta år. Resterande 24 procent hade inte avlagt någon doktorsexamen vid utgången av 2022. I den gruppen var det i stället några som hade avlagt en licentiatexamen som högsta examen, totalt 4 procent av nybörjarna under 2014. Sammantaget hade alltså 21 procent inte avlagt någon examen alls inom åtta år.

Forskarutbildningen är idag mer formaliserad än den var tidigare och studiefinansieringen har förbättrats, som ett led i ambitionen att förbättra doktorandernas studiesociala villkor. Forskarutbildningsreformen 1998 innebar bland annat att lärosätena enbart fick anta doktorander med garanterad studiefinansiering för hela studietiden. Det har bidragit till en ökad genomströmning sedan början av 1990-talet.

Skillnaderna mellan män och kvinnor jämnas ut efter åtta år

Skillnaden i examensfrekvens mellan kvinnor och män minskar ju längre tid som gått efter nybörjaråret. I nybörjarkullen som påbörjade en utbildning på forskarnivå 2014 finns en tydlig skillnad mellan män och kvinnor i hur många som avlagt en doktorsexamen inom fem år – 49 procent av männen och 43 procent av kvinnorna. Denna skillnad syns även efter sex år, då 66 procent av männen och 59 procent av kvinnorna hade tagit ut en examen. Efter åtta år hade däremot skillnaden i examensfrekvens mellan kvinnor och män i stort sett försvunnit – 76 procent av kvinnorna och 77 procent av männen hade då tagit ut en doktorsexamen.

Skillnader mellan forskningsämnesområden

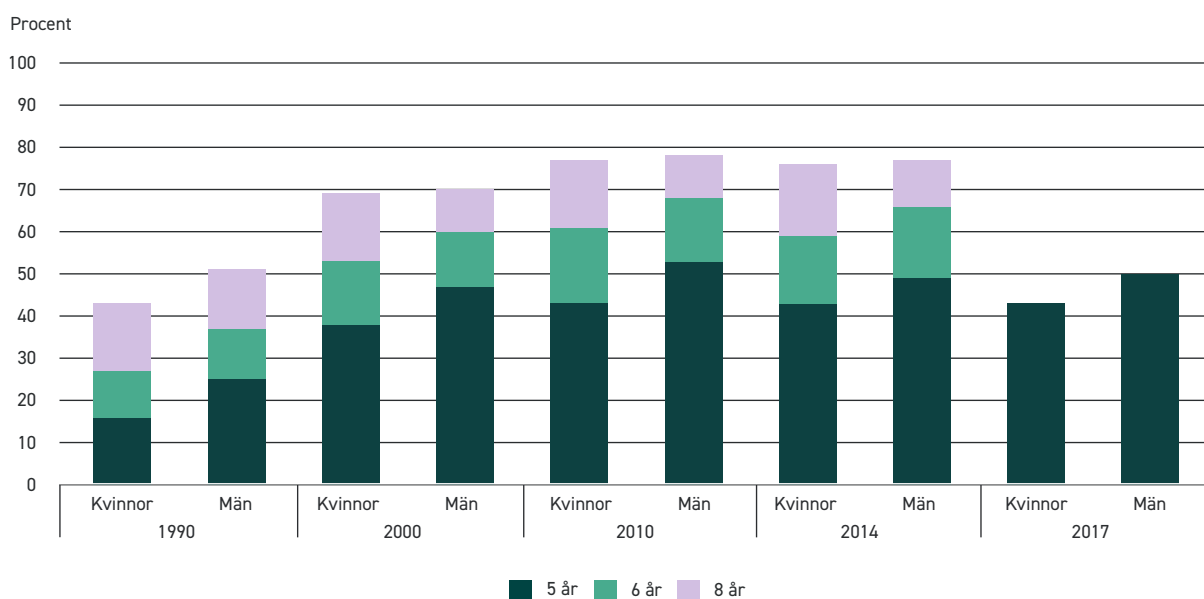
Det finns även skillnader i examensfrekvens mellan olika forskningsämnesområden. Precis som könsskillnaden är de som störst när man mäter examensfrekvensen inom fem eller sex år, men avtar sedan. Men även inom åtta år finns tydliga skillnader i examensfrekvens mellan olika forskningsämnesområden.

I nybörjarkullen 2014 hade doktorander inom naturvetenskap högst examensfrekvens inom fem år, 55 procent. Lägst examensfrekvens fanns bland doktorander inom humaniora och konst, där endast 27 procent hade avlagt examen inom fem år, alltså en skillnad på 28 procentenheter. Inom åtta år hade omkring 80 procent av doktoranderna inom naturvetenskap, medicin och hälsovetenskap samt inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin avlagt en doktorsexamen. Examensfrekvensen inom samma period var fortfarande lägre för doktorander inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst.

En doktorsexamen tog i snitt tolv terminer

Ett annat sätt att mäta genomströmning i forskarutbildning är att mäta hur lång tid det i genomsnitt tar för en doktorand att avlägga examen. Räknet i bruttostudietid, alltså den totala tiden i utbildningen inklusive eventuell föräldraledighet, tjänstledighet, undervisning och institutionstjänstgöring, hade de som avlade doktorsexamen 2022 en genomsnittlig studietid om 12 terminer. Det tar en termin längre för kvinnor än män

Figur 5.12. Examensfrekvensen (procent) för nybörjare i utbildning på forskarnivå för kvinnor och män inom fem, sex respektive åtta år efter sitt nybörjarår (1990–2017).

Tabell 5.9. Examensfrekvensen (procent) för nybörjare i utbildning på forskarnivå inom 5, 6, 8 år uppdelat på forskningsämnesområde, efter nybörjarår 2014.

Forskningsämnesområde	Antal nybörjare	Andel (%) som avlagt doktorsexamen inom		
		5 år	6 år	8 år
Samtliga	3 230	46	63	76
Naturvetenskap	710	55	72	81
Teknik	690	49	64	73
Medicin och hälsovetenskap	1 120	47	62	79
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	70	53	68	79
Samhällsvetenskap	480	32	52	69
Humaniora och konst	170	27	50	71

att avlägga doktorsexamen, vilket delvis kan förklaras av att kvinnor i större utsträckning är föräldralediga.

Studietiden var i genomsnitt något längre för kvinnor, men det gäller inte alla forskningsämnesområden. Inom teknik, lantbruksvetenskap och veterinärmedicin samt humaniora och konst hade kvinnorna en termins längre bruttostudietid än männen. I övriga forskningsämnesområden syns inga skillnader i bruttostudietid mellan kvinnor och män.

Skillnaderna i studietid mellan kvinnor och män försvinner när genomströmningen mäts som nettostudietid, det vill säga endast den aktiva studietiden. Räknat i nettostudietid var tiden till examen 8,5 terminer för dem som avlade en doktorsexamen under 2022. Det innebär att de som avlägger en doktorsexamen blir klara inom ungefär den nominella studietiden, det vill säga 8 terminer. Under 2022 hade doktoranderna inom medicin och hälsovetenskap den kortaste nettostudietiden med 8,2 terminer. Längst tid hade doktoranderna inom humaniora och konst med 9 terminer.

Inom forskningsämnesområdena lantbruksvetenskap och veterinärmedicin samt samhällsvetenskap finns det skillnader mellan kvinnor och män i studietid. Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin är dock ett litet forskningsämnesområde.

De doktorander som avlade en licentiatexamen hade en längre studietid än den nominella studietiden om fyra terminer. Doktorander som tog en licentiatexamen 2022 hade en nettostudietid på 5,8 terminer och en bruttostudietid på 8 terminer. Det fanns inga skillnader mellan män och kvinnor.

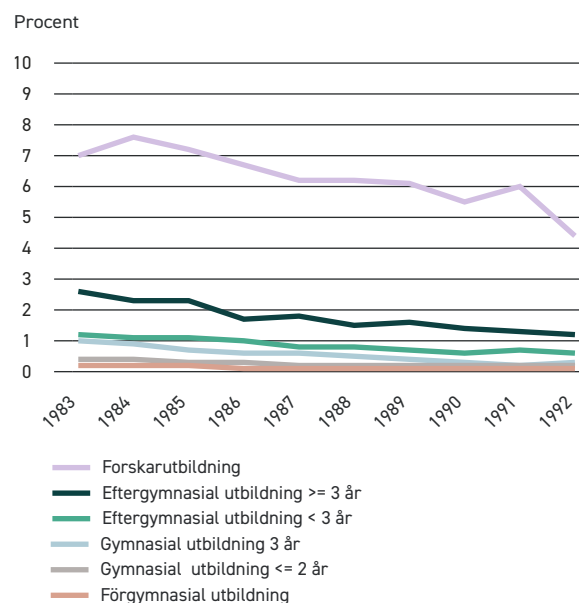
Breddad rekrytering

Snedrekryteringen till utbildning på forskarnivå har minskat över tid, både utifrån social och svensk respektive utländsk bakgrund. Minskningen har varit störst utifrån social bakgrund samtidigt som snedrekryteringen fortfarande är mest tydlig där.

Minskad social snedrekrytering

Social bakgrund (här mätt som den högst utbildade föräldrarnas utbildningsnivå) har betydelse för om en person påbörjar studier på forskarnivå eller inte. Bland personer födda 1992 hade 0,6 procent påbörjat forskarstudier senast vid 30 års ålder, men variationen är stor mellan grupper med olika social bakgrund.

Figur 5.13. Andelen av födda 1983–1992 som hade påbörjat en utbildning på forskarnivå i Sverige senast vid 30 års ålder, uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå.

Tabell 5.10. Antalet terminer (medianvärdet) det tog för doktorander att avlägga en doktorexamen (brutto- och nettostudietid) 2022, totalt och per forskningsämnesområde, uppdelat på kvinnor och män.

	Bruttostudietid kalenderhalvår			Nettostudietid kalenderhalvår			Avlagda examina kalenderår		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Licentiatexamen	8	8	8	5,8	5,8	5,7	440	160	280
Naturvetenskap	8	8	7	5,9	6,1	5,7	140	40	90
Teknik	8	8	8	5,8	5,8	5,8	240	70	160
Medicin och hälsovetenskap	8	8	10	4,5	4,5	5,2	20	10	10
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Samhällsvetenskap	10	10	9	5,2	5,4	4,8	40	20	10
Humaniora och konst	15	-	-	8,4	-	-	-	-	-
Doktorexamen	12	12	11	8,5	8,4	8,5	2 760	1 340	1 420
Naturvetenskap	11	11	11	8,5	8,5	8,5	660	240	420
Teknik	11	12	11	8,5	8,5	8,4	510	170	340
Medicin och hälsovetenskap	12	12	12	8,2	8,3	8,1	1 000	610	390
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	11	11	10	8,3	8,4	8,1	50	30	20
Samhällsvetenskap	13	13	13	8,7	8,6	8,9	380	200	180
Humaniora och konst	13	14	13	9,0	9,0	9,0	150	90	70

Det är en större andel som påbörjar forskarstudier bland dem som har högutbildade föräldrar jämfört med dem som har lågutbildade föräldrar. Om föräldrarna var forskarutbildade hade 4,4 procent av dem som föddes 1992 gått vidare till forskarstudier. Därefter följde gruppen vars föräldrar hade en minst treårig eftergymnasial utbildning (utan forskarutbildning). Bland dessa hade 1,2 procent påbörjat forskarstudier. Om föräldrarna hade en förgymnasial utbildning, till exempel folkskola eller grundskola som högst avslutade utbildning, var det endast 0,1 procent som hade påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder.

Bland personer födda 1983–1992 har övergången till forskarutbildningen minskat, oavsett föräldrarnas utbildningsnivå. Samtidigt har den sociala snedrekryteringen minskat i och med att skillnaderna mellan de olika sociala grupperna har minskat (figur 5.13). Utvecklingen är densamma för kvinnor och män.

De flesta har högutbildade föräldrar

Läsåret 2021/22 hade 61 procent av nybörjarna i utbildning på forskarnivå högutbildade föräldrar, med eftergymnasial utbildning om minst tre år eller forskarutbildning. Andelen nybörjare som hade föräldrar med medelhög utbildning – gymnasial utbildning tre år eller eftergymnasial utbildning kortare än tre år – var 26 procent, medan 12 procent hade lågutbildade föräldrar, med förgymnasial utbildning eller gymnasial utbildning högst två år. Beräkningen av den sociala samman-

sättningen baseras på 1 380 nybörjare. Nybörjare utan uppgift om föräldrarnas utbildning (22 procent) och utländska doktorander ingår inte i beräkningen.

Hade det inte funnits någon social snedrekrytering till forskarutbildningen skulle den sociala sammansättningen bland nybörjarna likna den i befolkningen i stort. Men så ser det inte ut. Om man jämför personer mellan 25 och 29 år i befolkningen i stort (det vanligaste åldersspannet för nybörjare på forskarutbildningen) med nybörjare på forskarnivå är andelen med högutbildade föräldrar betydligt högre hos nybörjarna. Andelen med högutbildade föräldrar var 61 procent hos nybörjarna, att jämföra med 27 procent hos personer mellan 25 och 29 år.

Den sociala sammansättningen är skevare bland nybörjarna på forskarnivå än på grundnivå och avancerad nivå, med en större andel nybörjare med högutbildade föräldrar. Det beror till stor del på att studenter med olika social bakgrund delvis studerar på olika typer av högskoleutbildningar. Andelen med högutbildade föräldrar är till exempel störst på långa utbildningar som ger behörighet till studier på forskarnivå. Men studenter med forskarutbildade föräldrar påbörjar också forskarstudier i större utsträckning än andra grupper även när de har studerat på liknande högskoleutbildningar.

Viss snedrekrytering med avseende på svensk respektive utländsk bakgrund

Bland personer födda 1991, och som var folkbokförda

i Sverige vid 18 års ålder, var det en något större andel bland dem med svensk bakgrund än utländsk bakgrund som påbörjade forskarstudier. Vid 30 års ålder hade 0,6 procent av dem med svensk bakgrund och 0,4 procent av dem med utländsk bakgrund påbörjat en forskarutbildning.

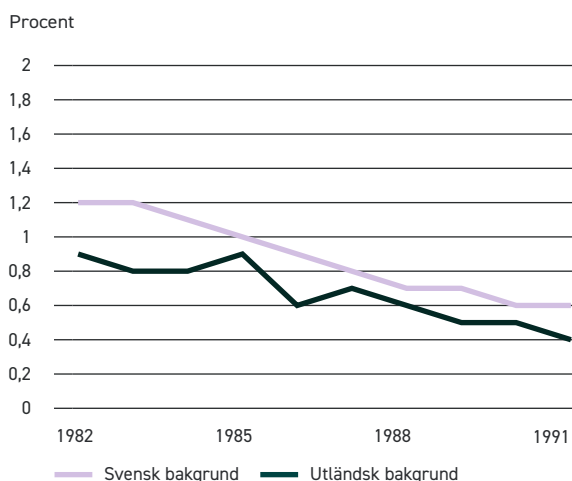
Med svensk bakgrund avses att man är född i Sverige med minst en förälder som också är född i Sverige. Hit räknas även de personer som är födda utomlands om båda föräldrarna är svenskfödda. Gruppen med utländsk bakgrund består här av personer som är:

- födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar
- utrikes födda och som invandrade senast vid 18 års ålder.

I beräkningarna ingår personer som var folkbokförda i Sverige vid både 18 och 30 års ålder. Doktorander som kommer till Sverige för att genomgå en forskarutbildning och som tidigare i detta kapitel benämnts som utländska doktorander ingår därmed inte.

Gruppen med svensk bakgrund har påbörjat doktorandstudier i större utsträckning än gruppen med utländsk bakgrund i samtliga kullar födda 1982–1991. Skillnaden har dock minskat något över tid, en utveckling som är lika för både kvinnor och män.

Figur 5.14. Andelen av födda 1982–1991 som hade påbörjat en utbildning på forskarnivå i Sverige senast vid 30 års ålder, uppdelat efter svensk och utländsk bakgrund. Personer folkbokförda i Sverige vid både 18 och 30 års ålder ingår.

Doktorandernas sammansättning liknar befolkningens

Läsåret 2021/22 påbörjade 3 070 personer en utbildning på forskarnivå i Sverige. Av dessa var 1 840 svenska nybörjare medan 1 230 var utländska doktorander.

Av de svenska nybörjarna hade 69 procent svensk och 31 procent utländsk bakgrund. De med utländsk bakgrund var fördelade på följande sätt: 6 procent var födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar, 2 procent hade invandrat senast vid 6 års ålder och 24 procent hade invandrat någon gång i åldern 7–64 år. Andelen med utländsk bakgrund var 29 procent bland kvinnorna och 33 procent bland männen.

Sammansättningen av nybörjarna utifrån svensk och utländsk bakgrund ser ungefär likadan ut som fördelningen i den svenska befolkningen i stort. Bland befolkningen i åldrarna 25–29 år (den vanligaste ålderskategorin för nybörjare på forskarnivå) hade 69 procent svensk och 31 procent utländsk bakgrund år 2021, det vill säga samma fördelning som för nybörjarna i utbildning på forskarnivå. ●

Läs mer

Doktorander och examina på forskarnivå 2022, UF 21 SM 2301, UKÄ och SCB.

Högskolenybörjare 2021/22 och doktorandnybörjare 2020/21 efter föräldrarnas utbildningsnivå, UF 20 SM 2202, SCB och UKÄ.

Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander 2020/21, UF 19 SM 2201, SCB och UKÄ.

Långsiktiga konsekvenser av coronapandemin för doktorander och juniora forskare, UKÄ 2023.

På UKÄ:s webbplats finns tabeller till de olika kapitlen, med bland annat lärosätesspecifika uppgifter. Där hittar ni också vår statistikdatabas Högskolan i siffror.

6

Högskolans personal

Antalet anställda inom högskolan fortsätter att öka. År 2022 fanns det 55 050 anställda. Det är en ökning med 630 heltidsekvivalenter sedan 2021. Av de anställda tillhörde 59 procent den forskande och undervisande personalen, medan 41 procent var personal med andra arbetsuppgifter.

Inom den forskande och undervisande personalen ökade alla anställningskategorier förutom adjunkterna. Den största kategorin 2022 var lektorerna som utgjorde cirka en tredjedel. I personalen med andra än forsk-

ande och undervisande arbetsuppgifter var den administrativa personalen i majoritet, och den grupp som ökade mest. Även den tekniska personalen ökade jämfört med året innan, medan bibliotekspersonalen minskade.

Könsfördelningen bland de anställda i högskolan är relativt jämn, men skillnaderna är fortsatt stora inom några av anställningskategorierna. Under 2022 var drygt två tredjedelar av professorerna män, medan knappt en tredjedel var kvinnor.

Högskolans personal

I högskolan arbetar lärare, forskare samt teknisk och administrativ personal. Det här kapitlet ger en överblick av hur personalens sammansättning ser ut och hur den har utvecklats över tid. Kapitlet belyser även personalens situation utifrån bland annat könsfördelning, karriärvägar för juniora forskare, löner och tidsbegränsade anställningar.

Samtlig personal

År 2022 fanns det 55 050 anställda i högskolan. Av dem tillhörde 59 procent den forskande och undervisande personalen, medan 41 procent var personal med andra arbetsuppgifter. Under det senaste året har antalet anställda ökat med 630 heltidsekvivalenter. Det motsvarar en ökning med drygt 1 procent. Sett i ett längre tidsperspektiv har personalen ökat stadigt sedan tidigt 1990-tal. Det är framför allt gruppen forskande och undervisande personal som blivit större.

Sex av tio tillhör den forskande och undervisande personalen

Personalen vid landets lärosäten bestod av 69 080 personer år 2022. Det motsvarar 55 050 heltidsekvivalenter, vilket är det mått vi oftast använder för att beskriva personalen i högskolan (se faktaruta). Jämfört med året innan ökade antalet anställda med 630 heltidsekvivalenter, eller motsvarande drygt 1 procent.

I statistiken delas högskolans personal in i två personalkategorier – den forskande och undervisande personalen samt personal med andra än forskande och undervisande arbetsuppgifter. Doktorander utför en stor del av forskningen och undervisningen vid svenska lärosäten, men här betraktas doktorander i huvudsak som studerande. De ingår därför inte i den följande beskrivningen av den forskande och undervisande personalen, utan behandlas utförligt i ett eget kapitel om utbildning på forskarnivå.

Ur den totala personalen tillhörde 32 710 heltidsekvivalenter gruppen forskande och undervisande personal. Det motsvarar 59 procent. Resterande 22 340 heltidsekvivalenter, motsvarande 41 procent, tillhörde personal med andra än forskande och undervisande

arbetsuppgifter. Utöver dessa två personalgrupper fanns det även 10 500 doktorander som var anställda vid lärosätet (med doktorandanställning eller annan anställning vid högskolan).

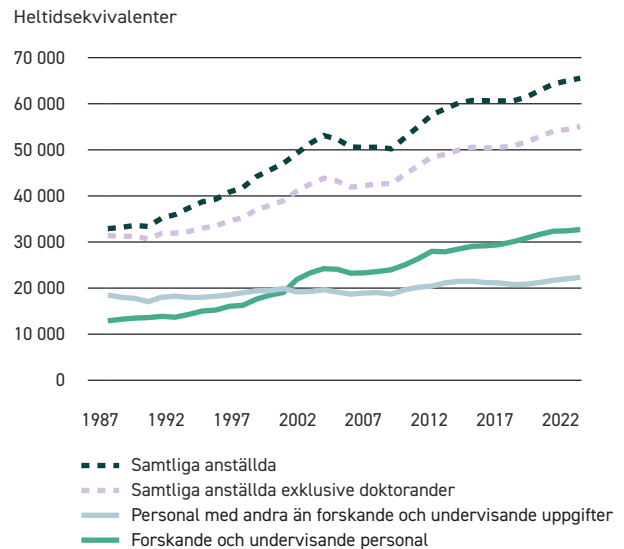
Könsfördelningen för högskolans personal var totalt sett relativt jämn – 55 procent var kvinnor och 45 procent var män. I den forskande och undervisande personalen var männen i viss majoritet, medan kvinnorna var i majoritet bland personalen med andra än forskande och undervisande arbetsuppgifter.

Antalet anställda har ökat över tid

Sedan tidigt 1990-tal har högskolans personal blivit betydligt större (figur 6.1). Med undantag för en period i början av 2000-talet har det totala antalet anställda ökat varje år. Mest har den forskande och undervisande personalen ökat, men även personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter har vuxit, om än i en lägre takt. Fördelningen mellan dessa två grupper har därför förändrats mycket. År 1987 utgjorde de anställda med forskande och undervisande uppgifter 41 procent av samtliga anställda (exklusive doktorander), och har sedan dess successivt ökat till att utgöra 59 procent av alla anställda 2022.

Den tidigare ökningen av antalet anställda är bland annat en konsekvens av den utbyggnad av högskole-

Figur 6.1. Antalet anställda vid universitet och högskolor 1987–2022 fördelat på personalkategori, heltidsekvivalenter.

utbildningen som ägde rum under 1990-talet och i början av 2000-talet. En annan orsak till ökningen under framför allt den senare delen av 1990-talet är att de medellånga vårdutbildningarna vid landstingens vårdhögskolor överfördes till statliga lärosäten. I samband med det kom personalen vid dessa utbildningar att ingå i högskolans personal. Mellan 2003 och 2005 minskade antalet anställda kraftigt, som en konsekvens av att många lärosäten hade ett ansträngt ekonomiskt läge med underskott inom forskningsverksamheten. De senare årens ökning sammanfaller med att framför allt lärosätenas forskningsintäkter har ökat påtagligt sedan 2007.

Den forskande och undervisande personalen

Den forskande och undervisande personalen ökade svagt under 2022. Flest anställda tillhörde kategorin lektorer, men annan forskande och undervisande personal ökade mest. De internationellt rekryterade forskarna blev fler jämfört med året innan. Vanligast med internationella rekryteringar var det inom gruppen meriteringsanställda, där ungefär hälften blivit rekryterade internationellt. Andelen kvinnor har ökat inom i stort sett alla anställningskategorier och forskningsämnesområden det senaste decenniet.

Fler forskare och lektorer

Den forskande och undervisande personalen bestod av 32 710 anställda 2022, mätt i heltidsekvivalenter.

Fakta om personalstatistiken

Statistiken om personalen vid universitet och högskolor baseras på SCB:s bearbetning av konjunkturlönestatistiken för statliga myndigheter som utgår från individuppgifter för oktober varje år. Genom en separat insamlingsrutin omfattar statistiken också individbaserade uppgifter om personalen hos enskilda utbildningsanordnare.

När högskolans personal beskrivs används framför allt *heltidsekvivalenter*, som är ett mått för att beskriva personalvolymen. Antalet heltidsekvivalenter räknas fram utifrån omfattningen av personernas anställning med hänsyn tagen till tjänstledigheter. Måttet heltidsekvivalenter är särskilt lämpligt vid olika former av jämförelser. Om man till exempel vill jämföra två olika anställningskategorier, blir det missvisande att använda antalet individer eftersom deltidsanställningar är vanligare inom vissa personalgrupper än andra.

Om inget annat anges är det heltidsekvivalenter som används i det här kapitlet. Ibland används begreppet *anställda* av läsbarhetsskäl, även om det korrekta begreppet är heltidsekvivalenter.

Det var en ökning med 290 jämfört med året innan, motsvarande knappt 1 procent. Könsfördelningen var jämn – 47 procent var kvinnor och 53 procent var män.

Den personal som i huvudsak bedriver forskning och undervisning i högskolan delas in i sex anställningskategorier: professorer, lektorer, meriteringsanställda, adjunkter, annan forskande och undervisande personal (AFU) med doktorsexamen samt annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen. Under de senaste decennierna har regleringen av den forskande och undervisande personalen i högskolelagen och högskoleförordningen blivit mindre omfattande och detaljerad. Utöver de två anställningskategorier som fortfarande anges i högskolelagen – professorer och lektorer – beslutar universitet och högskolor numera i stora drag själva om vilka lärarkategorier som ska finnas.

Den forskande och undervisande personalen blev fler inom alla anställningskategorier, med undantag för adjunkterna som minskade i antal med 1 procent jämfört med året innan (tabell 6.1). Adjunkter har vanligtvis inte en doktorsexamen och ägnar sig huvudsakligen åt undervisning på grundnivå och avancerad nivå. De utgör en stor del av den undervisande personalen vid framför allt högskolor och nya universitet.

Mest ökade antalet anställda i gruppen annan forskande och undervisande personal, både med och utan doktorsexamen. Tillsammans ökade de med 160 heltidsekvivalenter, vilket motsvarar en ökning med 2 procent. Till viss del beror dock ökningen det senaste året på ändrad inrapportering av statistiken. I kategorin annan forskande och undervisande personal ingår

främst anställda som huvudsakligen ägnar sig åt forskning. Anställda i den kategorin kan ha många olika tjänstebestämmingar men majoriteten, 40 procent, benämns forskare.

Lektorer var den anställningskategori i vilken flest anställda ingick 2022. De ökade med 120 heltidsekvivalenter till 10 010 och utgjorde därmed närmare en tredjedel (31 procent) av den forskande och undervisande personalen. Antalet professorer och meriteringsanställda var i stort sett oförändrat.

Betydligt fler lektorer under den senaste tioårsperioden

Den forskande och undervisande personalen har ökat mycket under den senaste tioårsperioden, från 27 880 heltidsekvivalenter 2012 till 32 710 heltidsekvivalenter 2022. Det motsvarar en ökning med 17 procent.

Lektorerna har länge varit den största anställningskategorin. De är även den grupp som har ökat klart mest, både räknat i antal och procent (figur 6.2). Sedan 2012 har antalet lektorer ökat med 2 250 heltidsekvivalenter, vilket motsvarar en ökning med 29 procent.

Den enda anställningskategori som minskat i antal under de senaste tio åren är adjunkter som minskat med 260 heltidsekvivalenter eller 5 procent. Minskningen beror troligtvis på att allt fler lärosäten strävar efter att framför allt anställa lärare som har doktorsexamen, för att öka forskningsanknytningen i utbildningen. Detta bidrar därför till att förklara både ökningen av lektorer och minskningen av adjunkter, eftersom det är två grupper som främst undervisar. I samband med att regleringen av adjunkter togs bort ur högskoleförord-

Tabell 6.1. Antalet anställda 2022 i olika anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen.

Andelar (procent) kvinnor och män, förändring (procent) sedan 2021, totalt och uppdelat på kvinnor och män samt andel (procent) av samtlig personal, heltidsekvivalenter. * Inklusiv dem utan uppgift om utbildning.

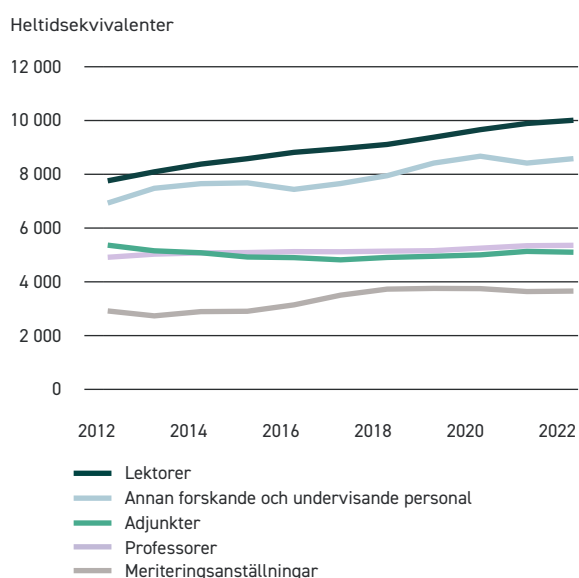
	Könsfördelning			Förändring sedan 2021			Andel av samtliga 2022 (%)
	Totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	
Samtliga	32 710	47	53	1	1	0	100
Professorer	5 360	32	68	0	1	0	16
Lektorer	10 010	48	52	1	2	1	31
Meriteringsanställningar	3 660	45	55	0	0	1	11
Postdoktorer	2 680	44	56	1	-1	3	8
Biträdande lektorer	860	47	53	6	11	2	3
Forskarassistenter	90	54	46	-41	-40	-42	0
Adjunkter	5 100	61	39	-1	1	-3	16
Annan forskande och undervisande personal	8 580	48	52	2	2	2	26
Med doktorsexamen	3 730	45	55	2	3	2	11
Utan doktorsexamen*	4 850	50	50	2	1	2	15

ningen 2011 ändrades dessutom villkoren för tjänsten. Fram till 2011 gällde att en tillsvidareanställd adjunkt som uppfyllde behörighetskraven skulle beföras till lektor. Efter autonomireformen är det upp till lärosätena att besluta om de fortsatt vill erbjuda adjunkter denna karriärväg.

Könsfördelningen mest ojämn bland professorer

Könsfördelningen är relativt jämn inom de flesta anställningskategorier (tabell 6.1). Under 2022 utgjorde

Figur 6.2. Antalet forskande och undervisande personal vid universitet och högskolor 2012–2022 fördelat på anställningskategori, heltidsekvivalenter.

kvinnorna 44–61 procent inom alla kategorier med undantag för professorer. Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat inom samtliga anställningskategorier, med undantag för meriteringsanställningar på totalnivå där andelen varit i stort sett oförändrad.

Bland professorerna var andelen kvinnor 32 procent och andelen män 68 procent 2022. Jämfört med 2012 har det dock skett en stor ökning av antalet kvinnor från 1 180 till 1 700 heltidsekvivalenter. Det är en ökning med 46 procent. Samtidigt minskade antalet män som var professorer marginellt under samma period. Detta har lett till att andelen kvinnor bland professorerna har ökat från 24 procent till 32 procent.

Mål för att öka andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer

Även om könsfördelningen bland professorerna har blivit mer jämn över tid, är männen fortfarande i majoritet. Som tidigare nämnts var 32 procent av professorerna kvinnor och 68 procent var män 2022.

För att skynda på utvecklingen mot en jämställd högskola finns sedan 1997 rekryteringsmål för könsfördelningen bland nyrekryterade professorer. De nuvarande rekryteringsmålen gäller för perioden 2021–2023. Rekryteringsmålen anger hur stor andel av de nyrekryterade professorerna vid lärosätet som ska vara kvinnor under perioden. De lärosätesspecifika målen ligger på mellan 34 och 60 procent. Målen är beräknade med hänsyn till antalet anställda professorer inom olika forskningsämnesområden på respektive lärosäte, samt könsfördelningen nationellt bland doktorsexaminerade inom olika forskningsämnesom-

Anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen

Den forskande och undervisande personalen består till stor del av anställningskategorier som tidigare reglerades i högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100), nämligen professorer, lektorer, forskarassistenter och biträdande lektorer samt adjunkter.

Högskolelagens reglering av läraranställningar förändrades till följd av den så kallade autonomireformen (prop. 2009/10:149). Sedan den 1 januari 2011 är lärarkategorierna professor och lektor fortfarande reglerade. Dessutom tillkom den tidsbegränsade anställningen biträdande lektor i högskoleförordningen (SFS 2017:844) den 1 oktober 2017.

Till följd av autonomireformen försvann regleringen av anställningen universitetsadjunkt. Det var en tjänst som inte krävde att man hade en doktorsexamen men innebar att man hade rätt till att ansöka om beföras till universitetslektor. Numera används kategorin adjunkt av flera lärosäten, men det är upp till varje lärosäte om adjunkterna har rätt att beföras till lektorer.

Forskarassistenter och biträdande lektorer bildar tillsammans med postdoktorer en egen anställningskategori i statistiken – meriteringsanställning. Läs mer i faktarutan *Meriteringsanställningar*.

Utöver dessa anställningar finns ett stort antal andra anställda som även de har forskande eller undervisande arbetsuppgifter. De ingår i kategorin annan forskande och undervisande personal, där forskare, forskningsingenjörer och forskningsassistenter utgör drygt 60 procent. De som ingår i kategorin delas i sin tur in efter om de har doktorsexamen eller inte. Exempelvis har forskare i regel en doktorsexamen, medan forskningsassistenter inte har det.

råden ett antal år tidigare (rekryteringsbasen).

De tidigare rekryteringsmålen gällde för 2017–2019. UKÄ:s uppföljning visar att dessa mål inte hade lett till någon ökning av andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer på lärosätena. Andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer var tvärtom mindre 2019 än 2017 inom alla forskningsämnesområden förutom medicin och hälsovetenskap. I och med att den totala andelen kvinnor bland professorerna inte bara påverkas av nyrekryteringar utan även av till exempel pensionsavgångar så ökade ändå den totala andelen kvinnor bland professorerna under denna tid.

Drygt 3 procent anställs som professor inom tolv år

Det är relativt få som anställs som professor inom tolv år efter avlagd doktorsexamen och andelen har minskat över tid. Av alla som doktorsexaminerades i Sverige 2010 hade drygt 3 procent anställts som professorer inom tolv år. För dem som examinerats tio år tidigare var motsvarande siffra drygt 7 procent (figur 6.3). Uppföljningstiden tolv år har valts eftersom det beräknas vara en rimlig tid för att kunna meritiera sig för att bli professor. I antal räknat hade 90 personer av de som examinerades 2010 anställts som professor senast under 2022. Minskningen kan tyda på att konkurrensen om anställningarna har ökat. Något annat som tyder på detta är att medan antalet nyrekryterade professorer varit relativt konstant under den senaste tjugoårsperioden, har det totala antalet forskare och lektorer ökat betydligt.

Varje år under de senaste tio åren har en högre andel av männen än kvinnorna anställts som professorer inom tolv år, men skillnaden har varierat över tid. För de doktorsexaminerade 2010 var skillnaden något större än för doktorsexaminerade året innan. Drygt 4 procent av männen jämfört med drygt 2 procent av

kvinnorna hade anställts som professorer inom tolv år efter doktorsexamen.

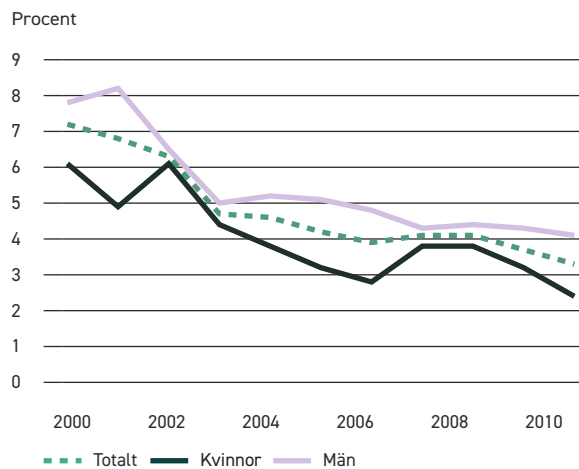
Postdoktorer i majoritet bland meriteringsanställningar

Meriteringsanställningar är tidsbegränsade anställningar vars syfte är att en person med doktorsexamen ska kunna meritiera sig både vetenskapligt/konstnärligt och pedagogiskt för en fortsatt karriär inom högskolan. I statistiken räknas postdoktor, biträdande lektor, forskarasistent och övriga meriteringsanställningar som meriteringsanställningar.

År 2022 hade totalt 3 660 personer meriteringsanställningar, där huvuddelen var anställda som postdoktorer (73 procent) eller biträdande lektorer (23 procent). Resterande var antingen anställda som forskarasistenter (3 procent) eller hade övriga meriteringsanställningar (1 procent).

För både kvinnor och män var den vanligaste merit-

Figur 6.3. Andelen (procent) som anställts som professorer inom tolv år efter avlagd doktorsexamen, totalt samt kvinnor och män, individer. Examensår 2000–2010.

Tabell 6.2. Antalet forskande och undervisande personal vid universitet och högskolor 2012 och 2022.

Andelen kvinnor och män (procent) och förändringen (procent), fördelat på anställningskategori, heltidsekvivalenter.

* Annan forskande och undervisande personal

	Antal heltidsekvivalenter			Könsfördelning 2012		Könsfördelning 2022	
	2012	2022	Förändring (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Samtliga	27 880	32 710	17	43	57	47	53
Professorer	4 910	5 360	9	24	76	32	68
Lektorer	7 760	10 010	29	45	55	48	52
Meriteringsanställningar	2 920	3 660	25	46	54	45	55
Adjunkter	5 360	5 100	-5	56	44	61	39
AFU* med doktorsexamen	2 970	3 730	26	42	58	45	55
AFU* utan doktorsexamen	3 960	4 850	23	46	54	50	50

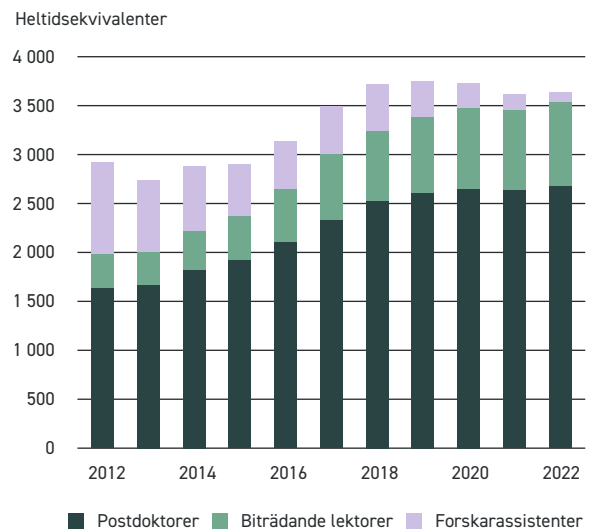
eringsanställningen postdoktor och därefter biträdande lektor, och endast några få var forskarassistenter. Könsfördelningen inom dessa grupper var relativt jämn. Av postdoktorerna var 44 procent kvinnor och 56 procent män, och bland de biträdande lektorerna var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Något fler än hälften av forskarassistenterna var kvinnor.

Ökningen av meriteringsanställningar har stannat av

Under det senaste decenniet har meriteringsanställningarna blivit fler, men ökningen har stannat av de senaste åren (figur 6.4). Under 2022 var antalet meriteringsanställningar oförändrat från året innan. Framför allt har postdoktorerna blivit fler under den senaste tioårsperioden. Jämfört med 2012 hade postdoktorerna ökat med 64 procent till 2022. Under samma period har också lärosätenas forskningsfinansiering ökat väsentligt.

I figur 6.4 ser man en tydlig trend där forskarassistenterna under de senaste åren minskat samtidigt som de biträdande lektorerna har ökat. Mellan 2012 och 2022 har antalet biträdande lektorer ökat från 350 till 860 heltidsekvivalenter, medan forskarassis-

Figur 6.4. Antalet meriteringsanställningar 2012–2022, uppdelat på postdoktorer, biträdande lektorer och forskarassistenter, heltidsekvivalenter.

ternterna minskat från 930 till 90 heltidsekvivalenter. Regleringen av forskarassistenttjänsten togs bort ur högskoleförordningen 2011, och det är endast ett fåtal lärosäten som har behållit forskarassistent som meriteringsanställning.

Meriteringsanställningar

Meriteringsanställningar är den anställningskategori där regleringen har ändrats mest de senaste tjugo åren. När man jämför grupperna bakåt i tiden kan därför innebörden av till exempel biträdande lektor ändras från år till år.

Hösten 2008 slöt Arbetsgivarverket och fackliga företrädare ett avtal om en tidsbegränsad anställning som postdoktor. Från och med 1 februari 2022 gäller ett nytt avtal, där den största skillnaden är att en postdoktor nu får anställas mellan 2 och 3 år från att tidigare varit högst 2 år. Anställningar som postdoktor förekom även innan 2008, men de var då lokalt utformade på lärosätena och det fanns ingen centralt utformad anställningsform.

Efter autonomireformen 2011 reglerades inte längre biträdande lektorer eller forskarassistenter i högskoleförordningen. Redan 2012 tillkom dock en "anställning för meritering" i förordningen (SFS 2012:523). Anställningen var en tillsvidareanställning som varade högst fyra år. I oktober 2017 togs den anställningen bort och man återinförde biträdande lektor i förordningen (SFS 2017:844). En biträdande lektor får nu anställas tills vidare i 4–6 år och har rätt att prövas för befordran till lektor.

Fortsatt hård konkurrens om meriteringsanställningar

Trots att antalet meriteringsanställningar har ökat över tid råder det fortsatt stor konkurrens om dem bland doktorsexaminerade som planerar en fortsatt karriär inom högskolan. Varje år tar 2 500–3 000 personer en doktorsexamen vid ett svenskt lärosäte. Samtidigt var antalet nyanställda postdoktorer 2022 omkring 1 320 heltidsekvivalenter, vilket motsvarar omkring hälften av en årskull doktorsexaminerade. Antalet nyanställda med längre meriteringstjänster – biträdande lektorer och forskarassistenter – var betydligt färre, omkring 210. Det ger en bild av en karriär som präglas av hård konkurrens från första stund. Ju längre upp på karriärstegen man kommer, desto tuffare blir det. Värt att notera är dock att det är svårt att uppskatta den faktiska rekryteringsbasen, eftersom lärosätena även rekryterar internationellt till dessa tjänster och många som disputerat i Sverige flyttar utomlands.

Mål för att öka andelen biträdande lektorer

Som ett led i att skapa tydligare karriärvägar och förbättra villkoren för dem som arbetar i högskolan, vill regeringen öka antalet biträdande lektorer. Efter som en tjänst som biträdande lektor innebär att den

Tabell 6.3. Antalet forskande och undervisande personal vid universitet och högskolor 2012 och 2022.

Andelen kvinnor och män (procent) och förändringen (procent), fördelat på forskningsämnesområde, heltidsekvivalenter.

	Antal heltidsekvivalenter			Könsfördelning 2012		Könsfördelning 2022	
	2012	2022	Förändring (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Samtliga	27 880	32 710	17	43	57	47	53
Samhällsvetenskap	6 780	8 170	20	49	51	55	45
Medicin och hälsovetenskap	6 470	8 160	26	58	42	60	40
Naturvetenskap	5 810	7 130	23	28	72	31	69
Teknik	3 770	4 240	13	23	77	29	71
Humaniora och konst	3 420	3 630	6	49	51	52	48
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	870	1 030	18	45	55	51	49
Uppgift saknas	760	340	-55	50	50	57	43

anställde har rätt att provas för befordran till lektor, innebär en sådan tjänst en trygghet tidigt i karriären för juniora forskare. År 2022 fanns 860 biträdande lektorer inom högskolan, vilket motsvarar 3 procent av den forskande och undervisande personalen.

För att öka antalet biträdande lektorer, satte regeringen hösten 2021 lärosätesspecifika mål för andelen biträdande lektorer vid 15 statliga lärosäten. I målen anger regeringen hur stor andel av samtlig forskande och undervisande personal vid lärosätena som ska vara biträdande lektorer under 2021–2024. Andelen varierar mellan lärosätena – från 1 till 7 procent mätt i heltidsekvivalenter. Målet för respektive lärosäte finns angivet i lärosätets regleringsbrev. UKÄ har fått i uppdrag av regeringen att följa upp och utvärdera utfallet av målen.

Störst ökning av antalet anställda inom medicin och hälsovetenskap

Den forskande och undervisande personalen redovisas i statistiken efter sex forskningsämnesområden. Sett till antalet anställda var de tre största forskningsämnesområdena 2022 samhällsvetenskap, medicin och hälsovetenskap samt naturvetenskap, med 7 000–8 000 heltidsekvivalenter vardera. Hela 72 procent av den forskande och undervisande personalen var verksam inom något av dessa tre forskningsämnesområden.

Det var framför allt antalet anställda inom medicin och hälsovetenskap som ökade mellan 2021 och 2022. Här var ökningen 270 heltidsekvivalenter, motsvarande 3 procent. Inom områdena humaniora och konst, samhällsvetenskap och teknik ökade antalet anställda med 1–3 procent. Däremot minskade antalet anställda inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, och inom naturvetenskap var antalet oförändrat.

Sedan 2012 har antalet anställda ökat inom samtliga forskningsämnesområden (tabell 6.3). Störst har ökningen varit inom medicin och hälsovetenskap,

som på tio år ökat med 1 690 heltidsekvivalenter eller motsvarande 26 procent.

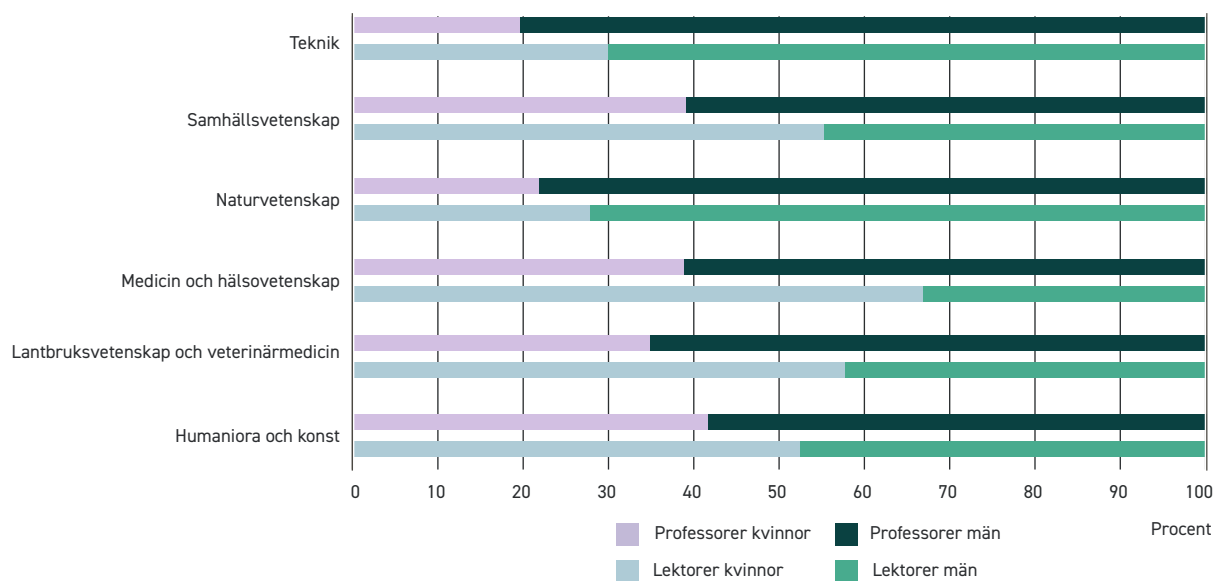
Jämn könsfördelning inom humaniora och konst

Högst andel kvinnor fanns 2022 inom medicin och hälsovetenskap – 60 procent jämfört med 40 procent män (tabell 6.3). Lägst andel kvinnor fanns inom teknik och naturvetenskap, där andelen kvinnor var 29 respektive 31 procent och andelen män 71 respektive 69 procent. Andelen kvinnor har ökat inom samtliga forskningsämnesområden sedan 2012.

Könsfördelningen varierar också mellan anställningskategorierna inom de olika forskningsämnesområdena. För att en grupp ska anses ha jämn könsfördelning ska andelarna kvinnor och män ligga inom intervallet 40–60 procent. Humaniora och konst var det enda forskningsämnesområdet med jämn könsfördelning inom alla anställningskategorier. Inom både naturvetenskap och teknik var andelen kvinnor under 40 procent för alla anställningskategorier. Inom medicin och hälsovetenskap var i stället andelen kvinnor 55–81 procent för alla kategorier, förutom för professorer där kvinnorna utgjorde 39 procent.

I och med att könsfördelningen för professorer inom ett ämne påverkas av hur könsfördelningen ser ut för lektorerna, är det intressant att jämföra könsfördelningen för både lektorer och professorer. I figur 6.5 kan man se att det inom alla ämnesområden fanns en högre andel kvinnor bland lektorerna än professorerna. Så har det sett ut under en längre tid – även för tio år sedan var det en högre andel kvinnor bland lektorerna än bland professorerna. Att det är en ojämn könsfördelning bland professorerna beror alltså inte bara på att det saknas kvinnor i rekryteringsbasen. Störst glapp mellan andelen kvinnor bland lektorer och professorer var det inom medicin och hälsovetenskap samt

Figur 6.5. Andelen (procent) kvinnor och män bland lektorer och professorer 2022, uppdelat på forskningsämnesområde, heltidsekvivalenter.

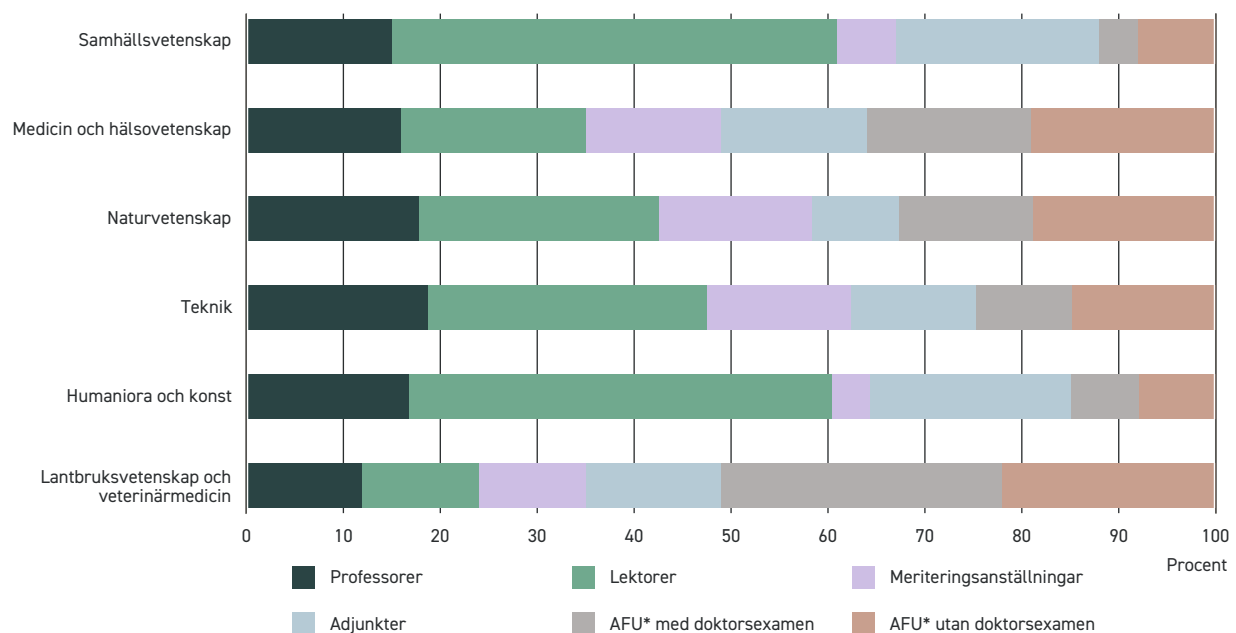
lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, där skillnaden i andelar var 28 respektive 23 procentenheter.

Andelen lektorer störst inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst

Anställningsstrukturen skiljer sig åt mellan forskningsämnesområdena (figur 6.6). Det beror bland annat på hur mycket undervisning respektive forskning som bedrivs inom varje ämnesområde och på tillgången till externfinansiering i forskningen. Generellt kan man

säga att lektorer och adjunkter har mer undervisning i sina tjänster medan meriteringsanställda och annan forskande och undervisande personal i högre grad är sysselsatta med forskning. Andelen lektorer var störst inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst, med 46 respektive 44 procent. Också andelen adjunkter var störst inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst, där de utgjorde 21 procent inom respektive forskningsämnesområde. Detta är generellt undervisningstunga ämnen.

Figur 6.6. Andelen (procent) anställda per anställningskategori 2022, uppdelat på forskningsämnesområde, heltidsekvivalenter. *Annan forskande och undervisande personal

Meriteringsanställningar var i stället vanligast inom naturvetenskap, teknik samt medicin och hälsovetenskap. Av alla meriteringsanställda inom högskolan fanns 79 procent inom något av dessa tre forskningsämnesområden. De hade även en hög andel annan forskande och undervisande personal, vilket visar att det utförs mycket forskning inom dessa ämnen.

Fortsatt färre kvinnor än män bland rektorerna

Vartannat år sedan 2017 genomför UKÄ en enkätundersökning om könsfördelningen i lärosätenas ledningsfunktioner. Undersökningen avser könsfördelningen den 1 januari undersökningsåret och besvaras centralt av respektive lärosäte. Svarefrekvensen har varit hög i samtliga undersökningsomgångar, och 2023 besvarade 47 av 49 lärosäten enkäten.

Könsfördelningen var jämn inom fyra av sex ledningsfunktioner 2023, vilket innebär att andelen kvinnor och män ligger inom intervallet 40–60 procent. Inom två ledningsfunktioner, förvaltningschefer och chefsbibliotekarier, var könsfördelningen ojämn. Där var kvinnorna i majoritet – ungefär två av tre personer på dessa positioner var kvinnor. I samtliga UKÄ:s undersökningar sedan 2017 har minst 60 procent av chefsbibliotekarierna varit kvinnor, medan förvaltningschef är den ledningsfunktion där andelen kvinnor ökat mest över tid – från 48 procent 2017 till 65 procent 2023.

Den lägsta andelen kvinnor fanns bland rektorerna, 40 procent. Därmed låg könsfördelningen precis på gränsen till vad som betraktas som en jämn fördelning. Andelen kvinnor bland rektorerna har varit ganska stabil sedan 2017. Samtidigt har andelen kvinnor bland rektorernas ställföreträdare (prorektorerna) ökat betydligt – från 39 procent 2017 till 51 procent 2023.

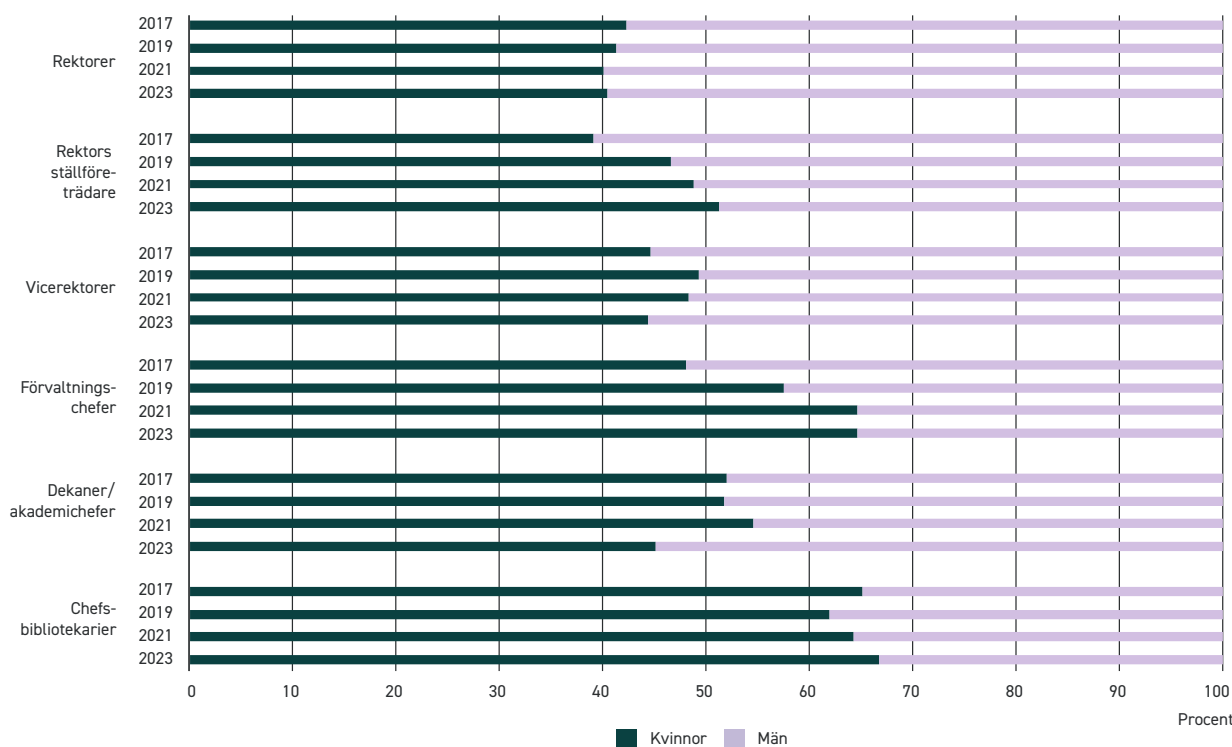
Bland vicerektorerna fanns en viss övervikt av män 2023, precis som i tidigare undersökningar. Dessutom minskade andelen kvinnor något jämfört med de två senaste undersökningarna. Även bland dekanerna/akademischeferna minskade andelen kvinnor 2023. För första gången var färre än hälften inom denna ledningsfunktion kvinnor. Eftersom det handlar om små tal för flera av funktionerna i undersökningen spelar enstaka individer stor roll för könsfördelningen.

Varje lärosäte beslutar om sin interna organisation utöver styrelse och rektor, om inte annat är föreskrivet. Att organisation och tjänstebestämmingar varierar mellan lärosäten innebär därför att det kan förekomma ytterligare ledningsfunktioner, utöver de som täcks av kategorierna i UKÄ:s undersökning.

Män hade högre lön inom fyra av sex anställningskategorier

Medianlönen för den forskande och undervisande personalen i högskolan varierar beroende på anställningskategori. Med medianlön menas det mittersta

Figur 6.7. Andelen (procent) kvinnor respektive män i olika ledningsfunktioner i högskolan, åren 2017, 2019, 2021 och 2023.

värdet när man sorterat alla löner efter stigande värde. Uppgifterna om löner gäller 2021, och högst medianlön hade då professorer. Lägst medianlön hade anställda inom kategorin annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen. Inom samtliga anställningskategorier var medianlönen högre 2021 jämfört med året innan, en ökning med 0,8–2,3 procent (tabell 6.4).

År 2021 var medianlönen högre för män än för kvinnor, 47 800 kronor per månad jämfört med 44 200 kronor. Men skillnaden i lön mellan kvinnor och män var olika stor beroende på anställningskategori och forskningsämnesområde. Lönenivåerna skiljer sig även totalt sett åt mellan olika forskningsämnesområden. På totalnivå kan därför könsskillnader i medianlön till viss del bero på hur fördelningen av män och kvinnor ser ut i de olika forskningsämnesområdena.

Män hade högre medianlön än kvinnor inom fyra av sex anställningskategorier 2021. Den största procentuella skillnaden gällde lektorer, där medianlönen var 3 procent högre för män än för kvinnor. Den största löneskillnaden i kronor räknat gällde professorer. Bland dem var medianlönen 1 900 kronor högre per månad för män än för kvinnor. Den enda kategori där kvinnorna var högre avlönade än männen var meriteringsanställda. Bland adjunkter fanns ingen skillnad mellan könen i medianlön.

Både kvinnor och män hade högre medianlön 2021 än 2020 inom samtliga anställningskategorier. Den största procentuella ökningen för både kvinnor och män gällde annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen.

Stor skillnad i lön mellan olika forskningsämnesområden

I några fall fanns stora skillnader i medianlön mellan forskningsämnesområden inom samma anställningskategori. Den största skillnaden mellan två forskningsämnesområden 2021 avsåg professorer, där medianlö-

Om lönestatistiken

Statistiken om löner avser anställda vid statliga lärosäten. Uppgifterna bygger dels på Statistikmyndigheten SCB:s register för personal vid universitet och högskolor, dels på den årliga lönestrukturstatistiken. År 2021 är det senaste år där vi har uppgifter om lön. I statistiken har löner för deltidsanställda räknats upp till heltidslöner.

nen inom medicin och hälsovetenskap var 23 procent högre än inom humaniora och konst. Endast två av sex forskningsämnesområden – medicin och hälsovetenskap respektive teknik – nådde upp till medianlönen för samtliga professorer, 71 400 kronor (figur 6.8).

Även för lektorer och meriteringsanställda fanns tydliga skillnader i medianlön mellan forskningsämnesområden. Skillnaderna mellan ämnena med högst och lägst medianlön var något mindre än för professorer – 18 procent för lektorer och 19 procent för meriteringsanställda. Bland lektorer var skillnaden i lönenivå mellan kvinnor och män särskilt stor inom ämnet medicin och hälsovetenskap, där medianlönen för män var hela 14 procent högre än för kvinnor.

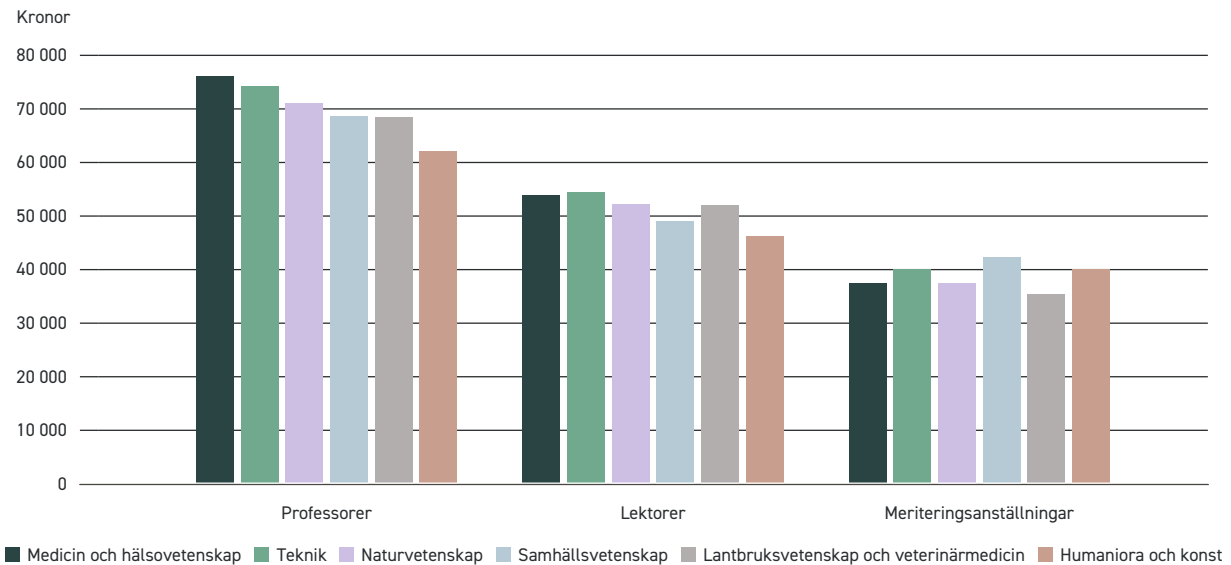
Vissa tidsbegränsade anställningar är specifika för högskolan

Andelen tidsbegränsade anställningar är större inom högskolan än på arbetsmarknaden i stort. En förklaring till detta är att vissa tidsbegränsade anställningar inom högskolan ingår i det akademiska karriärsystemet eller är en del av högskolans samverkan med det omgivande samhället. Exempel på sådana anställningar är meriteringsanställningar, adjungerad personal och gästprofessorer. Dessa anställningar regleras särskilt i högskoleförordningen och i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter. Dessutom gäller

Tabell 6.4. Medianlöner 2021 per månad och förändring jämfört med 2020, totalt och uppdelat på kvinnor och män, samt löneskillnad 2021, i kronor och procent. * Annan forskande och undervisande personal.

	Medianlöner 2021			Förändring jämfört med 2020			Löneskillnad 2021 (mäns medianlön i relation till kvinnors medianlön)	
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)	Kronor	Procent (%)
Professorer	71 400	70 000	71 900	2,0	1,9	2,0	1 900	2,7
Lektorer	50 200	49 500	51 000	1,8	2,1	2,0	1 500	3,0
Meriteringsanställningar	38 700	38 800	38 500	0,8	0,8	0,8	-300	-0,8
Adjunkter	41 000	41 000	41 000	1,7	2,2	1,2	0	0,0
AFU* med doktorsexamen	43 700	43 200	44 000	1,6	1,9	1,6	800	1,9
AFU* utan doktorsexamen	36 000	36 000	37 000	2,3	5,3	2,5	1 000	2,8

Figur 6.8. Medianlöner per månad för professorer, lektorer och meriteringsanställningar 2021, uppdelat på forskningsämnesområde, i kronor.

lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS) i högskolan. Lagens huvudregel är tillsvidareanställning, men den möjliggör också tidsbegränsningar i form av bland annat särskild visstidsanställning och vikariat.

I den senaste forskningspropositionen (prop. 2020/21:60) uppmärksammade regeringen att visstidsanställningar och vikariat enligt LAS var vanligare inom högskolan än på arbetsmarknaden i stort. Med anledning av det gav regeringen UKÄ i uppdrag att följa upp andelen tidsbegränsat anställda i högskolan.

Andelen tidsbegränsat anställda varierar mellan anställningskategorier

Inom den forskande och undervisande personalen var 8 700 tidsbegränsat anställda 2022. Det motsvarar 26,6 procent. Bland kvinnorna var andelen marginellt högre än bland männen. Av de 26,6 procent tidsbegränsade anställningarna var 11,3 procentenheter visstidsanställningar eller vikariat enligt LAS, medan 15,3 procentenheter räknades till övriga tidsbegränsade anställningar. I den sistnämnda gruppen ingår framför allt anställningar som var tidsbegränsade enligt högskolans särskilda reglering. Omkring hälften av de tidsbegränsade anställningarna kan alltså anses vara en del av högskolans etablerade karriärstruktur.

Tabell 6.5 visar att det fanns stora skillnader mellan olika anställningskategorier. I princip alla meriteringsanställningar var av naturliga skäl tidsbegränsade. Andelen tidsbegränsat anställda var näst högst inom kategorin annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen, där nästan hälften var tidsbegränsat anställda. Lägst andel med tidsbegränsad anställning fanns bland lektorer och professorer, där 7 respektive

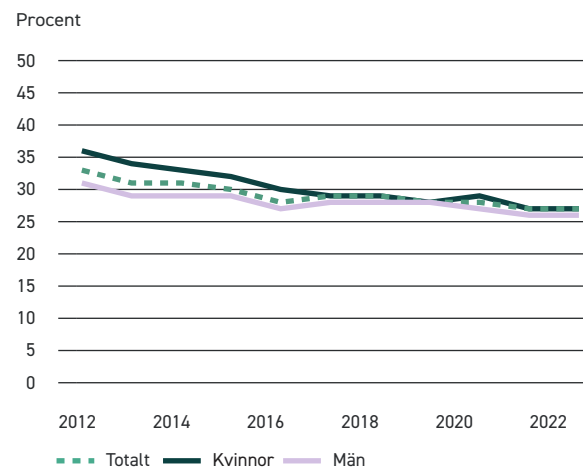
6 procent hade en tidsbegränsad anställning 2022. För professorerna handlar det främst om personer som är adjungerade eller gästprofessorer. För lektorerna utgörs däremot majoriteten av de tidsbegränsade anställningarna av visstidsanställningar eller vikariat enligt LAS.

Av samtliga tidsbegränsat anställda 2022 hade majoriteten antingen en meriteringsanställning (42 procent) eller en anställning som annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen (27 procent).

Andelen tidsbegränsat anställda har minskat över tid

De senaste tio åren har andelen med en tidsbegränsad anställning minskat. Det är en följd av att antalet

Figur 6.9. Andelen (procent) av den forskande och undervisande personalen med en tidsbegränsad anställning 2012–2022. Totalt samt uppdelat på kvinnor och män, heltidsekvivalenter.

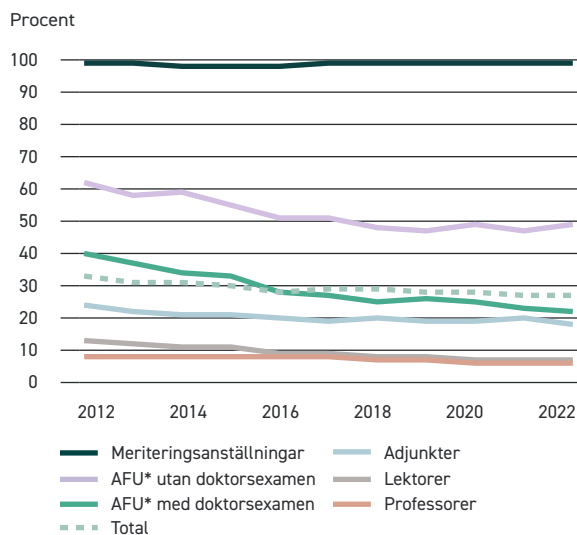
Tabell 6.5. Tidsbegränsat anställda i olika anställningskategorier 2022. Antal och andel (procent), totalt och uppdelat på kvinnor och män, andel (procent) av samtliga tidsbegränsat anställda 2022, samt antal och andel (procent) tidsbegränsat anställda 2012, heltidsekvivalenter. * Annan forskande och undervisande personal.

	Antal tidsbegränsat anställda 2022		Andel tidsbegränsat anställda 2022			Andel av samtliga tidsbegränsat anställda 2022 (%)		Tidsbegränsat anställda 2012	
	Totalt	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)		Antal	Andel (%)		
Samtliga	8 700	27	27	26	100	9 200	33		
Professorer	330	6	6	6	4	370	8		
Lektorer	670	7	7	6	8	1 030	13		
Meriteringsanställningar	3 630	99	99	99	42	2 890	99		
Adjunkter	900	18	18	18	10	1 270	24		
AFU* med doktorsexamen	800	22	21	22	9	1 190	40		
AFU* utan doktorsexamen	2 360	49	48	50	27	2 460	62		

anställda ökat, samtidigt som antalet med en tidsbegränsad anställning varit relativt oförändrat. Mellan 2012 och 2022 har andelen med tidsbegränsad anställning minskat med 6 procentenheter, från 33 till 27 procent. Minskningen har varit större bland kvinnor än bland män vilket innebär att skillnaderna mellan könen minskat över tid (figur 6.9).

Uppgifter över tidsbegränsningsgrund finns endast från 2016 och framåt, men vi kan se att andelen anställda med en visstidsanställning eller vikariat enligt LAS har minskat från 14 procent 2016 till 11 procent 2022. Under samma period har övriga tidsbegränsade anställningar ökat från 14 procent till 15 procent. Till stor del beror det på att antalet meriteringsanställda har ökat.

Figur 6.10. Tidsbegränsat anställda i olika anställningskategorier 2012–2022. Andel (procent) av den forskande och undervisande personalen med en tidsbegränsad anställning. Totalt samt uppdelat på kvinnor och män, heltidsekvivalenter. *Annan forskande och undervisande personal

Utvecklingen över tid skiljer sig åt mellan olika anställningskategorier (figur 6.10). Framför allt har andelen tidsbegränsat anställda minskat kraftigt bland annan forskande och undervisande personal med doktorsexamen, från 40 procent 2012 till 22 procent 2022. Även bland annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen har andelen minskat markant under samma tidsperiod, från 62 till 49 procent. En bidragande orsak är att fler anställda inom dessa kategorier med anställningsbenämningen forskare var tillsvidareanställda 2022 jämfört med 2012.

Antalet internationellt rekryterade forskare har ökat över tid

Sedan 2021 publicerar UKÄ officiell statistik om forskning vid universitet och högskolor, där statistik om internationellt rekryterade forskare ingår.

Antalet internationellt rekryterade forskare har ökat över tid. År 2022 arbetade omkring 6 000 internationellt rekryterade forskare vid svenska lärosäten, räknat i antal individer. Sedan 2012 har antalet internationellt rekryterade forskare nästan fördubblats (figur 6.11). Även andelen internationellt rekryterade har ökat, från 15 procent av samtliga forskare 2012 till 23 procent 2022.

Männen är i majoritet bland de internationellt rekryterade forskarna – år 2022 var 61 procent män och 39 procent kvinnor. Under den senaste tioårsperioden har andelen kvinnor ökat. År 2012 var 66 procent av de internationellt rekryterade forskarna män, medan 34 procent var kvinnor.

Vanligast att meriteringsanställda rekryteras internationellt

Det totala antalet internationellt rekryterade forskare har ökat varje år sedan 2012, men utvecklingen har sett

Vem räknas som internationellt rekryterad forskare?

Med forskare avses i detta sammanhang personer inom följande anställningskategorier:

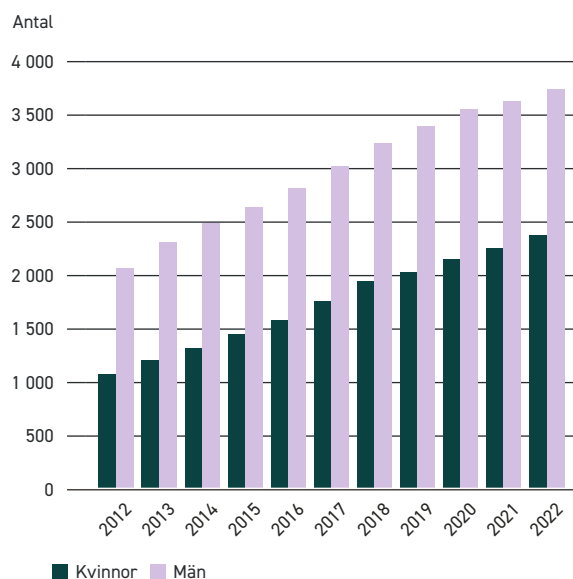
- professorer
- lektorer
- meriteringsanställningar
- annan forskande och undervisande personal med forskarutbildning.

En forskare som bara har utländska examina räknas här som internationellt rekryterad. Forskningsämnet konst har särskilda behörighetskrav och omfattas inte av definitionen. Uppgifter i detta avsnitt som avser tidigare år skiljer sig från de som redovisades i årsrapporten 2022, eftersom en annan definition av internationellt rekryterad forskare användes tidigare.

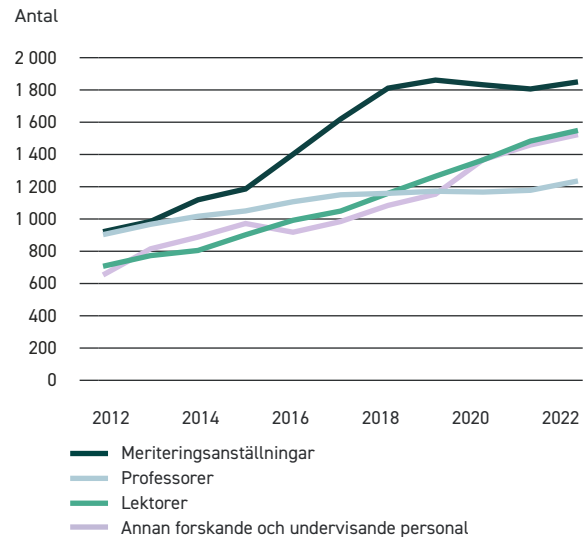
Till skillnad från övrig statistik i kapitlet avser uppgifterna individer, inte heltidsekvivalenter.

olika ut beroende på anställningskategori (figur 6.12). Under 2020 och 2021 – i samband med pandemin – var det i stort sett enbart bland lektorer och annan forskande och undervisande personal som antalet internationellt rekryterade forskare ökade. Bland de meriteringsanställda minskade antalet internationellt rekryterade båda åren. År 2022 ökade däremot de internationellt rekryterade forskarna jämfört med året innan inom samtliga fyra anställningskategorier.

Figur 6.11. Antalet anställda forskare som rekryterats internationellt 2012–2022, uppdelat på kvinnor och män, individer.

Figur 6.12. Antalet anställda forskare som rekryterats internationellt 2012–2022, uppdelat på anställningskategori, individer.

Det finns stora skillnader mellan anställningskategorierna i hur stor andel som är internationellt rekryterade. År 2022 var knappt hälften, 49 procent, av de meriteringsanställda internationellt rekryterade. Motsvarande andel bland professorer och lektorer var 19 respektive 14 procent. Bland annan forskande och undervisande personal med forskarutbildning var 26 procent internationellt rekryterade. Andelen forskare som är internationellt rekryterade har ökat inom alla anställningskategorier den senaste tioårsperioden. Mest har andelen ökat bland meriteringsanställda, och minst bland professorer.

Högst andel internationellt rekryterade inom naturvetenskap

Även mellan olika forskningsämnesområden varierar andelen anställda som är internationellt rekryterade. Under 2022 var andelen internationellt rekryterade forskare högst inom naturvetenskap – 37 procent. Lägst var andelen inom samhällsvetenskap, där 13 procent av forskarna var internationellt rekryterade.

Även könsfördelningen bland de internationellt rekryterade forskarna ser olika ut beroende på ämne. Inom samhällsvetenskap, medicin och hälsovetenskap samt humaniora och konst var fördelningen nästan helt jämn 2022. Inom teknik, naturvetenskap samt lantbruksvetenskap och veterinärmedicin däremot var könsfördelningen ojämn. Mer än 60 procent av de internationellt rekryterade forskarna inom dessa ämnen var män.

Tabell 6.6. Antalet anställda forskare som rekryterats internationellt 2022, totalt och uppdelat på forskningsämnesområde, individer. Andelen (procent) kvinnor och män samt andel (procent) internationellt rekryterade forskare av samtliga forskare.

	Antal internationellt rekryterade forskare	Kvinnor (%)	Män (%)	Andel internationellt rekryterade forskare av samtliga forskare (%)
Totalt	6 120	39	61	23
Samhällsvetenskap	870	51	49	13
Medicin och hälsovetenskap	1 440	49	51	21
Naturvetenskap	2 240	31	69	37
Teknik	960	28	72	26
Humaniora och konst	410	49	51	17
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	180	36	64	22

Personal med andra än forskande och undervisande uppgifter

I personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter ökade antalet anställda under 2022 jämfört med året innan, till totalt 22 340 heltidsekvivalenter. Den klart största anställningskategorin var administrativ personal. Både den administrativa personalen och den tekniska personalen ökade i antal jämfört med 2021.

Flest tillhörde den administrativa personalen

I högskolans personal ingår även personal som inte forskar eller undervisar, i vissa sammanhang kallad teknisk/administrativ personal. Personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter delas i statistiken in i fyra anställningskategorier: administrativ personal, teknisk personal, bibliotekspersonal och arvodister. Personal som tillhör någon av dessa anställningskategorier kan ha forskande och undervisande arbetsuppgifter i sin tjänst. De räknas då till den forskande och undervisande personalen i stället, och ingår inte i det här avsnittet.

Personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter uppgick till 22 340 heltidsekvivalenter 2022, vilket motsvarade 41 procent av de anställda vid landets lärosäten. Antalet ökade med 340 heltidsekvivalenter jämfört med året innan (tabell 6.7).

Sammanlagt 62 procent av de anställda med andra än forskande och undervisande uppgifter hörde till den administrativa personalen. Här ingår bland annat administratörer, ekonomer, kommunikatörer, studievägledare och chefer inom central förvaltning. Den tekniska personalen utgjorde 30 procent av de anställda med andra än forskande och undervisande uppgifter. Den tekniska personalen omfattar bland annat projektledare och forskningsingenjörer, men också anställda inom bland annat it, intendentur och lokalvård. Både den administrativa personalen och den tekniska personalen ökade jämfört med 2021.

Bibliotekspersonal och arvodister utgjorde de minsta andelarna av personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter, och minskade i antal jämfört med året innan. Inom bibliotekspersonalen finns bland annat bibliotekarier och bibliometriker. Arvodisterna har per definition en tidsbegränsad anställning. Det handlar bland annat om personer som är tim- eller dagavlönade.

Tabell 6.7 Antalet anställda 2022 i olika anställningskategorier inom personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter. Totalt och uppdelat på kvinnor och män, heltidsekvivalenter. Förändring (antal) sedan 2021 samt andel (procent) av samtlig personal med andra än forskande och undervisande uppgifter.

	2022			Förändring sedan 2021			2022
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Andel av samtliga (%)
Samtliga	22 340	14 760	7 580	340	340	0	100
Administrativ personal	13 910	10 690	3 220	260	250	10	62
Teknisk personal	6 790	2 980	3 810	120	90	30	30
Bibliotekspersonal	1 120	800	320	-20	-10	-10	5
Arvodister	520	280	240	-20	10	-30	2

Kvinnor utgjorde 66 procent av personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter 2022, medan män utgjorde 34 procent. Det är en skillnad jämfört med den forskande och undervisande personalen, där könsfördelningen var jämnare. Totalt sett ökade antalet kvinnor bland personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter jämfört med 2021, medan antalet män var oförändrat.

Kvinnor var i majoritet inom tre av fyra anställningskategorier. Störst andel kvinnor fanns inom administrativ personal och bibliotekspersonal. Inom de flesta anställningskategorier var könsfördelningen i princip oförändrad jämfört med 2021. En jämförelse bakåt i tiden visar att könsfördelningen varit relativt stabil under hela den senaste tioårsperioden.

Den administrativa personalen har ökat över tid

Mellan 2012 och 2022 ökade antalet anställda med andra än forskande och undervisande arbetsuppgifter med 6 procent. Det är klart mindre än den forskande och undervisande personalen, som ökade med 17 procent. Det innebär att personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter över tid har minskat något som andel av hela personalen vid högskolor och universitet. Från att ha minskat varje år har andelen de senaste två åren ökat svagt. Förändringen är dock liten och kan vara tillfällig.

Att personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter totalt sett ökat i antal den senaste tioårsperioden beror uteslutande på att den administrativa personalen blivit större. Sedan 2012 har

den administrativa personalen ökat med 28 procent (figur 6.13). Den tekniska personalen och bibliotekspersonalen har under samma tidsperiod minskat med 4 respektive 10 procent. Utvecklingen innebär att sammansättningen av personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter har förändrats över tid. Den största relativa minskningen gäller arvodister, som minskat med ungefär tre fjärdedelar jämfört med för tio år sedan. Statistiken om arvodister bör dock tolkas med försiktighet, eftersom flera lärosäten har ändrat sin inrapportering av den anställningskategorin. ●

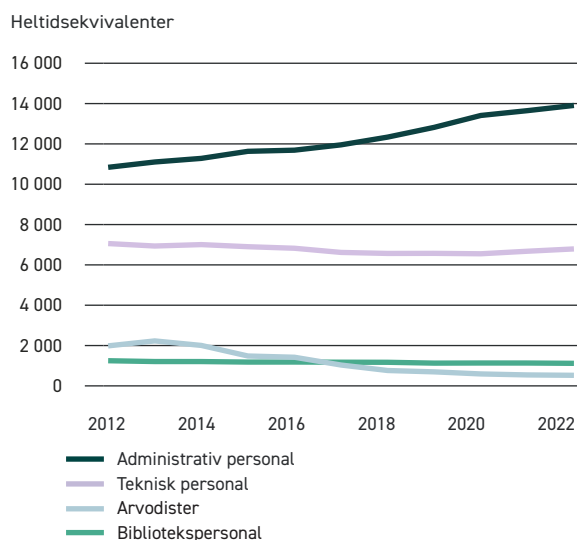
Läs mer

Uppföljning av rekryteringsmål för professorer 2017–2019, UKÄ 2020.

Personal med andra än forskande och undervisande uppgifter, UKÄ 2021.

På UKÄ:s webbplats finns tabeller till de olika kapitlen, med bland annat lärosätes-specifika uppgifter. Där hittar du också vår statistikdatabas Högskolan i siffror. På sidan Historisk statistik om högskolan finns längre tidsserier för högskolans personal.

Figur 6.13. Antalet anställda med andra än forskande och undervisande uppgifter 2012–2022 fördelat på anställningskategori, heltidsekvivalenter.

7

Högskolans ekonomi och finansiering

År 2022 ökade kostnaderna för verksamheten vid universitet och högskolor med 5 procent i löpande priser, framför allt till följd av ökade driftkostnader. Också intäkterna ökade, men inte i samma takt. Högskolan som helhet uppvisade ett positivt ekonomiskt resultat.

Intäkterna till utbildning på grundnivå och avancerad nivå ökade med 1 procent 2022 jämfört med året innan. Lärosätenas samlade takbelopp minskade på grund av nedtrappningen av de tillfälliga utbyggnaderna av utbildningen som genomförts med anledning av pandemin.

Trots minskningen utbildade lärosätena färre studenter än vad anslagen hade räckt till. Det ledde till lägre intäkter av anslag, ökat anslagssparande och minskad sparad överproduktion. Att de totala intäkterna ändå ökade beror framför allt på ökade intäkter inom uppdragsverksamheten.

Intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå ökade mer, med 4 procent jämfört med året innan. Det beror på högre bidragsintäkter och ökade intäkter av avgifter. Intäkterna av direkta statsanslag låg däremot på samma nivå som 2021.

Högskolans ekonomi och finansiering

Detta kapitel behandlar högskolans ekonomi och finansiering med utgångspunkt i den officiella statistiken. Det inleds med ett avsnitt om högskolans ekonomi, med tonvikt på verksamhetens kostnader och lärosätenas ekonomiska ställning. Därefter behandlas finansieringen av lärosätenas utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå i separata avsnitt.

Högskolans ekonomi

År 2022 ökade kostnaderna för svenska universitet och högskolor med 5 procent. Framför allt berodde detta på ökade övriga driftskostnader och, i något mindre utsträckning, ökade personalkostnader. Även intäkterna ökade, men inte i samma takt som kostnaderna. Som helhet gjorde högskolan ett positivt ekonomiskt resultat under året.

Hur mycket kostar högskolan?

Under 2022 var kostnaden för verksamheten vid de svenska universiteten och högskolorna 84,2 miljarder kronor. I relation till Sveriges bruttonationalprodukt (BNP) motsvarade kostnaderna 1,4 procent, vilket är en svag minskning jämfört med året innan. Den senaste tioårsperioden har andelen minskat. År 2012 motsvarade kostnaderna 1,7 procent av BNP. Det betyder att tillväxten inom högskolan har varit något lägre än för den svenska ekonomin i stort.

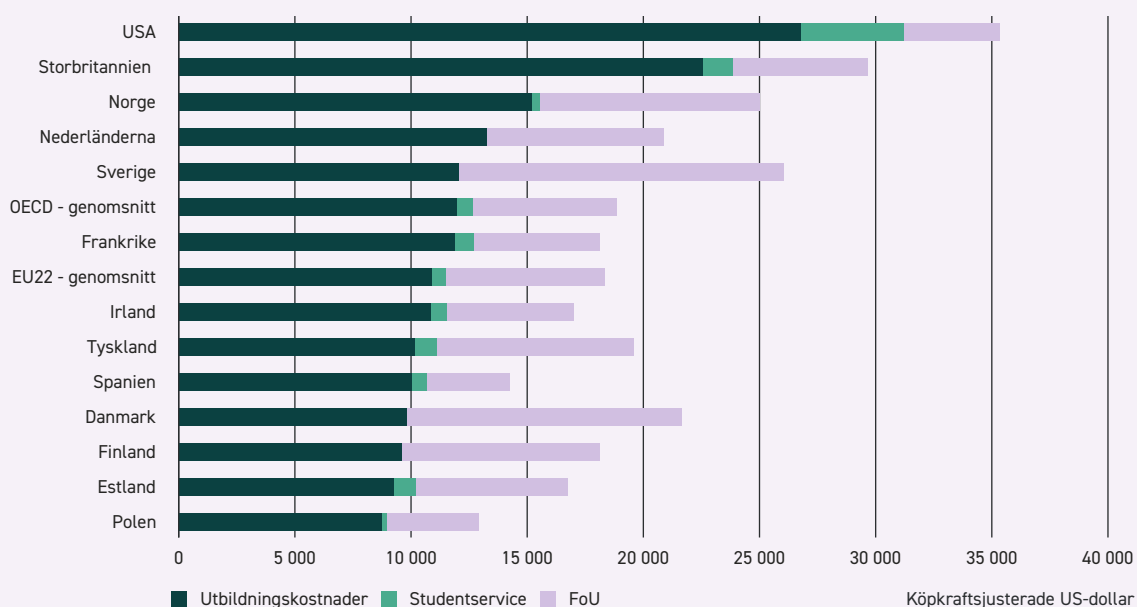
Ett annat sätt att ge perspektiv på högskolans ekonomi är att sätta lärosätenas anslag i relation till statens totala budget. År 2022 motsvarade de direkta anslagen till universitet och högskolor 4,1 procent av de samlade anslagen för budgetens alla utgiftsområden. Andelen har minskat något under de senaste tio åren, vilket innebär att lärosätenas direkta statsanslag inte har ökat i samma takt som statsbudgeten totalt. Förutom med de anslag som går direkt till lärosätena finansierar staten också högskolans verksamhet med andra medel, bland annat de som kanaliseras genom

Internationell jämförelse

Hög andel forskning i den svenska högskolan

Ett vanligt sätt att mäta hur mycket utbildning kostar i olika länder är att jämföra utbildningsanordnarnas totala kostnad utslagen per helårsstudent. I den totala kostnaden ingår kostnader för utbildning, studentservice samt forskning och utveckling (FoU). I genomsnitt i OECD-länderna var utbildningsanordnarnas kostnad för eftergymnasial utbildning 18 900 dollar per helårsstudent 2019. I Sverige var kostnaden betydligt högre, 26 000 dollar. En förklaring är den omfattande FoU som utförs av de svenska lärosätena – i Sverige och Danmark bestod mer än hälften av den totala kostnaden per helårsstudent av FoU-kostnader. I USA var i stället utbildningskostnaderna den största posten, de stod för 76 procent av utbildningsanordnarnas totala kostnad för eftergymnasial utbildning.

Figur 7.1. Utbildningsanordnarnas totala kostnad per helårsstudent i eftergymnasial utbildning (ISCED 5–8) i ett urval OECD-länder, fördelad på olika verksamheter, 2019. Köpkraftjusterade US-dollar. Källa: OECD.

de forskningsfinansierande myndigheterna.

För att uppskatta den totala kostnaden för högskolesektorn bör man inkludera statens kostnader för studiemedel. Man bör också räkna med kostnaderna för de centrala myndigheter som arbetar med frågor som rör högskolan. År 2022 var statens kostnader för studiemedel för högskolestudier 11,3 miljarder kronor. Anslagen till centrala myndigheter som ansvarar för högskolefrågor beräknades till 1,4 miljarder kronor. Den sammanlagda kostnaden för högskolesektorn uppgick därmed till 96,9 miljarder kronor.

Kostnaderna ökade med 5 procent

De totala kostnaderna för lärosätenas verksamhet 2022 var alltså 84,2 miljarder kronor (tabell 7.1). Det är en ökning med 3,9 miljarder kronor i löpande priser jämfört med året innan. Kostnadsökningen var

motsvarande 5 procent, vilket är högre än den genomsnittliga årstakten. Under den senaste tioårsperioden har kostnaderna för lärosätenas verksamhet ökat med i genomsnitt 3 procent per år.

Att kostnaderna ökade beror framför allt på högre övriga driftskostnader. Under pandemin minskade de till följd av bland annat minskat resande, men under 2022 steg de kraftigt. Jämfört med föregående år ökade de övriga driftskostnaderna med 1,9 miljarder kronor i löpande priser, eller motsvarande 16 procent. Framför allt ökade driftskostnaderna inom forskning och utbildning på forskarnivå.

Personalkostnaderna ökade också, med totalt 1,3 miljarder kronor i löpande priser, motsvarande 3 procent. Det beror delvis på att personalen vid universitet och högskolor blivit större – räknat i heltidsekvivalenter ökade personalstyrkan med 1 procent under

året. Kostnaderna påverkas också av löneökningar och kostnader för pensionsavgifter. Personalkostnaderna ökade något mer inom forskning och utbildning på forskarnivå än inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Lärosätenas lokalkostnader ökade med 0,5 miljarder kronor eller motsvarande 5 procent. Hyreskontrakten sträcker sig vanligen över flera år, vilket gör det svårt att justera innehavet snabbt när priserna eller behoven ändras. När ett kontrakt löper ut och omtecknas sker en marknadsanpassning av hyresnivån. För kontrakt som inte löper ut under året justeras hyresnivån med utgångspunkt i förändringen av konsumentprisindex (KPI). I sina årsredovisningar har flera lärosäten påpekat att den höga inflationen har påverkat lokalkostnaderna.

I december 2022 hade den genomsnittliga prisutvecklingen för hela den privata inhemska konsumtionen (KPI) i Sverige ökat med 12 procent jämfört med samma månad året innan. Enligt vad några lärosäten uppger i sina årsredovisningar har indexuppräknings av lokalkyror och ökade priser på el bidragit till de ökade kostnaderna.

De finansiella kostnaderna har ökat till följd av stigande räntor. Under 2022 var det de finansiella kostnaderna som ökade mest i förhållande till kostnaderna året innan – 227 procent. Som andel av de totala kostnaderna utgör de finansiella kostnaderna däremot fortfarande en mindre del, under 1 procent.

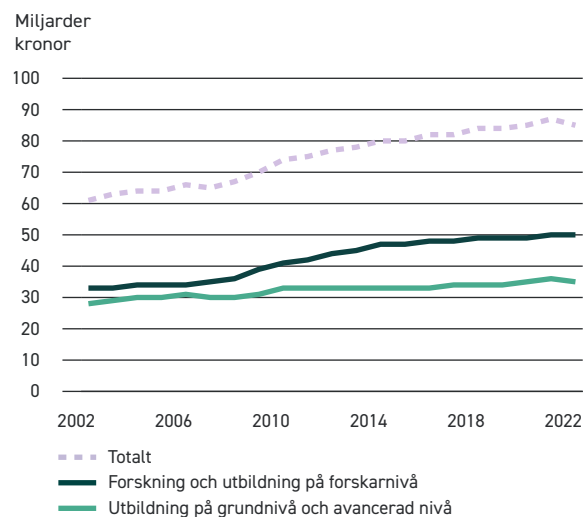
Lärosätenas anslag justeras varje år för att kompensera för kostnadsökningar till följd av stigande priser och löner. Pris- och löneomräkningen (PLO) baseras på utfallsstatistik och återspeglar därför förändringar

som inträffade två år tidigare. Den snabbare prisutvecklingstakten i samhället kommer att innebära en högre pris- och löneomräkning för 2024 och 2025.

Också intäkterna ökade – men inte i samma takt som kostnaderna

De samlade intäkterna till universitet och högskolor 2022 var 84,8 miljarder kronor (tabell 7.1). Det är en ökning med 2,2 miljarder i löpande priser eller 3 procent jämfört med året innan. Ökningen beror huvudsakligen på ökade bidragsintäkter inom forskning och utbildning på forskarnivå och på att avgifts-

Figur 7.2. Lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå 2002–2022, miljarder kronor (2022 års priser).

Tabell 7.1. Sammanställning av lärosätenas resultaträkningar 2021 och 2022, miljoner kronor (löpande priser).

	2021	2022	Förändring
Totala verksamhetsintäkter	82 562	84 758	2 196
Intäkter av statsanslag	50 447	50 365	-82
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	8 194	8 981	786
Intäkter av bidrag	23 738	25 019	1 281
Finansiella intäkter	183	394	211
Totala verksamhetskostnader	80 310	84 196	3 886
Personalkostnader	52 915	54 228	1 313
Lokalkostnader	9 875	10 338	463
Ersättning för klinisk utbildning och forskning	2 719	2 751	32
Övriga driftskostnader	11 794	13 660	1 865
Finansiella kostnader	80	263	182
Avskrivningar	2 926	2 957	31
Verksamhetsutfall	2 252	563	-1 690
Årets kapitalförändring	2 253	563	-1 690

Tabell 7.2. Kostnader per kostnadsslag och verksamhetsområde, år 2021 och 2022, miljoner kronor i löpande priser.
Verksamhetsområdet Fortlöpande miljöanalys särredovisas inte i tabellen.

	Totala kostnader			Forskning och utbildning på forskarnivå			Utbildning på grundnivå och avancerad nivå		
	2021	2022	Förändring (%)	2021	2022	Förändring (%)	2021	2022	Förändring (%)
Totala verksamhetskostnader	80 310	84 196	5	46 222	48 880	6	33 572	34 760	4
Personalkostnader	52 915	54 228	2	30 526	31 342	3	22 077	22 559	2
Lokalkostnader	9 875	10 338	5	4 890	5 183	6	4 967	5 133	3
Ersättning för klinisk utbildning och forskning	2 719	2 751	1	1 929	1 943	1	790	807	2
Övriga driftskostnader	11 794	13 660	16	6 705	8 059	20	4 931	5 420	10
Finansiella kostnader	80	263	227	60	212	256	21	52	151
Avskrivningar	2 926	2 957	1	2 112	2 141	1	788	789	0

intäkterna ökat inom både utbildning och forskning. Samtidigt minskade lärosätenas intäkter av anslag. Det är första gången på över tjugo år som anslagsintäkterna har minskat i löpande priser mellan två år. Detta beror huvudsakligen på att anslagsintäkterna inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå var lägre. De finansiella intäkterna fördubblades jämfört med året innan, men är fortfarande en liten del av de totala intäkterna.

Ny metod för fastprisberäkning från och med 2023

För att beskriva den ekonomiska utvecklingen med hänsyn tagen till inflationen, räknas ibland uppgifter från tidigare år om till 2022 års priser, det vill säga vad beloppen motsvarar i 2022 års penningvärde. En sådan beräkning syftar till att ta bort effekten av inflation och tydliggöra eventuella volymförändringar.

I årsrapporten används principen att jämförelser mellan de två senaste åren, i såväl tabeller och figurer som i löptext, görs i löpande priser. Jämförelser längre bakåt i tiden och i figurer med längre tidsserier görs i regel i fasta priser.

Från och med 2023 använder UKÄ en så kallad BNP-deflator för fastprisberäkning i stället för det implicitprisindex för statlig konsumtion som använts tidigare. Syftet med bytet av index har framför allt varit att öka transparensen i beräkningarna och sammanvändbarheten med andra fastprisberäknade uppgifter.

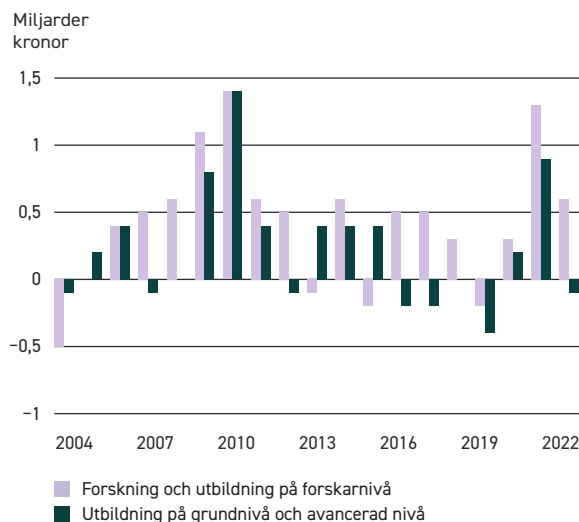
Årets index, både BNP-deflatoren och SCB:s implicitprisindex för statlig konsumtion, finns tillgängliga i årsrapportens webbtaveller. Samtliga uppgifter finns också i löpande priser i UKÄ:s statistikdatabas.

Intäkterna till utbildning på grundnivå och avancerad nivå ökade med 0,2 miljarder kronor i löpande priser till sammanlagt 34,7 miljarder. Samtidigt ökade intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå med 1,9 miljarder i löpande priser till 49,5 miljarder. Resterande intäkter, totalt 0,6 miljarder, hör till verksamheten inom fortlöpande miljöanalys vid Sveriges lantbruksuniversitet. I fasta priser har lärosätenas intäkter ökat med 7,8 miljarder, vilket motsvarar 10 procent, under den senaste tioårsperioden (figur 7.2).

Positivt ekonomiskt resultat

Sammantaget översteg intäkterna vid universitet och högskolor kostnaderna under 2022. Det samlade ekonomiska resultatet (årets kapitalförändring) blev därmed ett överskott på totalt 0,6 miljarder för 2022, vilket motsvarar knappt 1 procent av lärosätenas omsättning (kostnader under året). Även förra året

Figur 7.3. Lärosätenas ekonomiska resultat (årets kapitalförändring) per verksamhetsområde, åren 2004–2022, miljarder kronor (löpande priser).

gjorde lärosätena ett positivt resultat, det största under det senaste decenniet.

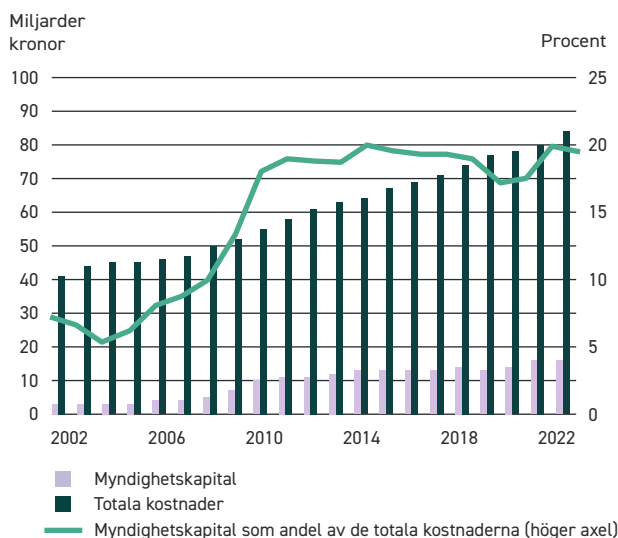
Det positiva resultatet är en följd av ett överskott på 0,6 miljarder kronor inom forskning och utbildning på forskarnivå. Inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppvisade lärosätena däremot ett mindre underskott.

Lärosätenas myndighetskapital fortsatte öka

Den balanserade kapitalförändringen utgör, tillsammans med årets kapitalförändring, huvuddelen av lärosätenas myndighetskapital. Det senaste decenniets positiva resultat har inneburit att lärosätenas ekonomiska ställning har stärkts betydligt. Också under 2022 ökade det skattade myndighetskapitalet (summan av balanserad kapitalförändring och årets kapitalförändring) som en följd av överskotten i lärosätenas verksamhet och vid årets utgång var det 16,1 miljarder kronor.

Myndighetskapitalet kan sättas i relation till de totala kostnaderna. Kvoten används för att ge perspektiv på myndighetskapitalets storlek i förhållande till lärosätenas omsättning. Mellan 2014 och 2019 sjönk kvoten av myndighetskapitalet och de totala kostnaderna (figur 7.4) något varje år, från strax under 20 procent till drygt 17 procent, bland annat som en följd av satsningar med myndighetskapital från lärosätena. Under 2020 och 2021 ökade däremot kvoten på grund av pandemins påverkan på lärosätenas verksamhet. Framför allt inom forskning och utbildning på forskarnivå kunde lärosätena inte utföra all den verksamhet de

Figur 7.4. Lärosätenas totala kostnader respektive skattat myndighetskapital 2002–2022, miljarder kronor (löpande priser), samt kvoten (höger axel) som visar det skattade myndighetskapitalet som andel av kostnaderna.

hade planerat för, vilket innebar att medel blev över.

Eftersom myndighetskapitalet inte ökade i samma takt som kostnaderna under 2022, minskade kvoten något jämfört med 2021.

Olika typer av intäkter

Lärosätenas intäkter består av statliga anslag, intäkter i form av förbrukade medel från externa finansörer och finansiella intäkter. Lärosätenas intäkter från externa finansörer delas in i bidragsintäkter respektive avgiftsintäkter, beroende på vilken typ av verksamhet som medlen finansierar.

Bidragsintäkterna kan exempelvis bestå av forskningsbidrag, som är intäkter för forskning utan att bidragsgivaren har rätt till forskningens resultat. Avgiftsintäkter består av intäkter från uppdragsverksamhet och övriga avgiftsintäkter. Uppdragsverksamheten finansieras med avgifter som beställaren betalar, och kan vara antingen utbildning eller forskning. Inom utbildning sker uppdragsverksamheten huvudsakligen som uppdragsutbildning enligt särskilda förordningar. Uppdragsforskning är forskning som utförs på uppdrag av en extern finansiär, där ett avtal reglerar uppdragsgivarens inflytande på verksamhetens planering och genomförande samt dispositionsrätt till forskningsresultaten. Uppdragsforskning kan även gälla exempelvis utredningar eller produktutveckling.

Kategorin övriga avgiftsintäkter består framför allt av intäkter enligt § 4 avgiftsförordningen. Det är bland annat intäkter för uthyrning av lokaler, konferensavgifter och övriga intäkter i verksamheten, som försäljning av kursmaterial. Dessutom ingår fakturerade kostnader och eventuella intäkter av sponsring i den kategorin, samt lärosätenas intäkter av studenternas anmälnings- och studieavgifter. Finansiella intäkter består huvudsakligen av ränteintäkter.

De belopp som externa finansörer betalar till lärosätena bokförs som intäkter av lärosätet först i samband med att de förbrukas, det vill säga när kostnader uppstår. Detta medför att det finns en skillnad mellan finansierarnas betalning och lärosätenas redovisade intäkter från finansierarna. De forskningsbidrag som inte har förbrukats finns under posten "oförbrukade bidrag" i lärosätenas balansräkningar.

Finansiering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Lärosätenas samlade intäkter av anslag inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå var lägre under 2022 än året innan. Det beror på att lärosätenas samlade takbelopp minskade till följd av en pågående nedtrappning av de utbyggnader som genomförts med anledning av pandemin. Dessutom underproducerade lärosätena under året, vilket betyder att de utbildade färre studenter än vad anslagen egentligen hade räckt till.

Statliga anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå finansieras huvudsakligen genom statliga anslag som riksdagen anvisar direkt till lärosätena. Totalt uppgick de direkta statsanslagen under 2022 till 29,3 miljarder kronor. Det är en minskning med 0,4 miljarder i löpande priser jämfört med 2021.

Huvuddelen av de direkta statsanslagen består av anslag till utbildning på grundnivå och avancerad nivå. De uppgick 2022 till 27,6 miljarder. För de flesta statliga universitet och högskolor, samt några enskilda utbildningsanordnare, består anslagen av ett takbelopp som anger den högsta totala ersättning som respektive lärosäte kan få. De samlade takbeloppen för 2022 var

26,8 miljarder, men lärosätena avräknade 26,2 miljarder. Anslagen till de lärosäten som inte omfattas av systemet med takbelopp var 1,4 miljard kronor.

Lärosätena tilldelades dessutom omkring 0,4 miljarder från ett anslag för särskilda åtaganden. Det är medel som ska täcka utgifter inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå, som inte direkt ingår i lärosätenas utbildningsuppdrag enligt regleringsbrevet, utan har särskild finansiering som inte avräknas mot takbeloppen.

Därutöver fördelades drygt 0,5 miljarder i anslagsmedel till lärosätena via Kammarkollegiet efter beslut av regeringen. Det handlar exempelvis om medel för särskilda utbildningsinsatser för vidareutbildning av obehöriga lärare och kompletterande utbildningar för personer med utländsk högskoleutbildning.

Slutligen tilldelas lärosäten som bedriver läkar- och tandläkarutbildning ersättning för klinisk utbildning, totalt 0,8 miljarder, för att kompensera regionerna för kostnaderna i deras verksamhet.

Underproduktion inom utbildningsverksamheten

För de lärosäten som omfattas av systemet med takbelopp baseras statens ersättning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå på per capitabelopp för registrerade studenter och deras studieprestationer (tabell 7.3). Ersättningsbeloppen varierar mellan olika utbildningsområden. Vid slutet av året beräknas det ekono-

Resurstilldelning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Statens ersättning för lärosätenas utbildning på grundnivå och avancerad nivå baseras på registrerade studenter (omräknade till helårsstudenter) och studenternas avklarade poäng (omräknade till helårsprestationer) inom olika utbildningsområden. Ersättningen är samma för alla lärosäten som omfattas av systemet, men varierar mellan olika utbildningsområden.

All utbildning är indelad i kurser, vilka klassificeras till ett eller flera utbildningsområden. Regeringen beslutar inom vilka utbildningsområden respektive lärosäte får avräkna helårsstudenter och helårsprestationer. För de lärosäten som får avräkna helårsstudenter och helårsprestationer inom de konstnärliga utbildningsområdena är antalet studenter som får avräknas begränsat. I övrigt är det lärosätet självt som avgör till vilket eller vilka utbildningsområden kursen ska klassificeras. Det är denna klassificering som är grunden för lärosätenas resurstilldelning. För 2023 gäller ersättningsbeloppen enligt tabell 7.3 per helårsstudent och helårsprestation för olika utbildningsområden.

Takbeloppet enligt regleringsbrevet anger den högsta totala ersättning som varje lärosäte kan få i ramanslag och sätter, tillsammans med hur utbildningen fördelas på olika utbildningsområden, ramar för antalet studenter vid respektive lärosäte. Outnyttjat takbelopp kan sparas och användas kommande år (anslagssparande).

Det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen är det värde som det totala antalet helårsstudenter och deras prestationer inom olika utbildningsområden motsvarar. Om det ekonomiska värdet är högre än takbeloppet kan lärosätet spara överskjutande del till kommande år (överproduktion).

Det avräknade takbeloppet är det slutliga beloppet som lärosätet får i ersättning från staten. Utgångspunkten är det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen, men avräkningen påverkas också av om lärosätet har anslagssparande eller sparad överproduktion från tidigare år.

Tabell 7.3. Ersättningsbelopp 2023 (i kronor) per helårsstudent och helårsprestation inom de olika utbildningsområdena. En helårsstudent är en student som är registrerad för heltidsstudier under ett kalenderår (60 högskolepoäng), eller registreringar av flera studenter för utbildningar av mindre omfattning som tillsammans blir 60 högskolepoäng. En helårsprestation är 60 avklarade högskolepoäng. För att beräkna antalet helårsprestationer räknas alla högskolepoäng under ett kalenderår samman och divideras med 60.

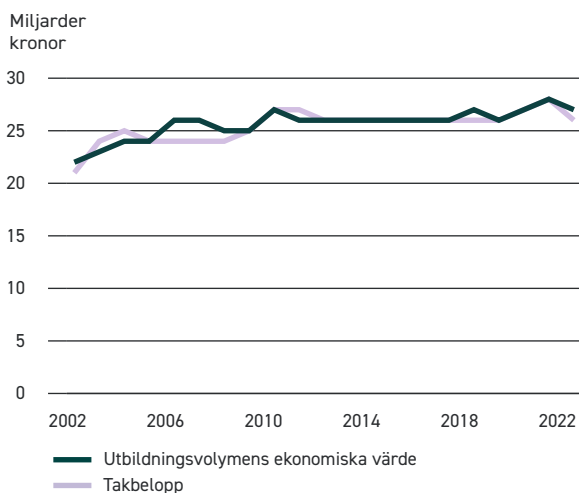
Utbildningsområde	Ersättning per helårsstudent, 2023, kronor	Ersättning per helårsprestation, 2023, kronor
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	34 271	22 332
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	58 438	49 282
Vård	62 127	53 809
Odontologiskt	51 377	59 848
Medicinskt	69 425	84 446
Undervisning	41 685	43 668
Verksamhetsförlagd utbildning	59 074	57 314
Övrigt	46 931	38 123
Design	165 597	100 893
Konst	235 093	100 929
Musik	142 864	90 330
Opera	340 461	203 667
Teater	329 218	163 980
Media	335 967	269 123
Dans	231 539	127 939
Idrott	120 654	55 834

miska värdet av utbildningsvolymen, det vill säga den ersättning som det samlade antalet helårsstudenter och helårsprestationer motsvarar, för de olika lärosätena och avräknas mot deras respektive takbelopp. I figur 7.5 redovisas förändringen av lärosätenas samlade takbelopp och det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen under den senaste tjugoårsperioden.

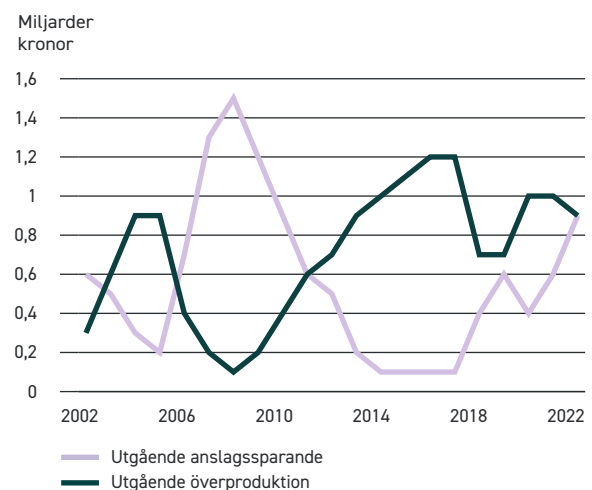
Lärosätenas samlade takbelopp 2022 uppgick

alltså till 26,8 miljarder kronor, vilket är en minskning jämfört med 2021. Detta är en följd av en pågående nedtrappning av de utbyggnader som genomförts med anledning av pandemin. Det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen 2022 var 26,0 miljarder. Det betyder att lärosätena under 2022 tillsammans utbildade färre studenter än vad de samlade anslagen egentligen räcker till att finansiera.

Figur 7.5. Lärosätenas samlade takbelopp och det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen 2002–2022, miljarder kronor (2022 års priser).

Figur 7.6. Ekonomiskt värde av lärosätenas anslagssparande och överproduktion under perioden 2002–2022, miljarder kronor (löpande priser).

Intresset för högre utbildning ökade kraftigt under 2008–2009 i samband med den förra lågkonjunkturen. Studieintresset höll i sig, och till och med 2017 låg det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen över de samlade takbeloppen. Lärosätena kan dock inte överproducera i längden utan att få ersättning, och de genomförde därför åtgärder för att anpassa utbildningens storlek till takbeloppen. År 2017 var utbildningen i nivå med takbeloppen och 2018 vände den tidigare överproduktionen till underproduktion. Värdet av utbildningsvolymen var alltså lägre än takbeloppen och det hade funnits utrymme att utbilda fler studenter. Den här situationen rådde även 2019.

Pandemin och det försämrade läget på arbetsmarknaden innebar en kraftig ökning av studieintresset och staten tillsköt medel som gjorde att lärosätena kunde öka utbildningsvolymen. Den ökade tillströmningen av studenter gjorde att lärosätena ändå överproducerade på nytt under 2020. Under 2021 vände situationen återigen till underproduktion och lärosätena utnyttjade inte hela sina utbildningsanslag. Också under 2022 underproducerade lärosätena, med sammanlagt 0,8 miljarder kronor.

I resurstilldelningssystemet finns möjlighet för lärosätena att spara både outnyttjat takbelopp (anslagssparande) samt ekonomiskt värde av helårsstudenter och helårsprestationer (överproduktion) mellan budgetåren. Det ger lärosätena möjligheter att balansera anslag mellan budgetåren och parera skillnader i studenternas efterfrågan på utbildning. Anslagssparandet respektive överproduktionen för de senaste tjugo åren redovisas i figur 7.6. Tidigare gällde att anslagssparandet eller överproduktionen inte fick överstiga 10 procent av takbeloppet. För att ge lärosätena bättre möjligheter att bygga ut sin utbildning under pandemin, har regeringen från och med 2021

höjt gränsen för upparbetad överproduktion till 15 procent av takbeloppet.

Det samlade anslagssparandet för alla lärosäten ökade med 0,3 miljarder kronor under 2022. Ökningen blev mindre kraftig eftersom tio av de lärosäten som underproducerade kunde räkna av sparad överproduktion från tidigare år. Den sparade överproduktionen totalt för alla lärosäten minskade med 0,1 miljarder kronor. Vid utgången av 2022 var lärosätenas samlade anslagssparande 0,9 miljarder kronor, medan den sparade överproduktionen uppgick till nästan lika mycket.

Nedtrappning av tillfälliga utbyggnader

Inom ramen för sina respektive takbelopp och examenstillstånd kan lärosätena relativt fritt besluta om dimensioneringen av olika utbildningar. Staten kan dock påverka inriktningen genom att tillföra medel som öronmärks för en viss utbildning.

Med anledning av pandemin och den väntade lågkonjunkturen föreslog regeringen i vårändringsbudgeten 2020 (prop. 2019/20:99) tillskott av särskilda medel för utbyggd utbildning vid universitet och högskolor. Flera av utbyggnaderna utökades senare och i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) och vårändringsbudgeten 2021 (prop. 2020/21:99) föreslogs ytterligare tillskott av medel. Sammantaget innebar detta flera olika utbyggnader, både permanenta och tillfälliga. Den enskilt största var en permanent utbyggnad av högskolan med inriktning mot bristyrkesutbildningar som genomfördes med anslagshöjningar på drygt 220 miljoner under 2020 och lika mycket under 2021. Men de flesta utbyggnaderna har bestått av tillfälliga anslagshöjningar för att möta en väntat ökad efterfrågan på högre utbildning under pandemin.

Dessa har nu börjat trappas ned vilket innebär att lärosätenas utbildningsanslag minskar. Under perio-

Tabell 7.4. Årliga anslagsförändringar 2020–2027, inklusive anslagsminskningar till följd av avslutade tillfälliga utbyggnader, miljoner kronor. Källa: Prop. 2019/20:99, prop. 2020/21:1, prop. 2020/21:99, prop. 2021/22:1 och prop. 2021/22:99 samt regleringsbrev till Kammarkollegiet avseende anslag 2:64 för 2021 och 2022.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Permanent effekt	Slutår
Sommarkurser	130		-130						0	2021
Bristyrkesutbildning	224	224							447	--
Hela landet		167		3			-170		0	2025
Utbildning på avancerad nivå		356		-356					0	2022
Behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning	210	210	-280	-140					0	2022
Livslångt lärande	130	130				-259			0	2024
Yrkeslärarutbildning		17	9						26	--
Kompletterande pedagogisk utbildning		47	23			-70			0	2024
Totalt	690	1 150	-380	-490	0	-330	-170	0	470	

den 2022–2023 minskar utbildningsanslagen med totalt 420 miljoner kronor till följd av att den tillfälliga utbyggnaden av behörighetsgivande och högskoleförberedande utbildning trappas ned. För 2023 minskar dessutom anslagen med 360 miljoner kronor genom att den tillfälliga utbyggnaden av utbildning på avancerad nivå avslutas. Också under 2025 och 2026 kommer utbildningsanslagen att minska när de sista tillfälliga utbyggnaderna avslutas.

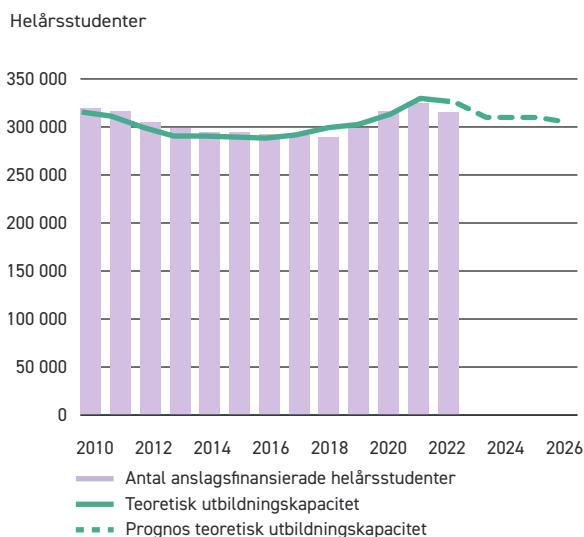
Sedan 2018 pågår en permanent utbyggnad av olika utbildningar som regeringen bedömer som samhällsviktiga. Det sista steget genomförs 2023 och totalt har utbyggnaden inneburit höjda utbildningsanslag med 730 miljoner kronor. En del är en generell utbyggnad, men huvuddelen är riktade utbyggnader av olika ingenjörsutbildningar, utbildningar inom samhällsbyggnad och läkarutbildningen samt sommarkurser. Sammantaget innebär dessa förändringar att de samlade takbeloppen minskade under 2022 jämfört med året innan.

Utbildningskapaciteten väntas minska kommande år

Det har under det senaste decenniet varit relativt stora skillnader mellan det ekonomiska värdet av utbildningen på grundnivå och avancerad nivå och nivån på de statliga utbildningsanslagen. Det gör det svårt att undersöka effekterna av dimensioneringsförändringar med utgångspunkt i den faktiska studentvolymen.

Förändringen av utbildningskapaciteten vid universitet och högskolor över tid kan dock följas genom en beräkning av hur många studenter som

Figur 7.7. Faktiskt antal anslagsfinansierade helårsstudenter respektive teoretisk utbildningskapacitet 2010–2022 samt prognos för teoretisk utbildningskapacitet 2022–2026.

anslagen teoretiskt räcker till att finansiera. Den genomsnittliga ersättningen per helårsstudent, det vill säga utbildningsvolymens ekonomiska värde dividerat med antalet helårsstudenter, var 85 300 kronor 2022. De samlade takbeloppen var 26,8 miljarder. Det motsvarar 313 800 helårsstudenter med genomsnittlig ekonomisk ersättning. Vid de lärosäten som inte omfattas av systemet med takbelopp fanns ytterligare 10 900 helårsstudenter. Därmed var lärosätenas totala teoretiska utbildningskapacitet 324 700 helårsstudenter. Figur 7.7 visar den totala teoretiska utbildningskapaciteten, inklusive en prognos för kommande år, samt det faktiska antalet helårsstudenter.

Nedtrappningen av de tillfälliga utbyggnader som genomförts med anledning av pandemin innebär att lärosätenas utbildningskapacitet kommer att minska successivt under 2023–2026. Samtidigt tillförs lärosätena resurser under 2023 för det sista steget i den permanenta utbyggnad som inleddes 2018.

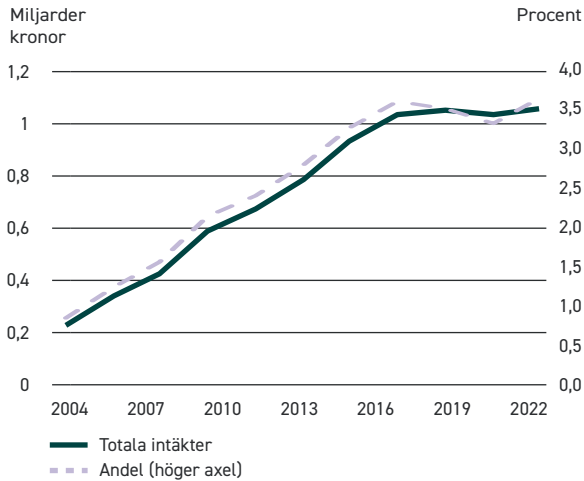
Sammantaget innebär detta att högskolans teoretiska utbildningskapacitet minskar från 324 700 helårsstudenter under 2022 till 319 400 helårsstudenter under 2023 och 2024. För 2025 minskar den till 318 700 och 2026 till 316 700 helårsstudenter. Det betyder att den teoretiska utbildningskapaciteten kommer att minska med 8 000 helårsstudenter mellan 2022 och 2026. Långsiktigt kommer dock den teoretiska utbildningskapaciteten att ha ökat som en följd av de permanenta utbyggnaderna.

Högre intäkter av studieavgifter

Under de senaste tio åren har lärosätenas intäkter av anmälnings- och studieavgifter från betalande studenter vuxit, och de utgör en allt större del av de totala intäkterna för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Skyldighet att betala studieavgift infördes hösten 2011 för inresande studenter från länder utanför EU/EES samt Schweiz som studerar vid svenska lärosäten utan att delta i något utbytesprogram.

De senaste tre åren har intäktsökningen planat ut, vilket ska ses mot bakgrund av pandemin, som inneburit begränsningar för den internationella studentrörligheten. Under 2022 uppgick de totala intäkterna av anmälnings- och studieavgifter till 1,0 miljarder kronor. Det är en ökning med 0,1 miljarder i löpande priser jämfört med året innan. I relation till lärosätenas samlade intäkter av anslag inom utbildningsverksamheten har anmälnings- och studieavgifterna ökat från 1 till 4 procent under den senaste tioårsperioden (figur 7.8).

Figur 7.8. Intäkter av anmälnings- och studieavgifter under perioden 2012–2022, miljarder kronor (2022 års priser). På höger axel visas anmälnings- och studieavgifter som andel av lärosätens intäkter av anslag till utbildning på grundnivå och avancerad nivå och anmälnings- och studieavgifter.

Uppdragsverksamhet inom utbildning grundnivå och avancerad nivå

Vid sidan av den anslagsfinansierade utbildningen på grundnivå och avancerad nivå bedriver lärosätena även uppdragsverksamhet åt uppdragsgivare inom offentlig sektor och åt privata organisationer. Utbildningen finansieras med avgifter som ska ge lärosätena full kostnadstäckning. I uppdragsverksamheten ingår både uppdragsutbildning och så kallad beställd utbildning.

År 2022 var lärosätens totala intäkter av uppdragsutbildning 2,1 miljarder kronor, vilket är en ökning med 0,3 miljarder i löpande priser jämfört med året innan. Detta är en kraftig ökning, motsvarande 14 procent.

Huvuddelen av uppdragen kommer från statliga myndigheter. Flera stora utbildningar organiseras och finansieras genom att ansvariga myndigheter ger uppdrag till universitet och högskolor, framför allt polisutbildningen och officersutbildning men även skolläroverksamhet. Intäkterna från framför allt Skolverket och Polismyndigheten ökade under året.

En betydligt mindre del av uppdragsutbildningen är fort- och vidareutbildning av yrkesverksamma inom näringslivet. Under 2022 ökade dock lärosätens intäkter av uppdragsutbildning från företag för andra året i rad.

En mindre del av uppdragsverksamheten består av beställd utbildning, vilket till största delen är utbildning på grundnivå och avancerad nivå som genomförs vid ett lärosäte på uppdrag av ett annat. I den beställda utbildningen kan det också ingå viss utbildning inom ramen för yrkeshögskolan. Sammantaget redovisade lärosätena 0,1 miljarder i intäkter av beställd utbildning.

Finansiering av forskning och utbildning på forskarnivå

Under 2022 ökade intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå med 4 procent jämfört med året innan. Ökningen är ett resultat av högre bidragsintäkter och intäkter av avgifter. Intäkterna av direkta statsanslag var däremot oförändrade.

Huvuddelen av forskningsmedlen är statliga

Universitetens och högskolornas samlade intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå var 49,5 miljarder kronor under 2022. Drygt 70 procent av forskningsmedlen kom från svenska staten, antingen som direkta statsanslag eller via olika myndigheter. De direkta statsanslagen (inklusive anslag som fördelas via Kammarkollegiet efter beslut av regeringen) var 21,6 miljarder.

Huvuddelen av de direkta statsanslagen är lärosätens basfinansiering, totalt 19,3 miljarder kronor. Basfinansieringen kan till största del användas fritt av universitet och högskolor till forskning och utbildning på forskarnivå inom olika områden. Resten av de direkta statsanslagen består framför allt av statens ersättning för klinisk forskning till de sju lärosäten som bedriver läkarutbildning.

Vid sidan av de direkta statsanslagen tillför staten också lärosätena betydande externa medel, totalt 13,0 miljarder kronor, som kanaliseras genom forskningsråden och andra statliga myndigheter. Därmed var den statliga forskningsfinansieringen sammanlagt 34,6 miljarder, vilket motsvarar 70 procent av de samlade intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå.

Lärosätena får också annan offentlig finansiering, från kommuner och regioner samt från de så kallade offentliga forskningsstiftelserna. Sammanlagt kom 75 procent av finansieringen från olika offentliga källor inom landet. Den privata forskningsfinansieringen kommer huvudsakligen från olika stiftelser och organisationer utan vinstsyfte, medan företagets forskningsfinansiering till lärosätena är mindre omfattande. Merparten av den utländska forskningsfinansieringen kommer från EU (tabell 7.5).

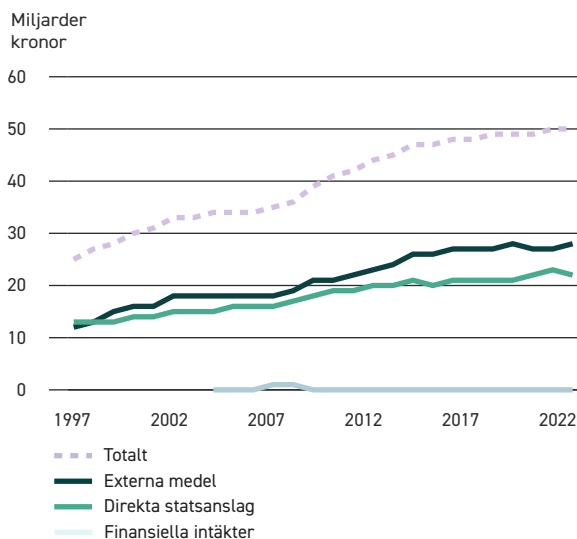
Forskningsanslagen oförändrade

Av de totala intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå bestod 21,6 miljarder kronor av direkta statsanslag, medan de externa medlen var 27,7 miljarder. Utöver direkta statsanslag och externa medel består de totala intäkterna även av finansiella intäkter, som

var ungefär 0,3 miljarder under 2022. Sammantaget ökade intäkterna med 1,9 miljarder kronor i löpande priser jämfört med 2021. Det beror på ökade intäkter av externa medel. De samlade anslagsintäkterna var däremot oförändrade i löpande priser mellan åren.

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som lades fram 2020 (prop. 2020/21:60) aviserade regeringen höjda anslag till forskning och utbildning på forskarnivå med sammanlagt 900 miljoner kronor under perioden 2021–2024. Huvuddelen av

Figur 7.9 Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå uppdelade på direkta statsanslag, externa medel och finansiella intäkter under perioden 1997–2022, miljarder kronor (2022 års priser). De direkta statsanslagen inkluderar också de anslag som fördelas via Kammarkollegiet efter beslut av regeringen.

medlen, totalt 720 miljoner kronor, fick lärosätena som en anslagshöjning 2021.

Under 2021 fick lärosätena utöver den permanenta anslagshöjningen 500 miljoner kronor som en tillfällig förstärkning, för att hantera de negativa konsekvenserna för forskningen av pandemin. Några motsvarande medel tilldelades lärosätena inte 2022.

Däremot ökade anslagen till Mälardalens universitet med 130 miljoner kronor och Malmö universitet med 20 miljoner kronor för att stärka deras förutsättningar att utvecklas som nya universitet. Slutligen justerades också lärosätenas anslag till forskning och utbildning på forskarnivå med ungefär 200 miljoner kronor genom pris- och löneomräkningen. Nettoeffekten av alla dessa förändringar är att de samlade direkta statsanslagen var oförändrade i löpande priser jämfört med 2021.

Under pandemin minskade andelen externfinansiering till följd av en lägre förbrukning av forskningsmedel och ökade statsanslag. Under 2022 ökade intäkterna av externa medel med 1,9 miljarder kronor i löpande priser jämfört med året innan, medan intäkterna från direkta statsanslag var oförändrade mellan åren. Det betyder att andelen externfinansiering återigen ökade. Andelen av lärosätenas totala intäkter som utgörs av externa medel uppgick till 56 procent under 2022.

Forskningsbidragen fortsätter att öka

Forskningsbidragen utgör huvuddelen av den externa finansieringen – omkring 85 procent. Det är medel som vanligen söks i konkurrens mellan forskare och forskargrupper vid olika universitet och högskolor, och medlen kommer från ett stort antal offentliga och

Tabell 7.5. Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 2021 och 2022 per finansiärskategori, miljoner kronor (löpande priser).

	2021	2022	Förändring
Statliga	33 593	34 602	1 009
Direkta statsanslag	21 607	21 566	-40
Externa statliga medel	11 986	13 035	1 049
Privata i Sverige	7 341	7 958	617
Organisationer utan vinstsyfte	6 050	6 539	488
Företag	1 291	1 420	129
EU och övriga utlandet	3 433	3 648	214
Övriga offentliga	2 754	2 692	-61
Offentliga forskningsstiftelser	1 423	1 412	-12
Kommuner och regioner	1 330	1 281	-50
Övrigt	284	326	41
Finansiella intäkter	162	287	124
Totalt	47 568	49 512	1 944

privata organisationer. I tabell 7.6 nedan redovisas intäkterna från de största enskilda bidragsgivarna.

Under 2022 var lärosätenas intäkter av bidrag till

forskning och utbildning på forskarnivå (exklusive anslag som fördelas som bidrag via Kammarkollegiet) totalt 23,4 miljarder kronor, vilket är en ökning

Tabell 7.6 Lärosätenas intäkter av forskningsbidrag 2021 och 2022 per finansär, miljoner kronor (löpande priser).

I tabellen särredovisas de finansärer vars bidrag översteg 50 miljoner kronor 2022. De anslag som Kammarkollegiet betalar ut efter beslut av regeringen ingår inte i sammanställningen.

	2021	2022	Förändring
Forskningsråd	6 842	7 542	699
Vetenskapsrådet	5 110	5 663	553
Formas	1 144	1 181	38
Forte	589	698	109
Stiftelser och andra organisationer utan vinstsyfte i Sverige	5 852	6 287	435
Wallenbergstiftelser	1 969	2 121	153
Cancerfonden	630	702	72
Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond	267	316	48
Stiftelser förvaltade av lärosäte	224	269	44
Hjärt-lungfonden	313	187	-125
Övriga finansärer	2 449	2 693	243
Statliga myndigheter (exkl. forskningsråd)	3 550	3 826	276
Vinnova	1 034	1 135	100
Energimyndigheten	787	778	-10
Statliga universitet och högskolor	630	736	106
Sida/SAREC	170	192	22
Trafikverket	158	178	21
Övriga finansärer	771	808	36
EU	2 162	2 149	-12
EU:s ramprogram exkl. ERC	1 324	1 329	4
Europeiska forskningsrådet (ERC)	536	534	-2
EU, ej ramprogram	302	287	-14
Offentliga forskningsstiftelser	1 330	1 281	-50
SSF	650	565	-85
KK-stiftelsen	347	369	21
Östersjöstiftelsen	164	163	-1
Mistra	157	157	1
Övriga finansärer	12	27	14
Medel från övriga utlandet	821	966	146
Organisationer utan vinstsyfte i utlandet	583	688	106
Företag i utlandet	153	195	43
Övriga finansärer	85	83	-3
Företag i Sverige	574	636	62
Regioner/landsting	495	458	-37
Kommuner	167	156	-11
Övrigt	49	82	33
Totalt	21 843	23 384	1 541

med 1,5 miljarder i löpande priser jämfört med året innan. En stor del av ökningen beror på högre intäkter av forskningsbidrag från forskningsråden och andra forskningsfinansierande myndigheter. Intäkterna från forskningsråden ökade med 0,7 miljarder medan forskningsbidragen från övriga myndigheter ökade med nästan 0,3 miljarder. Mest ökade intäkterna från Vetenskapsrådet – med nästan 0,6 miljarder kronor mellan 2021 och 2022.

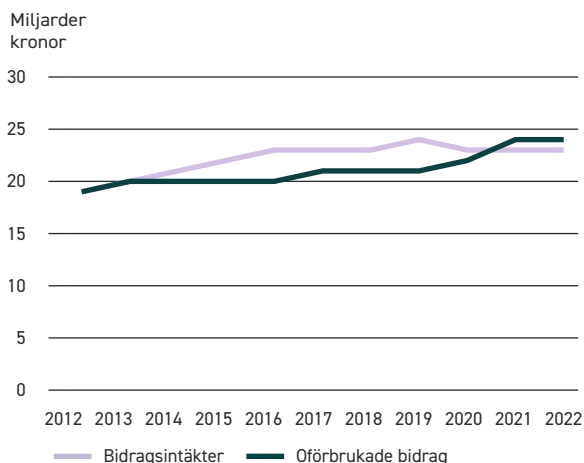
Även bidragsintäkterna från privata forskningsstiftelser och organisationer utan vinstsyfte ökade under 2022, med drygt 0,4 miljarder jämfört med året innan. Samtidigt minskade intäkterna från de offentliga forskningsstiftelserna något.

Forskningsbidragen förbrukas i högre utsträckning

De externa finansiärernas bidrag till lärosätena bokförs som intäkter först i samband med att de förbrukas. Inbetalade medel som ännu inte har omsatts i verksamhet syns i den ekonomiska redovisningen som oförbrukade bidrag i lärosätenas balansräkningar.

Under pandemin minskade bidragsintäkterna samtidigt som de oförbrukade bidragen ökade mer än vanligt. De minskade bidragsintäkterna berodde inte på att finansiärerna utlyste mindre medel, utan på att lärosätena inte förbrukade bidragsmedlen i samma takt som vanligt. Denna utveckling tycks nu vara på väg att vända. I löpande priser ökade intäkterna av forskningsbidrag med 7 procent jämfört med året innan. Även de oförbrukade bidragen fortsatte dock att öka i löpande priser, men i lägre takt än under pandemin. De

Figur 7.10. Lärosätenas bidragsintäkter och oförbrukade bidrag till forskning och utbildning på forskarnivå 2012–2022, miljarder kronor (2022 års priser). De anslag som fördelas via Kammarkollegiet efter beslut av regeringen ingår inte i bidragsintäkterna, men ingår i de oförbrukade bidragen.

samlade bidragsintäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå uppgick till 23,4 miljarder kronor medan de oförbrukade bidragen var 23,6 miljarder kronor.

Liten ökning av avgiftsintäkter

Vid sidan av forskningsbidragen har lärosätena även intäkter av uppdragsforskning och övriga avgiftsintäkter. De samlade intäkterna av uppdragsforskning var 1,8 miljarder kronor 2022. Det är en marginell ökning i löpande priser, jämfört med året innan. Förutom forskning som utförs på uppdrag av externa intressenter kan det handla om utvecklingsarbete och utredningsuppdrag. Merparten av forskningsuppdragen utförs åt statliga myndigheter och privata företag.

Lärosätena har också övriga avgiftsintäkter till forskning och utbildning på forskarnivå. Det handlar bland annat om fakturerade kostnader, intäkter från uthyrning av lokaler eller försäljning av material och tjänster. Även lärosätenas eventuella intäkter av sponsring ingår här. De övriga avgiftsintäkterna uppgick 2022 till 2,4 miljarder, en ökning med 0,2 miljarder i löpande priser jämfört med året innan. ●

Läs mer

Lärosätenas årsredovisningar 2022 – färre studenter och ökade kostnader, UKÄ 2023.

På UKÄ:s webbplats finns tabeller till de olika kapitlen, med bland annat lärosätesspecifika uppgifter. Där hittar ni också vår statistikdatabas Högskolan i siffror.

8

Högskolans forskning

Universitetens och högskolornas totala intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå var 47,6 miljarder kronor 2021. Mer än hälften av intäkterna gick till forskningsämnesområdena medicin och hälsovetenskap samt naturvetenskap.

Den vanligaste publikationstypen vid svenska lärosäten är vetenskapliga artiklar. Under

2021 ökade antalet artiklar i vetenskapliga tidskrifter och utgjorde 62 procent av alla forskningspublikationer.

Engelska dominerar som publiceringspråk i både licentiat- och doktorsavhandlingar vid svenska universitet och högskolor. Inom alla forskningsämnesområden skrivs en majoritet av avhandlingarna på engelska.

Högskolans forskning

Högskolans verksamhet omfattar både utbildning och forskning. I det här kapitlet belyses högskolans forskningsverksamhet utifrån resurser, personalens arbetstid och produktion i form av publikationer. Forskning vid universitet och högskolor är sedan några år ett nytt statistikområde som UKÄ ansvarar för. Statistikmyndigheten SCB ansvarar för statistik om forskning och utveckling i Sverige, där universitets- och högskolesektorn ingår som en av fyra sektorer.

Forskningsresurser

Huvuddelen av den offentligt finansierade forskningen i Sverige utförs vid universitet och högskolor. Forskningen bedrivs inom flera olika forskningsämnesområden och intäkterna varierar stort mellan olika områden. Den ekonomiska tyngdpunkten ligger på forskning inom medicin och hälsovetenskap samt naturvetenskap.

Omkring en tredjedel av intäkterna går till medicin och hälsovetenskap

Universitetens och högskolornas samlade intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå uppgick till 47,6 miljarder kronor under 2021. Nästan 60 procent av intäkterna tillhör forskningsämnesområdena medicin och hälsovetenskap samt naturvetenskap. Högst var intäkterna inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Omkring en tredjedel av de totala intäkterna, ungefär 15,5 miljarder, finns inom området. Huvuddelen av intäkterna inom forskningsämnesområdet tillhör forskningsämnesgrupperna medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper och klinisk medicin (tabell 8.1).

Uppgifterna om intäkter för olika forskningsämnesområden bygger på SCB:s undersökning *Forskning och utveckling i Sverige* som genomförs vartannat år. Sedan föregående undersökning 2019 har intäkterna ökat inom samtliga forskningsämnesområden. I relativa tal har intäkterna ökat mest inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, med nästan 11 procent i löpande priser. Ökningen för övriga forskningsämnesområden var mellan 5 och 7 procent.

Internationell jämförelse

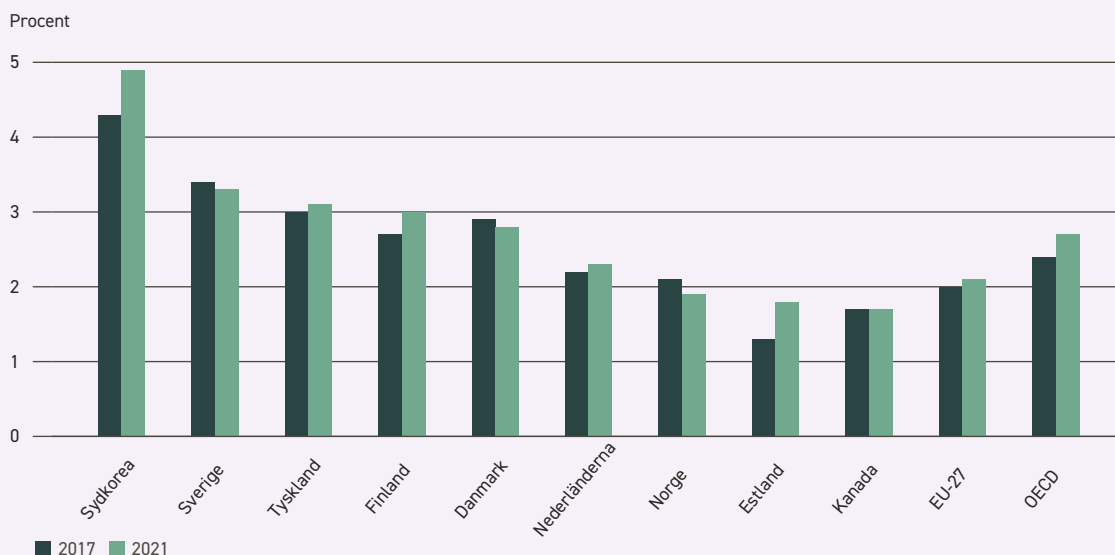
FoU-investeringarna fortsätter att öka inom EU och OECD

EU har satt som mål att 3 procent av medlemsländernas bruttonationalprodukt (BNP) ska investeras i forskning och utveckling (FoU). Sverige är ett av de länder som investerar mest i relation till BNP. Sveriges utgifter för FoU har under de senaste åren legat omkring 3,4 procent av BNP. Estland hör till de EU-länder där FoU-investeringarna ökade mest i relation till BNP mellan 2017 och 2021.

Under coronapandemin fortsatte vissa av OECD-länderna att investera i FoU som en del av krishanteringen. De genomsnittliga investeringarna i FoU för OECD-länderna ligger på en högre nivå och ökar snabbare än EU-ländernas. Sydkorea har ökat sina FoU-utgifter under flera år och landet hör till de som investerar mest i FoU, nära 5 procent av BNP under 2021.

Figur 8.1. FoU-utgifter som andel av BNP i ett urval av länder (procent), 2017 och 2021.

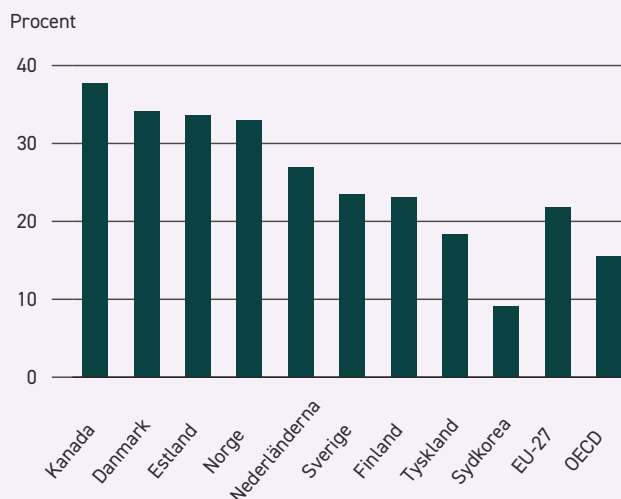
Källa: OECD. Vissa av uppgifterna är preliminära.

Universitets- och högskolesektorns andel av FoU varierar mellan länderna

I Sverige, liksom i de flesta andra OECD-länder, utför näringslivet den största delen av landets FoU. Hur stor andel som utförs av universitets- och högskolesektorn varierar. Den är högre inom EU än OECD. I Sverige och Finland står universitets- och högskolesektorn för 23 procent av FoU-verksamheten, vilket är en mindre andel än i Danmark, Norge och Estland. I Kanada utför universitets- och högskolesektorn 38 procent av landets FoU-verksamhet, vilket är en av de högsta andelarna inom OECD. I Sydkorea, ett av de länder som investerar mest i FoU, står universitets- och högskolesektorn däremot för en liten andel av FoU-utgifterna. Utöver näringslivet utför även offentligt finansierade institut en stor del av landets forskning.

Figur 8.2. Universitets- och högskolesektorns utgifter för FoU som andel av totala FoU-utgifter i ett urval av länder (procent), 2021. Källa: OECD. Vissa av uppgifterna är preliminära.

Tabell 8.1. Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 2021 fördelat på direkta statsanslag och externa medel, per forskningsämnesområde och forskningsämnesgrupp, miljarder kronor, samt andel (procent) externa medel.

Källa: SCB. I de totala intäkterna ingår, förutom direkta statsanslag och externa medel, även finansiella intäkter. Anslag som fördelas via Kammarkollegiet ingår i direkta statsanslag. Sedan 2021 fördelas inte ersättning för klinisk forskning per forskningsämnesgrupp. Ersättningen redovisas därför under medicin och hälsovetenskap som ej fördelade medel. Eftersom dessa medel inte redovisas per forskningsämnesgrupp redovisas inte heller andel externa medel per forskningsämnesgrupp inom medicin och hälsovetenskap.

Forskningsämnesområde	Forskningsämnesgrupp	Intäkter (miljarder kronor)			Andel externa medel (%)
		Totala intäkter	Direkta statsanslag	Externa medel	
Samtliga		47,57	21,61	25,8	54
Naturvetenskap	Totalt	11,89	5,21	6,65	56
	Biologi	1,83	0,95	0,87	48
	Data- och informationsvetenskap	2,08	0,89	1,18	57
	Fysik	3,31	1,14	2,15	65
	Geovetenskap och miljövetenskap	1,60	0,75	0,85	53
	Kemi	1,78	0,84	0,93	53
	Matematik	0,75	0,41	0,34	45
	Annan naturvetenskap	0,54	0,22	0,33	60
	Teknik	Totalt	7,74	3,14	4,58
Elektroteknik och elektronik		1,48	0,63	0,85	58
Industriell bioteknik		0,95	0,26	0,69	72
Kemiteknik		0,47	0,19	0,29	60
Maskinteknik		1,81	0,74	1,06	59
Materialteknik		0,61	0,27	0,34	55
Medicinteknik		0,32	0,12	0,20	61
Miljöbioteknik		0,02	0,01	0,01	62
Nanoteknik		0,29	0,12	0,17	58
Naturresursteknik		0,21	0,09	0,13	60
Samhällsbyggnadsteknik		1,22	0,49	0,72	60
Annan teknik		0,35	0,22	0,13	38

Tabellen fortsätter på nästa sida →

Mycket extern finansiering i teknik

Högskolans forskning och utbildning på forskarnivå finansieras av både direkta statsanslag och externa medel från olika forskningsfinansiärer. Mindre än hälften av de totala intäkterna består av direkta statsanslag. Andelen extern finansiering är högst inom teknik och lägst inom humaniora och konst – 59 respektive 34 procent under 2021. Bland de tekniska forskningsämnesgrupperna är det särskilt vanligt med extern finansiering i industriell bioteknik, där 72 procent av intäkterna utgjordes av externa medel (tabell 8.1).

Den externa finansieringen kommer från flera olika offentliga och privata aktörer. Medel från privata och offentliga forskningsstiftelser samt privata icke-vinstdrivande organisationer utgör ungefär 32 procent av de totala externa medlen. Huvuddelen av dessa medel

kommer från privata stiftelser och icke-vinstdrivande organisationer. Även de tre statliga forskningsråden, Vetenskapsrådet, Forte och Formas, finansierar en stor del av forskningen vid universitet och högskolor. Under 2021 stod de för drygt 26 procent av den externa finansieringen.

De externa finansieringskällorna varierar mellan olika forskningsämnesområden. Finansiering från forskningsstiftelser och privata icke-vinstdrivande organisationer är vanligare inom medicin och hälsovetenskap än inom andra forskningsämnesområden. Inom teknik är det i stället vanligare med finansiering från forskningsfinansierande myndigheter (exklusive forskningsråden), framför allt från Vinnova och Energimyndigheten (figur 8.3).

Forskningsämnesområde	Forskningsämnesgrupp	Intäkter (miljarder kronor)			Andel externa medel (%)
		Totala intäkter	Direkta statsanslag	Externa medel	
Medicin och hälsovetenskap	Totalt	15,49	6,45	8,96	58
	Hälsovetenskap	1,94	0,73	1,21	.
	Klinisk medicin	4,32	0,76	3,55	.
	Medicinsk bioteknologi	0,92	0,29	0,62	.
	Medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper	5,81	2,53	3,22	.
	Annan medicin och hälsovetenskap	0,56	0,20	0,37	.
	Ej fördelade medel	1,94	1,94	.	.
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	Totalt	2,86	1,35	1,51	53
	Bioteknologi med applikationer på växter och djur	0,12	0,07	0,06	46
	Husdjursvetenskap	0,27	0,12	0,14	54
	Lantbruksvetenskap, skogsbruk och fiske	1,66	0,82	0,84	51
	Veterinärmedicin	0,41	0,16	0,26	62
	Annan lantbruksvetenskap	0,39	0,19	0,21	53
Samhällsvetenskap	Totalt	6,60	3,51	3,06	46
	Ekonomi och näringsliv	1,44	0,69	0,74	51
	Juridik	0,37	0,25	0,11	29
	Medie- och kommunikationsvetenskap	0,34	0,20	0,14	42
	Psykologi	0,47	0,24	0,23	49
	Social och ekonomisk geografi	0,24	0,11	0,13	54
	Sociologi	0,73	0,34	0,39	53
	Statsvetenskap	0,48	0,21	0,26	55
	Utbildningsvetenskap	1,09	0,69	0,39	36
	Annan samhällsvetenskap	1,45	0,77	0,68	47
Humaniora och konst	Totalt	2,99	1,95	1,03	34
	Filosofi, etik och religion	0,37	0,21	0,16	42
	Historia och arkeologi	0,58	0,35	0,23	40
	Konst	0,46	0,33	0,13	28
	Språk och litteratur	0,83	0,58	0,24	30
	Annan humaniora	0,75	0,48	0,27	36

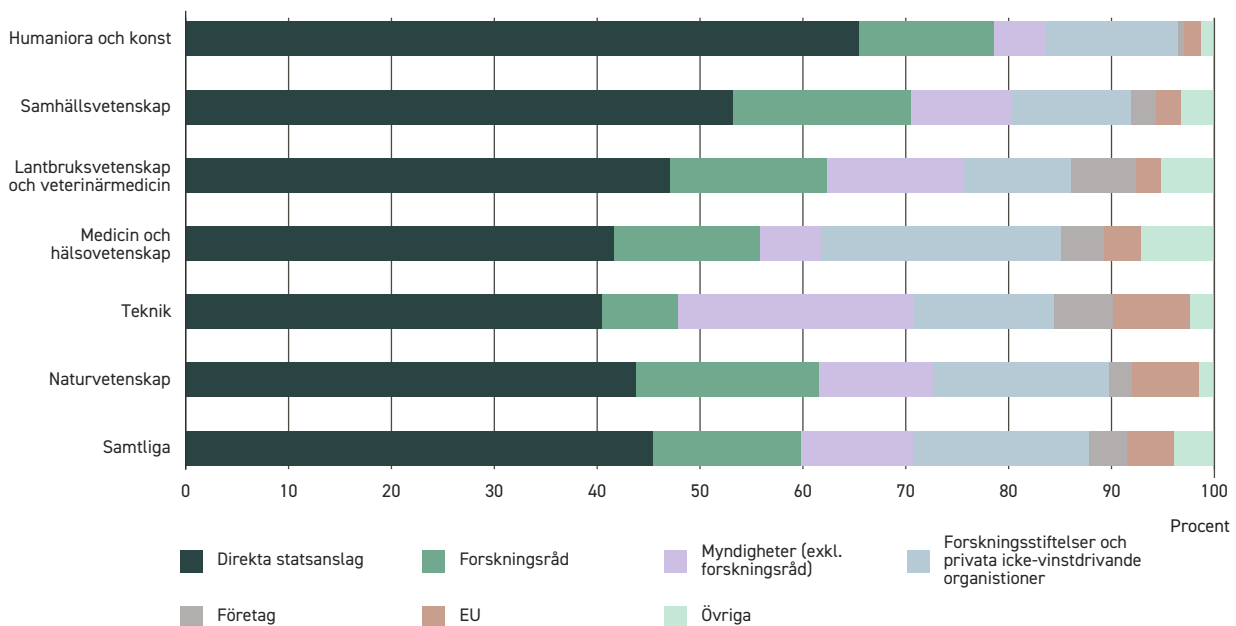
SCB:s undersökning Forskning och utveckling i Sverige

Vartannat år genomför SCB undersökningen *Forskning och utveckling i Sverige*. I den undersöks de ekonomiska och personella resurser som satsas på forskning och utveckling (FoU) i olika sektorer. Universitets- och högskolesektorn undersöks genom en enkät riktad till lärosäten och en riktad till anställda. De lärosäten som haft intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå får fördela intäkterna från olika finansiärer per forskningsämnesgrupp och redovisa investeringar för FoU och avskrivningar.

I undersökningen riktad till anställda vid universitet och högskolor får personalen fördela arbetstiden under en genomsnittlig arbetsvecka mellan olika aktiviteter. Syftet med undersökningen är att få en bild av hur mycket arbetstid som högskolans personal ägnar åt FoU.

Uppgifterna om intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå i vår rapport skiljer sig från de uppgifter SCB redovisar. Det beror på att SCB beräknar universitets- och högskolesektorns utgifter för FoU genom att räkna bort avskrivningar och utbildningskostnader inom forskarutbildningen från intäkterna för forskning och utbildning på forskarnivå och sedan räkna med investeringarna för FoU.

Figur 8.3. Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 2021 per forskningsämnesområde och finansieringskälla, andel (procent) av totala intäkter. Källa: SCB.

Personalens arbetstid

Personal inom högskolan som arbetar med forskning och utveckling (FoU) ägnar i genomsnitt 43 procent av sin arbetstid åt forskning. Det finns samtidigt stora skillnader mellan olika anställningskategorier i hur stor del av sin arbetstid de ägnar åt forskning.

Meriteringsanställda ägnar mest tid åt forskning och utveckling

Av högskolans personal lägger meriteringsanställda störst del av sin arbetstid på forskning och utveckling (tabell 8.2). De ägnade knappt tre fjärdedelar av sin tid åt dessa aktiviteter under 2021. Andra anställningskategorier som använder en stor del av sin arbetstid till forskning och utveckling är doktorander och annan forskande och undervisande personal. Professorer ägnade 45 procent av sin arbetstid åt forskning och utveckling och lektorer 30 procent. Det framgår av SCB:s enkätundersökning om arbetstidens fördelning bland högskolans personal som genomförs vartannat år.

Adjunkter är den anställningskategori som forskar i lägst utsträckning. I snitt ägnade adjunkterna omkring 8 procent av sin arbetstid till FoU 2021. Adjunkterna använder i stället den största delen av sin tid till undervisning på grundnivå och avancerad nivå.

I den arbetstid som räknas som forskning ingår även den tid som går till att ansöka om medel för forskning och utveckling. Professorer tillsammans med meriteringsanställda ägnade störst andel av sin arbetstid åt att

ansöka om medel för forskning och utveckling under 2021, 9 respektive 8 procent.

Män och kvinnor i samma anställningskategori forskar ungefär lika mycket

Hur stor del av arbetstiden som ägnas åt forskning skiljer sig framför allt mellan olika anställningskategorier. Inom de flesta anställningskategorier lägger män och kvinnor ungefär lika mycket arbetstid på forskning. Störst skillnad är det mellan män och kvinnor i den tekniska och administrativa personalen. Där ägnade männen 35 procent av arbetstiden åt forskning under 2021, medan kvinnorna lade 27 procent av arbetstiden på forskning.

Inom de flesta anställningskategorier är det inte så stor skillnad i andelen forskningstid mellan olika forskningsämnesområden. Det tydligaste undantaget är lektorer inom humaniora och konst. De ägnar i genomsnitt mindre tid åt forskning än lektorer inom andra områden. De undervisar i stället mer på grundnivå och avancerad nivå.

Något mindre tid till FoU

Under pandemin skedde stora förändringar i högskolans verksamhet, men de har inte satt några tydliga avtryck i statistiken om den forskande personalens tidsanvändning. Den tid som högskolans personal i genomsnitt ägnar åt FoU minskade något mellan 2019 och 2021. Andelen av den totala arbetstiden som ägnades åt forskning minskade från 46 till 43 procent.

Tabell 8.2. Andel (procent) av arbetstiden för personal i högskolan som arbetade med forskning och utveckling (FoU) som ägnades åt olika aktiviteter, 2021, fördelat på anställningskategori. Redovisas med 95-procentiga konfidensintervall. Källa: SCB.

	Forskning och utveckling (%)	varav ansöka om medel för forskning och utvecklingsverksamhet (%)	Undervisning på grundnivå och avancerad nivå (%)	Undervisning på forskarutbildning (%)	Övrigt (%)
Totalt	43 ± 1	4 ± 0	24 ± 1	2 ± 0	30 ± 1
Professorer	45 ± 1	9 ± 1	19 ± 1	8 ± 1	28 ± 2
Meriteringsanställda	74 ± 2	8 ± 1	13 ± 2	2 ± 1	11 ± 1
Lektorer	30 ± 1	5 ± 0	44 ± 2	3 ± 0	23 ± 1
Adjunkter	8 ± 2	1 ± 0	66 ± 3	1 ± 1	25 ± 3
Annan forskande och undervisande personal	62 ± 3	7 ± 1	16 ± 2	3 ± 1	19 ± 2
Doktorander	67 ± 2	1 ± 0	11 ± 1	0 ± 0	22 ± 1
Teknisk och administrativ personal	30 ± 3	3 ± 1	5 ± 1	1 ± 0	64 ± 3

Professorer, doktorander och annan forskande och undervisande personal lade mindre tid på forskning 2021 jämfört med 2019. Minskningarna i andelen arbetstid som ägnades åt FoU i dessa anställningskategorier var mellan 2 och 4 procentenheter. Annan forskande och undervisande personal ägnade i stället större del av sin arbetstid åt undervisning på grundnivå och avancerad nivå.

Forskningspublikationer

Den vanligaste publikationstypen vid svenska lärosäten är vetenskapliga artiklar. Publiceringsmönstren varierar mellan de olika forskningsämnesområdena.

Färre konferensbidrag under pandemiåren

Den vetenskapliga produktionen vid svenska lärosäten ökade något mellan 2020 och 2021, men antalet publikationer var fortfarande lägre än det var åren innan pandemin. Att antalet publikationer var lägre under pandemiåren kan till stor del förklaras av att konferensbidragen var betydligt färre jämfört med tidigare år. Konferensbidrag är bidrag som publicerats i en officiell konferenspublikation (proceeding) eller annan konferensskrift, och de minskade med 38 procent mellan 2019 och 2021. En effekt av pandemin var att många konferenser blev inställda eller genomfördes digitalt, och det är sannolikt det som kommer till uttryck i ett minskat antal publicerade konferensbidrag. Konferensbidragen var något fler 2021 än 2020.

En tydlig trend under det senaste decenniet har varit att en allt större andel av forskningsresultaten kommuniceras genom artiklar i vetenskapliga tidskrif-

ter. Artiklar i vetenskapliga tidskrifter har varit den vanligaste typen av forskningspublikation under hela perioden 2012–2021. Både antalet artiklar och andelen artiklar av samtliga publikationer har ökat kontinuerligt. Även under 2021 ökade antalet artiklar i vetenskap-

Statistik om forskningspublikationer

UKÄ:s statistik om forskningspublikationer bygger på uppgifter från Kungl. bibliotekets (KB) tjänst Swepub. KB hämtar in uppgifter om vetenskapliga och konstnärliga publikationer och vissa andra forskningsresultat från svenska lärosätens publikationsdatabaser. Informationen i Swepub klassificeras enligt *Svensk indelning för forskningsoutput*. Utifrån den grupperar UKÄ sedan följande publikationstyper i forskningspublikationsstatistiken:

Artikel i vetenskaplig tidskrift utgörs av artikel i vetenskaplig tidskrift och forskningsöversiktartikel som sakkunniggranskats.

Akademiska avhandlingar utgörs av doktorsavhandlingar och licentiatavhandlingar.

Böcker utgörs av böcker, monografier och samlingsverk.

Kapitel i samlingsverk är en självständig del av en monografisk publikation, där författarskapet beskrivs och som ofta ingår i samlingsverk.

Konferensbidrag utgörs av paper i proceeding, poster, proceeding (redaktörskap) och övriga konferensbidrag.

Övriga publikationer utgörs av publikationer och resultat som inte tillhör någon av typerna som nämnts ovan, till exempel rapporter.

liga tidskrifter och utgjorde 62 procent av alla forskningspublikationer. Däremot har antalet böcker och kapitel i samlingsverk skrivna av forskare verksamma vid svenska lärosäten minskat under de senaste åren.

Flest publikationer inom medicin och hälsovetenskap

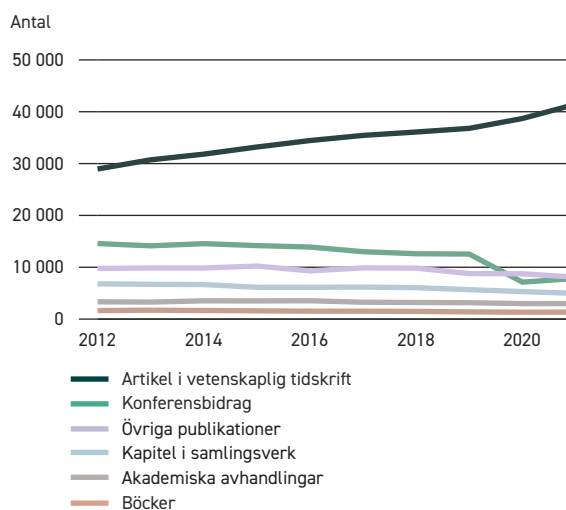
Publiceringsmönstren varierar mellan de olika forskningsämnesområdena. Särskilt inom naturvetenskap samt medicin och hälsovetenskap dominerar artiklar i vetenskapliga tidskrifter som publikationsform (tabell 8.3). Inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst publiceras fler böcker än inom de övriga forskningsämnesområdena.

Medicin och hälsovetenskap stod för den största forskningsvolymen i Sverige under 2021 mätt i antalet publikationer (figur 8.5). Näst störst var produktionen inom naturvetenskap följt av samhällsvetenskap. Mellan 2020 och 2021 minskade antalet forskningspublikationer inom teknik samt humaniora och konst, medan antalet publikationer inom medicin och hälsovetenskap, samhällsvetenskap, naturvetenskap samt lantbruksvetenskap och veterinärmedicin ökade. Ökningen inom samhällsvetenskap förklaras till stor del av att antalet konferensbidrag blev fler under 2021. För övriga forskningsämnesområden var det fler artiklar i vetenskapliga tidskrifter som bidrog till att publikationerna inom områdena blev fler.

Engelska dominerar som publiceringsspråk i avhandlingar

Under 2021 publicerades knappt 3 000 avhandlingar, varav 400 licentiatavhandlingar och 2 600 doktorsavhandlingar. Antalet avhandlingar är oförändrat jämfört med året innan. Sedan 2016 har däremot antalet

Figur 8.4. Antal forskningspublikationer per publikationstyp 2012–2021.

avhandlingar minskat från drygt 3 500 till knappt 3 000, en minskning med ungefär 15 procent. Forskarutbildningen är mest omfattande vid de stora breda universiteterna och de fackinriktade universiteterna och det är även där de flesta avhandlingarna skrivs.

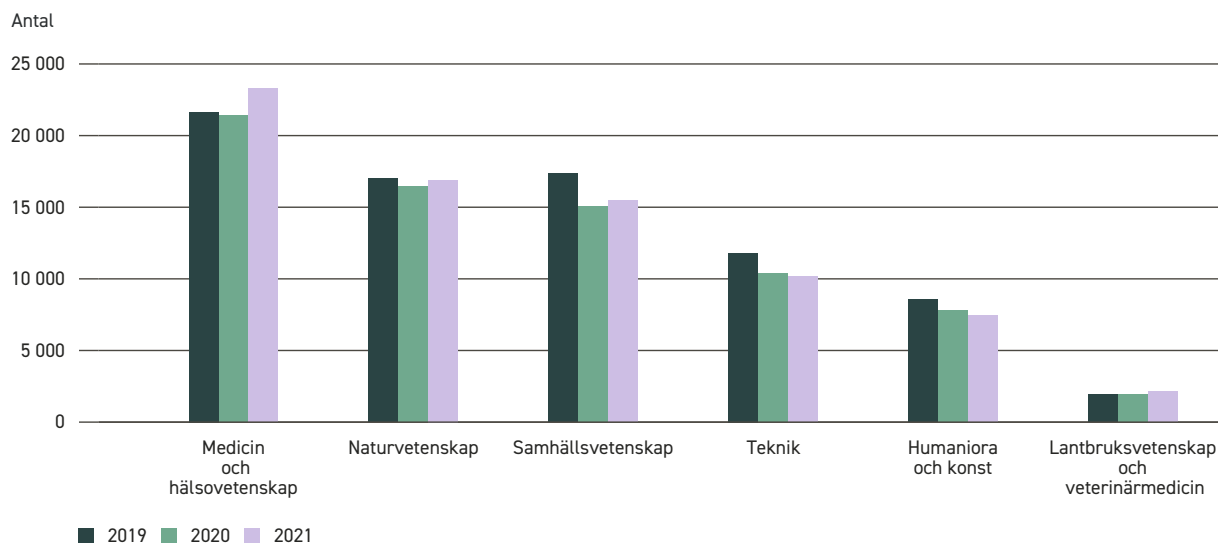
Engelska dominerar som publiceringsspråk i både licentiat- och doktorsavhandlingar. Under 2021 skrevs 95 procent av de publicerade avhandlingarna vid svenska lärosäten på engelska.

Men det finns skillnader i publiceringsspråk mellan olika forskningsämnesområden. Inom naturvetenskap, teknik, medicin och hälsovetenskap samt lantbruksvetenskap och veterinärmedicin skrevs i stort sett samtliga publicerade avhandlingar på engelska under 2021 (figur 8.6). Svenska som publiceringsspråk har en starkare ställning inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst. Men också inom de här forsk-

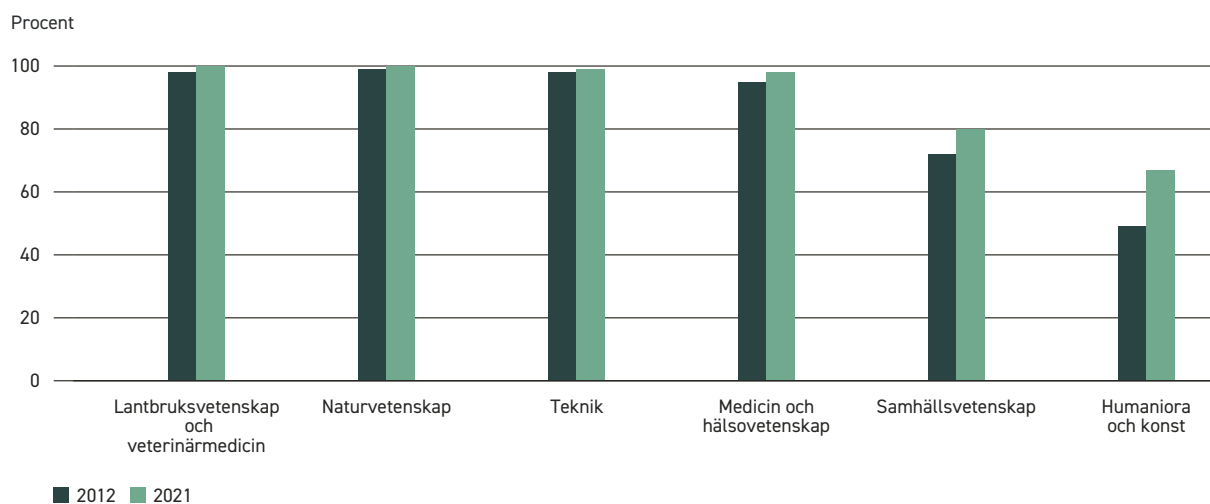
Tabell 8.3. Antal forskningspublikationer per publikationstyp och per forskningsämnesområde 2021. En publikation tilldelas samtliga forskningsämnesområden som angetts för publikationen i Swepub. Det innebär att summan av publikationer per forskningsämnesområde är större än det totala antalet publikationer.

Forskningsämnesområde	Akademiska avhandlingar	Artikel i vetenskaplig tidskrift	Böcker	Kapitel i samlingsverk	Konferensbidrag	Övriga publikationer	Totalt
Samtliga	2 990	41 430	1 350	4 960	7 830	8 080	66 640
Naturvetenskap	840	12 460	100	340	2 180	980	16 900
Teknik	790	6 080	60	220	2 450	570	10 170
Medicin och hälsovetenskap	960	18 570	70	370	1 490	1 810	23 270
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	90	1 570	20	50	110	310	2 150
Samhällsvetenskap	480	6 270	720	2 720	2 200	3 100	15 490
Humaniora och konst	170	1 820	580	1 890	790	2 190	7 430

Figur 8.5. Antal forskningspublikationer per forskningsämnesområde 2019–2021.

Figur 8.6. Andel (procent) akademiska avhandlingar på engelska per forskningsämnesområde 2012 och 2021.

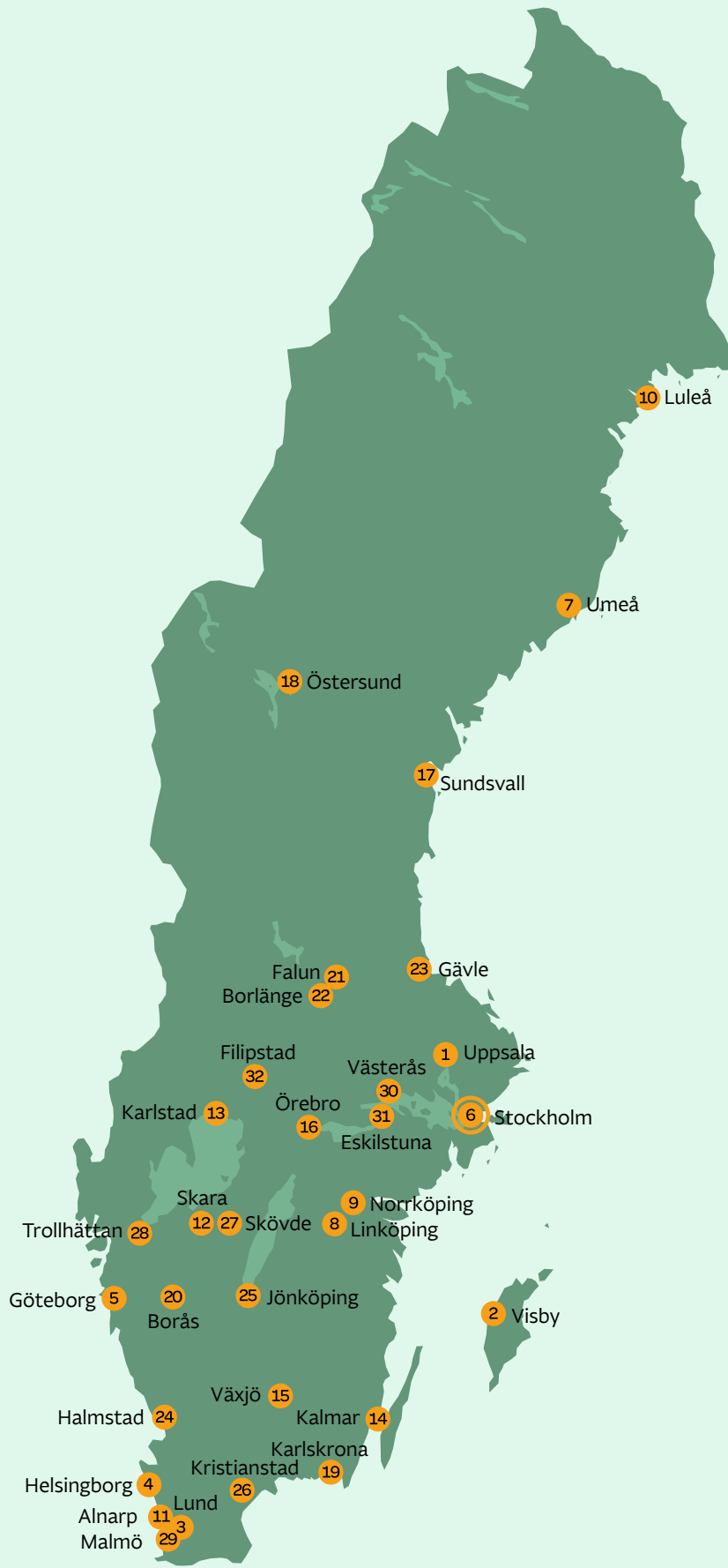
ningsämnesområdena skrivs en majoritet av avhandlingarna på engelska.

Engelska som publiceringsspråk har också blivit vanligare över tid. Sedan 2012 har andelen avhandlingar inom humaniora och konst som skrivs på engelska ökat med nästan 20 procentenheter. Inom samhällsvetenskap har andelen ökat med nästan 10 procentenheter. Inom övriga forskningsämnesområden är förändringarna små eftersom i stort sett samtliga akademiska avhandlingar skrevs på engelska redan 2012. ●

Läs mer

Undersökningen *Forskning och utveckling vid universitet och högskolor 2021*, SCB.

På UKÄ:s webbplats finns tabeller till de olika kapitlen, med bland annat lärosätesspecifika uppgifter. Där hittar ni också vår statistikdatabas Högskolan i siffror.

Lärosäten

Universitet

Uppsala universitet **1, 2**
Lunds universitet **3, 4**
Göteborgs universitet **5**
Stockholms universitet **6**
Umeå universitet **7**
Linköpings universitet **8, 9**
Karolinska institutet **6**
Kungl. Tekniska högskolan **6**
Chalmers tekniska högskola (enskild) **5**
Luleå tekniska universitet **10**
Handelshögskolan i Stockholm (enskild) **6**
Sveriges lantbruksuniversitet **1, 7, 11, 12**
Karlstads universitet **13**
Linnéuniversitetet **14, 15**
Örebro universitet **16**
Mittuniversitetet **17, 18**
Malmö universitet **29**
Mälardalens universitet **30, 31**

Högskolor

Blekinge tekniska högskola **19**
Försvårshögskolan **6**
Gymnastik- och idrottshögskolan **6**
Högskolan i Borås **20**
Högskolan Dalarna **21, 22**
Högskolan i Gävle **23**
Högskolan i Halmstad **24**
Högskolan Kristianstad **26**
Högskolan i Skövde **27**
Högskolan Väst **28**
Stiftelsen Högskolan i Jönköping (enskild) **25**
Södertörns högskola **6**

Konstnärliga högskolor

Beckmans Designhögskola (enskild) **6**
Konstfack **6**
Kungl. Konsthögskolan **6**
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm **6**
Stockholms konstnärliga högskola **6**

Övriga enskilda utbildningsanordnare

Akademi för ledarskap och teologi **16**
Brunnsviks folkhögskola **22**
Enskilda Högskolan Stockholm **6**
Ericastiftelsen **6**
Gammelkroppa skogsskola **32**
Högskolan Evidens **5**
Johannelunds teologiska högskola **1**
Marie Cederschiöld högskola **5, 6**
Newmaninstitutet **1**
Röda Korsets Högskola **6**
Skandinavien akademi för psykoterapiutveckling **6**
Sophiahemmet Högskola **6**
Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut **6**
Svenska institutet för kognitiv psykoterapi **6**
Världssjöfartsuniversitetet **29**

Siffrorna hänvisar till de platser på kartan där respektive lärosäte finns. Några lärosäten har även mindre campus som inte är utsatta på kartan.

Under 2022 har flera lärosäten bytt namn. Regeringen har beslutat att ge Mälardalens högskola status som universitet från den 1 januari 2022. Ersta Sköndal Bräcke högskola har bytt namn till Marie Cederschiöld högskola. Benämningen Örebro teologiska högskola används inte längre om högskoleverksamheten vid Akademi för ledarskap och teologi.

Världssjöfartsuniversitetet har beviljats examenstillstånd inom maritima studier och tillkommer därmed som nytt lärosäte i årsrapporten. Högskolan Evidens fick sitt examenstillstånd indraget av regeringen i juni 2022 och har inte bedrivit någon verksamhet under året.

